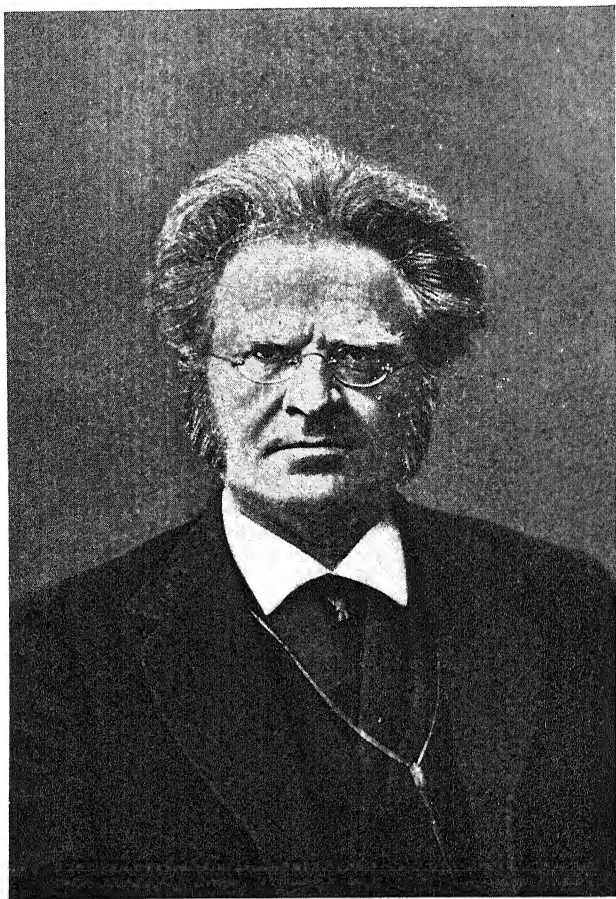

BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

HUNDREÅRSUTGAVE

Віктор, Віктор

HUNDREÅRSUTGAVE

BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

I BIND

SYNNØVE SOLBAKKEN

MELLEM SLAGENE

HALTE-HULDA

ARNE

EN GLAD GUT

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO MCMXXXII

PRINTED IN NORWAY
CENTRALTRYKKFRIET
OSLO

SYNNØVE SOLBAKKEN

(1857)

FØRSTE KAPITEL

I en stor dal kan der være et til alle sider fritliggende højt sted, som solen bærer stråler på, fra den går op til den faller. Og de som bor tættere under fjællene og sjældnere får sol, kaller da hint sted en solbakke. Den hvorom her skal fortælles, bodde på en sådan, hvorav gården hadde sit navn. Der la sneen sig sist om høsten, der brånet det også først om våren.

Gårdens ejere var haugianere, og kalltes læsere, fordi de hadde det travlere med at læse i Bibelen æn andre folk. Mannen het Guttorm og konen Karen; de fik en gut som døde for dem, og i tre år kom de ikke på den østre side av kirken. Efter dette tidsforløp fik de en jænte, som de kalte op efter gutten; han hadde hett Syvert, og hun blev døpt Synnøv, da de ikke fant noget nærmere. Men moren kallte henne Synnøve, fordi hun så længe barnet var lite, hadde for vis at lægge «min» til, og det da syntes henne at falle letetere. Hvordan det var og ikke var: den tid jænten blev større, kallte alle henne Synnøve efter moren, og de fleste sa, at i manne-minne var ikke så fager en jænte vokset der i bygden som Synnøve Solbakken. Hun var ikke gammel, før de hvær prækensøndag tok henne med i kirke, skjønt Synnøve i førstningen ikke visste bedre æn at præsten stod og skjændte på Slave-Bent, som hun så sitte like nedenfor prækestolen. Dog vilde faren hun skulde være med — «for at få vanen», sa han; og moren vilde det samme, «da ingen visste hvorledes hun imidlertid blev passet hjemme». Var der på gården noget lam, kid eller nogen liten gris som vantrivdes, eller en ko som noget ondt kom over, blev det altid git Synnøve til ejendom, og moren syntes vite, at fra den stund kom det sig; faren

trodde ikke riktig det kom derav, men det var i alle fall det samme hvem av dem ejde fæet, når det blot trivdes.

På den andre siden av dalen og tæt under det høje fjæll lå en gård som het Granlien, så kallet fordi den lå midt i en stor granskog, den eneste i vid omkreds. Ejeren oldefar hadde været blant dem som lå i Holsten og væntet Russen, og fra denne færd bar han mange fremmede og forunderlige frøsorter med hjem i tornistret. Dem plantet han rundt sine hus; men i tidens længde var én efter én gåt ut; kun nogle grankongler, som sært nok var kommet iblant, hadde sat stærk skog, og skygget nu husene til alle sider. Holstenfareren hadde hett Torbjørn efter sin bestefar, hans ældste søn Sæmund efter faren, og således hadde på den gård ejerne skiftevis hett Torbjørn og Sæmund — op i uminnelige tider. Men det ord gik, at i Granlien hadde blot annen hvær mann lykken med sig, og det var ikke han som het Torbjørn. Da den nuværende ejer, Sæmund, fik den første søn, tænkte han mangehånde derved, men turde dog vanskelig bryte slægtens skik og kallte ham derfor Torbjørn. Grunnet han da over, om ikke gutten kunde opdrages slik, at han kom forbi den skjæbne-sten snakket hadde lagt i hans vej. Han var ikke rigtig viss på det, men han syntes mærke stridigt sinn hos gutten; «det skal plukkes ut», sa han til moren, og såsnart Torbjørn var blet tre år, satte faren sig stundom hen med et ris i hånden, tvang ham så til at bære alle vedtrær tilbake på sin plass, ta op igjæn den kop han hadde kastet, klappe katten som han hadde kløpet. Men moren gik gjerne ut, når det sinn kom over faren.

Sæmund undredes ved, at alt som gutten blev større, var der mere at rette hos ham, og det uagtet han stedse blev strængere medfaren. Han holdt ham tidlig til boken, og lot ham gå med på marken for at kunne ha et øje med ham. Moren hadde stort hus og småbarn, hun kunde ikke mere æn klappe og formane sønnen, hvær morgen hun klædde ham på, og tale sagte med faren, når belligdagene samlet dem. Men Torbjørn tænkte, når han fik hugg, fordi a-b sa ab og ikke ba, og fordi han ikke hadde lov at gi lille Ingrid ris, som faren gav

ham: «Det er dog underligt, at jeg skal ha det så slemt, og alle småsøsknene mine skal ha det så godt.»

Da han var mest omkring faren, og han ikke turde tale synderligt til ham, blev han ordknapp, skjønt ikke fåtænkt. Engang unslap det ham dog, mens de drog på det våte høi: «Hvorfor er alt høiet tørt og inne derover på Solbakken, og her er det vått?» — «Fordi de har oftere sol æn vi.» — Det var første gang han la mærke til, at den solglans der borte, han titt hadde sittet og glædet sig ved, stod han selv utenfor. Siden den dag falt hans øjne oftere på Solbakken æn før. «Sit ikke der og gap,» sa faren og gav ham et puf; «herover må vi slite det vi kan, både liten og stor, skal vi få noget i hus.»

Sæmund skiftet tjenestegut, da Torbjørn kunde være omkring de syv-otte. Aslak het den nye, og han var nok allerede vidrejt, skjønt han blot var unggutten ænda. Den kvæll han kom, var Torbjørn gåt til sengs, men den næste dag han sat og læste, slog én døren op med et sådant spark som han aldrig hadde hørt før, og det var Aslak, som kom drivende med et stort fange ved, — slengte det med fart ned på gulvet, så skierne føk til alle sider. Selv hoppet han højt i vejret for at trampe sneen av sig, og for hvært hopp ropte han: «Det er koldt, sa trollbruden, hun sat i is til bæltet!» Faren var ikke inne, — men moren sopte sneen sammen og bar den stilltende ut. «Hvad glaner du efter?» sa Aslak til Torbjørn. «Ikke efter noget,» svarte denne, ti han var redd. «Har du set den hanen som du har bak i boken der?» «Ja.» «Han har fullt av høns omkring sig, når boken er lukket i — har du set det?» «Nej.» «Så se efter!» Gutten gjorde så. «Du er en tosk!» sa Aslak til ham. — Men fra den stund hadde ingen den magt over ham som Aslak.

«Du kan ingenting,» sa Aslak en dag til Torbjørn — denne piltet som sædvanlig efter ham for at gi agt. «Jo, jeg kan til den fjærde part.» «Pytt! Nej, du har ikke engang hørt om trollet, som danset så længe med jænten, til solen rant, og det revnet som en kalv der har spist surmælk!» I sine levedager hadde Torbjørn ikke

hørt så meget kunskap på én gang. «Hvor var det?» spurte han: «Hvor? — Ja det — jo, det var borte på Solbakken der!» Torbjørn stirret. «Har du hørt om ham som solgte sig til fanden for et par gamle støvler?» Torbjørn glæmte at svare, så forundret var han. «Du tænker vel på h v o r det var — he? — — Det var også borte på Solbakken der, rigtig like ned i den bæk du ser! — — — Vorherre bevar os! Det står dårlig til med din kristendoms kunskap,» sa han videre. «Du har vel ikke engang hørt gjeti henne Kari Træstakk?» Nej, han hadde ingenting hørt. Og mens Aslak nu arbejdet fort, fortalte han ænnu fortære, — og det var om Kari Træstakk, om kværnen som malte salt på havsens bund, om fanden med træsko på, trollet som fik skjægget fast i en træstamme, de syv grønne jomfruer, som nappet håret av Skyttepers lægger, mens han sov og umulig kunde vågne — og altsammen foregik borte på Solbakken. «Hvad i Guds navn går der av gutten?» sa moren den næste dag. «Han har nu stått på knæ der borte på bænken og set utover til Solbakken, fra det blev lyst.» «Ja idag har han det travelt,» sa faren, som lå og hvilte sig den lange søndag. «Å, folk siger at han har fæstet Synnøve Solbakken,» sa Aslak; «men folk siger også så meget,» la han til. Torbjørn forstod det ikke rigtig, men blev dog ildrød over det hele ansigt. Da Aslak gjorde oppmærksom herpå, krøp han ned av bænken, tok sin katekismus og satte sig hen at læse. «Ja, trøst dig med Guds ord du,» sa Aslak; «du får henne så ikke allikevel.»

Da det led så langt frem i uken, at han tænkte de hadde glæmt det, spurte han moren ganske sagte (ti han var unselig ved det): «Du — hvem er Synnøve Solbakken?» «Det er en liten jænte, som en gang skal eje Solbakken.» «Har hun ingen træstakk da?» Moren så forundret på ham: «Hvad er det du siger?» sa hun. Han følte det måtte være noget dumt, og tidde. «En har aldrig set vakkre barn, æn hun er,» la moren til, «og det har hun fått i løn av Vorherre, fordi hun bestandig er snill og bra og flittig til at læse.» Nu visste han det med.

En dag Sæmund hadde været i marken sammen med Aslak, sa han om kvællen til Torbjørn: «Du skal ikke oftere være sammen med tjenestegutten.» Men Torbjørn agtet ikke videre på det. Så lød det en stund efter: «Der-som du finnes oftere sammen med ham, går det dig ikke godt!» Da sneg Torbjørn sig efter ham, når faren ikke så det. Denne kom over dem, der de sat og talte sammen; da fik Torbjørn pryl og blev jaget in. Men siden passet Torbjørn Aslak op, når faren ikke var hjemme.

En søndag faren var i kirke, gjorde nok Torbjørn ugagn hjemme. Aslak og han kastet sneball på hverandre. «Nej, nej, du kvæler mig,» bad Torbjørn; «lad os kaste sammen på noget annet.» Aslak var straks færdig, og så kastet de først efter den spinkle gran borte ved buret, så efter burdøren, og ændelig efter burvinduet, — ikke dette selv, sa Aslak, men listen omkring det. Torbjørn traf imidlertid ruten og blev blek. «Pytt, hvem får vite det? Kast bedre!» Han så gjorde, men traf nok en. «Nu vil jeg ikke mere.» I det samme kom hans ældste søster, lille Ingrid ut. «Kast efter h e n n e du!» Torbjørn var straks færdig, jenten gråt, og moren kom ut. Hun bad ham holde inne. «Kast, kast!» hvisket Aslak. Torbjørn var het og ophisset; han gjorde så. «Jeg mener du går fra vettet, jeg,» sa moren og rænte mot ham. Han foran, hun efter — gården rundt; Aslak lo, og moren truet. Men der fik hun ham fat oppe i en snedrive, og gav sig i færd med riktig at dænge ham. «Jeg slår igjæn, jeg, det bruker de her.» Moren holdt forundret inne og så på ham. «Det har en annen lært dig,» sa hun så, tok ham stilltiende ved hånden og førte ham in. Hun sa ikke et ord mere til ham, men stelte godt for hans småsøsken, og talte med dem om, at nu kom far snart hjem fra kirken. Da begynte det at bli dygtig hett i stuen. Aslak bad om lov til at besøke en slægtning, — det fik han straks; men Torbjørn blev meget mindre, da Aslak var gåt. Han hadde frygtelig vondt i maven, og var så klam i hænderne, at han svedte boken, når han tok i den. Bare mor ikke vilde

sige noget til far, når han kom hjem; men at be derom fik han ikke over sig. Alt han så på, skiftet utseende, og stueuret sa: Bank, bank — bank, bank! Han måtte op i vinduet og se på Solbakken. Den alene lå tilsnedd, stille, og perlet i solen, som bestandig; huset stod og lo ut av alle ruter, og dèr var visselig ikke en eneste itu. Røken fór forfærdelig glad op i pipen, så han kunde forstå, at de også der kokte for kirkefolket. Der gik bestemt Synnøve og så ut efter far sin, og skulde slet ikke ha hugg, når han kom hjem. Han visste ikke hvad han skulde ta sig for, og blev på én gang så kjærlig mot sine søstre, at det var ingen ænde på det. Ingrid var han så god mot, at han gav henne en blank knap, som han hadde fåt av Aslak. Hun tok ham om halsen, og han tok henne om halsen: «Kjære vesle Ingrid min, er du sint på mig?» — «Nej, vesle Torbjørn! Du kan gjerne kaste så meget sne på mig som du vil.» Men dèr trampet en sneen av sig i svalen! Det var ganske rigtig faren; han syntes mild og god, og det var ænnu værre. «Nu?» sa han og så sig omkring, — og det var forunderligt, at ikke stueuret ramlet ned. Moren satte maten frem. «Hvordan står det til her?» spurte faren, idet han satte sig og tok skeen op; — Torbjørn så på moren, tårene kom ham i øjnene. «Å — jo,» sa hun rent utrolig langsomt, og hun vilde sige ænnu mere, det så han nok. «Jeg gav Aslak lov til at gå ut,» sa hun. — Det var nu den gang, tænkte Torbjørn; han tok på at leke med Ingrid, som om han ikke tænkte på nogen værdens ting. Så længe hadde faren aldrig spist, og Torbjørn gav sig tilsist i færd med at tælle hvær bit; men da han kom til den fjærde, vilde han se hvor meget han kunde tælle op mellem den fjærde og femte, og således gik det i stykker for ham. Ændelig rejste faren sig og gik ut. Ruterne, ruterne! — klirret det for ørene på ham, og han så efter om de var hele, de som var i stuen. Jo, de var hele allesammen. Men nu gik også moren ut. Torbjørn tok lille Ingrid i fang, og sa så blidt, at hun måtte forundret stirre på ham: «Vi to skal leke gulddronning i enge, vil!» Det vilde hun da gjerne. Og så sang han, mens benene skalv under ham:

Vesle blomme,
enge-blomme,
hør nu litt på mig!
Og vil du være kjæresten min,
så skal du få en kåpe fin
av fløjel og gull,
av perler full.
Ditteli, dutteli, deja —
og solen skinner på heja!

Så svarte hun:

Gulldronning,
perledronning,
hør nu litt på mig!
Jeg vil ej være kjæresten din,
jeg vil ej have kåpen fin
av fløjel og gull,
av perler full.
Ditteli, dutteli, deja —
og solen skinner på heja!

Men som nu denne lek var best i gang, kom faren in og satte øjet visst på ham. Han trykket Ingrid tætere i fang og fallt slet ikke av stolen. Faren vændte sig bort, sa ingenting; en halv time gik, han hadde ænnu intet sagt, — og Torbjørn vilde næsten begynne at være glad, men turde ikke. Han visste ikke hvad han skulde tro, at faren selv hjalp til at klæ av ham; han begynte så smått at skjælte igjæn. Da klappet faren ham på hodet og strøk hans kinn; det hadde han ikke gjort, så langt tilbake gutten kunde huske, og derfor blev han så varm om hjærtet og over den hele krop, at frykten rant av ham som is for solstik. Han visste ikke hvorledes han kom i seng, og da han hværken kunde gi sig til at synge eller rope, la han henderne stille overkors, bad Fadervor seks ganger fremlængs og baklængs, ganske sagte, — og følte, idet han sovnet in, at det var dog ingen på Guds grønne jord han holdt slik av som far sin.

Den næste dag vågnet han i en forfærdelig angst,

fordi han ikke kunde skrike; ti han skulde nu allikevel ha pryl. Da han slog øjnene op, mærket han til stor lettelse, at han bare hadde drømt det, men mærket også snart, at en annen skulde nætop ha pryl, og det var Aslak. Sæmund gikk op og ned ad gulvet, og Torbjørn kjænte nok den gang. Den noget lille, men undersætsige mann så en og annen gang under de buskede bryn således hen til Aslak, at denne nok følte hvad der lå i luften; Aslak selv sat oppe på bunden av en stor tønne, ned ad hvilken hans ben dinglet eller krøket opover. Han hadde som sædvanlig hænderne i lommen og huen på hodet trykket let ned, så at det tykke, mørke hår stak i dusker frem under skyggen. Den litt skjæve munn var ænnu skjævere, det hele hode holdt han litt på skakke, og så til Sæmund fra siden av under halvt tillukkede øjenlåg. «Ja, gutten din er gal nok,» sa han; «men værre er det, at hæsten din er trollskræmt.» Sæmund stanset: «Du er en gap!» sa han, så det drønet i stuen, og Aslak lukket øjenlåkene ænnu tettere til. Sæmund gikk på ny; Aslak sat en stund stille. «Jogu er den trollskræmt jo!» og skottet efter ham, for at se hvad virkning det hadde. «Nej, men den er skogrædd, er den,» sa Sæmund fremdeles gående; «du har fællt træ over den i marken, din uvorne slusk, og derfor kan ingen længer få den til at gå rolig der.» Aslak hørte en stund på dette. «Jaja! tro det, du. Troen skjæmmer ingen... Men jeg tviler på den gjør hæsten din god igjæn,» la han til og skubbet sig i det samme længre in på tønne og dækket for ansigtet med den ene hånd. Sæmund kom ganske rigtig hen til ham og sa sagte, men uhyggelig nok: «Du er en ond...» «Sæmund!» lød det borte fra åren; det var Ingebjørg, konen, som tyssset på ham, likesom hun sat og tyssset på den minste, der var bange og vilde skrike. Barnet hadde tiet før, og nu tidde også Sæmund; men han stak dog sin for en så undersætsig mann meget lille næve like op under næsen på Aslak og holdt den der en stund, idet han lutet sig frem og brænte ham med øjnene i ansigtet. Derpå gikk han som før, og så hen til ham en og annen gang i hast. Aslak var meget blek, men lo dog med det

halve ansigt over til Torbjørn, idet han holdt den side ganske stram som vændte mot Sæmund. «Vorherre give os et godt tålmod!» sa han om litt, men bøjde i det samme albuen op, som for at avbøte et slag. Sæmund stanset tvært, og skrek med al sin stemme, idet han satte foten i gulvet, så Aslak gav sig: «Nævn ikke h a m — du!» — Ingebjørg rejste sig med spædbarnet og tok ham mildt i armen. Han så ikke til henne, men lot dog i det samme armen falle. Hun satte sig, han gik atter op og ned; men ingen sa noget. Da dette varte en stund, måtte Aslak til på ny. «Ja . . . han har vel meget at bestille på Granlien — han!» «Sæmund! Sæmund!» hvisket Ingebjørg; men før det nådde frem, var Sæmund alt raset hen til Aslak, som satte foten for. Den blev brutt ned, karen grepet i den og trøjekraven, løftet og således sat imot den lukkede dør, at fællingen gik ut, han ut igjænnem den på hodet. Konen, Torbjørn, alle barnene skrek og bad for ham, og hele huset stod i én jammer. Men Sæmund ut efter ham, husket ikke på at lukke døren ordentlig op, men spænte resterne til side, tok ham annen gang, bar ham ut av svalen, ut på gården, løftet ham højt og kastet ham med al magt ned igjæn. Og da han mærket, at der var for megen sne til at han kunde slå sig til gagns, satte han knæet på hans bryst og fór ham like op i ansigtet, løftet ham tredje gang, bar ham til et mere snefrit sted, som en ulv der drar en sønderreven hund, slap ham atter, værre enn før, knægik ham . . . og ingen kunde vite hvorledes dette hadde ændt, dersom ikke Ingebjørg var styrtet imellem med spædbarnet i armen: «Gjør os ikke ulykkelige!» skrek hun.

En stund efter sat Ingebjørg i stuen, Torbjørn klædde sig, faren gik atter op og ned, drak nu og da litt vand; men hånden dirret slik, at vandet fløj over koppen og klasket i gulvet. Aslak kom ikke in, og Ingebjørg gjorde om litt mine til at gå ut. «Bliv inne,» sa han — som var det ikke til henne han talte, og hun blev inne. En stund efter gik han dog selv. Han kom ikke in igjæn. Torbjørn tok sin bok og læste uavladelig, uten at se op, skjønt han ikke samlet én sætning.

Et stykke längre frem på formiddagen var huset i sin gamle orden, skjønt alle hadde en følelse over sig som efter et fremmed besøk. Torbjørn våget at gå ut, og den første han møtte utenfor døren, var Åslak, som hadde læsset alt sit tøy på en kjælke; men kjælken var Torbjørns. Torbjørn stirret på ham; ti han så stygg ut. Blodet var klæbet fast til ansiktet, og smurt vidt ut over, han hostet og tok sig ofte for brystet. Han så en stund stilltiende på Torbjørn, og så brøt han sterkt frem: «Jeg liker ikke de øjnene dine, gut!» Dermed skrævde han over kjælken, satte sig og akte nedover. «Du får se til hvor du finner kjælken!» sa han og lo, idet han ænnu en gang vændte sig og rakte tungen ad ham. Da rejste Åslak.

Men i den uke som fulgte, kom lensmannen dit; faren var stundom borte, moren gråt, og hun var også et par ganger borte. «Hvad er det, mor?» — «Å, Åslak har forvoldt det altsammen.»

Så en dag grep de lille Ingrid i, at hun sat og sang:

O du livsalige verden!
Nu er jeg lej av din færdens:
jænten stikker foten frem,
gutten går fra sine fem,
matmor blander vand i mat,
matfar ligger lang og lat;
katten er den klokeste i huset,
han stjæler rømmen av kruset.

Der blev vel et spurlag efter, hvor hun hadde lært den visestump. Jo, det var av Torbjørn. Denne blev meget rædd, og sa, han hadde lært den av Åslak. Det sagdes ham da, at dersom han selv sang eller lærte henne flere slike viser, fik han hugg. Litt efter kom lille Ingrid til at banne. Torbjørn blev atter kallt til, og Sæmund mente det var best han fik litt av riset med det samme; men han gråt og lovte så fagert for sig, at han slap for denne gang.

Den næste prækensøndag sa faren til ham: «Idag skal du slippe at gjøre ugagn hjemme; du skal følge med mig til kirke.»

ANNET KAPITEL

Kirken står i bondens tanke på et højt sted og for sig selv, fredlyst, med graves højtid omkring, messens livlighed inne. Den er det eneste hus i dalen hvorpå han har anvendt pragt, og dens spir rækker derfor også litt længer æn det synes at række. Dens klokker hilser langvejs hans gang dit den rene søndagsmorgen, og han løfter altid på huen til dem, som han vilde sige dem et «Takk for sist!» Der er et forbund imellem ham og dem, som ingen kjenner. Tidlig stod han vel i den åpne dør og lyttet til dem, mens kirkefølget drog i stille tog forbi nede på vejen; far laget sig til, men han selv var for liten. Han forbant da mangel forestilling med denne tunge, stærke lyd, der regjerte mellem fjællene en time eller to og ljomet fra det ene til det annet; men én var uadskillelig fra dem: rene, nye klær, skinnende kvinner, pudsede hæster med blankt sæletøj.

Og når de så en søndag ringer over hans egen lykke, der han selv i splinternye, men for store klær går stø ved sin fars side og skal første gang derhen, jo, da er der jubel i dem! Da kan de vel slå alle dører op for hvad han vil få at se. Og på tilbakevejen, når de larmer henover hodet, ænnu tungt og vuggende på sange, messer, prækenord, der jager og jages av hvad øjet på samme tid har optat: altertavlen, dragter, personer, — da hvælver de også én gang for alle tak over dette samlede inntrykk, og vier in den mindre kirke han herefter bærer i sit indre.

Litt ældre må han gjæte til fjælls; men når han den vakkre, duggfulle søndagsmorgen sitter på stenen med kreaturene nedenfor sig og hører kirkeklokkerne over deres bjælder, da blir han tungsindig. Ti der klinger i dem noget lyst, let, lokkende dernedefra, tanke om kjænninger ved kirken, glæde når man er der, ænnu større når man har været der, god mat hjemme, far, mor, søsken, lek på vollen den glade søndagskvæll... og det lille hjerte gjør opstand i brystet. Men det ænder dog alltid med, at det var kirkeklokkerne som lød;

han husker sig om og finner tilsist en halv salmestubb han kan; den synger han med foldede hænder og et langt øje ned i dalen, siger så en liten bøn ovenpå, springer op, er glad og støter i luren, så det skraller i fjællene.

Her i de stille fjælldaler har ænnu kirken sin særskilte tale til enhver alder, sit eget syn for ethvært øje; meget kan ha bygget imellem, men aldrig noget over. Den står voksen og færdig for konfirmanten; med oprakt finger, halvt truende, halvt vinkende, for ynglingen som har gjort sit valg; bredskuldret og stærk over mannens sorg; rummelig og mild over oldingen som er træt. Midt under gudstjenesten inledes og døpes de små barn, og det er bekjænt nok, at under denne handling er andagten størst.

Man kan derfor ikke tegne norske bønder, fordærvede eller ufordærvede, uten et eller annet sted at støte sammen med kirken. Det vil synes en ensformighed; men det er måske ikke den værste. Dette være sagt én gang for alle, og ikke nætop for det kirkebesøks skyll som her kommer.

Torbjørn var glad til turen og synet, fik forunderlig mange farver i øjnene utenfor kirken, følte den stillhedens tyngde som lå over alle og alt innenfor, da messen ænnu ikke var begynt; og skjønt han selv ikke husket at bøje hodet, da bønne ble læst, var det dog som bøjde ved synet av flere hundre bøjde hoder. Sangen gik, og alle sang på én gang omkring ham, så det blev ham næsten forfærdeligt. Så hensunken sat han, at han skvatt op som av en drøm, da deres stol sagte blev åpnet for en som trådte in. Efter ændt sang tok faren hin mann i hånden og spurte: «Står det godt til på Solbakken?»

Torbjørn fik øjnene op; men hvorledes han så eller ikke så, var der liten forbindelse at søke mellem denne mann og noget slags troldom. Det var en mild, lyslett mann, med store blå øjne, høy panne og høy i sætet; han smilte, når en talte til ham, og sa ja til alt sammen Sæmund sa, men var ellers fåtalende. — «Der kan du få henne Synnøve at se,» sa faren, idet han lutet sig ned til Torbjørn, tok ham på knæ og pekte over i den like

overfor værende kvinnfolkstol. Der stod en liten pike på knæ oppe på bænken og så ut over rækværket; hun var ænnu lysere æn hin mann, så lys, at han aldrig hadde set maken. Hun hadde røde flaggerbånd i huen, hvitgule hår inunder, og lo nu over til ham, så han en lang stund ikke kunde se på annet æn hennes hvite tænder. Hun holdt en skinnende salmebok i den ene hånd og et sammenlagt rødsgult silketørklæ i den andre, og moret sig nu med at slå lommestørklædet på salmeboken. Jo mere han stirret, des mere lo hun, og han vilde også stå på knæ på bænken likesom hun. Så nikket hun. Han så en stund alvorlig på henne; så nikket han. Hun lo og nikket en gang til; han nikket atter, og en gang til, og ænnu en gang. Hun lo, men nikket ikke mere — før om litt, da han atter hadde glæmt det, så nikket hun.

«Jeg vil også se!» hørte han bak sig — og følte i det samme en drage ham efter benene ned på gulvet, så han var nær ved at falle; det var en firskåren liten en, som nu arbejdet sig tappert op i hans sted. Han hadde også lyst, men stridt hår, og en but næse. Aslak hadde nok lært Torbjørn, hvorledes de slemme gutter han møtte i kirke og skole skulde tages. Torbjørn knep derfor gutten bak, så han vilde til at skrike, men holdt inne og kravlet i dettes sted meget fort ned igjæn av bænken, og tok Torbjørn i begge øren. Denne grep fat i hans lugg og satte ham in under sig; hin skrek ænnu ikke, men bet Torbjørn i låret; Torbjørn trak det tilbake og satte hans ansigt like lukt i gulvet. Da blev han selv tat i trøjekraven og løftet op som en halmsæk, — det var faren, som satte ham i fang. «Var det ikke i kirken, fik du pryl,» hvisket han ham in i øret, og trykket hans hånd, så det sved like ned i foten. Han husket på Synnøve og så over; hun stod der ennu, men så stirrende og fortapt, at han begynte at ane hvad han hadde gjort, at det måtte være noget rigtig galt. Såsnart hun mærket at han så på henne, krøp hun ned av bænken og var ikke mere at se.

Der kom klokker, der kom præst frem: han hørte og så vel på dem; der kom atter klokker og atter præst, —

men ænnu sat han der på farens fang og tænkte: skal hun ikke snart se op igjæn? Hin kar som hadde trukket ham ned av bænken, sat på en skammel lenger inne i stolen, og hvær gang han vilde rejse sig, fik han et puf i ryggen av en gammel en, som sat og dubbet, men vågnet regelmæssig hvær gang hin gjorde mine til at rejse sig. «Skal hun ikke snart se op igjæn,» tænkte Torbjørn, og hvært rødt bånd, som han så rørte på sig rundt omkring, minnet om dem hun hadde, og hvært tilstaset billede i den gamle kirke var enten nættop så stort eller litt mindre æn henne. Jo, der stak hun hodet op! Men straks hun fik se ham, trak hun det alvorlig ned igjæn. — Klokkeren kom frem, og præsten ænnu en gang, der blev ringet, og man rejste sig. Faren taler atter sagte med den lyse mann, de går sammen over til kvinnfolkstolen, hvor man også hadde rejst sig. Den første som kom ut derfra, var en lys kone, der smilte likesom mannen, men dog mindre; hun var ganske liten og blek og holdt Synnøve ved hånden. Torbjørn straks like mot denne; men hun trak sig hurtig unda ham, rundt om morens kjole. «Lad mig være!» sa hun. «Han der har nok ikke før været i kirke,» sa den lyse kone og la hånden på ham. «Nej, derfor slåss han også den første gang han er der,» sa Sæmund. — Torbjørn så skamfull op på henne, og derfra på Synnøve, der syntes ham ænnu alvorligere. De gik alle ut — de ældre i samtale, men Torbjørn efter Synnøve, som trak sig tætere til moren, hvær gang han kom henne nær. Den andre gutten så han ikke mere. Ute på kirkevollen stanset de og begynte en længere samtale. Torbjørn hørte flere ganger Aslak nævne, og da han var bange for, der også kunde tales litt om ham selv med det samme, trak han sig tilbake. «Du skal ikke høre dette,» sa moren til Synnøve; «gå en smule bort, vennen min; gå bort, siger jeg!» Synnøve drog sig nølende tilbake. Torbjørn gik da nærmere hen til henne og så på henne, og hun så på ham, og sådan stod de en lang stund blot og så på hværandre. Ændelig sa hun: «Fy!» — «Hvorfor siger du fy?» spurte han. «Fy!» sa hun ænnu en gang. «Fy, skamme dig!» la hun til. «Hvad har jeg

da gjort?» «Du har slåss i kirken, og mens præsten stod og messet, fy!» «Ja, men det er længe siden.» Dette slog henne, og hun sa om litt: «Er det dig som heter Torbjørn Granlien?» «Ja, og det er dig som heter Synnøve Solbakken?» «Ja. — — Jeg har bestandig hørt, at du var sådan en snil gut.» — «Nej, det er ikke sant; for jeg er den slemmeste av alle os hjemme,» sa Torbjørn. «Nu har jeg aldrig hørt — —» sa Synnøve og slog de små hænder sammen. «Mor, mor! han siger —» «Ti stille og gå bort!» møtte henne fra den kant — og hun stanset, vændte derpå langsomt og baklængs tilbage, med de store blå øjne hæftet på moren. «Jeg har bestandig hørt, at du var så snil,» sa Torbjørn. «Ja, det er somme tider, når jeg har læst, det,» svarte hun. — — «Er det sant, det er så overlag fullt med nisser og troll og annet vondt der borte på eders kanter?» spurte han, satte hånden i siden, den ene fot frem og støttet sig på den andre — nættop som han hadde set Aslak gjøre det. «Mor, mor! vet du hvad han siger? han siger — —» «Lad mig være, hører du! Og kom ikke hit, før jeg kaller på dig!» Hun måtte atter langsomt og baklængs tilbake, idet hun puttet en snipp av tørklædet in i munnen, bet fast og trak i det. «Er det slet ikke sant, at hvær nat så spiller det i haugene der borte?» «Nej!» «Har du aldrig set troll da?» «Nej!» «Men i Jessu navn — —» «Fy, det skal du ikke sige!» — «Å pyt; det er ikke farligt!» sa han, og spyttet mellem tænnene for at vise henne hvor langt han kunde spytte. «Jo, jo,» sa hun; «for så kommer du i helvede!» «Tror du det?» spurte han betydelig mykere; ti han hadde blot tænkt sig, at han kunde få hugg for det, og nu stod faren så langt borte. «Hvem på lag er den sterkeste der over på eders side?» spurte han og satte huen litt mere på den ene kant. «Nej, det vet jeg ikke.» «Ja, på vor side er det far; han er så sterk at han pryler Aslak; og du kan tro Aslak er sterk.» «Jaså.» «Han har engang tat og løftet en hest.» «En hest!» «Det er så sant, så sant, — for han har selv fortalt det.» Da tvilte jo heller ikke hun. «Hvem er Aslak?» spurte hun. «Det er vel en slem en, kan du tro.

Han far prylte ham slik, at her i værden er nu aldrig mann blet prylt slik før.» «Slåss I der borte hos eder?» «Ja somme tider, så . . . Gjør I ikke det over hos eder?» «Nej, aldrig.» «Hvad gjør I der da?» «Å, mor steller maten, binder og syr; det gjør Kari også, men ikke så godt som mor, for Kari er så lat. Men Randi passer kjørne, far og gutterne er i marken eller også hjemme.» Dette fant han var en tilfredsstillende forklaring. «Men hver aften læser vi og synger vi,» fortsatte hun, «og det gjør vi om søndagen også.» «Allesammen?» «Ja.» «Det må være langsomt . . .» «Langsomt? Mor, han si . . .» men så husket hun, at derhen skulde hun ikke. — «Du kan tro jeg ejer mange sauer,» sa hun. «Gjør du det?» «Ja, tre går med lam i vinter, og den ene tror jeg bestemt får to.» «Så du har sauer, du?» — «Ja, jeg har også kjør og griser. Har du ingen?» «Nej.» «Kom bort til mig, skal du få et lam. Så skal du nok se, at du får flere av det.» «Det vilde være urimelig trøjsamt.» De stod litt: «Kunde ikke også Ingrid få et lam?» spurte han. «Hvem er Ingrid?» «Ingrid, vesle Ingrid?» Nej, henne kjænte hun ikke. «Er hun mindre æn dig?» «Ja visst er hun mindre æn mig, — såpas som dig!» «Å nej! henne må du ta med, hører du!» Jo, det skulde han da. «Men,» sa hun, «da du får et lam, kan hun få en gris.» Det fant også han var langt klokere, og nu fortalte de litt om fælles kjænninger, hvorav de rigtignok ikke hadde mange. Forældrene var færdige, og de måtte gå hjem.

Men om natten drømte han om Solbakken, og syntes han at se bare hvite lam der borte og en liten lys jante med røde bånd gå midt imellem dem. Ingrid og han talte hver eneste dag om at komme derover. De hadde så mange lam og smågriser at passe, at de visste ikke hvorledes de skulde vände sig imellem dem. Imidlertid undret de sig meget, over at de ikke kunde gå dit straks. «Fordi om den vesle jæntungen har bedt eder?» spurte moren; «har du hørt slikt før!» «Jaja, vænt nu til neste prækensøndag,» mente Torbjørn, «så skal I se.»

Den kom. «Du skal være så slem til at skryte og lyve og banne,» sa Synnøve da til ham, «at du ikke får lov

til at komme, før du har lagt det av.» «Hvem har sagt det?» spurte Torbjørn forundret. «Mor.»

Ingrid var spænt på hjemkomsten, og han fortalte henne og moren, hvordan det var gått. «Der kan du se!» sa moren. Ingrid sa ingenting. Men herefter passet både hun og moren på ham, hver gang han bante eller skrøt. Ingrid og han kom imidlertid op at slåss om, hvorvidt «hunden fare i mig!» kunde være at banne eller ej. Ingrid fik pryl, og siden brukte han «hunden fare i mig!» hele dagen. Men om kvællen hørte faren det. «Jo, han skal fare i dig!» sa han og drev til ham, så han tumlet hen. Torbjørn var mest skamfull for Ingrid; men hun gik om en liten stund bort til ham og klappet ham.

Da et par måneder led frem, kom de begge over på Solbakken. Synnøve var siden hos dem, de atter der, og således under hele opvæksten. Torbjørn og Synnøve kaplæste; de gik i samme skole, og han blev tilsist flinkere, så flink at præsten tok sig av ham. Men Ingrid gik det dårligere med, og henne hjalp de begge. Hun og Synnøve blev så uadskillelige, at folk kalte dem Ryp-er-ne, fordi de altid fløj sammen, og begge var meget lyse.

Det hændte sig ret som det var, at Synnøve slog sig vred på Torbjørn, fordi han var vel vill av sig og raket i klammeri både hist og her. Ingrid gik da alltid imellem, og de var atter godvenner som før. Men fik Synnøves mor høre om slagsmål, kom han ikke på Solbakken den uke og knapt nok den næste. Sæmund turde ingen fortælle om slikt; «han farer for hårdt med gutten,» sa konen hans og påla alle taushed.

Som de nu vokste til, blev de alle tre fagre at se til, skjønt hver på sin måte. Synnøve blev høy og slank, fik gule hår, et fint, skinnende ansigt med stille blå øjne. Når hun talte, smilte hun, og folk sa tidlig, at det var velsignet at gå in under det smil. Ingrid var mindre, men førere, hadde ænnu lysere hår, men et ganske lite ansigt, der var bløtt og rundt. Torbjørn blev av middelshøjde, men såre velvoksen, fik mørkt hår, dunkelblå øjne, skarpt ansigt og sterke lemmer. Han

plejde gjerne selv fortælle, når han var vred, at han kunde læse og skrive likeså godt som skolemesteren, og frygtet ellers ingen mann i dalen — uten far sin, tænkte han; men det la han ikke til.

Torbjørn vilde tidlig konfirmeres; men derav blev der intet: «så længe du ikke er konfirmeret, er du bare gutten, og jeg kan bedre rå' med dig!» sa far hans. Sådan bar det da til, at han, Synnøve og Ingrid gik til præsten på samme tid. Synnøve hadde også væntet længe; hun var 15, i det 16de år. «En kan aldrig nok, når en skal avlægge sit Gudsløfte,» hadde moren altid sagt, og faren, Guttorm Solbakken, hadde sagt ja dertil. Så var det ikke rart, at et par friere begynte at vise sig, den ene en bedre manns søn og den andre en rik nabo. «Det er dog for galt! Hun er ænnu ikke konfirmeret!» — «Ja, så får vi konfirmere henne da,» sa faren. Men herom visste Synnøve selv intet.

På præstegården syntes kvinnfolkene av præstens familie så godt om Synnøve, at de tok henne in for at tale med henne. Ingrid og Torbjørn stod igjæn ute blant de andre, og da en gut sa til ham: «Så du slap ikke in med? De tar henne bestemt fra dig!» så kostet dette hin gut et blått øje. Fra nu av blev det en skik blant de andre gutter at ærte ham med Synnøve, og det viste sig også, at intet kunde sætte ham i større vrede. I en skog opunder præstegården blev det tilsist og efter avtale et stort slagsmål, der hadde dette til grunn; det vokste slik op, at Torbjørn fik at gjøre med en hel flokk på én gang. Kvinnfolkene var gåt i forvejen, så der var ingen til at skille dem ad, og det blev derfor værre og værre. Tape vilde han ikke, der kom flere ind på ham, og nu forsvarte han sig på hvad måte han best kunde, hvorfor der utdeltes slag, som siden selv fortalte hvad her var foregått. Årsaken kom med det samme op, og der blev stærk tale om dette i bygden.

Næste prækensøndag vilde Torbjørn ikke gå i kirke; næste dag de skulde være hos præsten, la han sig syk. Ingrid gik derfor alene. Han spurte henne ved hjemkomsten, hvad Synnøve hadde sagt. «Ingenting.»

Da han så gik med igjæn, syntes han alle folk så på

sig, og at konfirmanterne fniste. Men Synnøve kom senere end de andre og var meget inne hos præstens den dag. Han frygtet skjænd av præsten, men mærket snart, at de to eneste i bygden som ikke kjænte noget til slagsmålet, var hans egen far og præsten. Det kunde enda gå an; men hvorledes han atter kunde komme i tale med Synnøve, visste han ikke; ti det var første gang han ikke rigtig vilde be Ingrid gå imellem. Efter ændt overhøring var Synnøve atter inne hos præstens; han væntet, så længe der ænnu var andre på gården; men tilsist måtte også han gå. Ingrid var gåt blant de første.

Næste dag var Synnøve kommet før alle de andre, og gik i haven med en av frøknerne og en ung herre. Frøkenen tok op blomster og gav Synnøve, herren hjalp til, og Torbjørn stod blant de andre utenfor og så på. De forklarte henne højt nok, så alle hørte det, hvorledes disse blomster skulde sættes, og Synnøve lovte selv at gjøre det, forat det nætøp kunde bli som de hadde sagt. «Det kan du ikke gjøre alene,» sa hin fremmede mann, og dette tænkte Torbjørn på. — Da Synnøve kom ut til de andre, viste disse henne ænnu større agt en sædvanlig; men Synnøve gik hen til Ingrid, hilste blidt på henne og bad henne følge med ned på vollen. Der satte de sig; ti det var længe siden de hadde talt rigtig sammen. Torbjørn stod igjæn blant de andre og så på Synnøves fine utenlandske blomster.

Denne dag gik Synnøve på samme tid som alle. «Jeg skal kanske bære blomsterne for dig,» sa Torbjørn. «Det kan du gjerne,» svarte hun blidt, men uten at se på ham, tok Ingrid ved hånden og gik foran. Opunder Solbakken stanset hun og sa Ingrid farvel. «Jeg skal nok selv bære dem det stykke som er igjæn,» sa hun og tok kurven, som Torbjørn hadde sat ned. Den hele vej hadde han tænkt på at tilby sig at plante blomsterne for henne, men nu kom han sig ikke til; ti hun vændte sig så brått. Men siden tænkte han ikke på annet en dette, at han dog skulde ha hjulpet henne med disse blomsterne. «Hvad talte I to om?» spurte han Ingrid. «Om ingenting.»

Da de andre vel hadde lagt sig, tok han sagte på sig igjæn og gik ut. Det var en vakker kvæll, lun og stille,

himlen hadde et svakt overdrag av blågrå skyer, hist og her iturevet, så det var som om nogen fik skue ut av det dunkle blå som av et øje. Ingen var at se omkring husene eller lenger borte; men i græsset til alle sider skvattret græsshopperne, en akerrikse malte til højre og svartes av en til venstre, hvorpå der begynte en sang i græsset fra sted til sted, så det var ham der gik, som hadde han et stort følge, skjønt han ikke så en eneste. Skogen trak sig blå, siden dunkel og dunklere op imot uren og syntes et stort tåkehav. Men derinnefra hørte han orren spille og slå til lyd, en enkelt katugle skrike, og fossen kvæde sine gamle, hårde rim stærkere æn nogensinde — nu da alt hadde sat sig ned for at høre på ham. Torbjørn så over mot Solbakken og gik avsted. Han bøjde av fra de vanlige vejer, kom raskt derover, og stod snart i den lille have som Synnøve ejde, og som lå like under det ene loftsvindu, nættop det innenfor hvilket hun sov. Han lyttet og spejdet, men alt var stille. Da så han sig om i haven efter arbeidsredskaper og fant ganske rigtig både spade og grep. Der var begynt på opspadning av en seng; blot en liten snipp var blet færdig, men i den var allerede to blomster sat, formodentlig for at se hvorledes det tok sig ut. «Hun er blet træt, stakkar, og er gåt fra det,» tænkte han; «her må en mann til.» tænkte han videre, og gav sig i færd med det, følte slet ingen lyst til søvn, ja syntes ændog at han aldrig hadde gjort så let et arbejde. Han husket hvorledes de skulde sættes, husket også præstegårdshaven, og passet nu det ene i det andre. Natten gik med, men han mærket det ikke, han hvilte næppe og fik hele sengen opspadd, blomsterne sat, en og annen omplantet, for at få det ænnu smukkere, og alt i ett skottet han op til loftsvinduet, om dog nogen skulde mærke ham. Men hverken der eller annensteds var der nogen, ej heller hørte han så meget som en hund gjø, før hanen tok på at gale, vækket skogens fugler, som da en efter en satte sig op at synge «god morgen». Mens han stod der og klappet jorden til omkring, husket han på eventyrene som Aslak hadde fortalt, og hvorledes han engang trodde der vokste troll og nisser over på Solbakken. Han så op

til loftsvinduet, og smilte til hvad Synnøve nu i morgenstunden vilde tænke. Det var blet dygtig lyst, fuglene holdt allerede et forfærdeligt spektakel, hvorfor han hivde sig over rækværket og skyndte sig hjem. Så skulde da ingen kunne sige, det var ham som hadde været over og plantet blomster i Synnøve Solbakkens have.

TREDJE KAPITEL

Snart blev mangehånde fortalt i bygden; men ingen visste noget med sikkerhed. Aldrig blev Torbjørn tiere set på Solbakken, efterat de begge var konfirmeret, og det var dette folk minst kunde forstå. Ingrid kom ofte over, Synnøve og hun gik da gjerne en tur i skogen; — «bliv ikke for længe borte,» ropte moren efter dem. «Ånej!» svarte Synnøve — og kom ikke hjem før i kvællingen. De to friere mældte sig på ny. «Hun får selv være om det,» sa moren, og faren mente det samme. Men da Synnøve blev tat avsides og spurt, fik de avslag. Der mældte sig også flere, men ingen hørte om, at de bar lykken med sig hjem fra Solbakken. Engang moren og hun stod og skuret nogen mælkeringer, spurte moren hvem hun egentlig tænkte på. Det kom så hastig over Synnøve, at hun blev rød. «Har du git nogen noget løfte?» spurte hin igjæn og så sikkert på henne. «Nej,» svarte Synnøve raskt. Da blev der ikke tale mere om den ting.

Da hun var det beste gifte folk visste av at sige, så var det lange øjne som fulgte henne, der hun gik ved kirken, det eneste sted hun var til at se foruten i hjemmet; hun fantes nemlig ikke ved nogen dans eller annen lystighed, såsom forældrene var haugianere. Torbjørn sat like overfor henne i kirkestolen, men de taltes aldrig ved, så vidt folk kunde mærke. Så meget tyktes hvær og en allikevel at vite, at der måtte være noget imellem dem, og da de ikke omgikkes hinannen på samme vis som annet ungt kjærestefolk i dalen, begynte man at sige mangt og meget. Torbjørn blev likesom ikke videre likt. Han følte det nok selv; ti han la vel hårdt frem, hvor flere var sammen, således ved danse og i bryllup; og

hændte det da, at han en og annen gang gik sig bent frem i et slagsmål. Hermed sagtnet det dog, efterhvert som flere lærte hvor sterk han var; Torbjørn vænte sig derfor tidlig til ikke at tåle, at nogen stod vel meget i vejen for ham. — «Nu er du kommet på din egen hånd,» sa Sæmund, far hans; «husk dog ænnu på, at min kan-ske er sterkere end din!»

Høst og vinter gik, våren kom, og ænnu visste folk intet bestemt. Der fór så mange rygter rundt — om de avslag Synnøve hadde utdelt, at hun halvvejs blev gå-ende som for sig selv. Men Ingrid fulgte henne; de to skulde drage til sæters sammen i år, da Solbakkefolket hadde kjøpt part i Granlidsæteren. Man hørte Torbjørn synge oppe i lierne; ti han laget et og annet til for dem.

En vakker dag, da det alt lakket mot kvællen, og han var færdig, satte han sig hen og tænkte på et og annet. Det var nok mest hvad der taltes i bygden, han tænkte på; han la sig på ryggen hen i det røde og brune lyng, og med hænderne opunder hodet gav han sig til at stirre op i himlen, som den gik der blå og skinnende bak de tette trækroner. Det grønne løv og bar fløt ut over den i en skjælvende strøm, og de mørke grener, som skar igjennem, gjorde sælsomme, ville tegninger deri. Men himlen selv var kun til at se, når et blad blaffet til side; længer borte, mellem de kroner som ikke nådde hver-andre, brøt den frem som en bred elv i lunefulle sving-ninger, og løp henover. Dette stemte hans sinn, og han begynte at tænke på det han sa . . .

— — Bjørken lo atter med tusen øjne op til granen, furuen stod der med taus foragt og strittet med sine pig-ger til alle sider; ti efterhvert som luften blev mere kjælen, kviknet flere og flere sjuklinger til, rænte i vejret og stak det friske løv like op i næsen på den. «Montro, hvor I var i vinter?» spurte furuen, viftet sig og svedte harpiks i den utålelige hete. «Det er næsten for galt! — så langt mot nord . . . fy-y!»

Men så var det en gammel, gråskallet furu, som så op over alle de andre — kunde ænda bøje en fingerrik gren næsten lodret ned og ta en dristig løn i dens øverste hårtot, så den skalv like ned i knærne. Denne favntykke

furu hadde menneskene kvistet alltid længer og længer opover, til den engang, træt og kjed av det, med ett skjøt sådan tilvejs, at den spinkle gran ved siden blev rædd og spurte den om den også husket vinterstormene. «Om jeg husker dem?» sa furuen og dasket den ved hjælp av nordenvinden således om ørene, at den ikke var langt ifra at tape sin holdning, og det var ilde nok. Den storlemmede, mørkladne furu hadde nu sat en så vældig fot i jorden, at tærne stak op en 6 alen ifra den, og var ænda tykkere æn omkring det tykkeste av seljen, hvad denne med undseelse en kvæll hvisket til humlen, som forælsket spant sig opover den. Den skjæggede furu var sig sin vælde bevisst og mælte til menneskene, idet den højt over deres ævner jog gren på gren ut i den ville luft: «Kvist mig, om I kan!»

«Nej, de kan ikke kviste dig!» sa ørnen, nedlod sig nådig, la sine vinger sammen med anstand og pusset noget usselt fåreblod av sine fjær. — «Jeg mener jeg ber dronningen sætte sig her, jeg; — hun har nogen ægg hun skal kaste,» tilføjte den sagtere og så ned på sine skallede ben; ti den var skamfull over, at der kom flyvende en del milde erindringer fra hine tidligste vårdage, hvori man blir halvtosset over den første solvarme. Snart hævet den igjæn hodet og blikket under det fjærskygde bryn op i de sorte urer, om dronningen ikke skulde sejle der etsteds, æggtung og lidende. Avsted satte den, og furuen kunde snart se parret oppe imot den klare blå luft, hvor de sejlte i like linje med den højeste fjælltop og avhandlet sine huslige anliggender. Det var ikke frit at den var litt urolig; ti så gild den æn følte sig, var det dog ænnu gildere at få et ørnepar at vugge. De kom begge ned — og like til den! De talte ikke til hværandre, men gav sig ifærd med at hænte kvister. Furuen videt sig, om muligt, ænnu mere ut — det var da heller ingen som kunde hindre den deri.

Men mellem den øvrige skog blev der vel en travl snak, da de så hvad ære der var overgået storfuruen. Der var således en liten, takkelig bjørk som stod og spejlte sig over en dam og trodde, at den hadde ret til at vente litt ælskov av en gråhvit linerle, der hadde for vis at

sove middag i den. Den hadde duftet linerlen like op i næbbet, klæbet småkryp fast til bladene sine, så de var lette nok at fange; ja, tilsist hadde den i heten bygget og bøjdt sammen et tæt lite grenhus, tækket med friske blade — så linerlen virkelig var på vej til at inrette sig der for sommeren. Nu derimot: ørnen hadde sat sig fast i storfuruen, og væk måtte den. Det var vel en sorg! Den sang en trillende avskedssang, men ganske sagte, forat ørnen ikke skulde mærke det.

Bedre gik det ikke nogen småpurver borti et orekjærr. De hadde ført et så syndigt leven der, at en trost tæt ved, oppe i en ask, aldrig fik sove i rette tid, blev stundom lynende sint og gjorde munn. En alvorlig hakkespæt i nabotræet hadde ledd, så den nær hadde drattet av pinnen. Men der så de ørnen i storfuruen! og trosten og småpurven og hakkespættens og alt som flyve kunde, måtte avsted over hals og hode, over og under grenene. Trosten bante, der han fløj, på at han ikke oftere skulde leje slik, at han fik spurvene til gjænboer.

Så stod skogen der omkring forlatt og eftertænksum midt i det muntre solskin. Den skulde ha al sin glæde av storfuruen, men det var en tynn glæde. Skogen bøjde sig bange, hvær gang nordenvinden gik, storfuruen slog luften med sine vældige grener, og ørnen fløj i ring om den, rolig og sindig, som om det blot var en krypende kastevind der bar nogen ussel virak op til den fra skogen. Men den hele furufamilie var glad! Ikke én husket, at den selv intet rede fik at vugge det år. «Væk!» sa de, «vi er av slægten!»

— — «Hvad ligger du og tænker på?» spurte Ingrid — hun trådte smilende frem mellem noen busker, som hun holdt bøjdt tilside. Torbjørn rejste sig: «Å, så mangt kan leke i ens hug,» sa han og så trossig hen over trærne. «Ellers snakker de for meget i bygden på denne tid,» la han til, idet han børstet noget støv av sig. «Hvorfor bryr du dig også bestandig om, hvad folk siger?» «Å jeg vet ikke riktig; — men — ænnu har aldrig folk sagt noget, som ikke har været i mit sinn, om det også ikke har været i min handling.» — «Det var styggt sagt.» — «Det var det også,» sa han; om litt føjet

han til: «men det var sant.» Hun satte sig på grønsværet, han stod og så ned for sig. «Jeg kan let bli slik, som de vil ha mig; de skulde la mig være som jeg er.» «Så er det din skyll til sist allikevel.» — «Kan gjerne være, men de andre har del i en. — — Jeg siger: jeg vil ha fred!» ropte han næsten og så op mot ørnen. «Men Torbjørn!» hvisket Ingrid. Han vændte sig mot henne og lo. «Hyss, hyss,» sa han; «som sagt: mangt kan leke i ens hug. — Har du talt med Synnøve idag?» «Ja; hun er alt draget til sæteren.» «Idag?» — «Ja.» — «Med Solbakke-bølingen?» — «Ja.» «Tralala!»

Å solen ser ned på træet sit,
triumlire!

«Står du der, du skinnende gulle mit?»
triumlit, triumlat, —
fuglen vågnet og skvatt:
«Hvad er på færde? —»

«Imorgen løser vi bølingen,» sa Ingrid; hun vilde vænde tanken til en annen kant. «Jeg skal være med at drive!» sa Torbjørn. — «Nej, far vil selv være med,» sa hun. «Ja så,» sa han og taug. — «Han spurte efter dig idag,» sa hun. «Gjorde han det?» sa Torbjørn, skar en kvist av med sin tollekniv og begynte at flække den. — — «Du skulde tale oftere med far æn du gjør,» sa hun blidt. «Han holder meget av dig,» la hun til. — «Det kan gjerne være,» sa han. — «Han taler ofte om dig, når du er ute.» — «Desto sjældnere, når jeg er inne.» «Det er din skyll.» — «Det kan gjerne være.» — «Slik skal du ikke tale, Torbjørn; du vet selv hvad der er imellem eder?» — «Hvad er det da?» — «Skal jeg fortælle det?» — «Det kommer vel på ett ut, Ingrid; du vet hvad jeg vet.» — «Ja visst; du farer for meget på din egen hånd; det vet du han ikke liker.» — «Nej, han vilde nok holde i armen.» — «Ja helst når du slog.» — — «Skal da folk få lov til at gjøre og sige, hvad de vil?» — «Nej; men du kan også gå litt av vejen; det har han selv gjort, og er blet en agtet mann ved det.» — «Han er kanskje blet mindre plaget.» — Ingrid taug litt, så fortsatte hun efter at ha set sig om:

«Det nytter vel ikke at komme in på dette igjæn; men allikevel . . . hvor du vet at uvenner væntes, bør du være borte.» — «Nej, nætop der vil jeg være! Jeg heter ikke Torbjørn Granliden for ingenting.» Han hadde flækket barken av kvisten; nu skar han den midt over. Ingrid sat og så på ham, spurte noget langt: «Skal du til Nordhaug på søndag?» — «Ja.» Efter at ha tiet en stund uten at se på ham, sa hun igjæn: «Vet du, at Knut Nordhaug er kommet hjem til søsterens bryllup?» «Ja.» — Nu så hun på ham: «Torbjørn, Torbjørn!» «Skal han ha mere lov nu æn før til at gå imellem mig og andre?» «Han går ikke imellem; ikke mere æn andre vil.» «Ingen kan vite hvad a n d r e vil.» «Det vet du godt.» «Selv siger hun i alle fall ingenting.» «Å, hvor du kan snakke!» sa Ingrid, så uvillig på ham, rejste sig og så bak for sig. Han kastet sine kviststumper, satte kniven i sliren og vændte sig mot henne: «Hør, — jeg er stundimellem kjed av dette. Folk skjænder æren både av mig og henne, fordi intet går åpenlyst til. Og på den annen kant . . . jeg kommer jo ikke engang over på Solbakken — fordi forældrene ikke kan like mig, siger hun. Jeg får ikke besøke henne, således som andre gutter besøker sine jænter, fordi hun nu er av de hellige — må vite!» «Torbjørn!» sa Ingrid og blev litt urolig, men han fortfør: «Far vil intet ord lægge in; — fortjener jeg henne, får jeg henne, siger han. «Snak, bare snak på den ene side — og intet vederlag for snakket på den andre; ja jeg vet ikke engang, om hun virkelig . . .» Ingrid fór til og la hånden over hans munn, idet hun så sig tilbake. Der blev buskene atter bøyd tilside, og en høy, slank en trådte blussende rød frem: det var Synnøve.

«God kvæll!» sa hun. Ingrid så på Torbjørn, som hun vilde sige: der kan du se! — Torbjørn så på Ingrid, som han vilde sige: det skulde du ikke ha gjort. Ingen så på Synnøve. «Jeg får vel lov at sette mig litt; jeg har gått så meget idag.» Og hun satte sig; Torbjørn vændte på hodet som for at se, om det var tørt der hun satte sig. Ingrid hadde latt øjnene løpe nedover til Granliden, og nu ropte hun med ett: «Å nej, å nej! Fagerlin har slitt sig og går midt i nyakeren. Det stygge dyr!

Kjelleros også? Nej, nu bær det over sig; det er fornø'n vi snart kommer på sæteren!» — og så la hun nedover benad lierne uten at sige farvel engang. Synnøve rejste sig straks. «Går du?» spurte Torbjørn. «Ja,» sa hun; men hun stod.

«Du tør gjerne vente litt,» yttret han uten at se på henne. — «En annen gang,» blev der sagte svaret. — «Det kan bli længe til.» — Hun så op; han så nu også på henne; men det var en stund før de sa noget. «Sæt dig igjæn,» sa han litt forlegen. «Nej,» svarte hun og blev stående. Han følte trossen stige op; men da gjorde hun noget han ikke hadde ventet, — hun gik et skridt frem, bøjde så like mot ham, så ham op i øjet og sa med et smil: «Er du vred på mig?» Og da han skulde se til, så gråt hun. «Nej,» sa han, luerød i ansigtet.

Han rakte hånden frem; men da øjnene var fulle av vand, mærket hun det ikke, og han drog den tilbake. Så sa han ændelig: «Du har altså hørt det?» «Ja,» sa hun, så op og lo; men der var nu flere tårer i øjnene æn før; han visste ikke hvad han skulde gjøre og sige; det fallt ham derfor av munnen: «Jeg har kanskje været for slem». Det var meget mildt sagt; hun så ned og vændte sig halvt bort: «Du skal ikke dømme om det, du ikke kjæenner.» Dette var sagt med halvkvalt røst, og han blev helt ille derved; han følte sig som en gutunge og sa derfor også, da han ikke kunde finne noget annet: «Jeg ber dig om forladelse.» Men da brast hun ut i virkelig gråt. Det kunde han ikke tåle, men gik hen og tok henne om livet og lutet sig nedover henne: «Holder du også rigtig av mig, Synnøve?» — «Ja,» hulket hun. «Men du er ikke lykkelig ved det?» Hun svarte ikke. «Men du er ikke lykkelig ved det?» gjæntok han. Hun gråt nu mere æn nogensinde og vilde drage sig unda. «Synnøvel!» sa han og tok fastere om henne. Hun la sig op til ham og gråt meget.

«Kom skal vi tale litt sammen,» sa han, og han hjalp henne at sette sig i lynget; selv satte han sig ved siden. Hun tørret sine øjne og forsøkte på at smile; men det vilde ikke gå. Han holdt en av hennes hænder og så henne in i ansigtet. «Kjære, hvorfor kan jeg ikke komme

over på Solbakken?» Hun taug. «Har du aldrig bedt herom?» Hun taug. «Hvorfor har du ikke det?» spurte han og drog hennes hånd nærmere til sig . . . «Jeg tør ikke,» sa hun ganske sagte.

Han blev mørk, trak den ene fot litt til sig og lænet albuen til knæet, idet han la sit hode i hånden . . . «På denne måte kommer jeg vel aldrig derover,» sa han ændelig. Istedetfor svar begynte hun at rykke lynget op. «Å ja . . . jeg kan vel ha gjort mange ting . . . som . . . ikke var som de burde. — — En måtte dog bære litt over med mig . . . Jeg er ikke ond — han stanset en stund — jeg er også ung ænnu, — litt over 20 år . . . Jeg — —» han kunde ikke fullføre straks. «Men den som holdt r i g t i g av mig,» sa han igjæn — — «måtte dog . . .» her stanset han rent. Da hørte han ved siden av sig dæmpet: «Du skal ikke tale slik . . . du vet ikke hvor meget en . . . jeg tør ikke engang sige Ingrid det . . . (og så igjæn i sterk gråt) . . . jeg . . . lider . . . så meget!» Han slog armen om henne og trak henne tæt til sig. «Tal til dine forældre,» hvisket han, «og du skal se alting blir godt.» — «Det blir som d u vil,» hvisket hun. «Som jeg?» Da vændte Synnøve sig og bøjde sin arm om hans hals. «Holdt du såpas av mig som jeg av dig!» sa hun meget inderlig og med et forsøk til smil. — «Og det gjør jeg ikke?» sa han blidt og sagte. — «Nej, nej; du tar intet råd av mig; du vet hvad der fører os sammen, men du gjør det ikke. Hvorfor gjør du det ikke?» — Og da hun nu var kommet i vej med at tale, så sa hun i samme fart: «Herregud, visste du hvor jeg har væntet på den dag, jeg skulde få se dig over på Solbakken. Men alltid skal en høre om noget, der ikke er som det burde være, — og det skal være forældrene selv som bærer det in til en.» — Da tændtes likesom et lys for ham; han så henne nu tydelig gå der over på Solbakken og vente på en liten fredelig stund, hvori hun kunde føre ham blidt frem for forældrene; — men han gav henne aldrig en sådan stund.

«Dette skulde du ha sagt mig før, Synnøve!» — «Og det har jeg ikke gjort?» — «Nej, ikke således.» — Hun tænkte litt over dette; så sa hun, idet hun la sin forklæ-

snip i små folder: «Så var det vel fordi... jeg ikke turde riktig.» Men dette, at hun hadde frygt for ham, rørte ham slik at han for første gang i sit liv gav henne en kyss.

Hun blev så forandret ved det, at gråten stanset med én gang og øjnene blev usikre, idet hun forsøkte at smile, så ned, ændelig op på ham, og smilte nu virkelig. De talte ikke mere, — dog fant de hinannens hænder igjæn; men ingen av dem turde trykke til. Så drog hun sig sagte tilbake, gav sig ifærd med at tørre sine øjne og sit ansigt, klappe sit hår ned, da det var kommet litt i urede. Han sat der og tænkte i sit stille sinn, mens han så på henne: er hun mere blyg æn de andre bygdens jænter, og vil omgås på en annen måte, så skal en ikke sige noget dertil.

Han fulgte henne op til sæteren, som ikke lå langt unda. Han vilde gjerne gå hånd i hånd; men der var kommet noget over ham som gjorde, at han knapt turde røre ved henne, og syntes det var forunderligt, at han hadde lov til at gå ved siden av henne. — Da de skiltes, sa han derfor også: «Det skal vare en stund, til du atter spør noget galt fra mig.»

Hjemme holdt far hans på at bære korn på kværnen, fra stabburet av; ti bygdens folk rundt omkring malte på Granlidkværnen, når vandet i deres egne bækker var gåt op; Granlidelven var aldrig tør. Her var mange sækker at bære, somme ret store og somme overmåde store. Kvinnfolkene stod tæt derved og vridde klær som var i vask. Torbjørn gik bort til faren og tok fat i en sæk. «Jeg skal kanskje hjelpe dig?» — «Å jeg gjør det nok selv,» sa Sæmund, lettet rask en sæk på rygg og drog avsted mot kværnen: «Her er mange av dem,» sa Torbjørn, tok fat i to store, satte rygg imot og grep over skuldrene med en hånd i hvær, idet han støt mot til siderne med sine albuer. Midtvejs møtte han Sæmund, som gik tilbake efter flere; faren så hastig på ham, men sa intet. Da Torbjørn i sin tur gik tilbake mot buret, møtte han Sæmund med to ænnu større sækker. Denne gang tok Torbjørn en liten en og gik med den; da Sæmund møtte ham, så han på ham, og lenger enn forrige

gang. Så skedde det, at de siden kom til å stå ved buret på én gang. «Her er kommet bud fra Nordhaug,» sa Sæmund; «de vil ha dig med til bryllups på søndag.» — — Ingrid så bønlig hen til ham fra sit arbejde, moren likeså. — «Jaså,» svarte Torbjørn tørt, men tok denne gang de to største sækker han kunde finne. «Går du?» spurte Sæmund mørk. — «N e j.»

FJÆRDE KAPITEL

Granlidsæteren lå vakkert til, bygden kunde oversees derfra, Solbakken først og fremst med sin mangefarvede skog omkring, — og dernæst de andre gårder, som de lå der i en ring av skog, så den grønne voll med husene i midten så ut som en funnen fredsplet, der med magt var tat fra den ville mark. Det var 14 gårder som kunde tælles fra Granlidsæteren; av Granlidgårdens hus så de blot takene, og det enda blot fra den ytterste pynt på sætervollen. Allikevel blev jænterne ofte sittende og se efter røken som steg op av piperne der. «Nu koker mor til middag,» sa Ingrid; «idag skal de ha salt kjøtt og flæsk.» «Hør, der roper de på mannfolkene,» sa Synnøve; «montro hvor de arbejder idag?» Og deres øjne fulgte røken, som skyndte sig fort og viltert op i den fine solglade luft, men snart spaknet, betænkte sig — fløt så i et bredt tog ut over skogen, alltid tynnere, tilsist som et viftende flor, og snart næppe synlig. Mangen tanke steg dem da i sinn og la sig ut over bygden. Den dag møttes de ved Nordhaug. Det var et par dager efter bryllupet; men da dette skulde stå en seks dager, nådde der ænnu, ret som det var, skudd og enkelte rop av de aller kraftigste op til dem. — «De har det muntert der,» sa Ingrid. — «Jeg skal ikke misunne dem det,» sa Synnøve og tok sin binding. — «Det skulde dog være trøjsamt at være med,» sa Ingrid, der sat på huk og så bortover mot gården, hvor folk gik frem og tilbake mellem husene — nogen henad stabburet til, hvor vel bord med mat stod opdækket, andre parvis lenger fra dem og i

fortrolig samtale. — «Jeg vet ret ikke hvad du længes efter der borte,» sa Synnøve. — «Jeg vet det knapt selv,» sa Ingrid, der sat som før: «det er vel dansen.» føjet hun så til. Synnøve svarte ikke noget derpå. «Har du aldrig danset?» spurte Ingrid. — «Nej.» — «Tror du da det er synd at danse?» — «Jeg vet ikke rigtig.» Ingrid talte ikke mere om det straks; ti hun mindedes, at haugianerne strængt forbød dans, og forældrenes forhold til Synnøve i det stykke vilde hun ikke videre prøve. Men hvordan nu tankerne fallt, så sa hun om en stund: «Bedre danser æn Torbjørn har jeg aldrig set.» — Synnøve væntet litt, før hun sa: «Ja, han skal danse godt.» — «Du skulde set ham danse,» utbrøt Ingrid og vændte sig mot henne. Men raskt svarte Synnøve: «Nej, det vil jeg ikke.»

Ingrid studset litt ved det, — Synnøve hældte sig ned over sin binding og talte sine næster op. Med én gang lot hun bindingen falle i fanget, så ænde ut for sig og sa: «Så inderlig glad som jeg er idag, har jeg dog ikke været på længe.» — «Hvorfor?» spurte Ingrid. — «Å — — fordi han ikke danser på Nordhaug idag!» Ingrid sat i sine egne tanker. «Ja, der skal være jænter som længes efter ham,» sa hun. Synnøve åpnet munnen, som vilde hun tale, men taug, trak en stikke ut og byttet. «Torbjørn længes nok selv også; det skal jeg være sikker på,» sa Ingrid, men mærket først bakefter hvad hun hadde sagt, og så på Synnøve, der sat blussende rød og bant. Nu kunde Ingrid med stor fart se bakover på den hele samtale, slog hænderne sammen, flyttet sig på knæ i lynget, så at hun kom foran henne, — og gav hun sig til at se Synnøve like in i øjnene; men Synnøve bant. Da lo Ingrid og sa: «Nu har du mangel Herrens god dag gåt og gjæmt noget for mig igjæn.» — «Hvad siger du?» spurte Synnøve og kastet et usikkert blik på henne. — «Du er ikke sint, fordi Torbjørn danser,» sa Ingrid som før. Den andre svarte ikke. Ingrids ansigt var bare et eneste smil, og så tok hun Synnøve om halsen og hvisket henne in i øret: «Men du er sint, fordi han danser med andre æn dig!»

«Hvor du snakker!» sa Synnøve, slet sig løs og rejste sig. Ingrid rejste sig også og gik efter henne. «Det er synd du ikke kan danse, Synnøve!» sa hun og lo; — «rigtig stor synd! Kom nu, så skal jeg likeså godt lære dig straks!» Hun tok Synnøve om livet. «Hvad vil du?» spurte denne. «Lære dig at danse, forat du ikke skal ha slik sorg i værden, som at han danser med andre æn dig!» Nu måtte også Synnøve le, eller late som hun lo. «Der kan snart nogen se os,» sa hun. «Gud signe dig for det svaret, så dumt som det var,» sa Ingrid og gav sig allerede til at tralle og flytte på Synnøve efter takten. «Nej, nej! Det går ikke an!» — «Du har jo ikke været så glad på mangel god dag, sa du nylig; kom nu!» — «Kunde det bare gå an!» — «Prøv, så skal du nok se det går an!» — «Du er så vilter, du Ingrid!» — «Han sa så, katten til spurven, da spurven ikke vilde stå stille, så katten kunde få ta ham; kom nu!» — «Jeg har da i grunnen lyst også, men —» «Nu er jeg Torbjørn, og du den unge konen hans, som ikke vil han skal danse med andre æn dig.» — «Men —» Ingrid trallet; — «men» — holdt Synnøve ænnu på; men hun danset allerede! Det var en springdans, og Ingrid gik foran med store skridt og manhaftige armsving, Synnøve efter med små skridt og nedslagne øjne, — Ingrid sang:

Og ræven lå under birkerot
 ::: bortved lynget. :::
 Og haren hoppet på letten fot
 ::: over lynget. :::
 Det er vel noget til solskinsdag!
 Det glitrer for, og det glitrer bag
 ::: over lynget. :::

Og ræven lo under birkerot
 ::: bortved lynget. :::
 Og haren hoppet i ville mot
 ::: over lynget. :::
 Jeg er så glad over alle ting!
 Hu-hej, gjør du slike svære spring
 ::: over lynget? :::

Og ræven væntet bak birkerot
:: bortved lynget. ::
Og haren tumlet ham midt imot
:: over lynget. ::
Men Gud forbarme sig, er du der! — —
— Å kjære, hvor tør du danse her
:: over lynget? ::

«Nu, gik det ikke an?» spurte Ingrid, da de and-pustne stanset.

Synnøve lo og sa, hun hadde mer lyst til at valse. Ja, derfor var ingenting i veien, mente Ingrid, og de laget sig alt til, idet Ingrid viste henne hvorledes hun skulde sette føtterne; «ti valsen er vanskelig, den.» «Å det går nok, når vi bare kommer i takten,» sa Synnøve, og Ingrid vilde da de skulde prøve. Så gjorde de, Ingrid sang, og Synnøve sang med, i begynnelsen blot nynnende, siden stærkt. Men da stanset Ingrid, slap henne og slog sine hender sammen av bare forundring: «du kan jo valse!» utbrøt hun.

«Hyss, lad os ikke tale mere om det,» sa Synnøve og tok atter fat i Ingrid for at fortsætte. «Men hvor har du lært . . .» «Tral, tral!» — og hun svang henne. Da tok Ingrid fat ret av hjertens lyst, og hun sang:

«Se, solen danser på Haukelidfjæll;
dans, du kjæresten min; ti snart er det kvæll!
Se, elven hopper mot blanken hav;
hopp, du viltreste gut; — der venter din grav!
Se, bjørken svajer for vindenes kast;
Svaj, du frejdige mø! — Hvad var det som brast?
Se, — —»

«Det er slike underlige viser du synger,» sa Synnøve og stanset dansen. «Jeg vet ikke hvad jeg synger, jeg; Torbjørn har sunget dem.» — «Det er av Slave-Bents viser,» sa Synnøve; «jeg kjenner dem.» — «Er det av dem?» spurte Ingrid og blev litt rædd. Hun så ut for sig og sa ikke noget; pludselig blev hun opmærksom på en nede på veien. «Du — der kjører nogen ned fra Granliden og tar bort over bygdevejen!» — Synnøve

så også derhen. — «Er det ham?» spurte hun. — «Ja, det er visst Torbjørn; han skal til byen.»

— — Det var Torbjørn, og han kjørte til byen. Den lå langt væk, han hadde stort lass og kjørte derfor i mak bort over den støvede vej. Denne lå slik til, at den kunde sees fra sæteren, og da han nu hørte det hauke deroppefra, skjønte han hvem det var, steg op på lasset og hauket igjæn, så det ljomet mellem fjællene. Da spillet det på lur ned til ham, han sat og lyttet, og da det stanset, rejste han sig atter og hauket. Således gik det bortover, og han var glad tilmode. Han så på Solbakken og syntes, den aldrig hadde hat så megen sol som nu. Men mens han sat der og så efter den, glæmte han rent hæsten, så den gik som den vilde. Da skvatt han op ved, at den gjorde et svært byks til siden, så den ene skåk knakk, og hæsten avsted i villt trav ut over Nordhaugmarkerne; ti det var over dem vejen gik. Han rejste sig i vognen og holdt igjæn; det blev en kamp mellem ham og hæsten; den vilde ut over en skrænt, og han holdt. Han fik den så vidt, at den stejlet, og da hoppet han av og hadde, før hæsten atter satte sig i fart, fåt tak om et træ, — og nu måtte hæsten stå. Lasset var tidels kastet, den ene skåk itu, og hæsten stod og skalv. Han gik frem til den, tok den om bigslet og talte den blidt til; han vændte den straks for at være sikker for skrænten, om den la avsted på ny; stå stille kunde den ikke, så skræmt som den var, og han måtte i halvt sprang følge den altid lenger og lenger fremad, like op til vejen igjæn. Han fór da forbi sine egne saker, som de lå der kastet overænde, kopperne itu og inholdet tildels fordærvet. Hitintil hadde han været optat av faren, nu begynte han at skjønne følgerne av dette og blev harm; det stod for ham, at der ingen byreise blev av, og jo flere betragtninger han gjorde, des harmere blev han. Kommen op til vejen, skvatt hæsten én gang til, forsøkte så at gjøre et kast for at slite sig løs, — og da brøt harmen ut. Mens han med venstre hånd holdt bigslet, gav han den med den højre henad lænderne av sin store rejsesvøpe, slag i slag, slag i slag så den blev rasende og satte forhoverne på hans bryst. Men han

holdt den fra sig, slog den nu værre æn før, av al sin magt, og brukte tykænden av svøpen. «Jeg skal lære dig, din trossige tamp!» og han slog. Hæsten vrinsket og skrek, han slog. «Hej, her skal du kjænne næve som er stærk!» og han slog. Hæsten fnyste, så skummet valt ham ned over hans hånd; men han slog: «Det skal være første og siste gang, din krøpling! Der! ænnu ett! så hej, din fillegamp, du skal prøve mannenugt!» og han slog. Under dette hadde de vændt sig, hæsten gjorde ikke lenger motstand, rystet og bævet under hvært slag og bøjde sig vrinskende, når den så svøpen nærme sig i luften. Da blev Torbjørn likesom litt skamfull; han holdt inne. I det samme blev han var en mann der sat på grøftekant, støttet på albuen, og lo av ham. Han visste ikke hvorledes det gik til; det blev næsten sort for øjet, og med hæsten ved hånden ruste han mot ham med hævet svøpe. «Jeg skal gi dig noget at le av!» Slaget fallt, men traff kun halvt, da mannen med et rop væltet sig ned i grøften. Her blev han stående på alle fire, men vændte på hodet, skjelte til Torbjørn og trak munnen skjævt op til latter; men latteren selv hørte han ikke. Torbjørn studset; ti dette hadde han set før. Jo, det var Aslak.

Torbjørn visste ikke hvorfor; men det løp ham koldt ned over ryggen. «Det er vel dig som har skræmt hæsten begge ganger,» sa han. — «Jeg lå bare og sov, jeg,» svarte Aslak og løftet litt på sig; «og så vakte du mig, da du skapte dig gal på hæsten din.» «Det var dig som gjorde den gal; alle dyr er rædd dig,» og han klappet hæsten, der var så svedt, at det dryppet av den. — «Han er nu vel ændelig ræddere dig æn mig; slik har jeg aldrig faret med nogen hest,» sa Aslak, — han stod nu på knæ i grøften. «Vær ikke for stærk i munnen!» sa Torbjørn og truet med svøpen. Da rejste Aslak sig og kravlet op. «Æn jeg da! Jeg stærk i munnen? Nej — — Hvor skal du hen, som farer så fort?» sa han med blid stemme, idet han nærmet sig men slingret til begge sider; ti han var full. — «Jeg slipper nok for at komme længer idag,» sa Torbjørn, som spændte hæsten fra. — «Det var rigtig lejt, det,» sa Aslak og nærmet sig ænnu

mere, idet han tok til huen. «Gudbevaremig,» sa han, «slik en stor, vakker kar du er blet, siden sist jeg så dig;» han hadde begge næver i lommen og stod så godt han kunde og betraktet Torbjørn, der ikke kunde få hæsten løs fra resterne av vognen. Torbjørn trængte hjelp; men han kunde ikke få det over sig at be hin om den; ti Aslak så stygg ut; hans klær var tilrakkert av grøften, hans hår hang filtret ned under en blank hat, der var dygtig gammel, og ansigtet, skjønt tildels det velbekjænte, var nu bestandig fortrukket til smil, og øjnene ænnu mere igjænlukte, så han måtte holde hodet litt bakover og munnen litt gapende, når han så på en. Alle drag var blet matte, og den hele form var stivnet; ti Aslak drak. Torbjørn hadde tit nok set ham før, hvilket Aslak lot som han ikke visste. Som skrappehandler hadde han tit faret bygden rundt, og var gjerne der hvor der var lystighed, da han hadde mange viser at synge, fortalte godt og fik brønnevin til vederlag. Således hadde han nu været i brylluppet på Nordhaug, men hadde, som Torbjørn siden fik vite, funnet det best at holde sig en stund borte, da han efter gammel vis hadde fåt folk op at slåss og det truet med at gå ut over ham selv. — «Like så godt binde hæsten fast til vognen som sprætte den fra,» sa han; «du må så allikevel op til Nordhaug for at få dig istand igjæn.» Torbjørn hadde nok tænkt det samme, men hadde ikke rigtig villet tænke det. «Det er stort bryllup der,» sa han. — «Derfor også stor hjælp,» svarte Aslak. Torbjørn stod litt tvilrâdig; men uten hjelp kunde han hverken komme frem eller tilbake, og så var det best at gå op i gården. Han bant hæsten fast så længe og gik. Aslak kom efter; Torbjørn så tilbake på ham: «Så får jeg godt følge til bryllupsgården igjæn,» sa Aslak og lo. Torbjørn svarte ham ikke, men gik fort. Aslak kom efter syngende:

Der drager to bønder til bryllupshus o. s. v.,

en gammel, velkjænt vise. «Du går fort, du,» sa han om en stund; «du kommer nok frem allikevel,» la han til. Torbjørn svarte ham ikke. Gjænlyd av dans og

spill møtte dem, ansigter gav sig til at se ut på dem gjennem de åpne vinduer i den store to-etages bygning. Grupper samlet sig i gården. Han så, at de talte sig imellem om hvem det kunde være, tillike at han snart var kjent, og at de litt efter litt fik øje på hæsten dernede og kopperne, som lå ut over jorden. Dansen hørte op, den hele sværm væltet ut i gården, nætop som de to kom op. «Hit kommer bryllupsfolk mot sin vilje,» ropte Aslak, da han ændelig nærmet sig kredsens, bak Torbjørn. — Man hilste Torbjørn og slog kreds om ham.

«Gud signe laget, godt øl på bordet, vakkre kvinnfolk på gulvet og gode spillemenn på krakken!» sa Aslak og skjøt sig i det samme midt in iblant dem. Nogle lo, andre forblev alvorlige; en sa: «Skræppe-Aslak er altid ved godt mot.» Torbjørn traf straks kjent folk, som han måtte fortælle om sin hændelse; de tillot ham ikke selv at gå ned igjæn efter hæsten og tøj, men bad andre gå. Brudgommen, en ung mann og fordums skolekamerat, bød ham in at smake på bryllupsbrygget, og nu drog det til stuen. Nogle vilde fortsætte dansen, især kvinnfolkene, andre vilde ha en liten drikkestund og få Aslak til at fortælle, siden han nu allikevel var kommet til gårds igjæn. «Men du tør være litt varere æn sist,» la en til. Torbjørn spurte hvor alt folket var. «Å,» svartes der «her gik nylig litt urolig til; nu er enkelte gåt til hvile, andre sitter borte på låven og spiller kort; men nogen sitter også der hvor Knut Nordhaug er.» Han spurte ikke efter hvor Knut Nordhaug var.

Brudgommens far, en gammel mann, der sat og røykte av en kridtpipe og drak øl, sa nu: «Kom så med en regle, du Aslak; det kan være gildt nok at høre for én gangs skyll.»

«Er det flere som ber mig?» spurte Aslak, som hadde sat sig over en krak et stykke fra bordet, omkring hvilket de andre sat. «Javisst,» sa brudgommen og gav ham et glas brønnevin; «nu ber jeg dig.» — «Er det mange som ber på den måte?» sa Aslak. «Det tør hende,» sa en ung kone borte på sidebænken og bød et støp med vin frem. Det var bruden, en kvinne på tyve år, lyslett, men mager, med store øjne og et stramt træk om mun-

nen. — «Jeg liker godt det du fortæller,» la hun til. Brudgommen så på henne og hans far på ham. «Ja, Nordhaugfolket har altid likt mine regler,» sa Aslak. «Ære være dem!» ropte han og tømte et glas, som blev rakt ham av en brudesvenn. «Kom så med noget,» ropte flere. «Om Sigrid fantekjærring,» ropte en. «Nej, den er stygg,» sa andre, især kvinnfolk. «Om Lier-slaget!» bad Svend tambur. «Nej, heller noget trøjsamt!» sa da en rank gut, som stod i skjorteærmerne og lænet sig op ad væggen, mens hans højre hånd, som hang slapt ned, fór vel ofte bort i håret på nogen unge jænter, som sat der; de skjændte, men flyttet sig ikke.

«Nu fortæller jeg det jeg vil, jeg,» sa Aslak. «Fa'en heller!» mumlet en ældre mann som lå over sengen og røkke; hans ene ben hang ned, med det andre lå han og sparket til en fin trøje, som hang over sengestolpen. — «Lad være trøjen min!» ropte hin gut som stod op efter væggen. — «Lad være døttrene mine,» svarte han som lå. Nu flyttet jænterne sig. — «Jo, jeg fortæller, hvad jeg vil!» ropte Aslak; «brønnevin i krop skyter motet op!» sa han og slog de flate hænder sammen med et klask. — «Fortæl hvad vi vil!» gjæntok mannen borti sengen; «ti brønnevinet er vort.» — «Hvad skal det sige?» spurte Aslak med ret åpne øjne. — «Å, den grisen vi gjø'r, slagter vi også,» sa mannen, idet han dinglet med benet. Aslak lukket øjnene igjæn, men blev sittende i samme stilling med hodet; så fallt det ned på hans bryst, og han sa ikke noget.

Flere talte til ham; men han hørte det ikke. «Brønnevinet tar ham,» sa hin i sengen. Da så han op, tok atter smilet på sig; «jo nu skal I høre en lystig stubb,» sa han. «Gud bevare mig, hvor lystig!» sa han om en stund og lo med vid munn, men uten at de hørte latteren. «Han er rigtig i godlaget sit idag!» sa brudgommens far. — «Ja, det var råd til det,» sa Aslak; — «en dram på rejsen da!» sa han og strakte hånden frem. Den kom, han drak den langsomt ut, holdt hodet litt bakover med den siste dråpe i munnen, svelget den så og sa, vændt til ham i sengen: «For jeg er nu grisen eders, jeg!» og lo som forrige gang. Han spænte sine to hæn-

der om knæet og løftet således foten op og ned, idet han selv med det samme rugget frem og tilbake — og så begynte han: «Jo, det var en jænte som bodde borti en dal. Hvad dalen het, kan være det samme; hvad hun het, også. Men jænten var vakker, det syntes gårdmannen på — hyss! — og det var hos ham hun tjente. Hun fik god løn, fik hun, og hun fik mere æn hun skulde ha; hun fik et barn. Folk sa det var med ham; men det sa ikke han; ti han var gift, og det sa heller ikke hun; ti hun var stolt, det stakkars troll. Så blev det nok en løgn over den dåb, og det var en skarv til gut hun hadde født, så det var slik slag om han blev døpt i en løgn. Men hun fik en plass under gården, og det likte ikke konen der, som vænteligt var. Kom jænten dit op, spyttet hun efter henne; men kom den vesle gutten hennes for at leke med gårdgutterne, bad hun dem jage den horungen; han var ikke bedre værdt, sa hun.

Hun tagg mannen både nat og dag om at jage den fantejænten på bygden. Mannen holdt igjæn så længe han rigtig var mann; men så slog han sig på drikken, og da fik kjærringen taket. Siden blev det dårligt med skarvejænten; det gik tilbake for hvært år, og det stod slik til at hun skulde sulte ihjæl der med den vesle gutten sin, og han vilde ikke fra moren, han.

Det var nu det ene året, det andre med, og det var otte av dem; men ænnu var ikke jænten kommet fra plassen, skjønt nu skulde hun væk — — Og så kom hun væk! — — Men forinnen stod gården i lys og vakker lue, og mannen brænte; ti han var full, — kjærringen reddet sig med ungerne, og hun sa, det var den skarvejænten nede på plassen som hadde gjort det. Det kunde gjerne hände, det. — — Og det kunde også gjerne være anderledes. — — Det var en underlig gut hun hadde. I otte år hadde han set moren slite illt og visste vel, hvor skyllen var; ti moren sa det ofte, når han spurte hvorfor hun bestandig gråt. Det gjorde hun også dagen før hun skulde rejse, og derfor var han borte om natten. — — Men hun kom i tugthuset på livstid, for hun sa selv til skriveren, hun hadde gjort den vakkre luen deroppe på gården. — Gutten drog på byg-

den og fik alle folks hjælp, fordi han hadde slik en slem mor. — Så drog han fra den bygd og langt frem til en annen, hvor han fik stor hjelp, for der var nok ingen som visste, hvilken slem mor han hadde. Jeg tror ikke han sa det selv. — Sist jeg hørte fra ham, var han full, og de siger han har lagt sig på drikken i den senere tid; om det er sant, skal være usagt; — men det er sant, at jeg vet ikke hvad bedre han skulde gjøre. Det er en låk, ond kar, kan I tro; han liker ikke folk, ænnu mindre at de er gode mot hværandre, og aller minst at de er gode mot ham selv. Og han vilde gjerne, at andre skulde være slik som han er selv, — skjønt det siger han bare, når han er full. Og da gråter han også, gråter så det hagler — over ingen verdens ting; ti hvad var det også han skulde gråte over? Han har ikke stjålet en skilling fra nogen, eller gjort noget av det gale som mange andre gjør, så han sagte ingenting har at gråte over. Og allikevel så gråter han, og gråter så det hagler. Og skulde I se ham gråte, så tro aldrig på det, for det er bare når han er full, og da er han ikke ænsendes.» — Her fallt Aslak baklængs ned av krakken i sterk gråt, som dog snart gik over; ti han sovnet. — «Nu er svinet full,» sa han i sengen; «da ligger han altid og flæper sig i søvn.» — «Dette var styggt,» sa kvinnfolkene og rejste sig for at komme bort. «Jeg har aldrig hørt ham fortælle andre slags historier, når han selv fik rå,» sa nu en gammel mann, som rejste sig borte ved døren. «Gud vet, hvorfor folk vil høre på ham,» la han til og så hen til bruden.

FEMTE KAPITEL

Nogen gik ut, andre søkte at få spillemannen in igjæn, at dansen kunde begynne; men spillemannen var sovnet i en krok av gangen, og enkelte bad for ham, at han måtte få ligge i fred. «Siden Lars, kammeraten hans, blev slått fordærvet her, har Ola måttet holde ut i over ett døgn.» — Man var kommet til gårds med Torbjørns hest og grejer; en annen vogn blev spænt for,

sagte = s a g t e n s.

da han tross alles anmodning vilde ta avsted igjæn. Brudgommen var det især, som søkte at holde ham tilbake: «Her er kanskje ikke så stor glæde for mig som det synes,» sa han, og Torbjørn tok en tanke av det; men han foresatte sig dog at rejse, før kvællen kom. Da de så han var urokkelig, spredte de sig i gården; der var mange folk, men megen stilhed, og det hele hadde lite syn av et bryllup. Torbjørn skulde ha sig en ny sælepinne og gik hen at finne en; i gården var intet høvelig æmne, og han gik litt utenfor, kom så til et vedskjul, som han gik in i, langsomt og sagte, da brudgommens ord fulgte med ham. Han fant der hvad han vilde, men fremdeles uten at vite av det, satte han sig ned og op til den ene vægg med kniv og pinne i hånden. Da hørte han det stønne i nærheten av sig; det var på den andre siden av den tynne vægg, derinne hvor vognskjulet var, og Torbjørn lydde. «Er det — også dig?» hørte han sagt, med langt mellemrum og av et mannfolk der talte med besvær. Da hørte han en gråte, men det var ingen mann. — «Hvorfor kom du også hit?» blev der spurt, og det måtte være av den der gråt; ti det var tårevått. — «Hm — i hvis bryllup skulde jeg spille, når det ikke var — i dit?» sa den første. Det er vel Lars, spillemannen, som ligger der, tænkte Torbjørn. Lars var en staut, vakker kar, hvis gamle mor bodde til leje i en husmannsplass under gården. Men den andre måtte være bruden! — «Hvorfor har du heller aldrig talt!» sa hun dæmpet, men langt, som var hun meget bevæget. «Jeg tænkte ikke det var nødvendig mellem os to,» svartes der kort. Da var det stillt en stund, så sa hun atter: «Du visste dog han gik her.» — «Jeg trodde dig stærkere.» — Han hørte nu intet annet æn gråt; ændelig brøt hun atter ut: «Hvorfor talte du ikke!»

«Det nyttet vel Gamle-Birtes søn lite at tale til dateren på Nordhaug,» blev der svaret, efter et ophold, hvori han hadde draget vejret tungt og ofte stønnet. Der blev væntet på svar. «Vi har dog set hinannen i mange år,» sagdes der.

— «Du var så stolt; en turde ikke rigtig tale til dig.»

— «Det var dog ingenting i værden jeg heller vilde . . . Jeg ventet hver dag . . . hvor vi møttes; jeg syntes næsten jeg bød mig frem. Så tænkte jeg . . . du forsmådde mig.» — Det blev atter ganske stillt. Torbjørn hørte intet svar, ingen gråt; han hørte heller ikke den syke drage vejret.

Torbjørn tænkte på brudgommen, som han trodde at kjønne for en bra mann, og han blev ille tilmote på hans vegne. Da sa også hun: «Jeg er rædd for han får liten glæde av mig, han som . . .» — «Det er en bra mann,» sa den syke og begynte på ny at gi sig litt, da det nok gjorde ondt for brystet. Det var som dette også gjorde henne ondt; ti hun sa: «Det er nok tungt for dig nu . . . Men — vi var vel aldrig kommet til at tale med hinannen, vi, var ikke dette kommet imellem. Den gang du slog til Knut, forstod jeg dig først.» — «Jeg kunde ikke bære det lenger,» sa han; og så en stund efter: «Knut er ond.» — «Han er ikke god,» sa søsteren.

De tidde en stund, så sa han: «Jeg undrer mig på, om jeg nogentid blir god igjæn. Å ja, det kan nu også være det samme.» — «Har du det vondt, har jeg det verre,» og herpå fulgte sterk gråt. «Går du?» spurte så han. — «Ja» blev der svart, og derpå: «Å jøje, jøje mig, hvad liv dette skal bli!» «Gråt ikke så,» sa han. «Vorherre gjør nok snart en ænde på det for mig, og da skal du se det også blir bedre for dig.» «Jesus, Jesus, at du ikke talte!» ropte hun med tilbakeholdt stemme, og som om hun vred sine hender. Torbjørn trodde hun gik i det samme, eller ikke var istand til at tale på længe; ti han hørte en stund intet, og gik.

Den første den beste Torbjørn traf i gården, spurte han: «Hvad kom der imellem Lars spillemann og Knut Nordhaug?» «Hå? Mellem dem? Jo . . .» sa Per husmann, og trak ansigtet sammen som vilde han gjæmme noget i folderne: «du kan nok spørge om det, for det var lite nok; han Knut spurte bare Lars, om felen hans gav god klang i dette bryllup.» I det samme gik bruden forbi dem; hun hadde ansigtet bortvæendt, men da hun hørte Lars nævne, vændte hun det og viste dem et par store og røde øjne der så usikkert; men ellers var ansig-

tet meget koldt, så koldt, at Torbjørn ikke kjænte hendes ord igjæn i det. Begynte han da at skjønne mere.

Længer frem i gården stod hæsten og væntet; han satte sin pinne fast, og så sig om efter brudgommen for at ta avsked. Han hadde ikke lyst til at søke ham, så næsten helst at han ikke kom, og satte sig derfor op. Da begynte det at støje og rope fra den venstre side av gården, der borte hvor låven lå. Det var et helt følge som drog ut fra låven; en stor mann, som gik foran, ropte: «Hvor er han? — Har han gjæmt sig? Hvor er han?» «Der, der!» sa nogen. — «Lad ham ikke komme dit,» sa andre; «det blir bare ulykke av det.» — «Er det Knut?» spurte Torbjørn en liten gut som stod ved siden av vognen hans. — «Ja, han er full, og da vil han altid slåss.» Torbjørn sat alt på lasset, og slog nu på hæsten. — «Nej stans, kammerat!» hørte han bak sig; han holdt hæsten tilbake, men da denne gik allikevel, lot han den gå. — «Ho, er du rædd, Torbjørn Granlien?» skrek det nærmere ham. Nu holdt han fastere igjæn, men så ikke tilbake.

«Stig av, og kom i godt lag!» ropte en. Torbjørn vændte hodet. «Takk, jeg skal hjem,» sa han. Nu underhandlet de litt, og imens var den hele flokk kommet hen til vognen; Knut gik foran hæsten, klappet den først, tok den dernæst ved hodet for at se på den. Knut var ret høy, hadde lyst, men stridt hår og en but næse; munnen var stor og tung, øjnene mælkeblå, men dri-stige. Han hadde liten likhed med søsteren, kun var det noget om munnen som var likt, og hadde han samme slags ret opstående panne, men mindre, likesom alle hendes fine træk var grove hos ham. «Hvad vil du ha for gampen din?» spurte Knut. «Jeg vil ikke sælge den,» sa Torbjørn. «Du tror kanskje jeg ikke kan betale den?» sa Knut. — «Jeg vet ikke hvad du kan.» — «Så, du tviler om det? Det skulde du ellers vogte dig for,» sa Knut. Hin gut som før stod op efter væggen derinne i stuen, og rørte ved jænernes hår, sa nu til en nabo: «Knut tør ikke rigtig denne gang.»

Dette hørte Knut. «Tør jeg ikke? Hvem siger det? Tør jeg ikke?» skrek han. Flere og flere kom til. «Av

vejen, se hæsten!» ropte Torbjørn, og slog på; han vilde rejse. «Siger du av vejen til mig?» spurte Knut. — «Jeg talte til hæsten, jeg må frem,» sa Torbjørn, men veg heller ikke selv til side. «Hvad, kjører du like på mig?» spurte Knut. — «Så gå bort!» og hæsten løftet hodet i vejret, ellers hadde den sat det like mot Knuts bryst. Da tok Knut den ved bigslet, og hæsten, som husket taket fra vejen, begynte at skjælv. Men dette rørte Torbjørn, der angret hvad han selv hadde gjort mot hæsten. Nu gik det ut over Knut; han rejste sig med svøpen i hånden og drog til Knut over hodet. «Slår du?» skrek Knut og kom nærmere. Torbjørn hoppet av lasset: «Du er en ond kar,» sa han likblek, og leverte tømmen til hin gut fra stuen av, da han kom og bød sig frem. Men den gamle mann som hadde rejst sig borte ved døren, da Aslak var færdig med sin fortælling, gik nu bort til Torbjørn og rykket ham i armen. «Sæmund Granlien er for bra en mann, til at sønnen hans skal drages med slike slåsskjæmper,» sa han. Det stillnet i Torbjørn; men Knut ropte: «Jeg slåsskjæmpe? Det er han like så godt som jeg, og min far er like så god som hans. Kom an! Det er dårlig at bygdefolket ikke vet, hvem av os to egentlig er ved best magt,» la han til og tok halstørklædet av sig. «Vi prøver det tidsnok,» sa Torbjørn. Da sa den mann som før hadde ligget i sengen: «De er som to katter; de må først snakke mot i sig, begge to.» Torbjørn hørte det, men svarte intet. En og annen av flokken lo, andre sa det var styggt med alle de slagsmål i dette bryllup, samt at de apet sig in på en fremmedmann, som vilde drage fredelig avsted. Torbjørn så sig om efter hæsten; det var hans agt at fare. Men hin gut hadde vændt den og kjørt den forsvarelig langt bort; gutten selv stod nu like bak dem. — «Hvad ser du dig om efter?» spurte Knut; «hun Synnøve er langt borte nu.» — «Hvad raker hun dig?» — «Nej, slike skinhellige kvinnfolk raker ikke mig,» sa Knut; «men kanskje hun motstjæler dig.» Dette var for meget for Torbjørn; de mærket at han så sig om for at prøve plassen. Nu la atter nogen ældre sig imellem, og mente at Knut hadde gjort ugagn nok i dette lag. —

«Mig skal han intet gjøre!» sa Torbjørn, og da hine hørte dette, tidde de. Andre sa: «Lad dem drages, så blir de godvenner; disse har længe nok set vondt over til hverandre.» — «Ja,» sa en, «de vil begge være den beste her i bygden; lad os nu se!» «Har I andre set noget likt til han Torbjørn Granlien,» mente Knut; «jeg syntes han nylig var her på gården.» — «Ja, her er han,» sa Torbjørn, og i det samme fik Knut et slag over det høyre øre, så han tumlet hen i nogen menn som stod der. Nu blev der ganske stillt. Knut rejste sig, og fór frem uten at sige et ord; Torbjørn tok imot ham. Det blev nu en lang nævekamp, da begge vilde hinannen in på livet; men begge var vel vant, og holdt hinannen væk. Torbjørns slag fallt nokså ofte, og nogen sa, de fallt nokså tungt. — «Der har Knut funnet sin mann,» sa hin som hadde tat hæsten; «giv plass!» Kvinnfolkene flygtet; kun én stod højt på en trap for bedre at se; det var bruden. Torbjørn fik et glimt av henne, og stanset litt; da så han en kniv i Knuts hånd, husket hennes ord, at Knut ikke var god, og med et velrettet slag traf han Knuts arm over håndledet, så kniven fallt og armen dovnet. «Åu, hvor du slog,» sa Knut. «Synes du?» spurte hin, og brøt nu in på ham. Knut hadde vondt for at bruke blot én arm, han blev løftet og båret, men det bar imot, før han blev lagt. Han blev flere ganger lagt slik mot jord at enhvør annen vel hadde svigtet, men dette var en god rygg. Torbjørn flyttet med ham, folk veg, men han kom efter med ham, og således bar det rundt hele gården, intil de kom op under trappen, hvor han hivde ham ænnu en gang i vejret, og truet ham ned, så knærne gav efter, og Knut langs over stenhellen, så det sang i ham. Han blev liggende stillt, gav et dypt støn fra sig, og lot øjnene synke i; Torbjørn rettet sig og så op; hans øjne fallt like på bruden, der stod ubevægelig og så på. «Tag noget og læg op under hodet på ham,» sa hun, vændte sig om og gik in.

To gamle koner gik forbi; den ene sa til den andre: «Herregud, der ligger en igjæn; hvem er nu dette?» En mann svarte: «Han Knut Nordhaug.» Da sa den andre kone: «Så kanske det liver på slagsmålene herefterdags.

De måtte da også ha annet at bruke sine kræfter til.» — «Der sa du et sant ord, Randi,» mente hin. «Vorherre hjelpe dem så langt frem, at de kan se forbi hvær-
andre og hen til noget mere.»

Dette fallt Torbjørn underlig på sinnet; han hadde ikke sagt et ord, men stod der ænnu, og så på dem som stellte med Knut; — flere talte til ham, men han svarte ikke. Han vændte sig fra dem, og fallt i tanker. Synnøve kom frem i dem, og han blev meget skamfull. Han tænkte på, hvad forklaring han skulde gi, og han tænkte på, det var ham nok ikke så let at slutte som han engang trodde. I det samme hørte han bak sig: «Vogt dig, Torbjørn!» — men før han fik vände sig, var han grepet ved skuldrene bakfra, blev bøjet ned og følte ikke noget mere, uten en stikkende smærte, hvis sted han ikke rigtig kjænte. Han hørte stemmer omkring sig, fornam at de kjørte, trodde selv stundom at han kjørte, men visste det ikke bestemt.

Dette varte meget længe, det blev koldt, snart igjæn varmt, og da så let for ham, så let at han syntes at svæve . . . og nu forstod han det; han bares av trætoppene, fra den ene til den andre, så han kom op i lien, høyere op — på sæteren, ænnu høyere op — like på det høyeste fjell; der bøjde Synnøve sig ned over ham og gråt, og sa at han skulde ha talt. Hun gråt meget, og mente at han dog selv hadde set, hvorledes Knut Nordhaug gik i vejen for ham, bestandig i vejen for ham, og så måtte hun jo ta Knut. Og så klappet hun ham mildt nedad den ene siden, så det blev varmt der, og gråt så skjorten på det sted blev våt. Men Aslak sat på huk oppe på en stor spiss sten, og tændte trætoppene rundt omkring sig, så det braste og brante, og kvistene føk om ham; selv lo han med vidt gap og sa: det er ikke mig, det er mor min som gjør det! Og Sæmund, faren, stod til den ene side, og kastet kornsækker højt op, så skyerne trak dem til sig, bredde kornet ut over som en tåke — og dette syntes ham underligt, at kornet kunde flyte slik ut over al himmel. Da han så nedover på Sæmund selv, blev denne så liten, så liten, at han tilsist næsten ikke kom op over jorden, men ænda kastet han

sækkene høyere og høyere og sa: «Gjør mig det efter, du!» — — Langt borti skyerne stod kirken, og den lyse konen på Solbakken stod oppi tårnet og viftet med et rødgult lommetørklæ i den ene hånd og en salmebok i den andre og sa: «Hit kommer du ikke, før du har lagt av at slåss og banne» — og da han skulde se til, så var det ikke kirken, men Solbakken, og solen stod slik på alle hundre ruter, at han fik vondt i øjnene og måtte lukke dem hårdt i . . .

«Varlig, varlig, Sæmund!» hørte han, og vågnet som av en slummer ved at han blev båret, og da han så sig om, var han kommet in i stuen på Granlien; en stor ild brænte på gruen, moren stod ved siden av ham og gråt; faren tok just op under ham — han vilde bære ham in i et sidekammer. Da slap faren ham sagte ned igjæn: «Der er ænnu liv i ham!» sa han med dirrende stemme og vændte sig mot moren. Denne utbrøt: «Vorherre hjelpe mig, han ser op! Torbjørn, Torbjørn! velsignede gut, hvad har de gjort med dig?» og hun lutet sig ned over ham og strøk hans kinn, mens hennes tårer fallt varme på hans ansigt. Sæmund var oppi øjet med det ene ærme, flyttet så moren blidt til side: «Lad mig like så godt ta ham straks,» sa han. Og han tok vel op under hans skuldre med den ene hånd, litt nedenfor ryggen med den andre —: «Hold på hodet, du mor, om han ikke skulde ha kraft til at bære det.» Hun gik foran og holdt på hodet, Sæmund søkte at komme i skridt med henne, og snart lå Torbjørn på sängen i det andre kammerset. Efter at de nu hadde bredd over ham og lagt ham vel til rette, spurte Sæmund om gutten var kommet av gårde. «Der ser du ham!» sa moren, og pekte ut. Sæmund åpnet vinduet og ropte ut: «Er du fremme om en time, skal du få din årsløn to ganger; — det er det samme om du sprænger hæsten.»

Han gik atter bort til sängen, Torbjørn så på ham med store, klare øjne, faren måtte se på dem, og da begynte hans at fugtes. «Jeg visste det vilde ænde slik,» sa han sagte, vændte sig og gik ut. Moren sat på en krakk inne ved sønnens føtter og gråt, men hun talte ikke. Torbjørn vilde tale, men han følte det fallt sig

tungt, derfor tidde han. Men han så på moren uavbrutt, og moren hadde aldrig set slik glans i hans øjne, heller aldrig hadde de været så fagre, hvilket syntes henne et slemt forbud. «Gud Herren han hjelpe dig!» brast det ændelig ut; «jeg vet, at Sæmund vælter overænde, den dag du går væk.» Torbjørn så på henne med ubevægeligt øje og ansigt. Blikket fór like igjennem henne, og hun begynte at be sit Fadervor for ham; ti hun tænkte, han kun hadde litt igjæn. Mens hun da sat der, rant det henne i sinn, hvor kjær han fremfor nogen hadde været dem alle, og nu var ingen av søsknene hans hjemme. Fik hun da bud op til sæteren efter Ingrid og en yngre bror, kom så igjæn og satte sig der som før. Han så ænnu på henne, og blikket var henne en salmesang; det førte hennes tanker mildelig in i de bedre ting, og gamle Ingebjørg blev andagtsfull, tok Bibelen frem og sa: «Nu vil jeg læse højt for dig, så du kan ha det godt.» Da hun ingen briller hadde ved hånden, slog hun op et sted, som hun omtrent kunde utenad fra hun var pike, og det var av Johannes' evangelium. Hun var ikke viss på, at han hørte henne; ti han var ubevægelig som før, stirret blot på henne, men hun læste dog — om ikke for ham, så for sig selv.

Ingrid kom snart hjem for at bytte med henne; men da sov Torbjørn. Ingrid gråt uten ænde; hun hadde begynt med det, før hun gik fra sæteren; ti hun tænkte på Synnøve, som intet fik vite. Nu kom doktoren og undersøkte ham. Han hadde fåt et knivstik i siden, var også ellers blet slått, men doktoren sa intet, og der var ingen som spurte ham. Sæmund fulgte ham in i sykestuen, stod der og så uavbrutt på doktorens ansigt, gik, da han gik, hjalp ham op i karjolen, og tok til huen, da doktoren sa at han kom igjæn dagen efter. Så vændte han sig mot konen, som hadde fulgt med: «Når den mann ikke taler, er det farligt.» Hans munn bævret, han slog den ene fot omkring den andre, og gik bortover marken. Ingen visste hvor han blev av; ti han kom ikke hjem den kvæll, heller ikke om natten, men først den næste morgen, og da syntes han så mørk, at ingen turde spørge ham om noget. Selv sa han: «Nu?» — «Han

har sovet,» svarte Ingrid; «men han er så magtesløs, at han ikke kan løfte en hånd.» Faren vilde in for at se til ham, men vændte, da han kom til døren.

Doktoren var der, likesom dagen efter og flere dager i følge; Torbjørn kunde tale, men fik ikke lov til at røre sig. Ingrid sat som oftest hos ham, også moren og hans mindre bror; men han spurte dem ikke om noget, og de ikke ham. Faren var aldrig inne. Dette så de at den syke la mærke til; hvær gang døren gik op, blev han opmærksom, og de trodde det måtte være, fordi han væntet faren. Tilsist spurte Ingrid ham, om han ikke gjerne vilde se flere av dem. «Å, de vil vel ikke se mig,» svarte han. Dette blev sagt Sæmund, som ingenting svarte straks; men den dag var han borte, da doktoren kom. Så snart doktoren kom et stykke på landevejen, traf han Sæmund, der sat på veikanten og væntet ham. Efter at ha hilst på ham spurte Sæmund om sin søn. «Han er ille medfaren,» var det korte svar. «Står han sig?» spurte Sæmund, og rettet på hestens sadelgjord. — «Takk, den sitter nokså godt,» sa doktoren. — «Den var ikke stram nok,» svarte Sæmund. Der opstod nu en liten stillhed, hvori doktoren så på ham; men Sæmund arbeidet ivrig med grejerne, og så ikke op. «Du spurte om han stod sig; jeg tror nok det,» sa doktoren langsomt. Sæmund så raskt op. «Er det til liv?» spurte han. «Det har det været i flere dager,» svarte doktoren. Da piplet der nogen tårer frem i øjnene på Sæmund; han søkte at ta dem væk, men de kom igjen. «Det er også en skam, slik jeg holder av den gutten,» hikket han; «men ser du, doktor: stautere kar har der ikke været i præstegjællet!» — Doktoren blev rørt: «Hvorfor har du ikke før villet vite noget?» — «Jeg har ikke været god for at høre det,» svarte Sæmund, og hadde ænnu et stræv med gråten, som han ikke kunde true ned; «og så var det disse kvinnfolk,» fortsatte han, «de så hvær gang efter, om jeg spurte, og da kunde jeg det ikke. Doktoren gav ham tid til at komme sig, og da så Sæmund fast på ham. «Får han helsen sin igjen?» spurte han pludselig. — «På en vis; ellers kan slikt ænnu ikke siges med sikkerhed.» Da blev Sæmund rolig

og eftertænkksom. «På en vis,» mumlet han. Han stod og så ned, doktoren vilde ikke forstyrre ham, fordi der var noget ved den mann som forbød det. Pludselig løftet Sæmund hodet i vejret: «Takk for underretningen,» sa han, rakte hånden frem, og gik tilbake.

På samme tid sat Ingrid hos den syke. «Er du god til at høre på, så skal jeg fortælle dig noget om far,» sa hun. «Fortæl,» sa han. «Jo, den første kvællen doktoren hadde været her, kom far væk, og ingen visste hvor han var. Men da hadde han været over i bryllupsgården, og der var alt folk blet ille ved, da han kom. Han hadde sat sig ned blant dem og drukket, og brudgommen har fortalt, at han trodde han kom halvt på en kant. Da først begynte han at spørge efter slagsmålet og fik nøjagtig besked, om hvorledes det var gåt til. Knut kom til; far vilde han skulde fortælle, og gik ut på gården til stedet hvor I hadde drages. Alt folk fulgte. Knut fortalte da om hvorledes du hadde faret med ham, efter at du hadde lamslått hans hånd; men da Knut ikke vilde fortælle mere, rejste far sig, og spurte om det var således det siden gik til — og i det samme tok han Knut over bringen, lettet ham og la ham ned på den stenhellen som ænnu bar blod efter dig. Han holdt ham ned med sin venstre hånd, og trak sin kniv op med den højre; Knut skiftet farve, og alle gjæster tidde. Da var der folk som så far gråte, men han gjorde ikke Knut noget. Knut selv rørte sig ikke. Far rejste så Knut op igjæn, men la ham en stund efter atter ned; «det er tungt at slippe dig,» sa han, og stod og stirret på ham mens han holdt ham.

To gamle koner gik forbi, og av dem sa den ene: «Husk nu vel på barnene dine, du Sæmund Granlien!» De fortæller at far straks slap Knut, og at han en stund efter var borte av gården; men Knut drog sig husimellem væk fra brylluppet, og kom ikke dit mere.

Næppe var Ingrid færdig med denne fortælling, før døren åpnedes, én så in, og det var faren. Hun gik straks ut, og Sæmund kom in. Hvad de to talte om, fik ingen vite; moren, som stod opefter døren for at lye, trodde dog en gang at ha fanget at de talte om hvorvidt

han kunde få helsen sin igjæn eller ej. Men hun var ikke viss på det, vilde heller ikke gå in, så længe Sæmund var der. Da Sæmund kom ut, var han meget blid og litt rød i øjnene. «Vi beholder ham nok,» sa han i forbigående til Ingebjørg; «men Vorherre vet, om han mere får helsen sin igjæn.» Ingebjørg begynte at gråte, og fulgte mannen ut; på stabburstrappen satte de sig ned ved siden av hværandre, og mangt blev nu talt mellem de to.

Men da Ingrid sagte kom in igjæn til Torbjørn, lå han med en liten seddel i den ene hånd, og sa rolig og langsomt: «Den får du levere Synnøve, næste gang du træffer henne.» Da Ingrid hadde læst hvad der stod på den, vændte hun sig om og gråt; ti på seddelen stod:

«Til

velagtede pige Synnøve Guttormsdatter Solbakken!

Når du haver læst disse linjer, får det at være forbi mellem os to. Thi jeg er ikke den, som du skal have. Vorherre være med os begge to.

Torbjørn Sæmundsen Granlien.»

SJETTE KAPITEL

Synnøve hadde fåt vite om det dagen efter at Torbjørn hadde været i brylluppet. Hans yngre bror var kommet dit op til sæteren med budsending om det; men Ingrid hadde fat i ham ute i svalen, nætop som han gik, og hun hadde git ham hvad han skulde bære frem. Synnøve visste derfor ikke mere, æn at Torbjørn hadde kjørt lasset overænde, og at han derfor var tat op til Nordhaug efter hjælp; at Knut og han der var kommet ihop, og Torbjørn kommet litt til skade; han lå, men det var ikke farligt. Dette var en slik tidende, at Synnøve blev mere harm æn bedrøvet. Og jo mere hun tænkte på dette, des mere motfallen blev hun. Hvor meget han lovte, så skulde han dog bære sig slik ad, at forældrene fik noget at sige på ham. Men de skulde nu ikke fra hværandre allikevel, tænkte Synnøve.

Der gik ikke mange bud op til sæteren, og derfor drygdes det, før Synnøve fik annen tidende. Uvissheden la sig tungt på sinnet, og Ingrid kom ikke op igjæn, så der måtte være noget på færde. Hun var ikke god til at synge kreaturene hjem om kvællen, som hun før hadde gjort, og hun sov ikke godt om natten, da hun savnet Ingrid. Dette gjorde at hun var træt om dagen, og der- ved blev ikke sinnet lettere. Hun gik og stellte, skurte ringer og kopper, ystet ost og la mælk op, men det var næppe med glæde, og Torbjørns yngre bror, samt den andre gutten, som hadde gjætslen sammen med ham, syntes nu at få visshed for, at der måtte være noget imellem henne og Torbjørn, hvad der gav dem æmne til mangan samtale oppi marken.

Om eftermiddagen på den ottende dag efter at Ingrid var hængt hjem, syntes det at ligge tyngre over henne æn nogensinne. Nu var så lang tid runnen, og ænnu ingen tidende. Hun forlot sit arbeide, for at sætte sig og se ut over bygden, da dette syntes henne et slags selskap, og hun nu ikke vilde være alene. Som hun sat der, blev hun træt, la hodet ned over sin arm, og fallt straks i søvn; men solen stak, og det blev en urolig søvn. Hun var over på Solbakken, oppe på det loft hvor hennes ting stod, og hvor hun plejde at sove; blomsterne fra haven bar slik fager duft op, skjønt ikke den hun var vant til, men en annen, næsten som av lyng. Hvorav kommer vel det, tænkte hun, og bøjde hodet ut over det åpne vindu. Jo, så stod Torbjørn nede i haven og plantet lyng. «Men, kjære dig, hvorfor gjør du dette?» spurte hun. «Å, disse blomsterne vil ikke vokse,» sa han, og gik og stellte nede i haven. Da gjorde det henne ondt for blomsterne, og hun bad ham ændelig at bære dem op til henne igjæn. «Ja, det kan jeg gjerne gjøre,» sa han, og så samlet han dem op og kom med dem; men det var nok ikke på loftet hun sat, for han kunde gå like in til henne. Dækom moren i det samme. «I Jessu navn! Skal den stygge Granligutten komme in til dig?» sa moren, sprang til, og stillet sig midt i vejen for ham. Men han vilde in allikevel, og nu begynte de to at brytes. «Mor, mor, han vil bare in igjæn med blomsterne

mine,» bad Synnøve, og gråt. «Ja, det hjælper ikke,» sa moren og brøt på. Og Synnøve var så rædd, så rædd, for hun visste ikke hvem hun vilde ha til at vinne; men tape skulde ingen av dem. «Tag i vare blomsterne mine!» ropte hun; men de brøt nu værre på æn før, og de vakkre blomsterne hennes strøddes ut overalt. Moren trådte på dem, og han også; Synnøve gråt. Men da Torbjørn hadde sluppet blomsterne, blev han så stygg, så stygg, håret vokste på ham, ansigtet også, øjnene så ondt, og lange klør satte han i moren. «Vogt dig, mor! Ser du ikke, det er en annen — vogt dig!» skrek hun, og vilde hen og hjelpe moren, men kom ikke av flækken. Da ropte nogen på henne, og det ropte én gang til. Men straks fór Torbjørn væk, moren også; det ropte en gang til. «Ja!» sa Synnøve, og vågnet.

«Synnøve!» ropte det. «Ja» svarte hun, og så op. «Hvor er du?» spurtes der. Det er mor som roper, tænkte Synnøve, rejste sig og gik inover mot sætervol-len, hvor moren stod med en løp i den ene hånd, skygget for sig med den andre, og så ut imot henne.

«Her ligger du og sover på slette marken!» sa moren. «Jeg blev så søvnig,» svarte Synnøve, «at jeg la mig ned på en liten rid, og så visste jeg ikke ordet av, før jeg var insovnet.» — «Slikt må du vogte dig for, barnet mit . . . Her er noget til dig i løpen; jeg bakte igår, da far skal på langrejse.» Men Synnøve følte på sig at moren ikke kom derfor, og hun tænkte at hun hadde ikke drømt om henne for ingenting. Karen, så het moren, var, som før sagt, liten og spinkel av vækst, hadde lyst hår og blå øjne, som gik snare i hodet. Hun smilte litt, når hun talte, men det var blot når hun talte med fremmedfolk. Hennes ansigt var nu blet noget skarpt, hun var rask i sine bevægelser, og hadde altid travelt. — Synnøve takket henne for gaverne, tok op låget, og så efter hvad det var. — «Å ja, gjør det en annen gang,» sa moren; «jeg la mærke til, at kopperne dine ikke var vasket ænnu; det må du passe på at gjøre, barnet mit, før du tar hvile.» — «Ja, det var også bare idag.» — «Kom nu, så får jeg hjelpe dig, siden jeg allikevel er her,» sa moren og skjørtet sig op. «Du må venne dig

til orden, enten du går under øjnene mine eller ej.» Hun gik foran mot mælkesvalen, og Synnøve langsomt efter. Der tok de ut og vasket op; moren så efter deres stell og fant det ikke ille, gav idelig anvisning og hjalp til at feje rent, og således gik en time eller to med. Hun hadde under arbeidet fortalt henne om hvad de drev med hjemme, og om hvor travelt hun hadde det nu, før hun fik faren i vej. Så spurte hun efter, om Synnøve husket at læse Guds ord, før hun la sig om kvällen; «for det må ikke glømmes,» mente hun, «ellers går arbeidet dårlig den næste dag.»

Så snart de nu var færdige, gik de ut på vollen, og satte sig der for at vente kjørne. Og som de nu vel hadde sat sig, spurte moren efter Ingrid, nemlig om hun ikke snart kom til støls igjæn. Synnøve visste ikke mere derom æn moren. «Ja, slik kan folk fare,» sa moren, og Synnøve forstod nok, at det ikke var Ingrid hun mente; hun vilde gjerne ha bøyd det væk, men hun hadde ikke mot til det. «Den som aldrig har Vorherre i hjertet, han finnes somme tider, når han minst venter det,» sa moren. Synnøve sa ikke et ord. «Nej, det har jeg altid sagt: den gutten blir der ingenting av. — Æn at fare slik, fy!» — De sat begge på huk og så nedover; men de så ikke på hværandre. «Har du hørt hvorledes det står til med ham?» spurte moren og så kort hen på henne. — «Nej,» svarte Synnøve. — «Det skal være dårligt med ham,» sa moren. Synnøve begyndte at bli trang for brystet. «Er det da farligt?» spurte hun. «Å det var nu knivstikket i siden; — ja han fik nok slemme slag også.» Synnøve følte hun blev blussende rød; straks vændte hun sig mere bort, forat moren ikke skulde få se henne. «Ja det har vel ikke noget videre på sig at sige?» spurte hun så rolig som hun var god til; men moren hadde lagt mærke til at hennes bryst gik stærkt, og derfor svarte hun: «Å nej, ikke det heller.» Da begyndte Synnøve at ane, her måtte være noget meget galt på færde. «Han ligger?» spurte hun. — «Ja kors, han ligger . . . Det er synd på forældrene, slike bra folk de er. Godt opdraget er han også, så Vorherre har ingenting at kræve dem for.» Synnøve blev nu så beklemt at

hun visste ikke sine råd; da fortsatte moren: «Nu viser det sig nok at være bra, at ingen er bundet til ham. Vorherre han lager da også alt til det beste.» Synnøve følte en svimmelhed, som skulde hun nedover bærget. «Nej, jeg har altid sagt til han far, jeg: Gud bevare os, har jeg sagt, vi har nu bare denne ene datteren, og henne får vi sørge for. Han er nu likesom litt bløt av sig han, så bra han ellers er; men så er det godt med det, at han tar råd der han finner det, og det er i Guds ord.»

Men bare nu Synnøve kom til at tænke på far sin, hvor mild han altid var, så fik hun det ænnu værre med at kue gråten ned. Og denne gang nyttet ingen motstand; hun begynte at gråte. — «Gråter du?» spurte moren, og så hen til henne uten at få se henne. «Ja, jeg tænker på ham far, og så . . .» og det brøt nu løs til gagns. «Men, kjære dig da, barnet mit, hvad går der av dig?» — «Å jeg vet ikke riktig det kom slik over mig kanskje det går ham ille på den reisen.» hulket Synnøve. «Hvor du kan snakke,» sa moren; — «det skulde ikke gå ham godt? — til byen efter slette landevejen?» — «Ja, husk nu på hvorledes det gik . . . den andre,» hulket Synnøve. — «Ja han! — men far din farer da ikke frem som en gap, skulde jeg tro. Han kommer nok skadesløs hjem igjen — såfremt Vorherre ellers holder sin hånd over ham.»

Moren begynte at ta en tanke av denne gråt, som ikke vilde holde op igjen. Ret som hun sat der, sa hun: «Der er mange ting i værden som kan være tunge nok; men da får en trøste sig med at de kunde været ænnu tyngre.» — «Ja det er en dårlig trøst,» sa nu Synnøve og gråt sårt. Moren hadde ikke riktig hjærte til at svare henne hvad hun tænkte, så sa hun blot: «Vorherre selv bestemmer mange ting for os på en synlig måte, det har han vel gjort her med;» og så rejste hun sig, ti kjørne begynte at raute oppi åsen, kløkkerne klang, gutterne hauket, og det drog langsomt nedover, da kjørne var møtte og rolige. Hun stod og så til, bad så Synnøve være med op at ta mot dem. Synnøve rejste sig nu også, og kom efter, men det gik langsomt.

Karen Solbakken fik nu travelt med at hilse på sin

buskap. Der kom den ene ko efter den andre, og de kjænte henne og rautet; hun klappet dem, talte til dem, og blev glad igjæn ved at se hvor godt de hadde tat sig allesammen. «Å ja,» sa hun; «Vorherre er den nær, som holder sig nær til ham.» Hun hjalp nu Synnøve med at sætte dem in; ti det gik sent med Synnøve den dag. Moren sa ingenting dertil; hun hjalp henne også med at mælke, skjønt hun derved blev længer deroppe æn hun hadde foresat sig. Da de nu også hadde silet, laget moren sig til at ta nedover igjæn, og Synnøve vilde følge henne på vej. «Å nej,» sa moren; «du er kanskje træt og vil være i fred,» og så tok hun da den tomme løp til sig, gav henne hånden og sa, idet hun så sikkert på henne: «Jeg kommer snart op igjæn for at se hvorledes du har det. — — Hold du dig til os, og tænk ikke på andre!»

Næppe var moren kommet av syne, før hun tænkte på hvorledes hun skulde få snarest bud ned til Granlien. Hun kallte på Torbjørns bror; hun vilde sende ham nedover; men da han kom, fant hun det lejt at betro sig til ham, sa derfor: «det var ingenting.» Hun tænkte da på at gå selv. Visshed måtte hun ha, og det var synd av Ingrid som ikke sendte henne bud. Natten var ganske lys, og gården lå ikke så langt nede, at hun nok kunde gå den vej, når slikt drog derved. Mens hun sat og tænkte på dette, la hun sammen i tankerne alt det moren hadde sagt, og gråten begynte på ny; men da var hun heller ikke sen, tok på sig et tørklæ og gik en krok-vej, forat gutterne ikke skulde mærke det.

Jo længer hun kom frem, des mere skyndte hun på, og tilsist hoppet hun nedad gangstien, så småstenene løsnet, rullet nedover og gjorde skræk. Skjønt hun visste at det var bare stenene som rullet, forekom det henne dog at der var nogen i nærheten, og hun måtte stanse og lye efter. Så var det ingenting, og hun hoppet avsted fortere æn før; da hændte det sig, at hun med et stærkt hopp kom ned på en større sten som stak frem i vejen med den ene ænde, men nu løsnet, fór avsted og forbi henne. Den gjorde svær støj, det knaket i buskene, og hun var rædd, men blev det ænnu mere, da hun livagtig

syntes, det var nogen som rejste sig og rørte sig længer nede på vejen. Først tænkte hun det kunde være et udyr, hun stanset med tilbageholdt ånde; hint nede på vejen stod også stille. «Ho—il!» sa det. Det var moren! Det første Synnøve gjorde, var at springe hen og gjæmme sig. Hun sat en god stund, for at vente og se om moren hadde kjænt henne igjæn og kom tilbake; men det gjorde hun ikke. Så væntet hun ænnu længer, forat moren kunde komme godt av vejen. Når hun nu tok avsted igjæn, gik hun stille, og snart nærmet hun sig husene.

Hun blev noget beklemt igjæn, da hun så dem, og det tiltok, jo nærmere hun kom. Alt var stillt der, arbeidsredskaperne stod lænet op mot væggen, ved lå hugget og stablet op, og øksen bet fast i stabben. Hun gik forbi og hen til døren; der stanset hun ænnu en gang, så omkring sig og lydde; men intet rørte sig. Og som hun stod der og var i uvisshed, om hun turde gå på loftet til Ingrid eller ej, kom hun til at tænke, at det måtte vel være i en slik nat for nogen år siden, at Torbjørn hadde været over og plantet blomsterne hennes. Hurtig tok hun skoene av sig og listet sig op ad trappen.

Ingrid blev meget rædd, da hun vågnet, og så det var Synnøve som hadde vækket henne. — «Hvorledes har han det?» hvisket Synnøve. Nu mintes Ingrid altsammen, og vilde ta på sig for at undgå at svare straks. Men Synnøve satte sig på sengekanten, bad henne ligge, og gjæntok sit spørsmål.

«Nu er det bedre,» sa Ingrid hviskende; «jeg kommer snart op til dig.» — «Kjære Ingrid, gjæm ingenting for mig; du kan intet galt sige mig, som jeg ikke har tænkt mig værre.» Ingrid søkte ænnu at være skånsom, men den annens frygt drev på, og der blev ingen tid til omvejer. Hviskende fallt spørsmålene, hviskende svarene; den dype stillhed rundt omkring gjorde både spørsmål og svar ænnu alvorligere, så det blev en slik højtidelig stund, hvori man våger at se den værste sanhed like i øjet. Men dette syntes de begge at få ut, at Torbjørns skyll var liten denne gang, og at intet ondt fra hans side skjød sig imellem ham og deres medfølelse for ham. Da

gråt begge frit ut, men stille — og Synnøve gråt mest; hun sat ganske sammensunken på sangekanten. Ingrid søkte at friske henne ved at minne om, hvor mangen glæde de tre ret hadde hat sammen; men da gik det her som så ofte, at hver liten erindring fra de dager hvorover solskinnet leker, nu i sorgen smelter op til tårer.

«Har han spurt efter mig?» hvisket Synnøve. — «Han har næsten ikke talt.» Ingrid husket seddelen, og den begynte at trykke henne. — «Er han da ikke god til at tale?» — «Jeg vet ikke hvorledes han har det; — han tænker vel des mere.» — «Læser han?» — «Mor har læst for ham; nu må hun gjøre det hver dag.» — «Hvad siger han så?» — «Nej, han siger næsten ingenting, hører du. Han ligger blot der og ser.» — «Det er i den malte stuen han ligger?» — «Ja.» — «Og vander hodet mot vinduet?» — «Ja.» De tidde begge en stund. Så sa Ingrid: «Den lille Sankthans-leken du engang gav ham, henger der i vinduet og vander sig.»

«Ja, det er det samme,» sa Synnøve pludselig og stærkt, «aldrig i værden skal nogen få mig til at slippe ham, enten det nu går så eller så!» Ingrid blev meget beklemmt. «Doktoren vet ikke om han får helsen sin igjæn,» hvisket hun.

Nu hævet Synnøve hodet med tilbakeholdt gråt, så på henne uten at sige et ord, lot det så igjæn falle og blev sittende i tanker; de siste tårer rant sagte ned over kinnerne, men ingen ny kom efter, hun foldet hænderne, men rørte sig ellers ikke: det var som hun sat og tok en stor beslutning. Rejste hun sig da pludselig med et smil, lutet sig ned over Ingrid og gav henne en varm, lang kyss. «Er han helseløs, så skal jeg pleje ham. Nu taler jeg til mine forældre!»

Dette rørte Ingrid meget; men før hun kom til at sige noget, følte hun sin hånd grepet: «Farvel, Ingrid! Nu vil jeg gå opover alene.» — Og hun vændte sig meget hurtig.

«Det var den seddelen,» hvisket Ingrid efter henne. «Seddelen?» spurte Synnøve. Ingrid var allerede oppe, lette den frem og gik hen til henne med den; men idet hun med sin venstre hånd puttet den in på hennes barm,

slog hun sin høyre omkring hennes hals og gav henne nu kyssen igjæn mens Synnøve følte hennes tårer falle varme og store på sit ansigt. Så skjøv Ingrid henne sagte ut av døren og lukket den i; for hun hadde ikke mot til at se resten.

Synnøve gik sagte ned ad trappen på sine hosesokker; men da tankerne var henne for mange, kom hun uforvarende til at gjøre støy, blev rædd, hoppet ut av gangen, grep skoene og ilte med dem i hånden forbi husene, over markerne og like bort til grinden; der stanset hun og trak dem på, begynte at gå opover og skynte sig, fordi blodet var kommet i fart. Hun gik og småsang og skynte altid mere og mere på, så hun tilsist blev træt og måtte sette sig. Så husket hun seddelen

Da buhunden gjorde støy den næste morgen, gutterne vågnet, og kjørne skulde mælkes og slippes, var Synnøve ænnu ikke kommet.

Som gutterne stod og undret sig på hvor hun kunde være, og fant ut at hun ikke hadde ligget hele natten, kom Synnøve. Hun var meget blek og stille. Uten at sige et ord gav hun sig til at lage mat for gutterne, la niste ned, og hjalp med at mælke.

Tåken trykket ænnu de lavt liggende åser, lynget glitret av dugg henover den brunrøde hej, det var litt koldt, og når hunden gjødde, svarte det rundt omkring. Buskapen blev sluppet; den rautet mot den friske luft, og ko på ko tok avsted ut over råken; men der fremme sat alt hunden, tok mot dem og møtte for dem, til alle var sluppet, hvorpå også han slap dem frem; klokkelysten dirret henad åsen, hunden gjødde, så det skar igjennem, gutterne prøvde hvem som kunde hauke stærkest. Fra al den larm gik Synnøve bort og ned til det sted på stølen hvor Ingrid og hun plejde at sitte. Hun gråt ikke, sat stille og stirret, og mærket av og til hin iltre støy, som nu fjærnet sig og fløt bedre sammen, jo lenger bort den kom. Under dette begynte hun at smånynne, derpå at synge litt høyere, og så med klar, høy stemme følgende sang. Hun hadde laget den om efter en annen, som hun hadde kunnet, fra hun var barn.

Nu takk for alt, ifra vi var små
og lekte sammen i skog og lage'.
Jeg tænkte, leken den skulde gå
op i de grånende dage.

Jeg tænkte, leken den skulde gå
ut fra de løvede, lyse birke,
dit frem hvor Solbakkehuse stå,
og til den rødmalte kirke.

Jeg sat og væntet så mangen kvæll
og så dit bort under granehejen;
men skygget gjorde det mørke fjæll,
og du, du fant ikke vejen.

Jeg sat og væntet og tænkte tit:
når dagen lider, han vejen vover.
Og lyset sluktes og brænte litt,
og dagen kom og gik over.

Det stakkars øjet er blevet vant,
det kan så sent med at vände synet;
det kjænnar slet ingen annen kant,
og brænner sårt under brynet.

De nævner sted, der jeg trøst kan få;
det er i kirken bak Fagerliden;
men bed mig ikke om dit at gå, —
han sitter like ved siden.

— Men godt, så vet jeg dog hvem det var,
som lagde gårdene mot hværandre,
og vej for synet i skogen skar
og gav det lov til at vandre.

Men godt, så vet jeg dog hvem det var,
som satte stoler til kirkebor'et,
og gjorde, at de går par om par
fremover like mot koret.

SYVENDE KAPITEL

God tid efter sat Guttorm Solbakken og Karen sammen borti den store, lyse stue på Solbakken og læste for hverandre av nogen nye bøker, som de hadde fått fra byen. De hadde været i Kirke om formiddagen; ti det var en søndag, — så hadde de gåt litt sammen ut over jorden, for at se hvorledes grøden stod, og for at overveje hvad der skulde lægges igjæn eller haves oppe til neste år. De hadde ruslet fra den ene attlege og aker til den andre, og det syntes dem at gården var gåt godt frem i deres tid. «Gud vet, hvorledes den vil skjøtte sig, når vi er borte,» hadde Karen sagt. Da var det Guttorm hadde bedt henne følge med in, at de kunde læse i de nye bøker; «ti en gjør best i at holde sig fra slike tanker.»

Men nu var boken prøvd, og Karen mente, at de gamle var bedre: «Folk skriver bare op igjæn av dem.» — «Det kan være noget i det; Sæmund sa idag til mig i kirken, at barnene er også bare forældrene op igjæn.» — «Ja, du og Sæmund har nok talt om meget idag.» — «Sæmund er en forstandig mann.» — «Men holder sig lite til sin Herre og Frælsere, er jeg bange for.» — Herpå svarte ikke Guttorm. — «Hvor blev det nu av Synnøve?» spurte moren. «Hun er oppe på loftet,» svarte han. — «Du sat der jo selv med henne før, hvorledes var hun tilsinns?» — «Å —» «Du skulde ikke late henne sitte der alene.» — «Der kom nogen.» Konen tidde litt. — «Hvem var vel det?» — «Ingrid Granlien.»

«Jeg tænkte hun var på sæteren ænnu.» — «Hun var hjemme idag, for at moren kunde komme i kirke.» — «Ja, vi så da også henne der en dag.» — «Hun har meget at stå i.» — «Det har andre med; en kommer allikevel dit han længes til.» Guttorm svarte ikke derpå. Om en stund sa Karen: «De var der hele Granlifolket idag foruten Ingrid.» — «Ja, det var vel for at følge Torbjørn første gang.» — «Han så dårlig ut.» — «Ikke bedre at vente; jeg undret mig over,

at han var såpass.» — «Ja, han har fått lide for sin galskap.» Guttorm så litt ned for sig: «Han er nu bare ungdommen ænnu.» — «Der er ingen god grunn der; en kan aldrig være trygg på ham.»

Guttorm, som sat med albuerne på bordet og drejde en bok rundt i hånden, åpnet nu denne, og idet han begynte likesom at læse sagte i den, lot han de ord falle: «Han skal være ganske sikker på at få igjæn sin fulle helse.» Moren tok nu også en. «Det var rigtig bra for en så vakker gut,» sa hun; «Vorherre lære ham at bruke den bedre.» De læste begge to; så sa Guttorm, idet han bladet om: «Han så ikke bort til henne i hele dag.» — «Nej, jeg mærket mig også, at han sat stille i stolen, til hun var gåt.» En stund efter sa Guttorm: «Du tror han glømmer henne?» — «Det var i alle fall det beste.»

Guttorm læste likefrem, konen bladet. «Jeg synes ikke videre om, at Ingrid blir sittende her,» sa hun. — «Synnøve har næppe nogen annen at tale med.» — «Hun har os.» — Nu så faren bort på henne: «Vi må ikke være for strænge.» Konen tidde; om en stund sa hun: «Jeg har heller aldrig forbudt henne det.» Faren la boken sammen, rejste sig og så utover ifra vinduet. «Der går Ingrid,» sa han. Næppe hadde moren hørt dette, før hun gik hurtig ut. Faren stod ænnu længe i vinduet, vændte sig da og gik op og ned. Konen kom in igjæn, han stanset. «Jo, det var, som jeg tænkte,» sa hun; «Synnøve sitter oppe og gråter, men roter ned i sin kiste, når jeg kommer,» og så fortsatte hun, idet hun rystet med hodet: «nej, det er ikke godt, at Ingrid går her;» — hun gav sig til at stelle med kvællsmaten, gik ofte ut og in. Engang mens hun var ute, kom Synnøve, litt rødgrætt og stille; hun gled tæt forbi faren, som hun så op i ansigtet, og hen til bordet, hvor hun satte sig og tok en bok. En stund efter la hun den sammen, gik hen og spurte moren om hun skulde hjelpe henne. «Ja, gjør du det,» sa denne; «arbejd er godt for alting.»

Det blev hennes tur at dække bordet; det stod borte ved vinduet. Faren, som hittil hadde gåt op og ned,

gik nu derhen og så ut. «Jeg tror den kommer sig, den byggakeren som regnet slog,» sa han; hun stillet sig ved siden av ham og så til. Han vændte sig, konen var inne, og så strøk han bare den ene hånd ned ad Synnøves bakhode, hvorpå han atter gav sig til at gå.

De spiste, men meget stille; moren læste bønnen den dag både før og efter bordet, og da de hadde rejst sig, vilde hun de skulde læse og synge, hvad de også gjorde. «Guds ord gir fred; det er dog den største velsignelse i huset.» Moren så i det samme hen til Synnøve, som hadde slått øjnene ned. «Nu skal jeg fortælle en historie,» sa moren; det er sant hvært ord, og ikke ille for den som vil tænke derover.» — —

Og så fortalte hun: «Det var i min opvækst en jænte på Haug, som var datterdatter til en gammel boklært lensmann. Han tok henne tidlig til sig for at ha glæde av henne på sine gamle dager, lærte henne da naturligvis Guds ord og god skik. Hun var snar til at fatte og glad i kunskap, så hun, innen lang tid løp, var fremme hvor vi stod tilbake; hun skrev og regnet, kunde sine skolebøker og 25 kapitler i Bibelen, da hun var 15 år; jeg husker det som det var igår. Hun holdt mere av at læse æn av at danse, så hun sjælden fantes der hvor laget gikk, men tiere i bestefarens loftsværelse, hvor hans mange bøker stod. Det bar slik til, at hvær gang vi kom sammen med henne, stod hun som hun var annensteds, og vi sa til hværandre: Var vi blot så kloke som Karen Haugen. Hun skulde arve gamlingen, og mange gode karer bød sig til at dele halvt med henne; avslag fikk de alle. På den tid vændte præstesønnen hjem fra sin præstelære; det var ikke gått godt med ham, såsom han mere hadde hat sinn for villskap og de onde ting æn for de gode; nu drak han. «Vogt dig for ham!» sa den gamle lensmannen. «Jeg har været meget sammen med de fornemme, og er det min erfaring, at de er mindre værd vor lit æn bonden.» Karen hørte bestandig hans røst over de andres, — og da hun senere traf til at møte præstesønnen, gikk hun avsides; ti han stod efter henne. Siden kunde hun ingensteds gå, uten hun møtte ham. «Væk,» sa hun,

«det nytter dig lite!» Men han fulgte, og således bar det til, at hun dog tilsist måtte stanse og høre. Han var fager nok, men da han sa, han ikke kunde leve henne foruten, skræmtes hun væk. Han gik og drev om husene der, men hun kom ikke ut; han stod utenfor hennes vindu om natten, men hun kom ikke frem; han sa han vilde gjøre ænde på sig, men Karen visste hvad hun visste. Tok han så på at drikke igjæn. — «Vogt dig; det er djævelens list altsammen,» sa den gamle lensmann. Så stod karen en dag like på hennes værelse; ingen visste hvorledes han var kommet dit. «Nu vil jeg dræpe dig,» sa han. «Ja, trøst dig til det!» sa hun. Men så gråt han og sa, at det stod i hennes magt at gjøre ham til et skikkelig menneske. «Kunde du enda et halvt år holde dig fra at drikke,» sa hun. Og så holdt han sig et halvt år fra at drikke. «Tror du mig nu?» spurte han. «Ikke før du et halvt år holder dig fra al slags lag og lystighed.» Det gjorde han. «Tror du mig nu?» spurte han. «Ikke før du rejser hen og ænder din præstelære.» Han gjorde også dette, og året efter var han tilbake som full-lært præst. «Tror du mig nu?» spurte han og hadde enda kappe og krave på. «Nu vil jeg nogen ganger høre dig forkynne Guds ord,» sa Karen. Og det gjorde han purt og rent, som det sig en præstemann sømmer; han talte om sin egen dårlighed, og hvor lett det var at sejre når en først kunde begynne, og hvor godt Guds ord var når en først fant det. Gik han så igjæn til Karen. «Ja, nu tror jeg, du lever efter hvad du selv vet,» sa Karen; «og nu vil jeg fortælle dig, at jeg i tre år har været trolovet med Anders Haugen, mit søskenbarn; du skal lyse for os på næste søndag.» — —

Her sluttet moren. Synnøve hadde ingen opmærksomhed vist i begynnelsen, siden mere og mere, nu hang hun i hvært ord. «Er det ikke mere?» spurte hun meget rædd. «Nej,» svarte moren. Faren så på moren, da gled hennes blik usikkert til siden, og hun fortsatte efter en liten betænkning, idet hun drog fingeren efter bordplaten: «Kanske det også kunde være noget mere men det er det samme.» Er det

mere?» spurte Synnøve, og vændte sig mot faren, som syntes at vite det. «Å — ja; men det er som mor siger, det kan være det samme.» — «Hvorledes gik det ham?» spurte Synnøve. «Ja, det var nættop det,» sa faren, og så hen til moren. Denne hadde lænet sig bakover mot væggen og så på dem begge. «Blev han ulykkelig?» spurte Synnøve sagte. — «Vi får slutte hvor der skal være slut,» sa moren og rejste sig. Faren gjorde likeså, Synnøve senere.

OTTENDE KAPITEL

Nogen uker efter, tidlig om morgenen, laget hele Solbakkefolket sig til kirkefærd; der skulde være konfirmation, som intraf litt tidligere det år æn sædvanlig, og ved slik lejlighed blev husene stængt; ti alle skulde avsted. De vilde ikke kjøre, da vejret var klart, om også litt koldt og vindhardt i morgenstunden; dagen tegnet til at bli vakker. Vejen bøjde omkring bygden og forbi Granlien, strøk så bortover til høyre, og en god fjærding vej frem lå da kirken. Kornet var på de fleste steder skåret og sat på stør, kjørne for det meste tat ned fra fjællene og gik bundne, markerne var enten grønne annen gang eller på magrere jord gråhvite; rundtom stod den mangefarvede skog, bjørken alt syk, aspen ganske gulblek, rognen med tørre skrumpeblade, men med frugt. Det hadde regnet stærkt i nogen dager, småkrattet som mudret op langs vejen, og ellers stod og nyste i vejsanden, var nu renvasket og friskt. Men fjællsiderne begynte at lute tyngre over egnen, efter hvært som den hærjende høst klædde dem av og gjorde dem alvorlige, hvorimot fjællbækkene der blot stundimellem hadde vist liv i sommeren, tullet hovne og sprættende nedover med stor støj. Granlifossen gik en tyngre og støere gang, navnlig da den kom ned i Granli-uren, hvor fjællet med én gang ikke vilde være med lenger, men trak sig inad. Den tok spæntak i stenen, og satte hujende avsted så det skalv i fjællet. Vasket blev det for sit forræderi; ti fossen satte en tirrende strålesprøjt like op i dets ansigt. Noget nysgjærrigt ore-

kratt som nærmet sig stupet, hadde nær rapet ned i flommen, således stod det og hikket i vandbadet; ti fossen var ikke spar den dag.

Torbjørn, begge hans forældre, begge hans søsken og øvrige husfolk drog nætop forbi og så på dette. Han var nu frisk igjæn, og hadde alt som før tat sine kraftige tak i farens arbejde. De to gik nu bestandig sammen, således også her. «Der tror jeg næsten det er Solbakkefolket vi har like bak os,» sa faren. Torbjørn så ikke tilbake; men moren sa: «Ja, det er det også . . . men jeg ser ikke . . . jo, der langt bak.» Enten fordi Granlifolket herefter gik fortære, eller fordi Solbakkefolket sagtnet på sig, blev der større og større avstand mellem dem, tilsist så man næppe hverandre. Det lot til at bli folksomt ved kirken; den lange bygdevej var sort av folk, gående, kjørende og ridende; hæstene var vælige nu i høsttiden og lite vant til at være sammen med flere, hvorfor der var et knægg og en uro over dem, som gjorde farten farefull, men meget livlig.

Jo nærmere de kom kirken, des større støj stod der av hæstene, idet hver som kom skrek op til dem som alt stod bundne, og disse slet i tjoret, trampet om på bakbenene og hvinte nedover mot de nykomne. Alle bygdens hunder som uken lang hadde sittet og hørt på hverandre, og småskjændtes og ægget hverandre, møttes nu her ved kirken og røk like ihop i det voldsomste slagsmål, parvis og i stærke klumper, ut over al mark. Folket stod stille langs kirkemuren og husene, førte en hviskende samtale, og så blot til hverandre fra siden av. Vejen som førte forbi muren, var ikke bred, husene lå tæt til på den andre siden, og nu stod kvinnfolkene gjerne langs med muren, mannfolkene midt imot dem langs husene. Først senere våget de at gå over til hverandre, og om kjæntfolk så hverandre på avstand, lot de som de ikke kjæntes, før denne tid kom; — det kunde da være at de stod så like i vejen for hverandre, når den ene part kom, at de ikke kunde undgå hilsingen; men da skedde den med halvt bortvæandt ansigt og knappe ord, hvorpå de gjerne drog sig til hver sin kant. Da Granlifolket nådde frem, blev der næsten mere stille

æn før; Sæmund hadde ikke mange at hilse, hvorfor de gik fort ret frem over rækken; kvinnfolkene derimot hægtet sig straks fast, og blev stående blant de forreste. Dette gjorde at mannfolkene, da de skulde til at gå in i kirken, måtte fremover igjæn efter kvinnfolkene; i det samme kom tre vogner i række, voldsommere æn nogen foregående, og stanset æn ikke farten, idet de bøjde in imellem folkene. Sæmund og Torbjørn, som nær var blet overkjørt, så op på samme tid; i den første vogn sat Knut Nordhaug og en gammel mann, i den andre hans søster og hennes husbond, i den tredje føderåds-folket. Far og søn så på hværandre; Sæmund forandrede ikke et drag. Torbjørn var meget blek; de lot begge blikket slippe og glide like ut; der møtte de Solbakkefolket, som nætop hadde stanset like overfor dem for at hilse på Ingebjørg og Ingrid Granlien. Vognene var kommet imellem, samtalen var stivnet, øjnene hang ænnu ved de bortfarende, og det var en tid før de kunde ta dem til sig igjæn. Som de da nogen og hvær begynte at komme sig efter overraskelsen, og lot øjet streife for at søke en overgang, møtte de Torbjørn og Sæmund, der stod og stirret. Guttorm Solbakken bøjde bort, men konen så straks efter Torbjørns øjne; Synnøve, som nok hadde fåt disse, vændte sig mot Ingrid Granlien og tok henne i hånden som for at hilse på henne, skjønt hun hadde gjort det en gang før. Men alle følte de på én gang, at deres tjenestefolk og kjænninger, alle som én, iagttok dem, og nu gik Sæmund selv bent over og tok med bortvændt ansigt Guttorm i hånden: «Takk for sist!» — «Selv takk for sist.» Likeså konen: «Takk for sist!» — «Selv takk for sist!» men heller ikke hun så op. Torbjørn gik efter og gjorde som faren; denne kom nu til Synnøve, som var den første han så på. Hun så også op på ham og glænte at sige «Takk for sist.» Torbjørn kom i det samme; han sa intet, hun intet, de tok hværandre i hånden, men løst, ingen fik øjnene op, ingen kunde flytte en fot væk. — «Det blir bestemt et velsignet vejr idag,» sa Karen Solbakken og lot blikket med hast gå fra den ene til den annen. Sæmund var den som svarte: «Å ja; denne vinden driver

skylagene væk.» — «Godt for kornet, som står og trenger tørke,» sa Ingebjørg Granlien og begynte at børste av Sæmund bak på trøjen, væntelig fordi hun trodde han var støvet. — Vorherre har git os et godt år; men det kan være uvisst, om alt sammen vil i hus,» sa Karen Solbakken igjæn, og så hen til de to som ænnu ikke hadde flyttet sig siden sist. «Det kommer an på folke- magten,» sa Sæmund og vændte sig mot henne, så at hun ikke godt kunde se dit hun vilde. «Jeg har tit tænkt, at et par gårder kunde lægge sin magt ihop; da gik det visst bedre.» «Det kan være slik de vil bruke tørken på én gang,» sa Karen Solbakken og tok et skridt til siden. «Ja visst,» sa Ingebjørg og stillet sig tæt ved mannen, således at Karen heller ikke nu fik se dit hun vilde; «men somme steder er der tidligere modent æn på andre; Solbakken er ofte over fjortendagene foran os.» «Ja da kunde vi jo godt hjælpes,» sa Guttorm langsomt og trådte et skridt nærmere. Karen så til ham i hast. «Ellers er det mange omstændigheder som kan komme i vejen,» føjde han til. «Det er det,» sa Karen og flyttet ett skridt til den ene side, ett skridt til den annen og nok ett, men så atter tilbake. — «Å — ja; der er ofte meget i vejen for en,» sa Sæmund; det var ikke frit at munnen trak op til et smil. — «Vel er det så» sa Guttorm; men konen skjød in: «Menneskemagten rækker ikke langt; Guds er den største, skulde jeg tro, og det kommer an på ham.» «Han skulde da vel ikke ha synderlig imot, at vi hjalp hverandre med inhøstningen på Granlien og Solbakken?» «Nej,» mente Guttorm; «det kan han da ikke ha imot,» og han så alvorlig hen til konen. Denne vændte samtalen. «Her er mange folk ved kirken idag,» sa hun; «det gjør godt at se dem søke Guds hus.» Ingen syntes at ville svare; da sa Guttorm: «Jeg tror nok det monner med gudsfrygten; der er flere ved kirken nu æn i min ungdom.» «Å ja; — folket økes,» sa Sæmund. «Der er vel dem iblandt, kanske størsteparten med, som blot driver hitover av vane,» sa Karen Solbakken. «Kanske de yngre,» mente Ingebjørg. «De yngre vil gjerne træffe hverandre,» sa Sæmund. — — «Har I hørt, at præsten vil søke sig væk?» sa

Karen og vændte samtalen annen gang. «Det var slemt,» sa Ingebjørg; «han har både døpt og konfirmert alle barnene mine.» «Du vilde vel også han skulde gifte dem først?» sa Sæmund, og tygget væk på en flis som han hadde funnet sig. «Jeg undrer mig på, om det ikke snart skulde være kirketid,» sa Karen og så hen til ingangen. «Ja, det er nok brett herute idag,» sa Sæmund som før. — «Kom nu, Synnøve, så skal vi gå in.» — Synnøve fór sammen og vændte sig; ti hun hadde nok talt med Torbjørn. «Vil du ikke vente, til klokken ringer?» sa Ingrid Granlien og skottet hen til Synnøve; «så går vi allesammen,» la Ingebjørg til. Synnøve visste ikke hvad hun skulde svare. Sæmund så bakover til henne. «Venter du, så ringer det snart — for dig,» sa han. Synnøve blev meget rød, moren så hvasst op til ham. Men han smilte til henne. «Det blir nu som Vorherre vil; var det ikke så, du sa nyss?» Og han ruslet i forvejen bortover mot kirken, de andre efter.

Ved kirkedøren var der trængsel, og da de skulde se til, var den ikke oppe. Nætop som de gik nærmere for at spørge om årsaken, blev den åpnet, og folk gik in; men nogle gik også tilbake, hvorved de kommende blev adskilt. Op til væggen stod to i samtale, den ene høy og svær, med lyst, men stridt hår, but næse, og det var Knut Nordhaug, som, da han så Granlifolket komme, stanset talen, blev litt underlig, men stod allikevel. Sæmund skulde nu gå like forbi ham og lånte ham et par øjne i det samme, men Knut slog heller ikke sine ned, skjønt de ikke så sikkert. Nu kom Synnøve, og straks hun så uvæntet fik Knut at se, blev hun likblek. Da slog Knut øjet ned, løftet sig op fra væggen for at gå. Han hadde kun gjort et par skridt, da så han fire ansigter rettet på sig, det var Guttorms, konens, Ingrids og Torbjørns. Ret som han var ør, gik han like på dem, så han, uten selv at vite det, snart stod ansigt til ansigt med Torbjørn selv; det lot som han vilde drage sig til siden straks; men flere folk var kommet til, og det kunde ikke gjøres så let. Dette hændte like på stenhellen som ligger utenfor Fagerlidkirken; oppe på tærskelen til våbenhuset var Synnøve stanset, og Sæmund

længer inne; de kunde, da de stod højere, tydelig sees av alle utenfor — og se dem. Synnøve hadde glemmt alt og stod og stirret på Torbjørn; likeså Sæmund, konen, Solbakkeparret, Ingrid. Torbjørn følte det og stod som naglet fast; men Knut tænkte, at han her måtte gjøre noget, og så rakte han den ene hånd et lite stykke frem, men sa ingenting. Torbjørn rakte også sin litt frem, men ikke således at de kunde nå hverandre. «Takk for —» begynte Knut, men husket straks, at det ikke var nogen rigtig hilsen her, og gik et skridt tilbake. Torbjørn så op, og øjet traf Synnøve, der var hvit som sne. Med et langt skridt frem og et kraftig tak i Knuts hånd sa han, så de nærmeste kunde høre det: «Takk for sist, Knut; vi kan — ha godt av det begge to.»

Knut gav en lyd fra sig omtrent som et hik, og det var som han to eller tre ganger forsøkte at tale; men det blev ikke noget av. Torbjørn hadde ikke mere at si, ventet — så ikke op, men bare ventet. Der fallt imidlertid ikke et ord, og som nu Torbjørn stod der og drejde salmeboken i hånden, kom han til at slippe den ned. Straks bøjde Knut sig, tok den og rakte ham den. «Takk!» sa Torbjørn, som selv hadde bøjdt sig; han så op, men da Knut atter så ned, tænkte Torbjørn: det er best jeg går. Og så gik han.

De andre gik også, og da Torbjørn nu hadde sat sig ned og en stund efter vilde se over til kvinnfolkstolen, møtte han Ingebjørgs ansigt, som smilte moderlig mot ham, og Karen Solbakkens der bestemt hadde ventet på at han skulde se ditover; ti straks han gjorde dette, nikket hun tre ganger til ham, og da han studset derved, nikket hun tre ganger til, ænnu mildere æn før. — Sæmund, faren, hvisket ham in i øret: «Det tænkte jeg.» De hadde hørt ingangsbønnen, sunget en salme, og konfirmanterne stillet sig alt op, før han næste gang hvisket til ham: «Men Knut kan lite med at være god; lad det bestandig være langt ifra Granlien til Nordhaug.»

Konfirmationen tok sin begynnelse, idet præsten kom frem og barnene istemte konfirmationssalmen efter Kingo. At høre dem synge, alle på én gang og alene,

fortrøstningsfullt og klingende, plejer gjære røre folk, og helst den som ikke er kommet lenger bort æn at han husker sin egen dag. Når da dyp stillhed følger på, og præsten, den samme nu i over tyve år, den samme som gjerne har hat en eller annen liten god stund, hvori han har talt til det bedre hos hver enkelt av dem, — når han nu folder hænderne over brystet og tar i, er der gjerne megen bevægelse. Men barnene begynner at gråte, når præsten taler om forældrene, og vil at de skal be til Vorherre for sine barn. Torbjørn, som nylig hadde ligget for døden, ænnu nyligere hadde trodd at han blev et helseløst menneske, gråt meget, men især da barnene avla løftet, og allesammen var så sikre på at holde det. Han så ikke en eneste gang over til kvinnfolkstolen; men efter ændt tjeneste gik han hen til Ingrid og hvisket noget til henne, hvorpå han skyndsomt trængte sig frem og ut, og somme vilde vite at han var tat op over lien og til skogs istedenfor henad landevejen; men de var ikke viss på det. Sæmund lette efter ham — opgav det dog, da han så at Ingrid også var borte. Han lette siden efter Solbakkefolket, disse fór rundt al gården og spurte efter Synnøve, som ingen hadde set likt til. De drog da hjemover, hver for sig, og uten sine barn.

Men langt fremme i vejen var både Synnøve og Ingrid. «Jeg angrer næsten jeg gik med,» sa den første. — «Det er ikke lenger farligt nu, når far vet om det,» sa den andre. — «Men han er da ikke min far,» sa Synnøve. «Hvem vet?» svarte Ingrid — og så sa de ikke mere om den ting. — «Det var nok her vi skulde bie,» mente Ingrid, da vejen hadde gjort en stor krok på sig, og de stod i en tæt skog. «Han har en lang omvej,» sa Synnøve. «Alt kommen!» fallt Torbjørn in — han rejste sig op bak en stor sten.

Han hadde færdig i hodet alt det han vilde sige, og det var ikke lite. Men idag skulde det ikke gå trått, for far hans visste om det og vilde det, hvad han syntes at være vis på efter det som hadde hændt ved kirken. Slik som han også selv hadde længtes den hele sommer, skulde han nok nu bli dygtigere til at tale med henne æn han før hadde været. «Det er best vi går skogvejen,»

sa han; «den fører snarere frem.» Jænterne sa ingenting, men fulgte. Torbjørn tænkte at tale til Synnøve, men først vilde han vente, til de kom den bakken opover, siden til de var over den myren; men da de vel var over, tænkte han det var best at begynne, når han var kommet in i den skogen der lenger fremme. Ingrid som vel syntes det gik noget langsomt med dem, begynte at sagtne gangen, og gled mere og mere tilbake til hun næsten ikke var synlig. Synnøve lot som hun ikke mærket det, men begynte at plukke et og annet bær, som stod fremme i veikanten.

Det var da underligt at jeg ikke skulde få målet for mig, tænkte Torbjørn, og så sa han: «Det blev allikevel vakkert vejr idag.» — «Det blev det,» svarte Synnøve. Og så bar det et stykke fremover igjæn; hun plukket bær, han gik der. — «Det var snillt du vilde følge,» sa han; men derpå svarte hun ikke. — «Det har været en lang sommer,» sa han; men derpå svarte hun heller ikke. — Nej, så længe vi går, tænkte Torbjørn, kommer vi aldrig til at snakkes ved; «jeg tror vi gjør best i at vente litt på Ingrid,» sa han. «Ja, lad os det,» svarte Synnøve og stod; her var der intet bær at bøje sig ned efter, det hadde Torbjørn nok set; men Synnøve hadde fått fat i et stort strå, og nu stod hun og trak bærene in på strået.

«Idag fallt det mig stærkt på minne den tid vi gik sammen til konfirmationen,» sa han. «Jeg måtte også komme det i hug,» svarte hun. «Det er mange ting hændt siden den gang,» — og da hun intet sa, fortsatte han: «men de fleste således som vi ikke hadde ventet det.» Synnøve stak sine bær meget flittig in på strået og holdt hodet bøyd under dette; han flyttet litt for at se henne i ansigtet; men som om hun mærket dette, fik hun laget det slik at hun måtte vænde sig på ny. Da blev han næsten rædd han ingenting skulde få frem. «Synnøve, du har da vel altid litt at sige, du også?» Da så hun op og lo. «Hvad skulde jeg sige?» spurte hun. Han fik alt sit mot igjæn og vilde ta henne om livet, men just som han kom nær til henne, turde han ikke riktig, men spurte blot ganske spakfær-

dig: «Ingrid har vel talt med dig?» «Ja,» svarte hun. «Så vet du også noget,» sa han. Hun tidde. «Så vet du også noget,» gjæntok han og kom annen gang nærmere. «Du vet vel også noget,» svarte hun — ansigtet kunde han ikke se. «Ja,» sa han og vilde få fat i en av hennes hænder; men hun var nu flittigere æn nogentid før. «Det er så lejt med det,» sa han, «at du magstjæler mig.» — Han kunde ikke mærke om hun smilte til det, og derfor visste han ikke hvad han skulde føje til. «Kort og godt da,» sa han så med én gang ret stærkt, skjønt stemmen var ikke sikker: «Hvad har du gjort med den seddelen?» Hun svarte ikke, men vændte sig bort. Han gik efter, la den ene hånd på hennes skulder og bøjde sig ned over henne. «Svar mig!» hvisket han . . . «Jeg har brænt den.»

Han tok raskt og vænte henne mot sig, men da så han, at hun vilde til at gråte, og så turde han ikke annet æn slippe henne igjæn; — det er da også slemt, så let hun tar til den gråten, tænkte han. Best som de stod, sa hun sagte: «Hvorfor skrev du den seddelen?» — «Det har Ingrid sagt dig.» — «Ja visst; men . . . det var hårdt av dig.» — «Far vilde det . . .» «Allikevel . . .» «Han trodde jeg blev et helseløst menneske al min tid . . . Herefter skal jeg sørge for dig,» sa han.

Ingrid viste sig nede i bakken, og de tok da straks på at gå. «Det var som jeg så dig best, da jeg ikke mere tænkte at kunne få dig,» sa han. — «En prøver sig selv, når en er alene,» sa hun. «Ja, da mærkes det best hvem der har den største magten i os,» sa Torbjørn med klar stemme, og gik alvorlig ved hennes side.

Hun plukket ikke mere bær nu. «Vil du ha dem der,» sa hun og rakte ham strået. «Takk,» sa han, og holdt hånden som rakte bærene. «Så er det vel best det blir ved det gamle,» sa han litt svak i målet. «Ja,» hvisket hun næppe hørlig og vændte sig bort; de gik videre fremover, og så længe hun tidde, turde han ikke røre ved henne, heller ikke tale; men han følte likesom ingen vægt i kroppen, og var derfor noget nær på vej at tumle overænde. Det brænte for øjet, og da de i det samme kom på en haug, hvorfra Solbakken godt såes, var det

ham som han hadde bodd der al sin levetid og længtes dit hjem. «Jeg følger henne likeså godt over straks,» tænkte han og gik og drak mot i sig av synet, så han blev stærkere i sit forsæt for hvært skridt. «Far hjælper mig» tænkte han; «jeg holder ikke dette ut længer, jeg må over — må!» Og han gik fortere og fortere, bare så like frem; det lyste over bygden og gården. «Ja idag; aldrig en time længer venter jeg,» og han følte sig så sterk, at han visste ikke hvorhen han skulde vände sig.

«Du går rent ifra mig» hørte han en blid stemme like bak sig; det var Synnøve som slet ikke kunde følge ham, og nu måtte gi tapt. Han blev skamfull og vændte om, kom tilbake med utstrakt arm og tænkte: jeg skal løfte henne over hodet på mig; men da han kom nær henne, gjorde han det slet ikke. «Jeg går så fort, jeg,» sa han. «Du gjør det,» svarte hun.

De var nær ved bygdevejen; Ingrid, som hele tiden hadde været ute av syne, gik her like bak dem. «Nu skal I ikke gå sammen længer,» sa hun. Torbjørn skvatt op ved det, det kom for tidlig på ham; Synnøve blev også litt underlig. — «Jeg hadde så meget jeg skulde ha sagt dig,» hvisket Torbjørn. Det var ikke frit at hun smilte. «Ja-ja,» sa han, «en annen gang . . .» Han tok hennes hånd.

Hun så op med klart og fullt blik; han blev varm ved det, og straks løp det ham gjennem hodet: jeg følger henne straks! Da drog hun sin hånd varsomt tilbake, vændte sig rolig til Ingrid og sa farvel, gik så sagte nedover mot vejen . . . Han blev stående tilbake.

De to søsken gik hjem gjennem skogen. «Fik I nu tale sammen?» spurte Ingrid. «Nej, det var for kort en vej,» sa han, men gik fort, som vilde han ikke høre mere.

— «Nu?» sa Sæmund og så op fra maten, da de to søsken kom in i stuen. Torbjørn svarte ingenting, men gik hen til bænken på den andre siden, væntelig for at ta av sig; Ingrid gik efter og smålo. Sæmund begynte at spise igjæn, så nu og da bortover til Torbjørn, som hadde meget travelt, smilte og spiste videre. «Kom og

spis,» sa han; «maten blir kald.» — «Takk, jeg skal ikke ha noget,» sa Torbjørn og satte sig. «Så?» — og Sæmund spiste. En stund efter sa han: «I var så snare til at gå fra kirken idag.» — «Det var nogen, vi skulde tale med,» sa Torbjørn og satte sig på huk. «Nu — fik du tale med dem?» — «Jeg vet næsten ikke,» sa Torbjørn. — «Det var som fan,» sa Sæmund og spiste. En stund efter var han færdig og rejste sig; han gik bort til vinduet, stod en stund og så ut, hvorpå han vændte sig: «Du — vi skal gå ut og se på avlingen.» Torbjørn rejste sig. «Nej — tag like så godt på dig.» Torbjørn, som sat i skjorteærmerne, tok en gammel trøje som hang ovenover ham. — «Du ser, at jeg har tat den nye på,» sa Sæmund. Torbjørn gjorde det samme, og de gik ut. Sæmund foran, Torbjørn efter.

De gik nedover mot vejen. «Skal vi ikke gå hen til bygget?» sa Torbjørn. «Nej, nu går vi bortover til hveten,» sa Sæmund. Just som de kom ned på vejen, kom en vogn sagte kjørende. «Det er en av Nordhaug-vognene,» sa Sæmund. — «Det er ungfolket på Nordhaug,» la Torbjørn til; men ungfolket er det samme som de nygifte.

Vognen holdt stille, da de kom nær Granlimænnene. «Hun er rigtig et stolt kvinfolk, den Marit Nordhaug,» hvisket Sæmund, og kunde ikke få øjnene fra henne; hun sat litt tilbakelænet i vognen med et tørklæ løst bundet over hodet og et annet omkring sig. Hun så stivt ut for sig på de to; der var ikke en bevægelse over hennes rene, stærke træk. Mannen var meget blek og mager, så ænnu mildere ut æn sædvanlig, omtrent som den der har en sorg han ikke kan tale om. «Er karerne ute og ser til kornet?» sa han. «Skal tro det,» svarte Sæmund. — «Det står godt her iår.» — «Å — ja; det kunde ha været værre.» — «I kommer sent,» sa Torbjørn. — «Det var meget kjæntfolk at ta avsked med,» sa mannen. — «Nu — skal du rejse væk?» spurte Sæmund. «Jeg skulde det, ja.» — — «Går den rejsen langt?» «Å — ja.» «Hvor langt på lag?» «Til Amerika.» — «Til Amerika!» sa begge menn på én gang; «en nygift mann!» la Sæmund til. Mannen smilte:

«Jeg tror jeg blir her for fotens skyld, sa ræven — den sat fast i glæfsen.» — Marit så bort på ham, og derfra på de andre, en let rødme fløj over ansigtet, men det var ellers uforanderligt. — «Kanskje konen blir med?» spurte Sæmund. — «Nej, hun gjør ikke det heller.» — «De siger det skal være let at komme til magt i Amerika,» sa Torbjørn, — han følte, at talen ikke burde stå stille. «Å — ja,» sa mannen. — «Men Nordhaug er en god gård,» mente Sæmund. — «Der er for mange på den,» svarte mannen; konen så atter hen til ham. «Den ene står i vejen for den annen,» la han til.

«Ja, god lykke på reisen,» sa Sæmund og tok hans hånd! «Vorherre give dig det du vil finne.»

Torbjørn så sin skolekamerat stærkt op i øjet: «jeg vil tale med dig siden,» sa han. — «Det er godt at kunne tale med en,» svarte mannen og skrapte med svøpen i vogngulvet.

«Kom over til os,» sa Marit, og Torbjørn såvelsom Sæmund studset og så op; de glæmte bestandig, at hun hadde så mild en stemme.

De kjørte; — det gik sagte fremover, en liten støvsky kruste omkring dem, aftensolen fallt like på; imot hans mørke vadmelsklær skinte hennes silketørklæde, — en bakke kom, og de forsvant.

Lange gik far og søn, før de sa noget. «Det bæres mig for, at han sent kommer igjæn,» yttret ændelig Torbjørn. «Det er vel også det beste,» mente Sæmund, «når en ikke har fæstet lykken i landet,» og de gik atter tause videre. «Du går nok forbi hvete-akeren,» sa Torbjørn. — «Vi kan se til den på tilbakevejen» — og de gik længer fremover. Torbjørn vilde ikke rigtig spørge hvor dette bar hen, ti de gik forbi Granlijordet.

NIENDE KAPITEL

Guttorm og Karen Solbakken hadde alt spist, da Synnøve rød og andpusten trådte in. «Men kjære barnet mit, hvor har du været?» spurte moren. «Jeg blev tilbake med Ingrid,» sa Synnøve og blev stående

for at ta et par tørklær av sig; faren lütte inne i skapet efter en bok. «Hvad kunde I to ha at tale om, som tok slik lang tid?» «Å, ikke om noget.» «Så var det da rigtig bedre du holdt kirkefølge, barnet mit!» Hun rejste sig og tok mat frem til henne. Da Synnøve hadde sat sig ned for at spise, og moren hadde sat sig like overfor henne, sa hun: «Var det kanske flere du talte med?» «Ja, det var mange,» sa Synnøve. — «Barnet må da få tale med folk,» sa Guttorm. — «Visst må hun det,» sa moren litt mildere; «men hun burde dog følge sine forældre.» — Herpå svartes der ikke.

«Det var en velsignet kirkedag,» sa moren; «ungdommen på kirkegulvet gjør en godt.» — «En husker sine egne barn,» sa Guttorm. — «Du har ret deri,» sa moren og sukket. «Ingen kan vite hvorledes det vil gå dem.» Guttorm sat længe taus. «Vi har meget at takke Gud for,» sa han ændelig; «han lot os beholde ett.» Moren sat og drog fingeren efter bordet og så ikke op; «hun er dog vor største glæde,» sa hun sagte; «hun har også artet sig vel,» la hun ænnu sagtere til. Der var lang taushed. «Ja, hun har gjort os megen glæde,» sa Guttorm — og senere med bløt stemme: «Vorherre gjøre henne lykkelig.» — Moren drog fingeren efter bordet; der fallt en tåre ned på det, som hun drog utover. — «Hvorfor spiser du ikke?» sa faren, idet han så op en tid efter. «Takk, jeg er mæt,» svarte Synnøve. «Men du har jo ingenting spist,» sa nu også moren; «du har gått lang vej.» — «Jeg er ikke god for,» sa Synnøve og holdt på med at drage op en tørklæsnipp av barmen. «Spis, barnet mit,» sa faren. «Jeg kan ikke,» sa Synnøve og skar i at gråte. «Men kjære, hvorfor gråter du?» — «Jeg vet ikke,» og hun hulket. — «Hun har det så let med at gråte,» sa moren; faren rejste sig og gik til vinduet.

«Der kommer to menn opover,» sa han. «Jaså, på dette lejte?» spurte moren, og hun gik også bort til vinduet. De så længe nedover. — «Kjære — hvem kan det være?» sa ændelig Karen, men ikke nætop som hun spurte. — «Jeg vet ikke,» svarte Guttorm, og de stod og så. «Jeg kan rigtig ikke forstå det,» sa hun. — «Jeg

heller ikke,» sa han. Mænnene kom nærmere. «Det må være dem allikevel,» sa hun ændelig. «Ja, det er nok så,» sa Guttorm. Mænnene kom nærmere og nærmere, den ældre stanset og så sig tilbake, den yngre likeså; gik de så videre.

«Skjønner du hvad de kan ville?» spurte Karen omtrent som første gang. «Nej, det gjør jeg ikke,» sa Guttorm. Moren vændte sig, gik bortover til bordet, satte væk, ryddet litt op. «Du får ta på dig igjæn, barnet mit,» sa moren til Synnøve; «for her kommer fremmedfolk.»

Næppe hadde hun sagt dette, før Sæmund åpnet døren og kom in, Torbjørn bakefter. «Signe laget!» sa Sæmund, stanset litt ved døren, gik dernæst sagte fremover for at hilse på folket; Torbjørn fulgte. De kom sist til Synnøve, som ænnu stod borte i en krok med sit tørklæ i hånden, og visste ikke om hun skulde ta det på eller ej, visste vel knapt, at hun holdt det i hånden. «I får se til, I kan sitte inpå,» sa konen. «Takk — det er ellers ingen lang vej hitover,» sa Sæmund, men satte sig dog; Torbjørn ved siden. «I kom rent bort ved kirken idag,» sa Karen. — «Ja, jeg lètte efter eder,» svarte Sæmund. — «Der var mange folk,» sa Guttorm. «Riktig mange folk,» gjæntok Sæmund; «det var også en vakker kirkedag.» — «Ja, vi sat just og talte om det,» sa Karen. — «Det er så underligt at se konfirmationen for dem som selv har barn,» la Guttorm til; konen flyttet sig på bænken. — «Det er det,» sa Sæmund; «en kommer til at tænke alvorlig på dem — og er det derfor jeg lakket hitover i kvæll,» la han til, så sikkert omkring sig, byttet skrå og la den gamle varlig ned i messingdåsen. Guttorm, Karen, Torbjørn flygtet med øjnene, hvær til sin kant. — «Jeg tænkte jeg skulde følge Torbjørn hitover,» begynte Sæmund langsomt; «han kom nok sent hitover alene — gjør også ellers dårlig besked, er jeg rædd» — han skottet bort til Synnøve, som følte det. — «Det er nu slik at han har hat hug til henne Synnøve, fra det han var såpass til kar han kunde ha forstand på slikt; — og ikke er det vel frit at hun også har lagt sin hug til ham. Men da

tænker jeg, det er best de kommer sammen . . . Jeg var lite for det, den tid jeg så han knapt kunde styre sig selv, æn sige mere; men nu tror jeg at kunne borge for ham, og kan jeg ikke, så kan hun; ti hennes magt er nok nu den største. — Hvad mener I da, om vi så til at få dem sammen? Det kan vel ikke haste, men jeg vet heller ikke, hvorfor vi skal vente. Du Guttorm er ved god magt, jeg rigtignok ved mindre, og har flere at dele på; men ænda så tænker jeg det kan lage sig. I får da sige hvad I synes om dette — henne spør jeg sist, for jeg tror nok at vite hvad hun vil.»

Således talte Sæmund. Guttorm sat på huk, la vekselvis den ene hånd over den andre, gjorde flere ganger mine til at rejse sig, idet han hver gang drog vejret med mere magt, men kom sig dog ikke til før den fjærde eller femte gang, så fik han ændelig ret rygg, strøk sig op og ned over knæet, og så bort på konen, således at blikket av og til strejftet Synnøve. Denne rørte sig ikke, ingen kunde se hennes ansigt. Karen sat ved bordet og streket. — «Det er nu så — at det er et vakkert tilbud,» sa hun. — «Ja, det synes jeg vi får ta til takke med,» sa Guttorm med høy stemme, som var han betydelig lettet, og så fra henne til Sæmund, der hadde lagt armene overkors og lænet sig op mot væggen. — «Vi har bare denne ene datteren,» sa Karen; «vi får betænke os.» — «Det var råd til det,» sa Sæmund; «men jeg vet ellers ikke hvad der skulde være i vejen for at svare straks, sa bjørnen — han spurte bonden, om han måtte få den koen hans.» — «Vi kan visst svare straks,» mente Guttorm og så til konen. — «Det var nu dette, at Torbjørn kunde være vel vill,» sa hun, men så ikke op. — «Det tror jeg har rettet på sig,» sa Guttorm; «du vet selv hvad du sa idag.» — — Ægtefolkene så nu vekselvis på hværandre; det varte vel et helt minut. — «Kunde vi bare være trygg på ham,» sa hun. — «Ja,» tok nu Sæmund atter til orde; «hvad den saken angår, så må jeg sige hvad jeg har sagt før: det går godt med lasset, når hun holder tømmerne. Det er svært slik en magt hun har over ham; det prøvde jeg, den gang han lå syk derhjemme hos mig, og visste ikke hvor det bar

hen — til helsen eller ej.» — «Du får ikke være for trå på det,» sa Guttorm; «du vet hvad hun selv vil, og det er nu henne vi lever for!» Da så Synnøve for første gang op, og det var på faren, stort og taknemmelig. «Å — ja,» sa Karen efter en stunds taushed og streket nu litt hårdere æn før; «har jeg stået imot i det længste, så har det vel været, fordi jeg hadde en god mening med det Jeg var kanskje ikke så hård som ordene —,» hun så op og lo; men gråten vilde frem. Da rejste Guttorm sig. «Så i Guds navn er det hændt, som jeg vilde helst her i værden,» sa han og gik bortover gulvet mot Synnøve. — «Jeg har aldrig været rædd for det,» sa Sæmund, rejste sig nu også; «det som skal ihop, det kommer ihop.» Han gik bortover. «Nu — hvad siger du til det, barnet mit?» sa moren, hun kom nu også hen til Synnøve.

Denne sat ænnu der; de stod alle omkring henne med undtagelse av Torbjørn, som sat hvor han først hadde sat sig. «Du får rejse dig, barnet mit,» hvisket moren til henne; hun rejste sig, smilte, vændte sig bort og gråt. — «Vorherre han følge dig nu og altid!» sa moren, slog armene omkring henne og gråt sammen med henne. De to mannfolk gik bortover gulvet, hvær til sin kant.

«Du får gå hen til ham,» sa moren ænnu gråtende, idet hun slap henne og skjøv blidt til henne. Synnøve gik et skridt, men stod — fordi hun ikke kunde komme længer. Torbjørn sprang op og gik mot henne, grep hennes hånd, holdt den, visste ikke hvad han mere skulde gjøre, og blev stående med den, til hun sagte tok den til sig igjæn. Så stod de der stilltiende ved siden av hværandre.

Døren gik lydløst op, én stak hodet in. «Er Synnøve her?» spurtes med varsom stemme; det var Ingrid Granlien. «Ja, her er hun; kom nærmere!» sa faren. Ingrid likesom betænkte sig: «kom du! her er alt godt,» la han til. De så nu på henne allesammen. — Hun syntes noget forlegen; «her er nok flere ute,» sa hun. — «Hvem er det?» spurte Guttorm. — — «Det er mor,» sa hun sagte. «Lad henne komme,» sa fire på én gang. — —

Og konen på Solbakken gik imot døren, mens de andre så glade til hværandre. «Du kan gjerne komme, mor,» hørte de Ingrid sige. Og så kom Ingebjørg Granlien in i sit lyse skaut. — «Jeg forstod det nok,» sa hun, «skjønt Sæmund kan nu ingenting sige. Og så var Ingrid og jeg ikke god for annet æn at gå over.» — «Ja, her er det som du vil ha det,» sa Sæmund og flyttet sig, forat hun kunde komme frem til dem. «Å Gud velsigne dig, fordi du drog ham over til dig,» sa hun til Synnøve, tok henne om halsen og klappet henne; «du holdt fast i det længste, du barnet mit; det blev dog som du vilde.» Og hun klappet henne på kinn og hår; hennes tårer rant nedover ansigtet; hun ænset dem ikke, men strøk omhyggelig væk Synnøves. — «Ja, det er en gild gut du får,» la hun til, «og nu kjænnner jeg mig trygg for ham» . . . og hun sluttet henne ænnu en gang til sig. — «Mor vet mere i kjøkkenet sit, hun,» sa Sæmund, «æn vi andre, som skal være midt oppi det.»

Det stilnet litt av med gråten og bevægelsen. Huskonden begynte at tænke på kvællsmaten, og talte til den vesle Ingrid om at hjelpe sig, «for Synnøve er ikke god til i kvæll». Og så gav disse to sig i færd med at koke rømmegrøt. Mænnene kom i tale om årets høst, og hvad der kunde falle. Torbjørn hadde sat sig borte ved vinduet, og Synnøve gled hen til ham, og la hånden på hans skulder. «Hvad ser du på?» hvisket hun. — Han vændte hodet, så længe og mildt op på henne, derfra ut igjæn. «Jeg ser over til Granlien,» sa han; «det er så underligt at se den herfra.»

MELLEM SLAGENE
(1857)

DE HANDLENDE

Kong Sverre, der utgir sig for Øjstejn, spejder for kong Magnus.

Torkell, spejder for kong Magnus.

Hallvard Gjæla.

Inga.

Ejndride } kong Magnus's menn.
Aslak }

Gudlaug Stallare og flere Birkebejnere (så kalltes kong Sverres menn).

FØRSTE SCENE

En tarvelig liten røkstue; hoveddør med skåte for; en lav dør til høyre og to rum til venstre bak bænken, samt en låge i væggen til venstre. Ilden brønner på arnen.

(En stund tom scene).

Hallvard Gjæla og Øjstejn med Torkell mellem sig; alle væbnet og vinterklædd.

Hallvard. Her er stuen, slik jeg har den; den er ikke bygd for gjæsteri som I ser. *(Bringer sammen med Øjstejn Torkell til sæte foran ilden, tar mot hans ytterklær, henger op sine egne samt sine våben o. s. v.)*

Torkell. Den kunde ha været værre.

Øjstejn. God var den at finne, da jeg fór her ifjor, og ikke er den værre iår.

Hallvard. Det er styggt ute i kvæll. *(Til Torkell.)* Det undrer mig at så gammel mann som du vilde ta til fjælls på spejderi i slikt et uvejr og uføre.

Torkell. Å, jeg var like sæl, om jeg blev efter der. *(Sitter på huk og varmer sig.)*

Øjstejn. Det skulde du ha sagt den gang vi drog på dig nede i snefonnerne.

Torkell. Jeg bad jer ikke hjelpe mig.

Hallvard. Den mann må ha store sorger som kan tale så.

Øjstejn *(skyndsomt)*. Heller æn at dra dem til minnes kan du skaffe os litt at drikke, Hallvard, hvis det kan lage sig så for dig.

Hallvard. Jeg skal straks rope.

Øjstejn *(for sig)*. Rope? *(Åsides til Hallvard.)* Er det Inga du vil kalle på, tør det kanskje ikke være værdt du nævner henne ved navn.

Hallvard (*likeså til Øjstejn*). Jeg skal jo heller ikke nævne mit eget? Er han da farlig?

Øjstejn. Vel ikke, men fredløs mann bør alltid vogte sig.

Torkell (*for sig*). De to har nok snakket sammen en gang før.

Hallvard (*til Øjstejn*). Sist du var her, stod vi os altid ved at følge dine råd. (*Går.*)

ANNEN SCENE

Øjstejn. Torkell.

Øjstejn (*sætter sig foran Torkell*). Nu, hvorledes går det, gamle?

Torkell. Å, som det kan gå en gammel elg, når han har sat fast i sneen.

Øjstejn. Tø dig op igjæn ved ilden og et horn øl.

Torkell. Da blir jeg søvntung.

Øjstejn. Det skader ikke. Vi har natten for os. (*Strækker sig på bænken.*)

(*Pause.*)

Torkell. Hadde du gåt længe, før du traf mig idag?

Øjstejn. Ikke så længe.

Torkell. Du er vel spejder for den flokk som kom søndenfra igår, du?

Øjstejn. Ja!

Torkell. Hvor mannstærke er I? Jeg hørte en 400 mann?

Øjstejn. Så omtrent.

Torkell. Lad mig se . . . da har kong Magnus vel en 1 000 mann alt i alt her sydpå nede i dalen.

Øjstejn. Det er ingen liten magt.

Torkell. Sverre har næppe samlet så mange nu . . . jeg skulde ønske han lå nord på den annen side fjellet.

Øjstejn. Ja, hvem vet . . .

(*Pause.*)

Hallvard (*utenfor*). Ho . . . hoj! Svar mig!

Øjstejn. Nå, hun synes at være avgårde.

Torkell. Det er just ikke til sladdersøstrene hun her skal søke.

Øjstejn. Å nej, på fjellet får en snakke med sig selv.

Torkell. Så frygter ingen eftertale.

Hallvard (*utenfor, på en annen kant, roper*). Her er fremmedfolk inne, du får komme in.

Øjstejn (*er blet var Hallvards bue og rejser sig for at ta den ned og betrakte den; for sig*). En prægtig bue; den spenner ikke hvær mann.

Torkell (*for sig*). At ville flytte til fjælls i så ung en alder, hm-hm.

Øjstejn (*som før*). Godt at se den mann på sin side i et slag, ille at se ham på hin.

Torkell (*til Øjstejn*). Det faller mig in: ræven søker helst under roten, når ulven jager ham.

Øjstejn. Du frygter Hallvard har søkt til fjælls for en ugjærnings skyll?

Torkell. Så omtrent.

Øjstejn. Derom fortæller næppe hans åsyn. (*Prøver sværdet; for sig*.) Det sværd har været brukt, men for lite til at henge.

Torkell. Det skulde ikke være galt at bo som han.

Øjstejn. Da måtte en ikke ha synderligt at utrette i værden.

Torkell. Ja, hvad skal jeg utrette?

Øjstejn. Tjene din konge.

Torkell. Det har jeg gjort længe nok for alt det jeg har fåt derfor.

TREDJE SCENE

De forrige. Hallvard.

Torkell (*ser nøje på ham*). Nå?

Hallvard (*gått uten at ænse ham mot forgrunnen*).

Øjstejn (*efter*). Hvad fejler dig?

Hallvard. Jeg finner ikke den jeg søker.

Øjstejn (*sagte*). Inga?

Hallvard. Hun har lagt ild på her og ænnu mere i den annen stue. I fjøset har de to kjør fullt op at æte, så hun enten må være gått nylig eller har lagt dygtig til, som om hun vilde bli længe borte.

Øjstejn. Her må være skedd en ulykke.

Hallvard. Det tror jeg næppe.

Øjstejn. Du tror? (*Går fra ham.*)

Hallvard. Det værste.

Torkell (*for sig selv, søvnig*). Fjæll-luften er nok ikke så ren som en snakker om. (*Sovner snart in.*)

Hallvard. At hun hadde mot til den gjærning. Alle helgener, hvor jeg er bedraget!

Øjstejn (*nærmer sig*). Langt herfra til kong Magnus's menn; dyp sne.

Hallvard. Hvad mener du? (*Ser på ham.*)

Øjstejn. Den vej går næppe kvinnfolk nu.

Hallvard (*ser på ham*). Hvor skulde hun ellers være?

Øjstejn. Har hun ærend som haster?

Hallvard. Kan ikke vite det.

Øjstejn (*etter stille at ha set på ham*). Spørg henne.

Hallvard. Spørge henne? (*Med et besynderligt smil.*) Nej!

Øjstejn. Å, så vidt er det kommet.

(*Pause.*)

Hallvard (*likesom pludselig minnes noget; vil gå*).

Øjstejn. Du går?

Hallvard. In til Alf.

Øjstejn. Så I er blet flere?

Hallvard. Han kom til ifjor vår.

Øjstejn (*glad*). Der vokser visselig lykken til!

Hallvard (*nærmere*). Men ham kan hun være god til at gå fra? Har jeg da ikke skjel til at tænke det må være storsaker den kvinne skal ta vare som vander ryggen til sit eget barn, ænda ingen er hjemme som kan gi det et øje? (*Går, men ser på Øjstejn, som om han venter svar.*)

FJÆRDE SCENE

Torkell. Øjstejn.

Øjstejn (*alene*). Her får jeg nok lære det med at skinsyke kan finne to ensomme folk. Nuvel, jeg får gå frem derefter. (*Vænder sig mot Torkell.*) Den gamle

sover alt, stakkar, han har ikke meget at våke for (*Går nærmere mot ham.*) Læg dig nu hen i rummet der og sov ordentlig!

Torkell (*vågner*). Skal du ikke gjøre følge?

Øjstejn. Jeg har i de siste syv til otte år så omtrent vant mig av med ordentlig søvn; jeg våker og sover når jeg vil.

Torkell. Det er såmæn mere æn jeg gjør. (*Begynner at gå jæspende.*) Jeg lurer altså litt til du kaller. (*Stanser ved utgangen.*) Men sig mig først: hvor er du egentlig fra?

Øjstejn. Fra det søndmørske, har jeg sagt.

Torkell (*nærmere*). Kun det undrer mig at så vis en mann blot er simpel stridsmann.

Øjstejn. Å, så længe landets mægtige regjerer kongen, har de også selv bruk for de beste plasser.

Torkell (*kommer fremover igjæn*). Ja, dér sa du et sant ord! Nu på en tid er det blet stor magt hos nogen få her i landet; du skal se vi tilsist får igjæn en flokk næsskonger som før Harald Hårfagres dage.

Øjstejn. Hm!... så længe Magnus konge blot husker på at hænte lim fra paven i Romaborg, hænger det nok sammen. Men... blot han ikke glømmer det... ej heller at ta fagert imot erkebisen, når han kommer til tings med et væbnet følge på 100 mann; blot han og hans store husker på at rejse sig, knæle og kysse bispens kjortelflig, at svare ham halvparten av al skat i landet — så hænger det nok sammen — en stund!

Torkell. Ja, det kan nok harme en god Nordmann at se hvorledes præsterne og paven forvalter kong Haralds gamle rike. Men med alt det er dog Magnus konge en vennesæl konge... God nat så længe, krigsfælle!

FEMTE SCENE

Øjstejn (alene).

Slik er de fleste: vanen er egentlig deres herre, og hverken Sverre eller Magnus... den vennesæle konge... hm! ja der er det! han gjør hverken godt eller ondt; han skjænker sin mjød for dem, og de til gjengjæld sit

blod for ham... Konge! Den være konge som har noget han vil være konge for. Harald var konge, ti han samlet riket... Håkon Adalsteinsfostre var konge... han bygde det med lov... Begge Olav-er var konger... de kristnet det; Magnus den gode var også konge, ti han fridde det av fremmed åk... Gud så det, og han hjalp dem. (*Ser op mot himlen — med foldede hænder.*) Herre!

SJETTE SCENE

Øjstejn. Hallvard.

Hallvard. Jeg forstyrrer dig?

Øjstejn (*raskt op*). Langtfra... nu har jeg lagt den gamle in i rummet der.

Hallvard. Det er nætop hvad jeg helst vilde. Ser du, mens jeg sat over barnet derinne, fallt der en underlig frygt på mig; hvor hun så kan være, er det farligt for henne. Natten er mørk; vejen tilføket; udyr kan også fare.

Øjstejn. Du mener vi skal se nedover.

Hallvard. Og det så snart som muligt. (*Tar på sig.*) Det kom mig så lejt for. Jesus Maria, om der var støtt henne noget till!

Øjstejn. Har hun mot til det, har hun også magt til det. Hvad vil du sætte på at hun alt er der? (*Løfter på lågen og ser ut.*) Hellige kong Olav, der er hun!

Hallvard. Kommer sydfra... ikke sant?

Øjstejn (*nølende*). Jo, det er sant.

Hallvard. Hvad? Ser du mere? (*Vil se.*)

Øjstejn (*smækker lågen til*). Nej! (*For sig.*) Men hvad skal dette sige? så vidt jeg kan se i måneskinnet, et væbnet følge på 10 til 12 mann; hun kommer sydfra... det må være av Magnus's menn.

Hallvard. Du er så urolig. (*Vil se i lågen.*)

Øjstejn (*raskt*). Hører du! Nu sætter hun alt sine ski fra sig i svalen.

Hallvard (*går hurtig op mot forgrunnen og henger fra sig.*)

Øjstejn (*ser ut*). Følget gjør en stor omvej... går til fjøset. (*Lukker.*) Lad os se på dette.

SYVENDE SCENE

De forrige. Inga (vel inpakket).

Inga (*med et svakt skrik, da hun ser Hallvard*).
Alt kommet? (*Ser sig om; for sig.*) Ikke flere? (*Forfærdet.*) Ingen Birkebejnere? (*Ser Øjstejn.*) Jo, der! Hvad? Øjstejn! Magnus's mann!

Øjstejn (*tar henne i hånd*). Takk for sist, Inga!

Inga (*mekanisk*). Takk for sist. (*Avsides.*) Så har jeg tat frygtelig fejl. (*Nærmer sig bange Hallvard.*) God kvæll.

Hallvard (*svarer ikke*).

Inga. God kvæll, siger jeg.

Hallvard. God kvæll.

Inga. Du kom tidlig hjem, Hallvard.

Hallvard. Tidligere æn du hadde ventet?

Inga. Kjær mann kommer aldrig tidsnok.

Hallvard (*ser på henne, men vænder sig bort*).

Inga (*med et skridt imot ham*). Hallvard!

Hallvard (*vænder sig næsten stræng*).

Inga (*for sig*). Jesus Maria! hvilken mine! (*Højt.*) Sover Alf?

Hallvard. Det må vel moren best vite.

Inga. Jeg kommer utefra, som du ser.

Hallvard. Ja, jeg ser det.

Inga. Ej rettere æn jeg skjønner, så mener du at moren skal være sit barns trælkvinne. Du har din gang like frit den halve dag, men jeg skal være bundet fast til vuggen. Det er så folksomt her på fjellet, at det blev et herligt liv.

Hallvard. Inga!

Inga (*for sig*). Hellige Olav! hvad var det også jeg sa? Jeg må tale til ham igjæn... men jeg finner ikke ord... jeg (*Til Øjstejn.*) Sig noget, du!

Øjstejn (*tier*).

Inga. Han også! (*Ser på dem begge; går.*)

Hallvard (*i vejen for henne*). Nej, er dette trællepligt at passe vort barn, så skal jeg nok røgte den. (*Vil gå.*)

Inga (*smærtelig*). Hallvard!

Hallvard (*stanser*).

Inga. Hallvard!

Hallvard (*med et skridt mot henne*). Hvad var det du vilde sige?

Inga. Sige? jeg vilde sige...

Hallvard (*blidt*). Tal kun, Inga, du ser jeg hører.

Inga (*for sig*). Tale... Ja, Gud, kunde jeg blot det! (*Højt*.) Har du da intet at sige mig!

Hallvard. Jo... så meget... at sol stod op, før jeg blev halvfærdig.

Inga (*koldt*). Så meget... da er det best vi op-sætter det så længe vi kan.

Hallvard. Når mener du?

Inga. Å, det blir ej længe til; snart taler det nok av sig selv.

Hallvard. Det har du sørget for.

Inga. Jeg ikke... men du!

Hallvard. Jeg?

Inga. Ja, du!

Hallvard. Godt, Inga, godt! så jeg... nu... nu... godt... så jeg har det?

Inga. Ja, le du kun, jeg vet nok hvor det gråter... jeg!

Hallvard. Ja, det vet jeg med.

Inga. Nu vel; så tal da, menneske; tal!

Hallvard. Nej... jeg har en gang talt et ord for meget.

Inga. Du? Jeg lystet nok at vite hvor det var.

Hallvard. Det var den gang jeg bad dig følge mig herhit; det ord kommer jeg nok hel lystelig til at angre. (*Går.*)

OTTENDE SCENE

Øjstejn. Inga.

Inga. Se så! Nu er vi længer fra hinannen æn nogensinne før! Nu er der ikke en ulvinne, der hun trasker sulten om i sneen, som jeg ikke kunde bytte med. Stå mig nu bi, du hellige Sunniva; ti nu er Inga ulykkelig! (*Kaster sig ned på bænken.*)

Øjstejn (*trær til*). Sådan var det ikke jeg tænkte at se dig igjæn.

Inga. Gå med dig! Du er nætop ophavsmannen; du la igjæn ordet, du, der blev det øgleværk, som krøp om her, styrret husfreden og stak ham de onde råd i sinne.

Øjstejn (*tørt*). Du kan likeså godt sige noget der er mening i.

Inga. Sanheden får hjælpe sig med den mening som er i den, og det er sanheden, at siden du lot ord falle om hvad hæder han kunde vinne ved at ta sak i kongestridighederne, har hans hug vændt sig bort fra mig og barnet til den niding, den ulyksalige Sverre præst.

Øjstejn. Niding.

Inga. Ja, niding sa jeg: har han ikke brænt min fars gård? har han ikke fællert Erling jarl og landets gjæveste mænd med ham, både Sigurd Nikolausson, Jon av Randabærg, Ivar Horte, Ejnar Litle, Botolv av fjordene og mange flere? Å, det gråter i hvær en vrå hele landet rundt, siden han slap sin munkehætte ut over det, full av et mylder av djævelskap og fordærvelse. Nu behøver ikke landet varder mer for at lyse hvor fienden bryter sig vej; nej! hele landet står i bål fra Trondhjem til Tunsberg, og skib og gårder, landets høvdinger og bønder og kongens slægtninger og frænder — ja kongens egen far er veden som han kaster på, og altsammen brænner, men gir et forfærdelsens gjæn-skin ut over landet! (*Nærmer sig Øjstejn.*) Og ham skal Hallvard spænne sin bue for? Nej! før skal buen knuses, trampes på, smies op i fliser, så små, så ganske små... og før skal...

Øjstejn (*avbrytende*). Også Hallvard?

Inga (*forfærdet*). Hvad siger du?

Øjstejn. Inga! Inga! står du ifærd med at gjøre ham ulykkelig?

Inga (*som før*). Jeg?

Øjstejn. Skjænd ej på Sverre: det er dig selv du mener. Du forfærdes over hvad du selv har gjort.

Inga (*mekanisk*). Hvad har jeg da gjort?

Øjstejn. Det vil snart vise sig.

Inga. Nu vel, siden du vet det, så hjælp mig, hjælp mig, siger jeg.

Øjstejn. Hvad har jeg med at hjælpe dig?

Inga. Hvad du har med det? Det har jeg sagt dig én gang og kan sige dig det den annen, hvis du har glæmt det. Du har båret ufreden in i huset, og jeg vet ingen som det sømmer sig bedre at bære den ut igjæn. Hallvard var ej altid slik som nu.

Øjstejn. Det vet jeg også fra ifjor at I har hat gode tider her på fjället.

Inga. Å! æn vore kvællstunder omkring åren her; de kommer aldrig mer igjæn! Ti du trådte herin en morgen.

Øjstejn. Jeg fór på spejderi for Magnus konge.

Inga. Som du sa.

Øjstejn. Herfra kunde to dalstrøk overskues og meget land.

Inga. Ja desværre.

Øjstejn. Og I mottok mig vel; megen fortrolighed viste I mig, og den skal ikke bekomme eder ille.

Inga. Men du bragte tidende om de siste ufredsår ... å! jeg synes ænnu jeg ser ham sitte der ved åren og høre på dig. Der var mere ord i det æn i alt det du sa: det var ord som jeg forstod. Hans tanker gik nok ikke lenger omkring mig da .. nej, de fór så langt, og øjet lyste bortover efter dem. Du umenneske! du så hvor jeg led, og ænda kunde du være god til at sitte og kogle ham bort fra mig.

Øjstejn. Ikke så ublid, Inga. Sig du mig rolig hvad der hændte, da jeg var rejst.

Inga (*etter at ha samlet sig*). Alf blev født; så længe var han rolig; men snart drog det in på ham igjæn alt det du hadde sagt: han gjorde længere og længere vej om dagen, blev også mere stille om kvællen, han kunde slippe sit arbejde, just som han hadde tat fat derpå, og glømme sig bort lange stunder. Å, han behøvde heller ikke tale; han var kjed av os, han længtes ned til Sverre. (*Betydningsfullt.*) Men jeg hørte at Sverres folk hadde brænt min fars gård.

Øjstejn. Slikt hænder ofte på sjøen, sa kobben, han blev skutt i øjet.

Inga. Ja, dine fædre er ikke blet født i den stue; — heller ikke Hallvards. — Da blev jeg til gagns vred på ham; han kunde ænnu tænke på Sverre! Den stakkars far, som han ikke hadde hjærte for, begynte jeg at længes efter kan du undres derover? Det måtte være øde og stuslegt for den gamle nu, uten hus og barn, som han var, og jeg hadde ikke været ham nogen god datter.

Øjstejn. Men Hallvard forstod hvad du tænkte — og blev taus.

Inga. Han trodde jeg længtes til faren, fordi jeg ikke lenger ælsket mannen! . . . Gode Gud! efter alt det jeg har gjort for ham! . . . Og jeg . . . jeg blev også taus.

Øjstejn. Hvorledes kom du efter hvad han tænkte?

Inga. Han begynte at kvæde.

Øjstejn. At kvæde?

Inga. Hvad han var for god til at sige mig, det sa han sine kvæder. Mens han gjorde på sin nye bue, sat han i sommervarmen henne ved brønden; men jeg, som var glad, bare jeg så ham, jeg gik efter ham fra barnet og satte mig bak enerbuskene der. Da hørte jeg ham synge — gode Gud! jeg glæmmer det aldrig! — «Det er tungt for gjæv manns søn, når sværd møtes, at sitte ved taus kvinnes side og høre hennes rokk surre; det er tungt at lægge stræng på buen til haren og den kaglende rype, når hærsdruk lokker ifra dalen, bytte vinnes, og magt deles, men tungere ænnu at miste den beste del i huset og freden i sit eget hjærte.»

Øjstejn. Det gjorde ikke godt.

Inga. Nej, det gjorde ikke godt.

(Pause.)

Øjstejn. Dine tanker blev snart rådsvangre, kan jeg tro?

Inga. Ak ja, men hellig Olav! hvorfor var her ikke et menneske, et eneste ett, som kunde gå imellem

ham og mig! Hvor mange ganger, når han var inne, satte jeg ikke Alf på skjødet, vændte hans lille ansigt imot ham, at det kunde tale for mig; men nej! han forstod det ikke... og dog strakte han hænderne imot ham og ropte: far!... som jeg hadde lært ham; men nej, han forstod det ikke.

(*Pause.*)

Jeg prøvde på at la ting tale for mig! Jeg gjorde en trøje til ham, så godt jeg kunde, og gjæmte den til årsdagen efter vort komme hit. Ti jeg holdt regning med det. Jeg la den på hans plass ved bordet; han blev underlig tilmode, da han så den. Ingen av os var god for at spise noget, men heller ikke for at tale. Gråten kom over mig, og jeg måtte vände mig; da lå der like bak mig to nye, varme dragter, én til mig og én til Alf; han hadde også holdt regning med dagen; han hadde også villet få noget til at tale for sig. Jeg vændte mig om, han gråt — og da kastet jeg mig om halsen på ham, og vi gråt begge så længe og bitterlig, at Alf også tog på at gråte. Men ingen av os kunde spørge: Skal vi være her længere? hvorhen skal vi ta? Ingen av os turde høre svaret; han rev sig fra mig, tok buen, gik ut, og kom ikke igjæn før den annen morgen. (*Pause, hvori hun sætter sig.*)

Øjstejn. Der kommer Hallvard.

Inga (*rejser sig*).

NIENDE SCENE

De forrige. Hallvard.

Hallvard. Jeg finner ikke mælken . . . Alf er vågnet og er urolig.

Inga (*vil gå*). Jeg skal...

Hallvard. Nej, nej, bliv du... jeg skal nok passe barnet, jeg. (*Idet han søker.*) Du har visstnok meget annet at ta vare, du.

Inga. Hvad mener du?

Hallvard. Mener? Jeg mener du har vel meget at tale om. Det er jo sjældent her kommer folk som du kan tale med.

Inga. Ja, det er sant.

Hallvard (*stusser*). Ja, det er jo sant. (*Leter atter.*)

Inga. Hvad leter du efter?

Hallvard. Jeg sa dig at jeg leter efter mælken.

Inga. Ringen står på den øverste hyllen i den annen stue; hvis du har lett, så har du ofte gåt forbi den.

Hallvard. Det kan gjerne ha hændt. Jeg har slik en verk i hodet, at jeg stundom ikke ser alt.

Inga. Nej, du ser ikke alt.

Hallvard. Og dog somme tider altfor meget. (*Går, men idet han er ved utgangen, kommer han til at støte til et skjold, så det faller klirrende om, med forsiden op; han ser ned på det.*)

Inga. Hvad? min fars skjold?

Hallvard. Din fars?

Øjstejn (*raskt*). Nej, det er mit.

Inga (*henimot det*). Og dog... det er så likt. (*Tar det op og betrakter det.*) Det er som jeg ofte har lekt med det... korset der... det slitte skinn om håndtaket... det er også like tungt... æn om nu fars hånd hadde rørt ved det!

Hallvard (*som den hele tid iagttar henne, til Øjstejn*). Hører du? Ser du?

Inga (*sænker skjoldet*). Åk, jeg står atter i den store stue på Lejre. Far? (*Stirrer på det, faller i tanker.*)

Hallvard. Det vises nok hvor hennes tanker færdes. (*Går.*)

TIENDE SCENE

Inga. Øjstejn.

Inga (*ser op og slipper skjoldet*). Jeg har ondt... å, så ondt... (*Med utbrudd.*) Men heller æn at leve så... heller æn at ingen skal få ord for sig... og dog, hvad står jeg ifærd med at gjøre?

Øjstejn (*til henne*). Hvis her skal hjælpes, så skal jeg hjelpe. Skynd dig at sige mig: hine menn som du nyss bragte til huse, var vel Magnus's menn? Hvad tænkte du, Inga?

Inga (*pludselig hæftig*). Hvad jeg tænkte? Sverre og hans menn ligger alt dernede, og Hallvard vil dra

med derved; han vil følge kong Sverre! Han satte jo, straks han så dem, på ski nedover bakkerne for at lete deres spejdere frem. Men da jog jeg avsted på den anden kant til kong Magnus's mænd; ti før skal både Hallvard og hans følge tages til fange heroppe, æn vi skal skilles! (*Stolt.*) Skjønner du det?

Øjstejn. Men han bragte jo ingen med til kong Sverre. Han vil jo heller ikke rejse; her er jo ingen Birkebejnere.

Inga. Det vet hverken du eller jeg; ti han er kjed av os. Men hvad jeg vet, det er at kong Magnus's mænd er kommet for tidlig, og at alt kan opdages. Derfor skaf dem bort igjæn, hører du! Å, så han dem, blev her aldrig en glad dag mer i huset; Hallvard vilde aldrig forstå at det blot var for at få ham og far forlikt... han forstår ingen ting... han forstår ikke engang at han tar livet av mig. (*Sætter sig.*)

Øjstejn (*fatter hennes hånd*). Vær ved godt mot, Inga. Om det så var den forbannede Sverre præst selv, skulde han næppe ha bedre råd æn det jeg nu byr. Bring mig en av mennene!

Inga (*mekanisk*). Ja.

Øjstejn. Bær så mjød ut til de andre, og bed dem være rolige.

Inga (*gående ut*). Ja. — Hellig Olav! lad mig ikke oftere gå så tunge vejer som den jeg går idag.

ELLEVTE SCENE

Øjstejn (*alene*).

Den lidenskap, den lidenskap, den rænner sig fast som Åbsalons hår... Det var andre sjæletræk jeg nu så in i, æn dem jeg har stirret på i nogen år... Jeg har en følelse over mig som hadde jeg været i kirken... hustru og barn, hus og fred... (*Koldt.*) Ved middagstid skal slaget stå... vi får se til at bli færdige her.

TOLVTE SCENE

Øjstejn. *Ejndride.*

Ejndride. Guds fred i huset! Er du Hallvard Gjæla?

Øjstejn. Ikke det heller . . . du får se til at du kan sitte ned.

Ejndride. Takk, det var vel fornødent; vi har gått en lang vej, skal jeg tro.

Øjstejn. Et slemmt vejr nu om dagene.

Ejndride. Ja, rigtig et slemmt vejr; snefokk og al slags illt, men en får vel tro han snart letter på sig, vet jeg.

Øjstejn. En tør tro det, ja. Det er blet uvejrstider både inne og ute nu i landet på en stund.

Ejndride. Ja, det var nok så. Vorherre vet hvad ænde det skal ta.

Øjstejn. Det ser ikke godt ut.

Ejndride. Nej, du kan sige det. Så længe den djævels Sverre præst får leve, så . . .

Øjstejn. Han blev da også til i en usæl stund.

Ejndride. Ja, det var nok så. Gud bevare både folk og ejendom, siger jeg. Det er tungt for småfolk, når de store strides.

Øjstejn. Jeg undrer mig på, om ikke du også er ute på slik en færd.

Ejndride (*unvigende*). Å, det kan være så ymse med det. Hvad er du for en kar, om jeg tør?

Øjstejn. Tar jeg ikke fejl, så tjener vi samme mann. Jeg er Magnus konges mann på spejderi her nordpå, som du ser.

Ejndride. Så du tjener den mann? Ja, det er en velsignet herre.

Øjstejn. En vennesæl konge.

Ejndride. En vennesæl konge. Ja, det var nok så! Nej, det var den kjærringen da som førte os herop; hun hilste fra Hallvard Gjæla.

Øjstejn. Fra Hallvard Gjæla?

Ejndride. Fra Hallvard selv; ja, han vil nok legge sig in hos Magnus konge igjæn for ad den vej at få fred med svigerfaren sin, kan jeg skjønne. Og dertil vilde han vel bruke en eller annen storbedrift, da.

Øjstejn. Hvad skulde det være?

Ejndride. Han skulde ha lokket hitop nogen Birkebejnere; den ene av dem kunde ænda være en høv-

ding, sa hun, og dem skulde vi ta som godt bytte, skjønner du.

Øjstejn. Sådan! Se, se! en snild plan. Der er flere av jer.

Ejndride. Vi kan være en 12—13 stykker.

Øjstejn. Kun skade at Birkebejnerne ikke er kommet.

Ejndride. Jeg hører det; men de kommer vel.

Øjstejn. Jamæn kan det være uvisst.

Ejndride. Det var som djævelen.

Øjstejn. Du synes vel vejen er for lang til at gå forgjæves?

Ejndride. I mørke og snekave; ja det var nok så. (*Med betydning.*) Jeg er bange for de andre vil tykkes lite godt om denne færd.

Øjstejn. Og krigsfolket i bygden med. Der vil vanke mange spotteord. Jeg vet nok hvad han Ejnar Vejten vil ha at sige.

Ejndride. En slik spottefugl, jo! han råker nok på det.

Øjstejn. Tretten mann rejste til fjælls for at fange hoste, vil han sige; den var der også god råd på i dalene.

Ejndride. Jagu tør han nok sige det. Nej... jo mere jeg tænker på dette, jo harmere blir jeg både på kjærringen og han Hallvard.

Øjstejn. Og desuten løsepengene som I kunde få for fangerne, dem går I også glip av.

Ejndride (*æn mere opægget*). Æn løsepengene, ja visst gjør vi så, ja! Jeg frygter for han Hallvard vil få angre dette!

Øjstejn. At dræpe ham vilde lite både jer... nej! om I så til at bøte det?

Ejndride. Hvorledes?

Øjstejn. Jeg har et råd, hvis du har tid til at høre på det.

Ejndride. Nu da?

Øjstejn. Om I selv gjorde hvad Hallvard skulde ha gjort: lokke nogen fornemme Birkebejnerne herhit.

Ejndride. Jeg skjønner ikke rigtig.

Øjstejn. Midlet har jeg hos mig. Du tar ned til Sverres lejr og spør efter Gudlaug stallare; her er en ring som du kan gi ham, og den vil føre alle i snaren.

Ejndride. Men den ring...

Øjstejn. Er ikke min... la den stå sin prøve... jeg har været ute en uvejrsmat før, jeg, skjønner du.

Ejndride. Ja, det så jeg pinedød straks at du ikke holder i din mors kjole.

Øjstejn. Så ber du ham da fra den som ejer ringen, om straks og skyndsomt at følge dig med ti mann... du skal se han følger, og så er kanskje vejen ikke gåt forgjæves for eder.

Ejndride. Aldrig hadde jeg tænkt at finne slik snild en plan så højt til fjælls... Men...

Øjstejn. Sverre er ikke så langt borte som du tror. Stig nedover et lite stykke i like linje, og du vil se ilden fra hans lejr.

Ejndride. Så nær, den djævel! Det skulde vore høvdinger visst!

Øjstejn. Det bud kan du selv bringe dem, før dagen rinner, og når du fører Gudlaug stallare med som fange, så tænker jeg nogen og hvær vil sige at du bringer både fager tidende og god sending fra fjælllet.

Ejndride. Snildere råd har jeg aldrig hørt!... men allikevel... ti mann sa du?... jeg tænker det blir noget for —

Øjstejn. for mange mener du...

Ejndride. Jeg synes det, ja, særlig når Gudlaug er med, og for resten så er det rigtig som du siger, at fare varlig frem, og særlig da Gudlaug...

Øjstejn. Så er nu jeg her.

Ejndride. Visst nok, og du er såre våbendjærv, det ser jeg nok, men allikevel... når en skal fare varlig frem, og Gudlaug selv er med...

Øjstejn. Du glømmer Hallvards bue. Han var den beste bueskytter vestenfjælls, som kanskje du selv vet, og knapt finnes hans make nordenfjælls.

Ejndride. Så er rigtignok Hallvard med... ja...

Øjstejn. Før Birkebejnerne er kommet nær huset, har han fælet minst tre.

Ejndride. Er han så sikker?

Øjstejn. Han fejler intet skudd.

Ejndride. Han fejler intet skudd?

Øjstejn. Fuglen skyter han i luften, haren i spranget; minst tre, siger jeg, kanske fire — fem fæller han, før de kan se huset engang.

Ejndride. Det var som djævelen! Ja, da kan det vel ingen fare ha.

Øjstejn (*ler*). Det værste kunde være han dræpte altfor mange for jer.

Ejndride (*ler også*). Nu vel, så står jeg på ski nedover, og jeg skal ikke gjøre lang vej, det er sikkert.

Øjstejn. Nu, lad mig se du skynder dig.

Ejndride. Ja, det skal være sikkert, det! Så får du leve vel så længe da.

Øjstejn. Dig det samme og lykke på rejsen.

Ejndride. Takk... he! he! he! jamæn må jeg le, så snildt det var.

Øjstejn. Se nu til at du kan få et glimt av Sverre præst med det samme.

Ejndride. Er det ikke akkurat det jeg står og tænker på. Jeg kan rigtignok ikke nægte at jeg har lyst til at se ham... der er ikke noget galt i at se ham, vet jeg?

Øjstejn. De siger rigtignok han er besat av djævelen.

Ejndride (*hemmelighetsfull*). Tal aldrig om det, far! Mit søskenbarn har set ham sist i slaget på Ile-vollene... han skal ha et par øjne, far... brrr!

Øjstejn. Så? Men nu tænker jeg du tar nedover til dem?

Ejndride. Ja, farvel.

(*Vil gå.*)

TRETTENDE SCENE

De forrige. Inga.

Inga (*stanser Ejndride i døren*). Hvor skal du hen?

Ejndride (*i døren*). Til Sverre!

Inga. Til Sverre! (*Til Øjstejn.*) Hvad råd har du nu git?

Ejndride. Det beste jeg i mine levedager har hørt; av vejen for rejsende mann! (*Går.*)

FJORTENDE SCENE

Inga. Øjstejn.

Inga. Jeg har ofte tænkt om du også kunde være Magnus's mann.

Øjstejn. Det vil vise sig.

Inga. Men hvem du æn er, står det i min magt at lønne dig, så skal jeg det.

Øjstejn. Det synes dog at du først bør vite hvad der er gjort.

Inga. Alt nok... når deres mål er bøjd bort.

Øjstejn. Har du beværtet dem?

Inga. Ja... men jeg er bange for at det råd var det minst kløgtige; de støjer alt så meget at Hallvard snart kan høre dem.

Øjstejn. Å, det har ingen fare.

Inga. Du er i godt lune, som det later.

Øjstejn. Giv mig din hånd.

Inga. Hvortil? (*Gir ham den.*)

Øjstejn. En fager hånd.

Inga. Anderledes så den engang ut.

Øjstejn. I den står din lod skrevet.

Inga. Du er en spåmann, kan hælde?

Øjstejn. Det ikke... men det bæres mig så underlig for...

Inga. Sig mig... hvad ser du?

Øjstejn. Jeg ser...

Inga. Sig det... det er så stængt for mig til alle sider; du vet ej hvor jeg længes efter lys.

Øjstejn. Dine to ønsker skal gå i opfyldelse.

Inga. Jeg skal prøve dig: hvilke er de?

Øjstejn. At bli forlikt med din far og din husbond og få dem selv forlikt.

Inga. Å, det kunde du vite før; men like meget... når?

Øjstejn. Ænnu før døgnet er ute.

Inga. Ak, jeg visste nok du blot skuffet mig.

Øjstejn. Jeg ser mer.

Inga. Sig kun!

Øjstejn. Før døgnet er ute, er både du og lille Alf og din mann på vej herfra!

Inga. Å, var det sant!

Øjstejn. Og du kommer til en kongsgård.

Inga (*raskt*). Det er ikke Sverres.

Øjstejn (*slipper hånden*). Hvem vet? Jeg har spådd.

Inga. Ak nej, jeg har ingen lit til dig. Jeg står ænnu her i fjælltåken og stirrer, men ser ikke håndsbredden for mig, og tungt legger den sig over sinnet ... og ... gid jeg var død!

Øjstejn. Du er et barn, Inga, det mener du ikke.

Inga. Jo, det mener jeg; så forstod først Hallvard mig rigtig; så klaget lille Alf og far og allesammen ... og jeg var lykkelig.

Øjstejn. Blot en liten solstripe, og al din sorg er dugg, som dufter væk ... Tro mig! den sorg som klager, den har stakket liv ... det åpne sår er snart lægt.

Inga. Ak nej! ... jeg ser ikke utgang på den.

Øjstejn. Så liten skræmsel er det med din sorg, at den ændog lokker som en liten hvitklædd pike den som har det værre.

Inga (*deltagende*). Har du det værre da?

Øjstejn. Jeg ikke; nej, det er andre som jeg tænker på.

Inga. Andre? Du faller i tanker.

Øjstejn. Ja, blek, men blid ... lokker den.

Inga. Du talte om andre ... Hvem mener du?

Øjstejn (*halvt til henne, siden ganske for sig selv*). Der kan være dem som er sat over meget folk, hvis hoved og støtte de er. De må lukke vel til over sorgen, selv om den gnager sig in under hjerteroten ... ja ... mens det sliter og river som værst, må de legge smil over sit åsyn og skjæmtsord på læben; ti de skal gi mot til alle, selv om de intet har. Der kan være høvdinger som bærer på en tung skat av gode råd

for sit land, men møter misforstand og kjøper sig den ret at gjøre godt for mange menns drap. Med sanhed kan så forfærdelige ting siges om dem, som at de øder den sykes hjærteblod, som de tænkte at gi helse. Jeg kjæner slik en høvding, jeg, som vilde være sit lands vel-signelse, men blir dets forbannelse. Han ræddes over sin egen vanskjæbne, og vilde flygte for alle de fortrukne lik som stirrer på ham fra landsgrænse og til landsgrænse — flygte som en banlyst fra sit eget arverike . . . var der ikke dem som holdt sig fast i kappen! Så føres han da som av en ubøjeelig skjæbne fra boldvoll til blodvoll, fra brand til brand, over rykende lik og grushoper, og skrik og jammer følger ham, og hele helvede er løst omkring ham, og de siger djævelen går ved siden av ham, ja somme siger at han selv er djævelen! . . . Jeg vet . . . ja . . . jeg vet, at mens de slagter hinannen som kvæg, er han ikke god til at lægge hånd på en eneste mann for ikke at øke sin egen ulykke. Og messen sjunges før slaget, og messen efter, og han soner og læger, han gjør vel og mildner, han gir fred til alle dem som ber, men der er én han senest kan gi fred, og det er sig selv. Men jeg vet også én, jeg, som holder ut tross al helvedes kvide og biter sig i skjægget og svælger smærten, sender spot og skjæmt til alle sider og står på sine egne blodvoller og holder lystige liktaler og ler des bedre, jo flere der faller, og rejser sig i rådet med værdighed i lader og ro i talen; ti jeg kjæner én, jeg . . . ja jeg kjæner ham, som er så sjælestærk, at han kan holde ut så længe at både Gud og mennesker tilsist skal se: det var dog det gode han vilde!

Inga (*som er veget langt fra ham*). Fromme Sunniva!

Øjstejn. Jeg talte over mig. Ser du det er på den tid av døgnet . . .

Inga. Sig mig, det var dog vel aldrig Sverre du mente?

Øjstejn. Sverre? Han lever så meget for sig selv tross de hundre omkring ham, at ænnu er der vel næppe mange som vet hvad han tænker eller føler.

Inga. Å, det var som om et sneskred styrtet ut over mig. Jeg kjenner næppe min egen sorg. (*Man hører sang.*)

Øjstejn. Hvad er det? (*Sang. Pause.*)

Inga. Å, det er mjøden; jeg sa det nok, det råd var dårligt; Hallvard blir dem var.

FEMTENDE SCENE

De forrige. Hallvard.

Hallvard. Hvad er dette for en ufred? Er her folk kommet til fjællat?

Øjstejn (*mot forgrunnen*). Så for en ulykke; det går vel hastig frem.

Inga. Stå os nu bi, alle helgener!

Aslak (*taler in*). Mere mjød, mens vi venter! (*Vil in.*)

Hallvard. Hvem er du? Hvad skal dette sige? Ut! Lad mig høre! (*Støter ham ut.*)

SEKSTENDE SCENE

Inga. Øjstejn.

Inga. Han finner dem og hører dem; tanker stiger op derav som støter mig ut av huset.

Øjstejn. Og du som nylig hadde sådant mot.

Inga. Jeg vil ta Alf in til hjelp, hvis det blot ikke er synd. Jeg vil gå ut til Hallvard selv og tale til ham — men han vil visst ikke høre mig. — Fremmede mann, du har et godt hjerte, jeg, så det nyss; sig ham nu, du, hvad du vet om mig; ti det er på høje tid!

Øjstejn. Rolig, barn; tag heller et par timers kamp æn et par års lidelse.

SYTTENDE SCENE

De forrige. Hallvard (med blottet sværd).

Øjstejn. Blev du ham kvit?

Hallvard (*mørk*). Dette er hans eget sværd.

Øjstejn. Og mannen?

Hallvard. Kom nok til skade her utenfor.

Øjstejn. Det var ille gjort.

Hallvard (*til Inga*). Han var så full av ondt, at han sa du hadde lovt kong Magnus's menn fra mig ... (*Forsøker at le.*) ... det var også for frækt ... lovt dem fra mig, at de her skulde finne en Birkebejnerhøvding med hans folk som godt bytte ... Slikt tør ingen mann si dig ustraffet på ... Det var hans siste ord.

Inga (*for sig*). Gud!

Hallvard. At du skulde ville gjøre mig til en forræder ... min værste fiende kunde næppe tænke det ut ... Men som sagt ... han døde av det.

Inga (*for sig*). Hellige Olav! det har jeg fortjent!

Hallvard. Du, Inga, gjøre mig til en forræder ... og det mot Sverres menn; men vær rolig, han lyver aldrig mere.

Inga (*ømt, næsten knælende*). Hallvard!

Hallvard. Nej, nej, forsvar dig ikke ... jeg tror dig ... jeg har jo dræpt ham for det ... ser du ... sværdet er endnu vått ... (*Kaster det.*) Jeg vet nok du aldrig kunde gjøre slikt, du ... som elsker mig. (*Øjstejn går ut i rummet hvor Torkell sover. — Der høres en støj utenfor, som litt efter litt blir sterkere.*)

Inga (*nærmere ved ham, på knæ*). Hallvard! Hallvard! hør mig!

Hallvard. Nej, har jeg sagt, det behøves ikke ... Det er sant, det behøves ikke.

Inga. Ved den hellige Olav og den fromme Sunniva, ved alt ...

Hallvard (*stærkt*). Sværg ikke!

Flere stemmer (*utenfor*). Dræpt! Er han dræpt? Dræpt!

Hallvard (*væbner sig*).

Inga. Å, kunde også jeg kjæmpe!

En stemme (*utenfor*). Inne i huset! Inne i huset! (*Trænger på.*)

Hallvard (*slår skåten for*). Her slipper ingen in. Stemmer (*utenfor*). Op med døren!

(*Støj.*)

Hallvard. Vogt jer, godtfolk! (*For sig.*) Dog, hvorfor ikke? (*Vil slå skåten fra.*) Nu vel!

Inga (*springer til*). Nej, nej, nej!

Hallvard (*stanser*). Og du hindrer mig? Hvad tror du jeg har at leve for?

Inga. Vil du dø, så tag mig med.

Hallvard (*springer tilbake*). Hvad siger du?

Inga. Tag mig med; jeg er tifold ulykkeligere æn du.

Hallvard (*står som om han tvilte*).

Inga. Å Hallvard, prøv det, og du skal se.

Hallvard. Nej, nej, jeg kan ikke høre rigtig.

ATTENDE SCENE

Inga. Hallvard. Øjstejn. Torkell.

Inga. Far! Far! Himmel, er du der?

Torkell. Inga, mit barn! (*De omfavner hinanden.*)

Hallvard. Hvad? Hennes far?

Øjstejn. Ja, det er Torkell Lejre; jeg visste at du aldrig hadde set ham.

Hallvard. Nu forstår jeg. Nej — nu forstår jeg ingenting!

Inga. Å, så kom du da i rette tid, far min!

Torkell. Takk være Herren at jeg fant dig. Jeg skjønnte at du måtte være til fjælls ensteds, og hvor der har været fjæll at spejde, der har jeg også været på spejderi; å Gud! barn, hvad ondt du har gjort mig... Nu vil jeg aldrig mere slippe dig fra mig.

Inga. Og jeg går aldrig, aldrig mere fra dig.

Hallvard. Ha, der fløj pilen fra buen.

Inga (*på knæ*). Kan du tilgi mig?

Torkell. Ja, mit barn, du vet ikke hvor jeg har savnet dig. Men du ser så ulykkelig ut... du har grått... dit hår er i urede... (*Glatter det ut.*) Hvad fattes dig, mit barn? ... Jeg forstår... den niding! hans navn skal være urørt.

Inga (*rejser sig*). Far! Far!

Hallvard (*trær frem*). Her er han! Hallvard Gjæla heter han.

Torkell. Min hjælpesmann fra iafte; det var næsten for god gjærning for så slet en kar.

Hallvard. Du tykkes?

Torkell. Men så vilde Vorherre det at jeg kunde redde mit barn ut av din vold. (*Tre slag på døren.*)

En stærk stemme (*utenfor*). Nu har vi overlagt det; såfremt du ikke lukker op, brænner vi hytten av.

Hallvard (*samler sig*). Ja, jeg skal lukke op.

Øjstejn (*stiller sig for døren og holder ham tilbage*).

Hallvard. Væk med dig, niding! Dig var det som førte ham hit! Du står selv i pakt med hine utenfor. I står alle i samråd! Men ikke behøvde I at være så mannstærke... for ser I (*lægger hånden på hjertet*)... det er alt gjort. (*Vil gå.*)

Inga (*klyngende sig op til faren*). Styr ham, styr ham!

Øjstejn (*for døren*). Du slipper ikke ut. Nu er stunden kommet da I alle skal bli og — tale.

Alle. Tale? (*Pause.*)

Øjstejn (*forfærdet for sig*). Her kan det da san- nes at taushed dræper mer æn ord. (*Højt og hæftig.*) Tal, siger jeg, forfærdelige mennesker! Ser I da ikke Guds dom er over eder! Ilden lægges til, og hytten bræn- ner, men, ved den hellige Olav! før skal den svides av over hoderne på jer, æn jeg slipper jer ut, før I har talt.

Hallvard (*mørk*). Har vi tidd så længe, er det vel lite værdt at tale den stund vi har igjæn.

Øjstejn. Husk på Alf!

Inga og Hallvard. Alf! (*Vil begge gå in til ham.*)

Hallvard (*stanser først. Pause*). Nu vel da! En av os må leve med ham... og det er snart en time siden jeg har valgt... men hør det, kvinne: blot en time siden. Vel stod min hug alt længe til Sverre og hans Birkebejnere, og mangen en nat drømte jeg at vinne stor hæder hos ham, og mangen en dag drømte jeg vel det samme. Men aldrig uten dit minne spænte jeg buen for ham, selv om hans menn fylket her like utenfor, og jeg

børte hans mægtige ord lægge stål i sværdene! Aldrig! aldrig!... hører du? Men det tænkte du... og du tænkte mere! Du tænkte at forlate mig... du la råd op imot mig i dit stille sinn... du gråt i løn over den dag du fulgte mig hit... du ælsket din far mere æn mig... jeg visste det, og dog våget jeg ikke at høre det... men nu har jeg levd den dag jeg både har set og hørt det... og skjønt jeg visste det... så var det dog bedre at vågne i Hel! Vid da at denne ene time har slitt al kjærlighed ut av brystet på mig, at jeg forbanner den stund jeg første gang så dig... at jeg vil utslette minnet derom her utenfor iblant Heklungerne, og hvis ikke der, så nede hos kong Sverre, ti der, siger man, er døden den gjæst som kommer oftest... og nu går jeg dit! (*Vil gå, men vender sig for at se på Inga, der står ubevægelig, overrasket, og stanser med blikket uavbrutt fæstet på henne.*)

Torkell. Ikke er jeg av mange ord, som vel I vet, men dette må jeg dog nu sige til datter min, at hans foragt er let at bære. Kom, stakkars barn, er du forstøtt av ham... tag barnet med, og skjønt det er hans — så skal det også bli mit. (*Tar henne ved hånden og vil gå.*)

Øjstejn. I slipper ikke ut.

Torkell. Det skal vi være to om. (*Griper et sværd.*)

Øjstejn. Spørg henne om hun vil med.

Torkell. Det blir min sak.

Øjstejn. Spørg henne!

Alle (*ser på Inga, der står ubevægelig som før.*)

Torkell (*efter en pause*). Svar, barn!... men det siger jeg dig... én gang har du valgt mellem ham og mig; nu er stunden kommet at du kan vælge om igjæn: ham eller mig!

Inga (*mekanisk*). Dig eller ham!

Torkell. Ved Sankt Olav; her er valg!

Inga. Nu vel! jeg elsker eder begge: det er sant. Jeg tænkte at jeg magtet at forene jer, og det er alt det onde jeg har gjort. Men da det ikke kan være så...

og jeg skal vælge... da... skjønt jeg er forstøtt... skjønt han vil dø... så... fromme, blide Sankta Sunniva! jeg kan ej annet; jeg vælger som jeg valgte før, igår, idag og alle dager: jeg vælger Alf... og dig, du strænge Hallvard. (*Styrter på knæ og omfatter hans.*)

Hallvard. Inga! (*Løfter henne op og omfavner henne. Torkell lar sværdet falle sig av hånden.*)

Øjstejn (*trær frem*). Nu er døren fri; nu kan du dra, gubbe, hvis du er rigtig til gagns hjærteløs.

Inga (*strækker hånden ut mot Torkell*). Far! Far! (*Larm, blandet med våbengny.*)

Øjstejn. Stille.

Hallvard. Våbengny!

Øjstejn. Der kommer det!

En stærk røst (*utenfor*). Frem, krigsmænd, korsmænd, den hellige kong Olavs menn!

Torkell. Sverres krigsrop!

Øjstejn. Og Gudlaug stallares røst. (*Våbengny med korte mellemrum under den hele påfølgende scene.*)

Øjstejn. Nu kommer mjøden tilgode. De drukne karer er snart væk og frælsen nær.

Inga. Frælsen nær, siger du? Åk, jeg forstår! Du er ikke kong Magnus's mann! (*Med en anelse.*) Men hvem er du?

Hallvard. Hvem er du?

Torkell. Ja, hvem er du?

Øjstejn (*trær længer frem*). Å... somme kaller mig en forbannet munk, som lyver sig ret meget til; andre siger jeg er djævelens tjener; atter andre, at jeg er djævelen selv..... men..... nogen siger også at jeg er Sverre, Sigurds søn, ætbåren til Norriges kongestol! Det kommer da an på hvem der har ret.

Alle. Kong Sverre!

Hallvard og Inga (*på knæ*).

Sverre. Op, børn! Liten tid er her til hyldning. Jeg drev om på spejderi efter gamle, vante vis; ti man er selv sikkrest. Da traf jeg ham der (*peker på Torkell*), og trodde jeg det var god løn for eders gjæstevenskap fra ifjor, om jeg tok ham med hit. Tænker jeg nu, at

nogen og hvær kan se at selve djævelen somme tider males for sort, og at vi ikke er de samme mellem slagene som i dem.

Inga. Herre konge!

Sverre (*til Torkell*). Og du, gubbe; mine folk brante din gård . . . et stykke nord på i Trøndelag har jeg en bedre.

Torkell. Herre konge!

Sverre. Den kan du ta til vederlag. Du er gammel, træt av at stride; tag din datter til dig, (*til Inga*) hvis jeg ellers må få —

Inga (*skyter Hallvard henimot ham*). Tag ham! En slik mann må han tjene!

NITTENDE SCENE

De forrige. Gudlaug stallare og flere Birkebejnere.

(*Idet døren åpnes, sees et stærkt gjænskin av en ild som siden blir ænnu sterkere.*)

Gudlaug. God morgen, herre konge!

Sverre. Nu, er du ute på arbeid?

Gudlaug. Å ja. Det læg's til.

Sverre. Her har du 3—4 mann til; Hallvard Gjæla heter de.

Gudlaug (*til Hallvard*). Stort skal det være!

Sverre (*på samme tid til Torkell*). Snart skal din måg ha en stand som anstår din datter, og, alt til alt, så tror jeg du gjør rettest i at føje dig.

Inga og Hallvard. Far!

Torkell. Mine børn! (*Omfavner dem.*)

Sverre (*til en Birkebejner*). Skynd eder! hænt dren-gen! (*Begge forældre går.*)

Gudlaug. Skal vi ha mere av dette, herre konge, så bränner vi inne.

Sverre. Du har ret! Det begynner at bli noget hett. (*Går.*)

HALTE-HULDA

(1858)

DE HANDLENDE

H u l d a, enke efter Gudlejk Hustadvik.

Å r n e, }
T r o n d, } Gudlejks brødre.

Å s l a k, deres far.

H a l l g e r d e, hans søster.

G u d r u n G a m l e, disses mor, slægtens ældste.

T o r d i s, fostret i slægten.

D r o n n i n g e n.

S v a n h i l d e, tærne hos dronningen.

G u n n a r, i kongens gård.

E y o l f F i n s o n, høvding hos kongen.

T venne gamle mænd.

Tærner hos dronningen.

Handlingen foregår omtrent et århundre før Kalmarunionen.

FØRSTE AKT

(En høvdingssstue på de norske kongers tid, under og efter Håkon den gamle. Mot kvællen. Klokkeklang bæres in stærkere og svakere alt eftersom vinden går.)

FØRSTE SCENE

Bestemoren (sitter i en højrygget stol); til højre for henne Hallgerde og Tordis (syrr på en rød mannfolkekappe. Hallgerde syrr flittigere æn Tordis).
(Længere pause.)

Hallgerde. Idag går sømmen ikke videre raskt.

Tordis. Nej, tanken går; den syrr på noget annet.

Hallgerde *(rolig, likesom den hele samtale fra hennes side)*.

Hm! — magtet hvær.. en mørk og ledsom tanke at binde håndens idræt, frygter jeg, herefterdags blev lite gjort på gården; ti her kan være nok at tænke over.

Tordis. Det var just ikke her jeg var.

Hallgerde.

Å nej;

enhvær som venter hjælp, hun får nok søke den langvejs fra; her finnes den visst ikke.

Tordis. Det var ej heller hjælp jeg søkte.

Hallgerde.

Nu,

så tykkes mig at den var værd at søke.

Tordis. Det tror jeg nok — for dig.

Hallgerde.

For mig?

Tordis *(slipper sømmen)*.

Ti jeg

har al den hjælp jeg vil; jeg bæres snart hist over bækken på hans stærke arm.

Hallgerde. Ah — dit i kvæll!

Tordis.

Har jeg vel annen glæde?

Hallgerde. Hvem nævner glæde?

Tordis.

Mine sytten år

og Gunnars øje.

Hallgerde. Nu, så kan jeg høre
fulltvel en annen røst, med lydbart mål
at æske sparsom glæde.

Tordis.

Ah, du mener

nok klokken hist.

Hallgerde. Og jeg kan dertil se
et øje stirre, der os minner sterkt
om ganske andre ting æn stævnefølter.

Tordis. Den dræpte Gudlejks! — Herren være
med ham!

Hallgerde. Han være og hos dem som står igjæn,
at de kan huske hvordan han blev tilredt.

Tordis. Det så jeg helst fallt varlig ut av minne.

Hallgerde. Det så jeg helst sat knuget fast deri,
så længe til det blev et skrik om hjelp.

Tordis. Ak Gud, hvad kan vel jeg?

Hallgerde.

Å, var det mig

en ungersvenn nyss bød sin tro —

Tordis.

Hvad så?

Hallgerde. Da visste jeg ret godt hvad pris jeg satte.

Tordis (*springer op*). Blodvej din tanke går!

Hallgerde.

Kanske fordi

at der er blod i huset den gik ut fra.

Tordis. Altid de fæle syn!

Hallgerde.

Nu, tror du Gudlejk

ser fager ut, slik som han ligger der.

Tordis. Hallgerde, til! jeg tåler ikke mere
den stygge snak.

Hallgerde. Ej, ej!

Tordis.

Jeg kan nok mærke

din slægt er islandsk.

Hallgerde. Ja, og jeg kan mærke
at du er ikke av den.

Tordis.

Gud ske takk!

Hallgerde. Så angrer du vel snart den solhvervsdag
da hit du bares for at fostres i den.

(*Tordis sætter sig taus og syr. Pause.*)

Gudrun Gamle (*er krøpet ned av sin stol og stolprer hen til venstre, hvor våben hænger.*)

Hallgerde. Hvad vil du, moder?

Gudrun. Tage skjoldet ned — og pusse det.

Tordis. Ak, herregud, den gamle vet annet ej æn at vor Gudlejk lever.

Hallgerde. Hun vænter ham.

Gudrun. Jeg hører klokkeklang... Han er i farten visst... de ringer for ham. Han har jo også gjort så lang en rejse.

Tordis (*går til henne*). Men sæt dig, bestemoder; selv du vet at tit det svimler for dig — sæt dig!

Gudrun. Å... jeg orker nok... ænnu engang at se... litt til hans våben.

Tordis. Kom du blot, så skal vi bringe dig dem hen —

Gudrun. Ja visst, ja... visst... husvåben må... dog være blanke, ellers... han kunde tro vi lite tænkte på ham.

Hallgerde (*til Tordis*)... Vi lite tænkte på ham...

Gudrun. Ja, inat... jeg drømte ham; jeg tyktes han var kommet... gik til højsætet... men... små sorte mus...

Tordis. Nu ikke mere!

Hallgerde. Lad den gamle tale.

Tordis (*rædd*). Nej, hennes drømme gjør mig aldrig godt!

Hallgerde. Nu — hvorfor ej?

Gudrun. Han lo... der er ej ondt...

Tordis (*avbrytende*). Påfærde nej! (*Hænter hvad hun taler om.*)

Her, bestemoder, er hans hjælm og klæde.

Gudrun. Så... så skal... jeg nok; men buklen her... ret over tindingen — den magter ikke jeg... at bænke...

Hallgerde. Nej,
det skal en stærkere — (*går hen til Tordis*).
Det skal din Gunnar!

Tordis (*farer tilbake*). Gud!
Hallgerde (*vender sig og tar fat på arbejdet*).
Svak og sprød!...

Tordis (*tar også, men ængstelig, fat på arbejdet*.
Pause).

Hallgerde. Giv saksen hit!
Tordis (*gir hen saksen*). Du syr så raskt idag...
Hvem er det også som du ætler kappen?

Hallgerde. Du husker kort, som atter nu kan
spørge.

Tordis. Ja Gudlejk — men... (*sagte*).
Han har jo fåt en annen.

Hallgerde. En mere højrød —
Tordis. Ja.

Hallgerde. Litt vet du æn
om denne her får bedre lett før kvællen.

Tordis. Men er den Gudlejks, hvorfor haste så?

Hallgerde. Jeg gad nok gjerne gjort det siste sting,
før siste slag av klokken gråt nedover.

Tordis. Ja Gudlejk, det er visst, vil blive savnet.

Hallgerde. Hans bønder fulgte ham en efter en.

Tordis. Det bliver uvisst når de får slik husbond.

Hallgerde. Gud bedre dem for matmor de nu
finner.

Tordis. Hun var der, og — hun gik forbi i
svalen.

Hallgerde. Da skulde visst ej Halte-Huldas gråt
dem gjøre kisten tung.

Tordis. Jeg så det ikke;
hun bar et blåligt slør.

Hallgerde. Hun trængte dengang
et dygtigt slør, hvis latter'n skulde kvæles.

Tordis. Altid du skjænder Hulda.

Hallgerde. Uten grunn?
Da mener jeg forsand at det er latter,
ja så det runger vidt, når enken våger

hver skummel midnat lede sagte in
i fruerstuen —

Tordis (*avbrytende*). Hvem?

Hallgerde. Sin husbonds drapsmann.

Tordis (*springer op*). Eyolf Finson!

Hallgerde. Du har nævnt hans navn.

(*Pause, hvori Tordis går ængstelig omkring.*)

Hallgerde (*højtidelig*). Fem gjæve idrætsmænd
er gangne ut

av Aslaksslægten, siden hun kom in.

Hun blir dens bane; som en smitsom søtt

har hun i nogen år nu hærjet den.

Tordis. Hun gav ej sår...

Hallgerde. Nej; der er flere måter...

Tordis. Skinsyke dræpte dem.

Hallgerde (*rejser sig*). Men ej den rette;

en giftsyk, heksegal, en vanvidshet,

der tumlet med forstanden, jaget op

hver hissig dråpe blod i kok og skjælven.

Tordis (*forfærdet*). Du tror det trolleskap er?

Hallgerde (*nærmere henne*). Jeg tror? — Jeg
vet det!

(*Næsten hviskende.*)

Som barn blev hun jo sagt av finnekonen,

da hun avsides sat og gråt så sårt,

fordi hun haltet og ej kom i dansen:

«Gråt ej, du halte! vid du til erstatning

skal få et åsyn som blir hværmanns bane

der ser for længe på det.» — Hun fik ret.

Gudrun Gamle (*forsøker at rejse sig*).

Hør... klokken, barn...

Tordis (*pludselig var henne*). Hvad vil du, bestemor?

Gudrun. Hør, klokken... klokken...

Tordis. Å, den tier alt!

Gudrun. Så må han være her... og hjelmen...

(*Rækker den frem.*)

Tordis (*tar imot den*).

Takk!

Der skal den stilles. (*Stiller den op.*)

Hallgerde. Vil I se min kappe?

Gudrun (*ser til hjælmen*). Nu hænger den jo
skjævt.

Tordis. Det tror jeg næppe.

Gudrun Gamle (*går fremover*).

Tordis. Hvad går du efter?

Gudrun. Jo, den hænger skjævt. (*Tordis
retter på den.*)

Hallgerde. Men se dog hit! Ej sant; en fager
kappe?

Gudrun (*stolprer derhen og ser nøje på*). Å ja, ja,
ja! den er —

(*holder den nærmere*) rød, synes mig.

Den er... nu ja... til Gudlejk... hjemkomstgave.

Hallgerde. Ja, ham er den bestemt. Hvem han
den rækker,
det vil snart vise sig. (*Pause, hvori Gudrun stilles til
sæte*).

ANNEN SCENE

De forrige. Aslak.

Aslak (*kommer in, uten at sees*). Guds fred i huset!

Tordis. Hvad, Gudlejks fader!

Hallgerde. Aslak, broder min!

Aslak (*mørk*). For silde kom jeg nok.

Hallgerde. Å, altid tidsnok.

Aslak. De har jo skuflet til.

Hallgerde. Den du skal finne,
går æn kring huset her.

Aslak. Jeg blir for gammel...

Hallgerde. Til skam at bære, det er sant!

Aslak. ... og sorger
ej sliper sværde just...

Hallgerde. Men hævn des bedre!

Aslak (*stille*). Ja, hævn! (*Pause*.)

Tordis. Idag så er jeg bange for ham.

Hallgerde. Se hit, du Aslak! Her jeg holder fast
en vakker kappe; længst den var bestemt
til Gudlejk, sønnen din; men han blev færdig
en stund før den. Gravklokkens messetone
har rystet ut sin vietåre på den,

og frænders, venners sorg har så i kor
læst over den her under mine hænder.
Således viet in, av sorgen virket,
jeg kaster den med trøst om den manns skuldre
som højt den bære vil på hævnens dag!

(*Kappen om Aslaks skuldre.*)

Aslak. Gud trøste mig! — Der tænker jeg du lagde
likklædet om mig!

Gudrun Gamle. Nu... så... Gudlejk...
Det var dog ham... ja... ja!

Aslak. Min gamle moder!
Du kjenner dog vel mig?

Gudrun. Javisst... på kappen!
Din hjemkomstgave... javisst gjør jeg så.

Hallgerde. Hm — Gudlejk lignet jo sin fader
stærkt.

Gudrun. Lad mig... kom hit... jeg ser...

Aslak. Åk herregud —
nu er du blevet gammel.

Gudrun. Du også, Gudlejk...
dit hår... nu... nu... jeg ser ej ret — tit nok
det dugger for mig... og...

Tordis (*steller om henne*). Æns henne ej;
hun er så gammel og vet litt besked,
og stundom fejler hun...

Aslak. Javisst, jeg ser det,
Vorherre skånsom er... hun har det godt...
(*vænder sig*) hun har det bedre, hun, æn...

Gudrun. Ja — å... ja!
Ja, tiden går... å ja!

Aslak. Minst tænkte jeg
se henne slik engang. Dog — sådan blev det.
Den gamle der har været fager nok,
og om hin hånd der stredes ikke få.
Det gik ej altid just så stille av...
Rask har hun været til at vække hævn...
og bak den tinding der, så klar den er,
fant mange menn engang sit banesår.

Gudrun. Å — ja... ja — ja! Så meget hændes, ja...
å ja!

Hallgerde (*hen for sig*). Det lider slægten for —
den slægt hun fødte.

Tordis (*stille*). Hvem nænner vel at lægge torne-
kronen

til disse hvite hår! (*Klapper henne.*)

Gudrun. Nu, Gudlejk, ja . . .
din far du ligner; ja, snart ligner du —
ham mere.

Aslak. Hun lever æn, og sønner fallt omkring —
og sønnesønner — ranke, raske gutter!

(*Stille.*) Min Gudlejk, ferme dreng, som gik så stolt —
du snublet også, mens den gamle sitter.

Hallgerde (*for sig selv*). Han er mig noget svak
— jeg må nok hjælpe.

(*Højt.*) Tung var din gang i kvæll op gjennem dalen,
alt mens de klokker sendte bud nedover;
men sorg bør aldrig vinne; søk litt ro,
ti siden får du nok at tage vare.

Aslak. Ja, jeg er træt.

Tordis. Vil gå til hvile?

Aslak. Ja!

Hallgerde. Ved siden av er her et rum som alt
syv dager venter på dig. Gak derin.

Aslak. Takk for din omhu — takk! (*Vil gå.*)

Tordis. Men der, Hallgerde?

Aslak. Hvad der?

Hallgerde. Slet intet, bror; der sover man
ret dypt og godt — (*halvt bortvæendt*)

ti den som sist sov der,
han vågnet aldrig.

Aslak. Hvad? Der blev han dræpt?
Skrækkfulle kvinnfolk, tror du at en fader
kan sove der?

Hallgerde. Ja ændog drømme, Aslak.

(*Pause.*)

Ret nu så er jeg ræd vor broder ej
er fullt så modig mer som vi har tænkt.

Aslak. Stærk er du, Hallgerd', hård og stærk; ej alder
engang kan mildne dig . . . Ja, ser du vel:
du aldrig har født barn.

Hallgerde. Ej heller mistet.
Aslak (*ser visst på henne*). Nu godt; — jeg går!

TREDJE SCENE

De forrige, uten Aslak.

Hallgerde. Se så — ved midnatstid begynner her
— at spøke, tror jeg.

Tordis. Ja, snehvite Krist!
Vær du nu hos!

Hallgerde. Såvidt er mig bekjent,
har æn ej Aslak funnet den som stod,
når først hans sværd tok på at leke med ham.

Tordis (*bange*). Nu vil jeg gå...

Hallgerde. Til Gunnar?

Tordis. Ja.

Hallgerde. Du har
da budskapet med?

Tordis (*tier*).

Hallgerde. Du kræver fæsteløn?

Tordis. Bliv ikke vred... skjønt du har grunn
dertil!

Jeg tror... jeg vet det også — ganske visst,
at slik beslutning... den var stor... og værdig
en nordisk mø; men jeg... skjønt også... ja,
jeg gråter... jeg... skam få de slemme tårer!
Vanslægter gjør de; men jeg kan ej annet...
jeg er så bange... å, lad mig blot gå —
jeg er så bange!

Hallgerde (*mildt*). Fat dig!

Tordis (*på knæ*). Lad mig gå!
Mit bryst er skrøpelig; hvis du vil plante
så sterk beslutning der, den spirer vel,
men sprænger karret — ak, det er så usselt!

Hallgerde (*som før*). Gå, Tordis!

Tordis (*rejser sig; bange*). Er du vred?

Hallgerde (*som før*). Gå, siger jeg!

Tordis. Takk, takk! — men... er du vred?

Hallgerde. Hvis du vil gå,
så må du skynde dig, før Hulda kommer.

Tordis (*nærmere*). Det skal jeg nok; men jeg må
vite først

at du tilgiver mig — og ikke vredes.
Knap fjorten dager er vor lykke gammel,
for ung til slikt; den springer ænnu vill
med sang og lek omkring i bjørkelunden;
den plukker blomster blot, den napper kysse,
den sætter snarer, hører fuglesang,
fortæller eventyr, og leker skjul,
hvor skjælmske småbusk lukker til foroven.

Hallgerde (*omfavner henne; stærkt*). Solglade
sinn, jeg kjænnar dig igjæn!
(*Alvorlig.*) Blot han nu lønner dig for al din troskyll.

Tordis. I hvær en liten nøtt jeg plukker til dig,
straks orm du finner.

Hallgerde. Ak, mit kjære barn!
Måske fordi jeg fant... nu ja... gå bort —

Vær glad!..... for sent! — I kvæll hun kommer
tidlig!

FJÆRDE SCENE

De forrige. Hulda (kommer sagte og i dype tanker).

Tordis (*til Hallgerde*). Nu på en stund jeg næppe
ser hun halter.

Hallgerde (*til Tordis*). Visst ej som før. Hun
vil ej være ved det;

hun må tilbaketvinge, der hun går,
et skrik for hvært et skridt; så smærter det
at få det syke ankelled til ej
at give efter.

Hulda. Ej! Æn oven senge!

Hallgerde. Vi sat og talte her — snart om din
husbond,

hvor hårdt du savnet ham — snart litt om —

Hulda. Godt!

Din tro medlidenhed jeg takker for;
men det var slemt om den forbød dig sove.

Best er det derfor at I går til sengs!

Gudrun Gamle. Hvem der? — den sorte der?

Tordis (*som går hen til henne*). Det er jo Hulda.

Gudrun. Nu nu — den halte!

Hulda (*raskt*). Men så skynd dig, Tordis!
Den gamle sitter jo for længe oppe.

Tordis. Så rejs dig, bestemor! — nu skal vi gå!

Gudrun. Nej, jeg vil sitte!

Tordis. Det er sengetid.

Gudrun. Javisst... slik slag... jeg er ej træt...

Tordis. Men Hulda —
har sagt det, bestemor.

Gudrun (*begynner straks at røre på sig*). Nu så!

Ja — så!

(*gående*.) Så får vi gå; men — dog... (*stanser*) jeg
vil ej sove!

(*går igjæn*) slet ikke sove... nej (*stanser*) hun sover in
god stund før mig — (*går*) god stund... det siger jeg!

(*Stanser ved utgangen*.)

Ja... ja! pass nu blot på! (*Går*.) Jeg... vil ej sove.

FEMTE SCENE

Hulda. Hallgerde.

Hulda. Skal du ej gå?

Hallgerde. Jo straks...

Hulda. Hvad venter du?

Hallgerde. Jeg venter ingen.

Hulda. Nu — ej heller nogen
her venter dig... Forstår du mig, Hallgerde?

Hallgerde. Jeg forstår —!

Hulda. Og siden du skal gå, så er det best
du går forbi dit kammers, længer ut...

i svalen og... litt længer... ut på gården...
litt til ænnu... fra Hustadgård måske.

Hallgerde. Jeg forstår!

Hulda. Han for hvis skyll og på hvis bud du blev
så længe her... gik også bort idag...

og jeg, du vet... jeg trenger dig slet ikke.

Hallgerde. Jeg forstår —!

Hulda. Men du som alt forstår, forstår vel og,
at tross al folkesnak, tross onde sinn,
så lever jeg, just som jeg vil, ret efter
min egen lyst... altid! God rolig nat!

Hallgerde. God rolig nat! — (*Mot utgangen, vender og går sagte in dit hvor Aslak sover.*)

SJETTE SCENE

Hulda (ser ikke efter henne; står litt).

Han kommer aldrig, før jeg slukker lyset. (*Blåser det ut; går op mot forgrunnen.*) Nyss var al værden mig så trang, så liten,

at ikke ett av mine tause ønsker

fik rum deri; — men dengang hadde den

dog rum for hvært av disse mennesker.

Nu er den med et syn, et øjeblik —

hvad under! — blevet mig så høj, så vid,

så rent umålelig, at sjælen sluknet

i samme stund den kunde fatte det!

Og nu — nu har den hele jord kun plass

for én, en eneste, og alle hine

står blot i vejen for ham! . . . (*Sagte.*) Nyss jeg hadde

et ord for hver av dem, et øre også

for deres hvirken — (*Stigende.*) Men om nu engang

hver enkelt røst fløt sammen til et hav

av skrik og bulder, hørte jeg det ikke!

(*Ømt.*) O underfullt: hin tause skog, hint fjæll,

som drømmer i sin sky, har fået ord.

Hin frugtbygnte voll, hvis røst er bundet

i overnyden av dens egen lykke,

den kan mildt tale til mig . . . og jeg hører. (*Sætter sig*

sagte.)

Der sat jeg nyss og som jeg sat, kom mørket

med hvirken til; det skånsomt lagde sig

tæt om mit bryst — (*langsomt*) og folk og gråt og minner.

ett efter ett, med angst og dæmpet rop

forgik deri. (*Stærkere.*) Da sat jeg der igjen

med — o! — et glædesbluss tændt i mit sinn,

et stille, tindrende, som vilde vokse

og stige, stråle flammevillt utover

al jord og himmel! — Men jeg spænte

stærkt mine hænder for mit bryst — og taug.

..... og fullt og tungt av al den jubelfryd
 og træt av lys og skimmer magtet øjet
 ej tåren tvinge mer... jeg gråt, gråt ut —
 ak første gang i firogtyve år.

(Gråter inderlig; læner sig bakover; sagte og ømt.)

Kom nu! Sig hvorfor dvæler du, min Eyolf?

Længst kurrer orren alt i furukrattet,
 og tåken rejser sig i sølvorskappen
 av fjællvandslejet, skrider sagte hen
 i aftenluften — til et annet leje!

Snart står hvær blomst den hastig gled forbi,
 med dugg på kinn og minnes angst og glad
 de fagre drømmesyn som drog henover... *(Sitter op-
 ret med stigende stemme.)* Kom nu! kom nu! Skal jeg
 da ene vente?

Jeg som ej har en stund, et blink med øjet

at give bort? jeg som i firogtyve

samfulle år har ventet på dig, Eyolf! *(Rejser sig;
 angst og hurtig.)* Kom nu. Selv vet du jeg må
 glæmme...

at jeg må glæmme for at huske dig.

Kom, kom, at jeg kan glæmme — og blot huske

— blot huske dig! Ser du da ikke, Eyolf,

den brede vej jeg ryddet mig frem til dig?...

Er stundom stusle nok, den vej — for en;

står jeg for længe der, det kan let hælde,

jeg bliver bange, Eyolf! — Se snart til mig!

(Med utbrudd.) O, står du her, dit faste, dypblå øje
 har slør til mit; med hovedet imot

ditt bryst jeg intet ser og intet sanser

foruten dig, dit favntak og det fjærne! *(Sætter sig.
 Pause. Med ilter glæde.)* Å der! Der tok jeg dig! Mit

øje fanget

dit billed just i disse matte skyer

av angst og gråt, der driver for mit blik!

Det er det værste at jeg tit ej magter

dig holde fast; jeg griper, men du flygter

in i en diset luft av tvil og minner...

jeg kan så sent dig tænke frem igjæn...

.....

Den skiltes — du gled ut — og der! — Der atter!
(Læner sig bakover; langsomt.)

Der står du fast og stærk og sænker tungt
 dit blik på mig. — Se, pannen som jeg kysset,
 den faller over mig med ro og lykke...

hver reven tåkestump må bange jage

langt bort i luften — og mit bryst er frit.

(Altid raskere.) Jeg ser dig, Eyolf, ser de kåte lokker,
 som iler leende i muntert selskap

nedover nakken, ser din stærke arm —

dødsbuer skrev den tit — mig byder den

en venlig gyngel! *(Rækker begge armer ut.)* Kom,
 mens så du står

lyslevende og mild; du må jo kjenne

dig selv igjæn og hilse dig: vel møtt! *(Hendtømmende.)*

— Vel møtt hos Hulda! *(Farer op og lytter, går to
 skridt og stanser; ængstelig.)*

Men disse trin — de er jo ikke hans?

SYVENDE SCENE

Hulda. Eyolf.

Eyolf *(kommer langsomt, når han er midt på
 gulvet.)*

God kvæll!

Hulda *(er veget to skridt tilbake).* God kvæll!

Eyolf *(stanser).* Nu, hvordan står det til?

Hulda *(mot ham).* Sig intet mere! *(Gjømmer sig
 ved hans bryst.)*

Eyolf.

Hulda!

Hulda.

En gang til!

Eyolf. Hulda!

Hulda. Takk! — Og dog... det var ej så!

Eyolf. Du ængster dig ved alt.

Hulda. Dit blik mig blandes.

Hvem har vel blandet i det?

Eyolf.

Ingen Hulda!

Hulda. Nej visst. — Gid blot du kunde skuffe
 mig —

gid blot du vildel!

Eyolf *(stille).* Ser du længe sådan,

det blir mig næsten som jeg altid stod her.
(Med stigen.) Du slemme heks! Jeg ser dig knapt,
 og straks

kongsgården synker, og det siste par
 i våbendansen hvirvler med et vink
 til avsked blot, langt bort, langt bort bak fjellet.
 Det kjæle strængespill rent tysner av,
 dets siste toner klager hen i natten,
 mjødhornet dunkles, og hin raske dreng
 som rakte det, han viger, altid viger!
 Den hele kreds, al larm, al venlig lokken —
 den viger også, viger . . . Bispens kåpe
 bort flaggrer blandt dem og med den hans ord;
 ja, Gud forlade mig det, og hans ord!
 — Hvad vil du, kvinne? se her er jeg jo!
 Hvad vil du mere — Gudlejk kom jo væk —
(sagtere) og kanskje flere med . . . *(Som før.)* Hvad
 vil du nu?

Skal vi så drage eller først os gifte
 hist på hans grav? Frygt ikke: bispen, ser du,
 han gjør det nok! Det var just noget slikt
 han sagde nyss, da efter aftensang
 han ledte mig ved hånd til bedekamret! —
 — Å, Gud forlade mig det, kom, jeg vil
 omfavne dig! Jeg aldrig i mit liv
 så noget skjønnere, — kom, Hulda min!
 Lad dem kun tro vi gråter; vi vil le —
 le, så al værden den skal le med os!

(Fra værelset hvori Aslak sover, høres latter.)

Hvad var vel det? Jeg synes . . . men det var . . .
 måske mig selv. — Jeg er litt tung i hodet.
 Jeg drak litt før jeg gik. Jeg drikker også
 vel meget på en tid.

*(Sætter sig; står op igjen, tar hat, kappe og sværd av,
 sætter sig på ny.)*

Hulda *(som uavvændt har betraktet ham, tar en
 lavere stol og sætter ved siden av hans).*

Vi to — vil sitte litt — og tale sammen.

Eyolf. Tal, tal! Jeg tørster efter ord. — Tal,
 Hulda!

Hulda. Jeg var på veje nyss at blive rædd.

Du trådte in i kvæll med slike skridt
 som ej var kjænte; men din tale trøstet.
 Ja, se blot på mig. — Du er ej den første
 som byttet egne ord for andres in,
 og gik og bar dem, til de tok slik vækst
 at snart de skygget over al din tænkning. —
 Men hør nu også mig, hvis du har stunder.
 — Kan vi to for at ved det første syn
 bak kirken hist, det allerførste, Eyolf,
 vi begge bleknet — og ej kom av stedet?

Eyolf. Nej Hulda!

Hulda. Nej — Kan vi så gjøre for
 at ej vi møttes før æn just den dag?

Eyolf. Nej, Hulda, nej!

Hulda. Så sig mig med det samme
 om vi kan hjælpe jeg var gift?

Eyolf.

Nej . . . visst.

(Pause.)

Hulda. Slog du først Gudlejk?

Eyolf. Hånt han æsket mig
 med smædeord.

Hulda. Jeg bad ham ej derom. (Pause.)
 Før ham kom flere væk, så tænker du . . .

Javisst . . . men jeg — sat altid ganske stille.

— Jeg så blot på dem. (Pause.) — Hør nu hvad jeg
 siger:

hin Aslaksslægt og min, de ere rundne
 av samme gren, men lå dog jævnt i tvist. —
 Jeg var ej gammel, da en kvæll
 de bar min fader hjem på røde skjold.
 Mor tok sin død derav — og vel var det.
 Jeg blev straks taget op av Åslaks slægt;
 den vilde sone, tror jeg. — Som jeg vokste,
 hvær ledig ungersvenn i al den slægt
 ret tyktes have til den stakkars mø
 den fostret på. Kun var det dygtig slemt
 de ej forliktes om hvis ret var størst.
 Mig spurte ingen; jeg gav hånden til
 den stærkeste Da så jeg dig en dag

(Pause.)

Jeg følte straks det syn en eller annen
 må bøte for. Jeg tænkte det blev mig —
 så blev det Gudlejk. Dog hvem vet? Nu ja! . . .
(Rejser sig.) Sig mig, du Eyolf, tror du jeg har lidt?
 Tror du jeg savnet noget heromkring —
 villfremmed barn jeg kom iblandt den slægt
 som dræpte far og mor? og med hin lyde
 som bød mig sitte, når de andre gik?
 Tror du jeg savnet noget, spærret in
 med hine kvinnefolk du har seet her?
 Tror du jeg fant, alt det jeg samlet hop
 av længsel, had, vill kjærlighed og avsky —
 da Aslakssønnerne med drukken vellyst
 frem ravet mot mig? — *(Sætter sig.)* Hør mig litt,
 du Eyolf: —

Er og dit hjerte rigtig stort og dypt . . .
 eller tror du det lille fjællvand hist
 er dypere . . .

Eyolf *(trykker henne op til sig, sagte)*. Tyss, Hulda!
 Hulda *(med utbrudd)*. Nej, nej, nej!

Dit hjerte er dog større; det går over
 al god forstand, så dypt som jeg deri
 kan sænke mig! — Men er det også sant?
 Jeg bliver lykkelig?

Eyolf. Ja, Hulda, ja!
 Mit liv er lite værdt, kan det ej give
 et herlig liv til dig. *(Rejser sig.)* Ja, Hulda, ja!
 Jeg vet knapt selv hvad jeg kan gjøre for dig.

Hulda *(holder om ham)*. Jeg tror dig, Eyolf! tror
 og klamrer fast! —

Bevare Gud dig så for Aslaks slægt!

Eyolf. Den har ej kraft at flytte døden hit.

Hulda. Jeg vil slå armen om dig, trosse, true!

Eyolf. Best slår jeg kresse kring os med mit sværd.

Hulda. Det rækker længer? . . . Nej, der tok du fejl.

Eyolf. Så hjælpes vi, og kjæmper frem til lykken!

Hulda *(innsigrende)*. Lykken er rædd; vi må den
 varsomt fange.

Eyolf *(sagte)*. Nu vel . . . ved nat . . . vi lister os
 in på den!

Hulda (*likeså*). Du viser vejen; jeg går sagte bak.

Eyolf. (*Hele den følgende samtale hviskende og langsomt.*)

Den er ej langt ifra . . . jeg tror . . . jeg ser den!

Hulda. Dit øje glimrer . . . føler du den blænde?

Eyolf. Nat dækker væggen, der den fagre venter.

Hulda (*fortsætter*). Din hånd jo skjælver . . . slår
hun dig med frygt?

Eyolf. Hun er så trylleskøn . . . jeg tør knapt gripe.

Hulda. Tag mot! — Jeg også, tror jeg . . . ser
den nu.

Eyolf (*litt hæftig*). Du også ser? (*Som før.*) Nu
vel . . . hvi tøve længer?

Hulda (*hviskende*). Kom da! —

Eyolf (*likeledes*). Ja kom! —

Hulda (*pludselig med hævet stemme*). Så går langt
over havet

vor vej til den. Den finnes hist på Island!

Eyolf (*farer tilbage*). På Island! — hvad?

Hulda. Er det for langt måske?

Eyolf. Nej visst!

Hulda. Du følger?

Eyolf. Ja!

Hulda. Når?

Eyolf. Når du vil!

Hulda. Iovermorgen alt sejl sættes til!

Længsel det hejser. Frygt vil skyve på.

Bagvaskelsernes storm kan rase villt

og hvine, slå mot mast, så den sig krænger —

håb går i bølgen, klapper skibets baug

og svinger sig i overgivne kast

frem mot det land der venter med sin fred!

Når morgendagen går, og når den næste

med Norges kyst i luften toner hen,

den er der alt, den dæmmer, og den dukker

i vore favntak og vor stille tale,

til den sig viser som et skyhøjt bærg

Vi roper land! — for vor husville lykke.

Eyolf (*står ubevægelig*).

Hulda (*viger tilbage*). Du svarer ikke?

Eyolf. Nej, jeg hører blot.

Din stemme binder mig; når længst
dens siste perle for din åndes vindpust
er trillet hen, står ænnu jeg og lytter.
Jeg glømmer ganske det er dine ord —
det er mig selv der står og taler halvhøjt.
Du løser noget her som tiden bant.
Før jeg det aner, har det taget liv —
står mørkt fremfor mig og er blevet handling! —
— Se Gudlejk før . . . lad ham dog gå i fred,
så bad det i mig . . . han skal gå . . . han skal!
Der stod vi tause i den bleke strid!
. . . Tal mere, Hulda! (*Innenifra kammerset hvor Aslak
sover, høres.*)

En røst. Vågn dog op og se!
Hulda. Nu er det annen gang!
Eyolf (*forfærdet*). Fra dette kammers?
Hulda. Vi må dog vite hvad det er; gå . . .
Eyolf. Jeg?
(*Fatter sig.*) Jo, jeg vil gå . . . det er . . .
Røsten (*innenfra*). Vågn op og se!
Eyolf (*stanser*).
Hulda. Tag sværdet med dig!
Eyolf. Bruges her vel sværd?
Hulda. Tag sværdet, Eyolf!
Eyolf. Mot en røst?
Hulda. Litt mer!
. Der ser du!

OTTENDE SCENE

De forrige. Aslak (i den røde kappe).

Eyolf (*farer tilbake forfærdet*). Gudlejk!
Hulda. Gudlejk! (*Nærmer sig Eyolf.*)
Eyolf. Lad mig være!
(*Han støter henne fra sig.*)
Aslak. Her soves ikke tryggt . . . jeg må litt ut —
at svale mig. (*Får øje på Eyolf.*)
Hvem der? . . . Min søn? — hvad vil du?
Du tok min søvn! lad mig nu gå med fred!
Jeg var dig alltid god . . . jeg skal nok hævne.

Læg dig kun ned igjæn; han kommer snart
bakefter, ser du!

(*Han har sagte nærmet sig bakgrunnen; Eyolf viger nedover, efterhvert hin kommer opover.*)

Gå! du gjør mig fælen! —

A, henne venter du! Slip henne, søn min!
hun drager til et annet sted, et styggt!

... Gå, læg dig, Gudlejk!

Hulda.

Aslak her! hvorledes?

Aslak (*mot forgrunnen*). Hvem taler der? ... Det

(*Han ser Hulda.*) var dog næppe døde.

Den halte! (*Står litt, iler så op mot bakgrunnen, grepet av en pludselig tanke.*)

Eyolf. Slip mig! (*Viger mot forgrunnen omkring scenen.*)

Aslak.

Stå. (*De stanser begge.*)

Den vil jeg kjenne

som stjal min søns de fagre ægtesmykker
og gjæmmer dem i nattens dype kister.

Eyolf. Jeg beder: gå!

Aslak (*skriker*). Ha! — (*Ganske sagte.*)

Eyolf Finson ...

Eyolf.

Gå!

Aslak (*stille*). Hans våbenfælle ... nu ... hvis ret
jeg husker,

hans drapsmann også ... (*Med et skridt frem.*)

Det er best du trækker!

(*Gjør det selv rolig.*)

Eyolf (*som viger*). Jeg vil ej kjæmpe med dig!

Hulda.

Her er sværd! (*Rækker det.*)

Aslak (*med pludselig utfall*). Vogt dig nu, niding!

Eyolf (*springer til side*).

Gudlejk!

Hulda (*glir efter ham*).

Her er sværd!

Aslak (*om en liten stund atter med pludselig utfall*).

Vogt dig nu, niding!

Eyolf (*som før*). Vogt dig!

Hulda (*som før*).

Her er sværd!

Aslak. Du flygter, Eyolf?

Eyolf. «

Vil ej dræpe dig! (*Kommer.*)

Aslak. Det skal du slippe for!

Eyolf (*tar sværdet*). Gå fra mig, Aslak!

Aslak. Så må du værge dig! (*De kjæmper.*)

Eyolf (*viger straks in i kammerset*).

Aslak. Ret; ditin må vi!

NIENDE SCENE

Hulda (*alene. Efter en pause*).

Hulda. De bliver længe der... jeg tror... jeg frygter...

(*Pause; med beslutning.*)

En arm må bære nu på tvenne liv!...

Men stærk er denne arm... den slipper ikke...

mig ned i vandet! — Stærk... ja... den er stærk! —

— Så står da alting på et øjeblik!

(*Med et dæmpet smærtesutbrudd kaster hun sig på knæ; rejser sig straks igjæn.*)

Nej, nej! Jeg skjælver ikke!... Lad kun komme!

Det er dog tyngre hvad jeg hittil bar...

Stærk... stærk er armen... stærk! (*Med utrop.*)

— Den kjække gut!

TIENDE SCENE

Hulda. Eyolf (*kommer tilbage fra kammerset*).

Hulda (*villt*). Du gamle mann, hvad vilde du da
også

i vejen for os?

(*Til Eyolf med stolt glæde.*) Nu?

Eyolf (*mørk*). Skal vi så drage?

Hulda. Om tvenne døgn.

Eyolf. Nej, straks!

Hulda. Det kan vi næppe.

Eyolf. Så tror jeg næstendels du rejser ene.

Hulda. Vi følges nok. (*Med utbrudd.*) Eyolf! jeg
ælsker dig!

Eyolf. Din ælskov faller mig litt kostbar, Hulda.

Hulda. Læg blot på mig det hele regnskap, Eyolf!
— Hvært slag du styret, fallt fra mig, for mig;
min hævn lå tung i jærnet, skarp i stålet;
hver gang det luften krysset, fallt der og
et lysglimt henad der hvor vi kan søke
en vej for os — ut av det fule mørke!

Eyolf (*står litt*). Kan kvinner myrde?

Hulda (*stusser*). Nej, det tror jeg ikke . . .
Men lide kan de . . . til de vil ej længer.

Eyolf (*med beslutning*). Ja . . . jeg vil gå!

Hulda (*ængstet*). Gå, Eyolf?

Eyolf.

Ja!

Hulda.

Hvorhen?

Eyolf (*begynner at ta på sig*).

Til kongens gård! Jeg . . . jeg vil danse!

Hulda (*dæmpet*). Hvad?

(*Pause.*)

Hulda (*ser av og til på ham; siger så bange*).
Jeg vilde gjerne . . . (*Stanser.*)

Eyolf (*uten at se på henne*). Nu?

Hulda. . . . et spørsmål gjøre.

Eyolf (*som før*). Frit kan du spørge.

Hulda. Hvis jeg turde . . .

Eyolf (*ser på henne*). Ja . . .

for din skyll ej; men for min egen . . .

Eyolf. Hvilket?

Hulda. Da dronningen igår kom med sit følge,
var der . . . den som du vet . . . Svanhilde?

Eyolf (*efter en pause*). Ja!

Hulda (*skriker*). Hvis du forlot mig, Eyolf!

Eyolf (*ængstet*). Hulda . . . hør!

Hulda (*ganske sagte*). Hvis du forlot mig, Eyolf?
(*Segner om.*)

Eyolf (*iler til*). Hulda, Hulda!

Kom til dig selv! Se her . . . her er jeg atter!

Det var et øjeblik . . . nu er det over.

Din ælskov drager mig så langt avsted,

at tit jeg ræddes og tilbage ser,

men blot en hastig stund — så går jeg længer!

(*Hun rejser sig halvt.*)

Tro ej der mangler mot! jeg følger frejdig
den vej du gav mig gå . . . der er ej annen . . .
Visst er du værd jeg holder frem til ænden!

(Hun rejser sig; han holder om hende og de går fremover.)

Du er dog bløtere æn alle hine!

Hulda *(overrasket; derpå med kjælen glæde)*.

Ah, så du ser det, Eyolf!

Eyolf. Ja, så tit!

Men jeg kan glæmme det tilgiv mig, Hulda!

Hulda. Du er den første som har sagt det, du!
Jeg vet ej hvorfor — men; det jubler i mig!
O, si det engang til!

Eyolf. Du er så bløt.
at du kan drage mig henover til dig,
om vejen gik . . . ja, om den gik . . .

Hulda *(stanser ham)*. Ej mere!

(Ømt.) O, nu så vet jeg dig dog bunden, Eyolf!

Eyolf. Men vi vil rejse! . . .

Hulda. Alt imorgen kvæll!

Eyolf *(med utbrudd)*. Så er jeg fri! Så følger jeg
først selv

hvad selv jeg vil! — Da skal du føre, Hulda!

Hulda. Og vi skal finne hvad vi her ej fant!

Eyolf. Rum for vor ælskov . . .

Hulda. Fred for alle dem
som hader os — og fred mot dem som snakker
i kongens gård . . . De stjæler motet fra dig!

Eyolf. Nu ikke længer! — Ja, vi rejser, Hulda!

ELLEVTE SCENE

De forrige. Hallgerde (med den røde kappe på armen, kommer fra kammerset). Eyolf og Hulda (farer tilbake).

Hulda. Du her ænnu?

Hallgerde. Giv tål! jeg vilde bare
få med den røde kappe som jeg bærer!

(Tæppet faller langsomt.)

ANNEN AKT

(Skog. Morgenbelysning.)

FØRSTE SCENE

Tordis. Siden Gunnar. (Tordis hauker; det svarer langt borte; hun hauker en gang til; det svarer nærmere o. s. v., intil Gunnar kommer.)

Gunnar. God morgen, Tordis!

Tordis. Ej, god aften, Gunnar!

Gunnar. Alt nu?

Tordis. Syvsover!

Gunnar. Jeg?

Tordis. Syvsover!

Gunnar. Hvad?

To timer før du bant dit skobånd, Tordis, var jeg på farten; jeg har alt imorges slåss flere tak med Torberg — ja således mørbanket ham, at han tilminsten siger jeg var for tidlig oppe.

Tordis. Du?

Gunnar. Ja, jeg!

Tordis. Storskryter!

Gunnar. Hvad? — Du tror det ikke?

Tordis (*langt og leende*). Nej!

Gunnar. Det var i aftes; vi sat just og drak litt efter dansen. — «Du, din måltrast!» sa'n. — «Hvad? Jeg en måltrast?» sa jeg. — «Ja,» sa han, «en rigtig næbbet!» sa han. — «Næbbet?» sa jeg. — «Med dun!» sa han. — «Med dun?» sa jeg...føl den!...

«Var der vel dun på?» sa jeg, «hæ?» — Men jarlen blev lynvred; han vendte sig og truet:

«Vil I to...» Ja, nu nok med hvad han sagde...

Tordis. «Småhaner,» sa han.

Gunnar. Jeg forsikkrer dig!

Tordis. «Småhaner,» sa han.

Gunnar. Hør nu, Tordis!

Tordis. «Haner! . . .

Små haner!»

Gunnar. Tordis, vid: igår ved leken,
da hele hirden stod i kress på tunet,
da var jeg flink! — Ja, der var ikke den
som drev mig væk!

Tordis. Jo, én!

Gunnar. Men hvordan, Tordis,
har du fåt det at vite?

Tordis. Ha, din løgnhals!
Der tok jeg dig!

Gunnar. Ja, det kan ikke regnes.
Så vidspurt kjæmpe, du!

Tordis. Jovisst! Hvem var det?

Gunnar. Ret Eyolf Finson selv . . .

Tordis. Krist, Eyolf . . . Vogt dig!

Gunnar. Du blegner, Tordis! Pytt, det var ej far-
ligt.

Får jeg mit nye sværd, som Håkon skal
fra Franken bringe, jo, så skal du se!

Jeg viger ej et skridt, ej ett, min jæntel!

Tordis. Hør, vogt dig!

Gunnar. Så? For Hvem?

Tordis. For Eyolf.

Gunnar. Jeg?!

Får jeg mit nye sværd, så skal du se! —

Nu går han på en stund så bøs omkring,
at en ej nærer sig. Igår han danste
med hvemsomhelst, tross alt hvad der var avtalt;
drak folk fra viddet, spænte bjælken tit,
fór som en bersærk mellem tappre mænd. —
Og slikt skal tåles? Nej, ved Sankte Knut!
Han skal få sit, tross kongs og kvinners ælskov.

Tordis. Du lar ham være!

Gunnar. Ja, det er mærkværdigt!
— du tror han vinner på mig.

Tordis. Nej, visst ikke.

Gunnar. Du tror... jeg ser det!

Tordis. Hør nu hvad jeg tror:
mot dig han er — let som en højvisk.

Gunnar. Spot!

Tordis. Nej, ramme alvor! — Skal han så få gå?

Gunnar. Jeg løfter dig på flaten av min hånd
med utstrakt arm — kom, skal du se det, Tordis!

Tordis (*viger*). Nej, nej! (*Når hun er kommet
bort.*) Du gjør det ikke!

Gunnar (*efter henne*). Jo, ved Olav!
Ved Erik også!

Tordis. Jo!... lad mig blot gå!

(*Når hun er kommet fra ham.*)

Du gjør det ikke!

Gunnar. Godt, så vil jeg klamres...

Tordis. Nej, nej!

Gunnar. ...med Eyolf!

Tordis. Nej!

Gunnar. Pas på hvem vinner!

Tordis. Visst ej! Jeg tror. — Hvad har han også
gjort dig?

Gunnar. Gjort mig? — Han er en skarv!

Tordis. Å nej visst er han.

Ulykkelig kanske... engang han ælsket
som du og jeg, var rask og glad og fager
og sanket jenter om sig, hvor han gik.

Nu sygner han... Jeg vet hvorav det kommer.

Gunnar. Ja, når du beder for ham...

Tordis. Jeg gjør mere.

Gunnar. Hvad mere da?

Tordis. Jeg vil at du skal hjelpe.

Gunnar. Jeg hjelpe ham? Nej, Tordis, det er svært.

Tordis. Ja, derom siden! — Nu blot dette ene:

Du er blant hirden; du går in og ut
hos dronningen... skaf mig Svanhilde hit;
her kan hun læge; jeg vet visst hun vil det,
når første sundhed hun til hjertet lokker,
blir første sangfugl under hennes eget.

Gunnar. Det var, skam, vakkert talt! det var det,
Tordis!

Tordis. Og du vil gjøre det.

Gunnar. Det vil jeg rigtig.

Nu kan du vente her, så drager snart

vor dronning med de fagre tærners

sangfulle morgentog igjennem skogen.

Vet du hvad skalden kvad, da sist han så dem?

«Blant dem Svanhilde er den bleke stripe
i rosens purpur.» — Det er også smukt.

Tordis.

Å — ja!

Gunnar. Jo tilforladelig, det er ret smukt.

Ja, ser du vel, jeg liker smukke ting —

da langes jeg til dig, og det er morsomt. —

— Ej, det er sant; nu vil jeg gifte mig!

Tordis (*gir ham en ørefik*). Hvad siger du?

Gunnar.

Åu! — siger jeg.

Tordis.

Ja visst!

Vil du så tie?

Gunnar. Ja, men det er sant.

Tordis (*vil atter slå ham*).

Gunnar. Nå-nå! . . . Her har jeg begge hænder.

Tordis.

Slip mig!

Gunnar. Nu vil jeg gifte mig!

Tordis.

Så slip mig, Gunnar!

Gunnar. Igår sa farbror: hvorfor venter du?

Gift dig, din galning, du er rik nok til det.

Tordis (*som har villet befri sig*).

Men slip mig, siger jeg. — Fy skam dig, Gunnar!

Jeg aldrig mer blir blid på dig!

Gunnar.

Å snak!

Men ved Sankt Olav, du er jo på veje . . . (*slipper
henne*)

at gråte, tror jeg.

Tordis (*vænder sig om og gråter virkelig*).

Gunnar. Nu har jeg aldrig set! . . .

fordi jeg siger jeg vil gifte mig?

Tordis. Å, ti så engang!

Gunnar.

Men du selv da, Tordis?

Du har jo spurt . . .

Tordis (*raskt*). Det har jeg aldrig!

Gunnar. Jo!

Tordis. Nej aldrig!

Gunnar. Jo! — En gang; det var litt mørkt.

Tordis. Du lyver, isbjørn!

Gunnar (*løfter på hatten*). Mange takk, mit lam!

..... Ja, ja! Jeg gifter mig nu like godt, jeg!

Så kan du gjøre hvad du vil, du Tordis.

(*Der høres sang; hun iler mot ham for at ta farvel. Han kysser henne, de skynder sig hver til sin side.*)

ANNEN SCENE

(*En stund tom scene; sangen utenfor. Siden dronningen og hennes tærner parvis. Sangen nærmere, på scenen, fjærnere, langt borte og bestandig under de påfølgende scener.*)

Sang. God morgen, sol mellom grønne løv —
ungdomssinn i de dype dale,
smilet i deres mørke tale,
himlens gull på al jordens støv.

God morgen, sol over kongeborg!
Venlig lokker du ut dens tærner;
tænd i hvært bryst små lyse stjærner, —
tindre de klart i en natlig sorg.

God morgen, sol over høje fjæll!
Lys på landet, så vidt det redes,
at det sig rejser og toet stedes
for dagen hist i din varmes væld.

TREDJE SCENE

To gamle menn (går over scenen).

Den første. Ret sælsomt er det med den sang i skogen.

Den annen. Det kan du sige; jeg må alltid ut at høre den — mens de min åbit lager.

Den første. Mine småjenter fløjet er — før mig.

Den annen. Kold mat er dårlig; de har også nok av fjas og leken på en tid...

Den første. Å-ja! ...

— Siden vor dronning kom, er her ret blusset stort liv i ungdommen.

Den annen. Det sagtner nok, når kongen vender hjem ...

Den første. Fra krigen, ja, å-ja. — Der er ret ellers glæde i det ...

Den annen. Men lite gagn ... De utenlandske
skikke
er fagre nok: men de er dyre ...

Den første. Ja-såmæn!
De tager nok på arvegodset, gjør de

— Allikevel: de gir igjæn til sinnet.

Den annen. For én gangs skyll; men det er snart
forbi ...

Og det som jeg nu frygter mest for, er at folket blir for bløtt.

Den første. Det kan nok hände ...
— Å-ja. — God morgen, du! Jeg vilde gjerne —
litt nærmere til sangen, jeg ...

Den annen. God morgen!
(De går hver til sin kant.)

FJÆRDE SCENE

Aslaksønnerne (Trond og Arne; den siste i den røde kappe).

Trond. Tung er den kappe, Arne Aslakson.

Arne. Tyngre de ord hun lagde til, Trond, bror
min! (Bort.)

FEMTE SCENE

Svanhilde og Tordis (langsomt arm i arm).

Svanhilde. Det var et broderi som ej blev fullført.

Tordis. Forsøk det, sy på ny; — nu har du
rammen.

Svanhilde. Alt hvad jeg sydde ned, fra barn til nu, det reves op, dengang da hun begynte.

Tordis. Nej, hennes sølvtråd passer ej hvor du din silke sømmet først i små violer.

Svanhilde. Jo, jo; hun virket med kunstfærdig
hånd.

Tordis. Dit blomsterbed visst ligger friskt inunder.

Svanhilde. Ja, blot jeg visste...

Tordis. Mærk dig dog hans øje...

Svanhilde... Er så tungsindigt —

Tordis. Når det møter dit.

Svanhilde. Det er ej ofte.

Tordis. Ti det frygter magten.

Svanhilde. Og den har jeg?

Tordis. Ja, ændog uten ord.

Svanhilde. Han taler aldrig.

Tordis. Men hans taushed er et sukfullt: Hjælp mig!

Svanhilde. Vænte hjælp av den hans fot just træder på.

Tordis. Er hun barmhjertig, hun stanser likefullt hans syke hast mot sit fordærv.

Svanhilde. Å, hvilken vakker morgen... den gjør mig godt!

Tordis. Så skal vi vandre vidre.

Svanhilde (*overrasket*). Tordis, der er han!

Tordis. Hvor?

Svanhilde. Se der!

Tordis. Bak busken?

Svanhilde. Ja visst!...

Tordis. Han går så langsomt...

Svanhilde. Ja...

Tordis. Nej, se... Hvor han er blek, du!

Svanhilde. Ja...

Tordis. Han stanser...

Svanhilde. Stille!

(*Lænet til Tordis betrakter hun ham; vender sig ændelig, idet hun siger.*)

Al sang og morgensol er spilt på ham! (*Vil gå.*)

Tordis (*stanser henne.*) Ret som han gik i tanker, sløp han efter en sommerfugl... se! se!

Svanhilde (*uten at vende sig*). Han fik den?

Tordis. Nej;

Dronningen. Se op at finne dem! —
 Slut alve-kjæde!

Første. Lad mig styre den!

Anden. Nej, jeg vil styre den!

Alle. Nej, jeg . . . nej, jeg!

Dronningen. Nu stille, stille! (*Til den første.*)

Du skal styre kjæden!

(*De ordner sig i en lang række, litt efter litt, under
 hvisken og munterhed, mens forspillet gives. De hvirv-
 ler og begynder sangen.*)

Vi stiger i skoven
 av græstækte sale,
 vi søger heroven
 en plet for vort spill.

Til træernes tale
 vi lægger vort øre,
 bogfinke og svale
 de spotter dertil. (*Står stille.*)

Der tales, vi høre
 at ænnu før dagen
 vil sorgerne føre
 til skogen en mø. (*Ut.*)

Se, henne vi fange
 i blomstrende kjæde
 og dysser med sange
 den grådige sorg. (*In med Svanhilde.*)

Se, henne vi rede
 en seng hvortil drømme
 om håb kun tør træde
 i alvernes borg. (*Står stille.*)

Da mærker vi ømme
 langttønende sukke
 med klage at strømme
 på træerne hen. (*Hvirvler.*)

Vi stiger, vi dukker,
vi søger, vi finner
i skogens avlukker
den angrende ven. (*Ut.*)

Og lette som vinde
vi farer fremover,
ham fanger derinne
og fører ham hit. (*In med Eyolf.*)

For tonernes vover
skal sorgerne drive;
smågyngende sover
de in for en tid. (*Står stille.*)

Og morgnen skal give
jer ordet i sinne;
den fuglesang blive
jer frælsende ven. (*Hvirvler.*)

Til pakten I binde
med tonernes tråde,
et vidne at finne
vi hvirvler nu hen! (*Ut.*)

Og snillt skal hun råde,
og mildt skal hun vinne,
den kjærligheds gåde
hun føres imot.
(*In med en ubekjænt, tilsløret.*)

Hun være en kvinne
i mildeste alder,
hvor tankerne rinne
så lette avsted. (*Står stille.*)

Til løsning hun kaller —
hun lede, hun kjænne!
Hvært ordfrø som faller,
hun give sit sted. (*Hvirvler.*)

Vær tro imot henne —
 hun også mot eder!
 God morgen! vi vände
 tilbake igjæn. (*Imot utgangen.*)

Vi strør vore glæder
 i jordlivets sorger.
 God morgen! vi træder
 tilbake igjæn. (*Utenfor.*)

Vi strør vore glæder
 i jordlivets sorger —
 til fremmede steder
 så hvirvler vi hen!

(*Man hører dem ænnu en stund, halvt opdukkende
 mellem efterspillet.*)

SYVENDE SCENE

Eyolf. Svanhilde. En ubekjænt (i et langt slør står længere tilbake).
 (*Lang pause.*)

Eyolf. Jer sang fallt vakkert mellem træerne
 i dagningen.

Svanhilde. For ham som hørte dem. (*Pause.*)

Eyolf. Hvad skal vi gjøre her?

Svanhilde. Det vet jeg ikke. (*Pause.*)

Eyolf. Jeg tror vi skilles.

Svanhilde. Som du vil.

Den ubekjænte. Tal først!

Eyolf. Hvem er vor dommer mon?

Svanhilde. Det vet jeg ikke. (*Pause.*)

Eyolf. En fager blomst, den som du bærer der!

Svanhilde. Hvis den dig huer, kan du få den.

Eyolf. Takk!

Svanhilde. Du river blade av den?

Eyolf. Ja — jeg gjorde!

(*Kaster den.*) Giv mig en annen!

Svanhilde. Nej, jeg har ej flere.

Eyolf. — Svanhilde!

Svanhilde. Ja...

Eyolf. Det er ret længe siden . . .
vi vækslet ord, vi to, i enrum.

Svanhilde. Skylden
er ikke min.

Eyolf. Men min.

Svanhilde. Kan du vel huske
den siste gang.

Eyolf. Det var i kongens bryllup.

Svanhilde. En morgenstund — før fuglene fløj op.

Eyolf. Du hvisket mig et digt, et av de mange,
som med vor dronning søkte hit til landet.

Svanhilde. Det digt har du nok glæmt.

Eyolf. Jeg husker det.

Svanhilde. Det tror jeg næppe . . .

Eyolf. Jo, det handlet om . . .
hin store sagabok, hel dyr og gammel;
eneste arv den var, som Frankerridderen
fik efter fader sin, den gamle kjæmpe.

Svanhilde. Og hvordan gik det så med ham og
boken?

Eyolf. Dens magt var sælsom; jævnt han måtte gå
tilbake til den — fra hver idræt, lek.

Han tapte bort et smil, et glædesord,
en blid erindring for hver gang han gik; —
men måtte dog tilbake. — Glæmte han
én gang bort moder sin, en annen kirken,
den tredie sin mø — gik dog tilbake.

Og mens han stirret i de gamle træk,
fallt sne på marken, fugler flygtet rundt,
de trær flyttet, huset sank i jord
han stod der ene med sin bok og frøs —
rædd søkte dit hvorfra den talte til ham —
fra svundne tider — tok så feil av vejen
og gik i havet. — —

Svanhilde. Længer op på morgnen,
da du i kressen stod blant andre kjæmper,
rant sagnet op for mig; jeg skrek og flygtet!

Eyolf. Det var dog underligt.

Svanhilde. Nej, Eyolf, nej!
Du kjæmpet ej som andre. Ænnu de

i lekens time hadde øjet for
den mø de nylig danste med; de hilste,
de lo op til os, og fik vink tilbake.
Men du...!

Du så jo intet uten sværdets gang,
og som stridsbølgen steg, du lo, du jublet;
du stod der blind og blek og kunde myrdet
hver annen mann! — og det to timer efter
vi hvasket sammen! — o jomfru Maria —
da flygtet jeg! og siden — blot jeg flygtet —
og siden... Tro, hvor har du færdes, Eyolf?.....

Tungt er det ord der bærer kring om dig.
Jeg hastet fra det som det svake fly,
der gjæmmer sig, når uvejr truer — hastet
at redde vingen til en annen gang. —
Men her, så stanser jeg, hit har den båret...
— Lad en kun høre det, det er det samme!

Den ubekjænte (*viger mer og mer, til hun ikke
længer sees*).

Svanhilde (*fortsætter*). En tanke ondt derom —
det er det samme;

du mig miskjænne for det — og det samme!

Nu vil jeg, selv på knæ, om det blir så,
arbejde mig frem til dig, bede, rope:

— Gud trøste dig: hvad vej går du nu frem på? —

Vænd dig ej fra mig, Eyolf, barndomsven' min!

Jeg er ej stræng, har ej et vredesord,
skjønt du nok kastet mig til side, trådte
litt hårdt på mig, idet du fór fremover.

Jeg tåler, tilgir alt du gjorde mig...

og tænker bare at det må så være...

Og jeg fik bispen til at tale til dig,

og jeg har svoret på det var ej sant

du dræpte Gudlejk..... skjønt jeg visste det!

Og jeg har sagt vi møttes hver en kvællstund —

når folk de sagde... når de løj på dig!

Eyolf. Jeg har et ord at sige!

Svanhilde (*med glad anelse*). Skynd dig, Eyolf!

Eyolf (*om en stund; mørk*). Nej... tal blot du.

Svanhilde (*motløs*). Du skulde heller tiet! —

(*Tar i påny.*) Dog — taper jeg mit mot, hvem har det så?

Min magt er liten, men allikevel...
en enkelt ren, fullbåren dråpe blod
kan farve meget vand, en enkelt myre
på flugt kan få en hel stor orme-flokk...
og nyss jeg så hjemkomne Aslaksønner!
Det er høj tid! — Hvad sagde jeg en gang:
Slik ælskov til den svundne tid, dens gjærning,
dens kvinner eller menn, den ænder nok
helst — helst et stykke utenfore kirken!
Det kor han stedes i, et flammehav —
brønnende bjælkers brak al munkesang —
den mørke stolte, som så langt ham lokket,
har knapt en tåre til at jorde asken —!
Kom, kom tilbake, Eyolf, redd dig, fly!
Jeg er opvokset med dig, jeg har båret
halvdelen vel av dine tanker med dig;
jeg er ej god til at se dig gå under. (*I armene på ham.*
Pause.)

Eyolf (*idet han slipper henne mørk*).
Hvad skal jeg gjøre, tror du?

Svanhilde.

Flygtel

Eyolf.

Flygte...

Javisst... men sig... har jeg gjort noget ondt?

Svanhilde. Du — nej! stod det til mig at dømme,
så var ej én av dem som nu dig skjænde,
så god som du.

Eyolf. Det siger du, og da
jeg tror det næsten selv. Det er... nu ja...

Svanhilde. Kom ut i varmen!

Eyolf.

Hvis jeg kunde det
— da tror jeg halvvejs at jeg snart var hjulpen.

Svanhilde. Så er det prøven værd.

Eyolf.

Å, aldrig haste!
Tit, når tung gren skal rystes, brister den.

Svanhilde. Sig ikke sådant.

Eyolf.

Dig det skyldes visst
at jeg kan sige det. Helt underlig
har du mig stemt.

Svanhilde. Krist give til det gode!
 Eyolf. Det kommer an derpå . . . Brutt, brutt! —
 Nu ja!

Jer sang fallt vakkert her i dagningen,
 og dine ord, du selv, de blå små minner,
 som gik med dig — frem mellem stammerne . . .
 — Når jeg skal ret se til, så er jeg nok
 kommet langt væk. (*Sætter sig på en stubbe.*)

Svanhilde. Så tung lå tåken aldrig
 om bjørk i vår, at ej den knupper skjøt
 og avlet i den —

Eyolf (*grunnende*) . . . Kjænnerr jeg et sted
 hvor der er nat; jeg kjænnerr også et
 hvor der er dag. Og sværdet går i natten,
 og højest livsalig sang går der i dagen . . .
 Råd mig den gåte?

Svanhilde. Best gjør du det selv?

Eyolf. Men valget, ser du, valget . . .

Svanhilde. Er såre let. —

Eyolf. For den hvis sinn blev aldrig stedt til valg.
 — Hvor dypest avgrunn skiller tvenne land,
 der skal en over til den annen bredd.

Han våge spranget! — Det er såre let!

Svanhilde. Du gjør mig bange, Eyolf!

Eyolf. Kom, Svanhilde!

Se blidt på mig! sådan! — Vi to, vi har
 nok leket sammen.

Svanhilde. Ja, fra vi var små!

Eyolf. Og læst hos munken sammen.

Svanhilde. Mange år!

Eyolf. Trådt dansen lystig nok.

Svanhilde. I juletiden!

Eyolf. Men ene var jeg, når jeg lærte kamp!

Svanhilde. Jeg stod ret ofte hos.

Eyolf. Men du var borte,
 dengang jeg Kollbjørn vog! han skjældte mig
 en dreng!

Svanhilde. Åk ja. — Du måtte skyndsomt tage
 på ledingstoget.

Eyolf (*noget villt*). Der var du ej med!

Svanhilde (*viger fra ham*).

Men, Eyolf!

Eyolf. Hyss! — Bliv ikke rædd, kom frem!

Bjørnen i hi skal gå. Dig er han bange. —

Svanhilde fugl med våren under vinge,

svøm til min bredd; skjønt den er stejl og hård,

ett sted så er den lav — med bløtt, mykt græs —

du finder stedet nok du har det funnet! (*Rejser sig.*)

Svanhilde (*mot ham*). Hil være møtet vort i
morgenstunden!

Eyolf (*med hennes hånd*). Her — din snehvide
hånd, hvor blodet går

så kilderent og mildt som sang i lunden —

her den min bibel er, på den jeg sværger.

Svanhilde. Du sværger, Eyolf?

Eyolf. Ja, og agter litt

det ravneskrik som gjænnem eden skjærer.

Svanhilde. Du sværger?

Eyolf (*lytter*). Hør!

Svanhilde. Hvad nu?

Eyolf (*bestemt*). Jeg følger aldrig!

Svanhilde. Hvem?

Eyolf. — Intet navn!

Svanhilde (*forstår*). Ha, intet navn! Nej visst!

Eyolf. Jeg følger aldrig!

Svanhilde. Takk!

Eyolf (*sagte*). Men hørte du?

Svanhilde. Hvad nu?

Eyolf (*som før*). Et suk!

Svanhilde. Det var vel vinden.

Eyolf. Kanske.

(*Stærkt.*) Jeg følger aldrig!

Svanhilde. O, det våger du? —

Eyolf. Nu — hvorfor ej?

Svanhilde. Og hørte mere?

Eyolf. Nej! —

Svanhilde (*insmigrende*). Så tør jeg vente mig
et pant på løftet.

Eyolf. Kan du et bedre få, så skynd dig, tag det!
 Svanhilde (*ivrig*). Jeg har et frælsens råd, men
 må først tale
 med dronningen derom... hun er dig huld...
 med flere også... finn mig derfor op
 ensteds i kvæll, helst under dansen.

Eyolf.

Hvor da?

Svanhilde. Ja, vælg du stedet...

Eyolf. Jeg? — Nu ja, bak buret —
 i første bjørkelund.

Svanhilde. For nær ved skogen;
 lot du mig vente, blev jeg bange der.

Eyolf. Så ved den gamle gran.

Svanhilde. Hvor sagnet færdes
 om stakkars Svavas barn, som der blev utsat
 og gråt sig in i døden... Nej.

Eyolf. Men hvor?
 Omkring en konges gård er nok av minner.
 — På Heggebakken?

Svanhilde. Nær ved gården — ja!
 Der kan jeg høre fløjstens spill og dansen,
 se lys og tænke, når der spilles op,
 vi to skal danse just. Ja, der jeg venter!
 Men ej for længe.

Eyolf. Nej.

Svanhilde. Du iler?

Eyolf.

Ja!

Svanhilde. Husk på, jeg venter!

Eyolf.

Ja, jeg husker nok.

Svanhilde. Så længe dansen går ikvæll...

Eyolf.

Så længe...

Svanhilde. Så længe folk i haven ler...

Eyolf.

Svanhilde.

Svanhilde. Og er du glæmsom, Eyolf, venter jeg,
 så længe jeg ser lys, intil det siste
 i natten slukkes — men da går jeg, Eyolf!

Eyolf. Jeg skal nok huske dig, mit lys i natten! —
 — Hvad var det nu I sang, da jeg kom hit?

Svanhilde. Jeg minnes det ej nøje.

Eyolf. Det var noget om et god morgen . . . (*Sangen høres dypt fra skogen.*)
 Svanhilde. Ja! — Det skal jeg synge på vejen for dig.

Eyolf (*tar hennes arm*). Mens vi går i lunden . . . det er så længe siden vi gik sammen.
 (*De går. Den sangen ledsagende musik høres ænnu litt, og ænder med en dissonans.*)

OTTENDE SCENE

Den ubekjante (kommer langsomt in, kaster sløret; det er Hulda).

Hulda (*står en stund ubevægelig, vender sig, får se vandet, skriker*). Vandet! (*Styrter like mot det, stanser, vender om.*) Nej, ikke således . . . ikke ænnu! Hvor skal jeg så hen? — Er det nogensteds — (*Skriker, løper; stanser atter.*) Men hvor er vandet? Å — til siden! — Lad det så ligge til siden! Og jeg — gå bent frem! Gå bent frem! bent frem! Åk, foten! Jeg må ikke halte nu nej, ikke halte. Sådan! Sådan! Det gjør slet ikke ondt! (*Synger.*)

En due så jeg skjælve
 i en stormbyges torden;
 dit bølgerne sig hvælte,
 blev den revet fra jorden.
 Jeg hørte den ej skrige,
 jeg den ej hørte klynke;
 den kunde ikke stige —
 og så måtte den synke!

Nu vil jeg gå hjem. Jeg har så meget at bestille. — Det var den kappe jeg skulde ha færdig . . . til i kvæll vi skulde rejse . . . Det er sant, det blir nok ikke noget av med rejsen . . . Nu ja — jeg har også meget annet at gjøre, jeg . . . Først koker jeg i den lille gryte, og siden i den store, og legger selv op for folkene; ti man må ta sig av husvæsenet Jeg går nok en feil vej . . . Det er jo på den kant jeg har hjemme . . . og . . . jeg må

skynde mig... for der er visst nogen som venter på mig. — Eller hvordan var det nu? — Der er jo ikke længer nogen som venter på mig? (*Skriker.*) Eyolf! (*Synker om; rejser sig om en stund.*) — Har jeg sat mig? — Hvorfor har jeg sat mig? Jeg skulde jo gå? Skulde jeg ikke? Kan jeg ikke huske mere? Hvad? Kan jeg ikke huske... Det var jo det træ der som så på mig før, da jeg vilde... det skal ænda ha en gren der ligner hjelmen som hænger i stuen... Der er den jo! — Se om jeg ikke kan huske! Jeg kan huske mere... jeg kan huske. (*Får øje på Aslaksønnerne, som nætøp kommer in.*) Aslaksønnerne!!... Ha, ha, ha! Nej, nu må jeg le!

NIENDE SCENE

Hulda. Aslaksønnerne.

Hulda. Velkomne, Arne og Trond Aslakson!
Det visste jeg at snart I lot jer vente.

Trond. Lad os kun gange videre, Arne!

Hulda. Nu?

Er jeg så sært forandret at I ej
mig kjenner mere?

Arne. Det er Halte- —

Hulda. Hulda...

Visst er det så... Jeg sagde jer: velkomne!

Trond. Så godt du kjænes, at vi sist os ønsket
velkomne sagt av dig.

Hulda. Det kunde hænde
du der tok fejl, Trond Aslakson.

Trond. Vel næppe,
hvis alt er sant som vi har hørt imorges.

Hulda. Når mjød av trækar bæres, får den let
en ussel træsmak.

Trond. Liflig mjød tilvisse!
Nej, Arne, tykkes dig som mig, vi vander
for kvinnelist og søker bedre frem. (*De vil gå.*)

Hulda (*med vægt*). Godt gjænsyn, Trond!

Trond. Hvad siger hun?

Arne. Stans ikke!

Hulda. Nu mener jeg I flygter for et kvinnfolk?

Trond. Dem biter sværd ej på — og andre våben har på en stund vi liten lyst at bruke.

Hulda. Det er ej underligt.

Arne (*stusser*). Det svar mig stanser.

Trond. Æns henne ej!

Arne. Men hvorfor?

Trond. Kom blot!

Hulda. Arne!

Der var den tid du just ej hastet fra mig.

Arne (*mørk*). Den tør du minne om?

Hulda. Ja, som det siste.

Ti jeg vil tale med dig.

Trond. Følg så straks!

Arne (*litt nedover til henne*). Er det blot nogen ord?

Hulda. Ja — og de beste

du nu gad høre på.

Trond. Dem tror jeg næppe vi fanger fra den kant.

Hulda. Så sig da hvilke du har mest kjær?

Trond. Det aner dig slet ikke?

Hulda. Å-jo; dog let jeg fejlte — derfor: sig!

Trond. Ja — kan du høre dem, kan jeg dem sige; og stod du ej så nær, jeg ønsket højt at hvært som piler skar dig dypt i brystet.

Hulda. Hm, ønsker gjør ej ondt — så siger man. Men ordet?

Trond. Være skal om den manns fall for hvem nyss Gudlejk, broder vor, for hvem bævnkjære far, de nejde sig i døden.

Hulda. Om ham så lyder det.

Begge. Om Eyolf Finson?

Hulda. Om — ja, I nævnte ham.

Arne. Hans fall?

Hulda. Hans — fall!

Trond (*til Arne*). Nu trodde jeg...

Arne. Hyss! lad mig spørge: Hulda, du elsker ham?

Hulda. Jeg? (*Smiler.*) Nej! — hvem har vel løjet så hæslig på mig?

Trond. Dine gjærninger.

Hulda. Det har jeg altid sagt, de var de siste
I skulde tro.

Trond (*til Arne*). Og henne vil du høre!

Arne. Ej er det første gang at den du ælsket,
ham var du værst...

Hulda. Hvem har jeg ælsket før?

Arne. Nu — Gudlejk.

Hulda. A! — Har han sagt det?

Arne. Det så vil!

Hulda. Nu, — I så det? Ej, ej! Da er det visstnok
slik som I siger; — og det kan ej undre
at hin jeg hader.

Trond. Men ham lukker in
i kamret til dig.

Hulda. Der han best bevartes
for sådan stund som I vil føre til ham. (*Brødrene ser på
hinannen.*)

Trond (*til Arne*). Det ligner henne!

Hulda (*stærkt*). Narre! — Så forgapte
I er i egen hævn, at sent I fatter
jeg har min part — kanske den største.

Trond. Tal!
Hvad vil du?

Hulda. Hvad vil I?

Trond. Omtrent alt muligt!

Hulda. Godt! — Måten?

Trond. Nu — som den kan byde sig.

Hulda. Hvis jeg vet ret, I venter knapt på loven.

Arne. Å-nej: — den er os noget sen i gangen.

Trond. Den kommer først med kongen hjem, og
Eyolf
er kongens ven.

Hulda. I frygter den ej selv?

Trond. Mer lovtryggt er her på en tid — visstnok.
Men Aslaks slægt har så sin egen skik.

Arne (*mørk*). Mangt upåtalet er skedd i den opover.

Trond (*likeså*). Engang man kongen bad at skride
in,
da smilte kongen — sagde blot: «Giv stunder!

den slægt, den retter nok sig selv!» — Men retter er to slags ord; så der er tvenne måter.

Arne (som før). Den værste, tænker jeg, var hittil slægtens.

Hulda (med et par skridt frem; avsides).

Det er ej første gang jeg rørte blot
litt op i dem, så blev jeg bange selv,
Til disse skal jeg nu . . . jeg hader dem —
og deres fader — Gudlejk — hele ætten!
En stille, spejklar sjø med mudderbund,
en skidden røk mot himlens strålehvelving,
et rovdys korte brøl i nattens stille,
et troll der lister væk mot morgnens komme!
At gjøre dem til folk, det var at bygge
en kirke på et rettersted. Jeg hader
dem dunkelt hæftig — alt fra barn . . . Forbannet,
at jeg er vokset blant dem!

(Med pludseligt lys.) Derfor er det
jeg hader dem! til døden . . . O, du milde
forunderlige Eyolf . . . Gud, o Gud!

Trond. Se til! Fik hun ej ondt?

Arne. Vi kan ej hjelpe —

Hun står alene med en flokk av minner.

Hulda (skræmt op). Hvad sagde du?

Arne. Slet intet.

Hulda. Intet? — Nej . . .

du ringte blot til lik i middagshvilen.

Trond. Du vilde noget før . . . nu har du glæmt det.

Hulda. I minner nok . . .

Trond. Vi har kun ett at huske —
ulykken vor!

Hulda. Det sagde han ej selv. —

Nu godt! — hvad vil I?

Trond. Er alt sagt.

Hulda. Javisst . . .

ja . . . ja . . . kom hen til mig i kvæll . . .

Trond. Og der?

Hulda. Skal I . . . (Avsides.) Jeg ser dig ikke, Eyolf!

Hun —

hun står i vejen for dig!

Trond. Nu — og der?

Hulda. Der skal I finne ham.

Arne. Er det dit alvor?

Hulda. Jeg spøker ikke... (*Avsides.*) Myrdelystne
mænn!—

Så hvor de hvisker sammen!

Trond (*Højt*). Har du ikke —
lagt bakhold for os?

Hulda. Slap det sådan ut! (*Står litt.*)
..... Det tror du, Arne?

Arne. Nej.

Hulda (*med et skridt frem, avsides*). Men var det
så: —

vi blev dem kvit — de siste beske rester...

vi blev dem kvit... Hvem? — Vi?.....

Arne. Du grunner så?

Hulda. Ja, på hvad klokkeslet!... Kom litt før
midnat.

Arne. Alene?

Hulda (*avsides*). Hvis han borte blev... ej kom?
En hel lang nat... en dag... alene... hjælp mig!

Trond (*frem*). Ved Olav har hun ondt jo!

Arne (*likeså*). Du har ret.

Hulda. Hvem? Slip mig! (*Fra dem, avsides.*)

O!..... Det var en overregning!

(*Langsomt.*) Den som ej kan tilbake se, ej frem...

(*Højt.*) I spurte nylig?

Trond. Skal vi ene komme?

Hulda. Nu husker jeg... (*Avsides.*)

Hun venter og? Dit går han? —

Ja, visste jeg dog blot... (*Højt.*) Kom I alene!

(*Avsides.*) Det var ej kjærlighed, erindring var det —
en svak utblødning av et gammelt sår.

En syk urolighed i søvne var det...

som dog har røbet mig hans hele sjæl!

(*Højt.*) Nej, tag kun flere med!

Trond. Vet vi til slut

hvad helst du vil?

Hulda (*avsides*). Langt er det frem til midnat.
I kvællens ensomhed vil stjærner rinne...

han vejen op til mig ser best i mørke,
og sjælen hvisker om en siste gang...
(Højt.) Tror I det regne vil inat?

Arne. Blid, rolig
er himlen rundt omkring.

Hulda (*avsides*). Han ser på henne!
Vil det da aldrig slippe! Bort! — Ånej,
lad det kun glide in... (Højt.) Tror I det regner
for stærkt inat?

Arne. Hvor er du nu?

Hulda (*fatter sig*). Nu-ja!

Arne. Du er ej rigtig vel; du tager bedre
dit råd en annen gang.

Hulda. Mig vil du læge?
Nej, vænt nu litt? Så skal jeg læge dig,
så syk du er.

Trond. Hvad var vel dette?

Arne. Stille!

Hulda (*gående frem, avsides*). Når han snart ene
står, hun, jeg vil kjæmpe.

Vi begge løfter har..... Hjærtet har... jeg!

Dit går hans barnedrøm — hit drager uro...

Er alt på vejen dit, så husker han
at han ensteds har noget efterglæmt: —
ti brutte løfter — nogen sværdehugg —
sælsomme timer, på hvis dunkle bund,
når ned han stirrer, han ser meget sitte:
sig selv med armen om en sortklædd kvinne,
hvis øje lokker, og hvis bryst er varmt...
og i hvis sjæl han drømmer langsomt in,
til vandet kruser sig, og synet dirrer
i hver dets bølging — så han skimter blot
i stykkevis, at jamrende hun fallt
ut av hans favn — at bleke skikkelser,
som selv han satte dit i natlig stund,
sig rejser leende og byder selskap —
at rundt hun jager med de rædde blik
og støter hænderne mot svede vægger
og kan ej finne ham, ej finne ut,
og ryster takene med sine skrik;...

..... har han ej dyrets sløvhed, må det sende ham nok en gang til Halte-Huldas stue! —
— Hejda! der skal han finne mig — og hun skal vente længe på de grønne bakker!
(*Til brødrene.*) Mærk jer et ord: I kvæll er billig pris på nogen tømmerhus! —

TIENDE SCENE

Brødrene (ser på hinannen).

Trond. Hvad mente hun?

A r n e. Det vet jeg ikke.

Trond (*grunnende*). ... Bad os først at komme dithen før midnat... Tag flere med... Så spurte hun om der fallt regn inat... Dernæst, om vel vi trodde regnen fallt for sterkt inat... Så sagde hun tilsist: I kvæll er billig pris på tømmerhus..... Hvis tømmerhus?

Arne. Du legger nok isammen
som til en sum du forut har bestemt.

Trond. Det siger du — Hvad tykkes dig om summen?

A r n e. Ret godt — i sanhed!

Trond. Nu; — mig ikke mindre! (*De går.*)

(Tæppet faller hurtiq.)

TREDJE AKT

(*Stuen fra første akt.*)

Tordis og Gunnar (kommer begge in).

Tordis. Her heller ingen! Ak, jeg blir så bange!

Gunnar. Hvad vil vel hände?

Tordis. Alt hvad ikke hindres.

Gunnar (*nærmere til henne*). Sig mig så tydelig —
hvad frygter du?

Tordis. Jeg frygter... frygter... Krist, hvor øde
rundt!

Det er mig tit som her jeg aldrig levde!

Gunnar. Hvor er Hallgerde?

Tordis. Det har jeg jo sagt.

Gunnar. Og bestemoder?

Tordis. Gud, æn bestemoder!

Vænt litt — og jeg skal se.

(*Åpner døren til et kammers, dernæst til et annet.*)

Ej heller der!

De frække mennesker! Hvem våger vel
at flytte træ, så gammel, svakt i roten?

Gunnar. Ja flyttes hun, da skal visst tomten ryddes.

Tordis. Min Gud, hvad mener du?

Gunnar. Hvad mener du,
som blev så rædd?

Tordis. Jeg vet det ikke rigtig...

Gunnar. Tal ut...

Tordis. Tal du! (*De ser litt på hinannen.*)

Gunnar (*vænder sig*). Mig er det ratt det samme.
(*De går litt.*)

Tordis. En bønnebok? — Hos Hulda? — og
opslagen?

Nu skal vi spørge snart helt sære ting . . .
det mærke tok jeg før.

Gunnar. Alt' gjør dig rædd...

Det er visst nogenting som du har hørt.

Tordis. Jeg kan det sige; men så må du love at hjælpe mig.

Gunnar. Det gjør jeg gjerne. Nu da?

Tordis. De vil til Island.

Gunnar. Hvem?

Tordis. Hun —

Gunnar. Hulda?

Tordis. Ja.

Et skib er alt beredt . . . du så det nylig . . .

Gunnar. Og derfor sendes hennes folk av gården?

Tordis. Ti her skal mere ske.

Gunnar. Hvad mere, Tordis?

Tordis. Hun fører med sig en som helst vil blive.

Gunnar. Hvem? sig!

Tordis. En mann.

Gunnar. Men hvem?

Tordis. Det får du vite.

hvis du vil love mig at hindre det.

Gunnar. Naturligvis! Hvem kan det også være?

Tordis. Svanhildes barndomsven.

Gunnar. Ham vil hun stjæle? (*Ler.*)

Nej, Tordis, det må være pokkers kvinnfolk.

Tordis. Le ikke, Gunnar! Der er trolldom med . . .

Han narres hit i kvæll — og så til skibet.

Gunnar. Der er trolldom, sa du?

Tordis. Ikke ganske frit!

Idag han var Svanhildes . . . Pass nu på

om han ej Huldas er i kvæll — og rejser.

Gunnar. Det skal ej ske! Svanhilde er en engel.

Tordis. Du hjælper mig?

Gunnar. Javisst!

Tordis. Og samler folk?

Gunnar. Så mange det skal være! Ja, vi kjæmper!

Vi frir ham, om det var fra atten — ja,

fra atten hundre . . . (*Lægger hånden på sværdet.*)

Han skal ej til Island!

Tordis. Du vet ej hvad han heter . . .

Gunnar. Er det samme . . .

Skal ej til Island! (*Trækker sværdet halvt ut.*)

Tordis. Det er Eyolf.

(*Støter sværdet in.*)

Gunnar. Eyolf?

Nej, han kan rejse, når han vil, for mig!

Tordis (*hæftig*). Husk på dit løfte!

Gunnar. Løfte . . . løfte, Tordis!

Det var just herligt, hvis han kom til Island!

Der er nok karer der som høver ham!

Tordis. Nu skal du lyde mig! — Hvis ikke,

Gunnar . . .

Gunnar. Hvis ikke . . .?

Tordis. Ja; — jeg sværger dig ved Olav . . .

Gunnar. Ved Erik, Tordis!

Tordis (*hissig*). Er du fræk igjæn?

Gunnar. Glæm ej din ed!

Tordis. Ugudelige knægt!

Jeg jager dig i messer, sørger for
du er i skriftestolen; jeg dig lærer
latinske bønner, og jeg giver dig
invigde ting av sælsomt værd at bære;
men du er like fræk — du slåss og raser
og ønsker ondt utover hvær en mann
som kaster længer eller vinner på dig.

Gunnar. Det gjør slet ingen!

Tordis (*fortsætter*). Og så, hvor du skryter!

Det er næsten det værste; ti det viser
hvad helst du gjorde, hvis du kunde blot . . .

Uf, Gunnar, jeg er mange ganger kjed dig,
træt av at trækkes med dig; ti du er
rent uforbederlig.

Gunnar. Det var jeg længe.

Tordis. Ja, bispen sa det samme!

Gunnar. Den rødhætte!

Tordis. Nu, Gunnar, Gunnar!

Gunnar. Jeg rædd bispen, tror du!

Han æter som en kværnhusgrís . . .

Tordis. Så ti dog!

Jeg kunde gråte, kunde jeg... Du plager, du piner mig hvær dag, hvær time, ja... jeg har ret ofte tænkt... at gå ifra dig! (*Gråter.*)

Gunnar. Nu-nu da, Tordis! — Du er altfor bløt — du tar dig alting nær... nu-nu da, Tordis! Kom, jeg skal gjøre hvad du vil... hør nu! Alt hvad du vill!

Tordis (*god igjæn*). Ja, gjør du også det?

Gunnar. Det skal jeg, Tordis! Sig mig hvad du

Tordis (*tar ham ved hånden*). ønsker!

Der, ser du, står et lys;... hvis det ej slukkes, så skal du komme hit med mange menn; men hvis det slukkes, skal du ene gå tilbake hit og stille dig ved døren.

Når Eyolf kommer, skal du sige ham et lite ord, blott ett — det er: Svanhilde!

Gunnar. Godt, godt! og du?

Tordis. Jeg bliver her en stund.

Nu må jeg friste om jeg kan få mot at tale Hulda til; jeg vilde længe — men hun bant tungen, ti hun er så stræng. Nu må det ske... nu, når Svanhilde lider.

Gunnar. Hval vil du Hulda, da?

Tordis. Det er det samme.

Men ett jeg sige kan: Det lys du ser, det slukker hun hvær nat hun venter Eyolf. I kvæll jeg passer lyset, hvis det går slig som jeg vil. Hvis ikke — kan vi prøve det siste blot — at hviske et «Svanhilde».

Gunnar. Du er dog god. Jeg holder av dig, Tordis!

Tordis. Og jeg av dig... jeg er blot litt for hissig...

Der kommer Hulda! — Spring!

Gunnar.

Farvel!

Tordis.

Farvel!

ANNEN SCENE

Tordis. Hulda (*kommer med skjold, sværd og hjelm og hænger det op. Hun synes ænnu at bemærke en plet, efterat det er op-hængt, og gnir. Hører Tordis bak sig, vander sig rask*).

Hulda. Hvem der? Hvem går?

- Tordis. Det er blot mig.
Hulda. Blot dig?
Tordis. Desuten...
Hulda. Hit! — Hvem fulgte med dig?
Tordis. Gunnar.
Hulda. Hvem?
Tordis. Gunnar!
Hulda. Godt; hvem er så Gunnar? Svar!
Tordis. Min fæstemann.
Hulda. Din — ah! (*Nærmere.*) Så også du...
Er du så stærk du tåler ælske, Tordis?
Tordis. Jeg visste ej der skulde styrke til.
Hulda. Nu — blot en lek, en fæstelek..... gå,
Tordis!....
Dog nej, gå ikke fra mig ænnu..... Sig...
— hvad var det nu? — Har han bedraget dig?
Tordis. Hvem? Gunnar? — Nej!
Hulda. Jeg mente heller ikke...
han er jo stærk og lys?
Tordis. Å-ja...
Hulda. Ej sant:
du savnet ham til døden, før han kom?
Tordis. Hvad mener du?
Hulda. Jeg mener at du drømte
du så ham, før han viste sig; men siden
blot ord og åsyn mættede din hunger.
Tordis (*forundret*). Jeg så ham før...!
Hulda. ...Forstår mig ikke..... Mener,
at før han følte ænnu du var til,
så levde du for ham i savn og længsel —
gik hvær dag påklædd brud og væntet på ham —
i mellemtiden gjorde litt for andre
med bortvæendt ansigt og et blik til døren,
om ej han kom! Hans bifall søkte du
i hvær en liten ting; du satte håret
blot med det skjulte håb han fant dig smuk.
Hos ham, som ænnu kun din tanke skuet,
tok du erstatning for hvad her du led. —
Hvor der var lag, og gutter, jænter danste,
mens du sat ensom der og blev ej buden,

fik ordfull medynk eller tause råd
 og korte øjekast som til en ond —
 da danste du med ham, og villt I kastet
 til side hvært et par, og dansegulvet
 blev større — større tonerne fór op,
 tok ild og slog i flammer over taket!
 I dagliglivets mørke, blant de menn
 der stod som hemmelighedsfulle trær
 og hvasket sammen med de høje kroner,
 mens alt dernede var så taust og tysst
 og ængsteligt til graven — irret du
 vel ofte bange blant de golde stammer
 og søkte ut — ja ut! — men kom ej længer!
 Så bygde du dig selv et lite sted
 med krucifiks og bok og bad så til det
 og læste op i boken i en hast
 alt hvad du ønsket, savnet — mildhed, lykke —
 og læsningen blev hvisk, din hvisk blev tale,
 du talte med en viss — alltid den samme!
 I gik i skogen, snart hvær dag, hvær time,
 først hånd i hånd, så øre op mot øre,
 snart munn til munn! Og ordene fløt over
 med sådan overvættes liflighed,
 at hjertet gav ej rum; de ønsket mæle,
 og ut du ropte dem med seiersklang . . .
 Ve, alting revnet! . . . og din drøm var over! . . .
 Du gik så skræmt og sky; ti ej du visste
 om hint var livet eller dette drømmen — —!
 — Nu . . . hvorfor stirrer du . . .? Du så nok noget?
 Se hvem som vil! ti snart så lukkes døren.

Tordis. Det var ej mine savn!

Hulda (*koldt*).
 Gå, Tordis! —

Ej dine fund!

(*Bange.*) Hvad? har jeg tændt lyset der?
 (*Nærmere; for sig selv.*) Det var i drømme visst; — de
 bleke drømme,

de går på egen hånd; de fik ej livet,
 og sukker efter her, når jeg er borte. (*Vil slukke lyset,
 men går baklængs tilbage.*) Nej, sluk det, du! —

(*Mumlende.*) Det er jo næsten mord!

Tordis. Det lille, svake lys? Det kan jo brønne.

Hulda. Du beder også for det? — Nu, lad stå —
en liten stund —

(*stærkt*) men husk at det må slukkes! (*Sætter sig.*)
Gå ikke, Tordis... natten er så lang...

— Skal du til stævnemøte, Tordis?

Tordis.

Nej!

Hulda. Så kan du være rolig! — Sit... fortæl
mig...

Hvorledes lærte du at ælske, Tordis?

Tordis (*bange*). Vi lekte sammen — vi var næsten
barn.

Hulda. Så tidlig fant du ham.

Tordis. Han kom til gården.

Vi så hinannen tit; tilsist så kom han
en dag med sine ski; han vilde rænne —
og bad så mig stå bak på.

Hulda. Du ham føjde?

Tordis. Javisst. — Så rænte vi.

Hulda. Det var i bakken?

Tordis. Den bratteste du ser. Det gik som vinden!
Jeg skrek — jeg klamrede mig fast og bad
for himlens skyll han vilde stanse farten. —
Men nej, han kunde ikke — og det gik
ad alle bakker ned, blant trær og tuer,
så sneen føk og stoppet munn og øjne,
tok vejret fra os — å, det gik, det gik —
gik like ned på sjøen.

Hulda. Sjøen sa du?

I fór på sjøen.

Tordis. Nej, der vältet vi —
og sådan blev vi frælst.

Hulda. Nu — og så?

Tordis. Så rejste han sig op og spurte raskt
om jeg mig turde tro til slik en kjæk
og dygtig styrmann? — og så svarte jeg:
Ja, når det bare ikke går på sjøen.

Hulda. Og så?

Tordis. Så er det ikke mere.

- Hulda. Ikke?
- I svor ej?
- Tordis. Nej.
- Hulda. Har aldrig talt mer om det?
- Tordis. Nej.
- Hulda. Tordis, kom! — Jeg vil blot kysse dig.
(*Kysser henne, klapper henne og ser på henne.*)
- Tordis. Men hvad — du gråter?
- Hulda (*støter henne mildt fra sig*). Sluk nu lyset,
Tordis!
- Tordis. Men hvorfor skal det også slukkes?
- Hulda. Sluk det!
- Tordis. Blot litt ænnu — jeg er så rædd i mørket.
- Hulda. Ja, du kan gå.
- Tordis. Visstnok — men først jeg vilde —
Å, bliv ej vred! Du så jo aldrig til mig —
jeg vet det nok, det første ømhedstegn,
det gav du nu og jeg tør ikke tænke
du derved gav mig ret til mere . . . straks.
- Hulda. Tal kun!
- Tordis. Du siger det så strængt.
- Hulda. Visst ikke.
- Tordis. Jo, du er stræng — du var det altid, Hulda!
Jeg frygtet dig, og dog du bant mig til dig;
det var ej en jeg heller stelte for,
men måtte gjøre det, når du var ute.
- Hulda. Takk, Tordis! Nu er det for sent
Farvell!
- Tordis. Ej så uvenlig! Én gang tok jeg mot —
men skræm det ikke ned; det vil jo bare
frembære hvad det har av duft og balsam;
ti du er syk — o, du er syk til døden —
og der er ikke én engang som ser det! —
Nej, stans mig ikke! — Tit når du stod kold
og ægget andre med din tvære strængheid,
jeg kunde gråte med dig; ti mig syntes
at selv du gråt — gråt, så du blev til is,
dog vilde jeg som den dunstærke rype
med travle vingeslag langt heller søke
til dig — op til de lange, flate bræer,

hvor sol sørgmodig spilder al sin kraft,
 æn rammes dødelig i dalens lunhed!

Nuvel — det skedde ej; det var visst godt . . .

Jeg blev og fræstes — du . . . du derimot . . .

Hulda. Nu — vidre, Tordis!

Tordis (*forlegen*). Ja — det kom ifra mig.

Hulda. Du har visst råd at bringe . . . har du ej?

Tordis. Jeg tænkte også . . .

Hulda. Kom kun med det, Tordis!

Tordis (*forlegen*). Ja (*Ænnu mere.*)

Nej; jeg ser at jeg tok fejl — jeg har
 visst ikke råd . . . jeg tænkte . . .

Hulda. Men du vilde . . .

hva d vilde du?

Tordis (*som før*). Jeg vilde . . . vilde bare . . .
 få gråte, tror jeg! (*Gjør det.*)

Hulda (*rejser sig*). Er ej heller råd; —
 her finnes intet! — Gå nu, Tordis, gå!

Sluk lyset først — og gå — du gjør mig bløt.

Tordis (*varsomt*). Bløt, sagde du; ja, var du blevet
 bløt,

så vågede jeg først at lægge ned
 det lille ord som jeg bar med i kvæll —

(*Kort pause. Hulda vender sig mot henne.*)

Stræb ikke efter hvad en annen ejer! (*Pause.*)

Hulda. I kongens gård du har en tro veninne?

Tordis. Så fager og så mild . . . og hun — hun
 spørger!

Hulda (*som står lænet til stolryggen*). Det er så
 underligt med slike ting;

den som har størst behov, har største ret.

Til sist han bliver dens hvis bud er dyrest.

Og mit er meget dyrt. (*Står litt.*)

Sig, husker du

vel vælske-sagnet?

Tordis. Nej!

Hulda (*peker*). Det står i boken.

Tordis. . . . Vil ikke læse det. —

Hulda. — Er ej fornødent.

— Jeg kan det meget godt . . . «Der var engang en mægtig dronning der forstod sin dont; ti kronen strålte langt, men viljen længer. Kun ett hun manglet: hun fik ikke sove! — Og alle læger i den vide kress var uten råd, og alle urter vare foruten kraft. Da mærket hun tilsist at det gallt livet — og hun måtte prøve. Den store tårnport knakede så fælt i nattens stille; — straks hun lot den brænne. Tårnvæktrens rop hun hørte alt som best; — hun lot ham styrte. Men ved siden sov en ung og vakker mann; hans åndedrag blev hun slet aldrig kvitt; — hun lot det stanse. Skosvennen, plaget av sin dulgte ælskov, til natten hvisket hvad ej dagen tålte — og han blev taus. — Nu var der fred på gården. Blot hennes tærner gråt — så stille, stille ved al den ynk som deres dronning fristet; — og deres gråt blev kvalt. — Så var det roligt. — Nu væntet hun på søvn; — men søvnen kom ej. Stod hun så op og brænte huset ned; men søvnen kom ej; — flyttet hun hvær nat fra hus til hus; men søvnen kom ej. Flygtet hun fra sit land, fór ut som en vanvittig fra sted til sted, fra folk og folkets klager og segnet ned, nætop hvor grænsen stod. — — Bad hun nu jammer-spænt om blot et dugg av søvnens svalning — blot et blunk i natten! Og se, han kom — lys, let og stærk i gangen. Hun rejste sig og grep. — Da gik en mø i vejen for ham, vændte ham og sagde: Han er jo min! Og søvnen» — . . . Sluk nu lyset! Tordis *avsides*). Tilgiv, Svanhilde! — Se, jeg kan ej annet! Slukker lyset, lit nærmere; højt.) Farvel . . . og sees vi ej mer . . . Hulda (*tar mot henne, omfavner og kysser henne*). Farvell!

TREDJE SCENE

H u l d a (*står litt*). Sker det ej snart, mens jeg har
kraft igjæn . . .!

(*Går frem mot bordet; får øje på boken.*)

Så, du er ænnu der! Du er som Tordis.

(*Pauses. Lukker den. Tar den op igjæn.*)

Det er en fejl at den som ej kan høre,
kan heller ikke svare . . . Hyss! o Gud! —

— Er jeg da nu så svak at minste vindstøt
skal skræmme mig? — Han kommer måske blid
med anger eller sorg i stærke træk?

Han går hit trøstig til den vante tid,
at sige: Jeg var svak . . . nu vil jeg rejse —

. Det kunde ligne ham, den kjække gut!

. Men han har sveget mig! —

. Hyss! — Der igjæn!

Man siger fejge folk skal have forbud

. Ak, ak! Når før han kom så frejdig, frisk,
men trin som glade klapp, der fløj imot mig!
hvor svulmet hjertet — hvor det fór i møte!

Og ved hans komme strømte in en duft
av bjørkeløv og hæg — den hele hop
av gammelt nag fór skytungt ut i blåsten.

Hans åsyn lutet sig med solskins fred
utover hele stuen — bort veg rædslen,
og rejste den sig æn med uvejsblik!
han kyste den med sværdet! — Hvilken mann!

Han hadde slikt et hvælv for store tanker —
de suste dunkle der på brede ving,
slog ned og skræmte krypet in i busken!

Jeg hadde lys og rum! — Forsagte skarer
av friske følelser fløj ut, de tumlet,
de solte sig, de jog, de rev og bruste
fjærtungt i luften under solens sittren . . .

. . . O-ja! de tok slik fart at de kan ikke
mer med at stanse — det må gå avsted!

(*Skrikende.*) O, lad dem jage da — nu er de slupne!

Og nægter han dem rum, så kan de vände

næb imot næb og hvirvle hen i luften —
 fjær, dun og skrik — og vælte — altid vælte
 så længe op og ned, til luften fylles
 av deres ve og jammer, blodet spragler
 og sprøjter sin forbannelse op i
 hans falske åsyn og dets stille glittren!
 Ti han har sveget mig! (*Går; stanser foran
 våbnene.*)

Det infall var ej godt som bad mig om
 at pusse jer. I skinner jo så hæslig! (*Står litt med øjet
 hæftet på dem.*)

Du tok hvad du ej fik . . . og du fik straffen.
 — Ikke ved mig Du løp dig selv på spissen;
 men du var god.

Det er dog også han — god, blid som dagen; —
 men har dens skifte. — O, ak Krist, jeg ser
 det bliver farligt; — blot livslysten trykker
 sagte på døren, vil den give efter.

Den fik jo aldrig lov . . . og længslen vokste,
 og blev så stor. (*Nogen rusler ved døren; hun gir et
 svakt skrik og vil fly.*)

Ve dog! — Hvem der? Kom in!

FJÆRDE SCENE

Hulda. Trond (bevæbnet).

Hulda.

Ha, dig!

Trond.

God kvæll!

Hulda (*avslides; uten den hele scene at se på ham*).

Han kommer sløv og tung, ret som en bjørn —
 går bent på byttet (*Højt.*) Hvor er Arne?

Trond.

Ute.

Hulda. Hvor mange?

Trond.

Tretten.

Hulda.

Omkring huset?

Trond.

Ja.

Hulda. Så får I vente han er ikke kommet.

Trond. Og når han kommer?

Hulda (*i øjensynlig kamp*). Gjør I . . . hvad I vil.
 (*Pause.*)

Trond. En sagte kulild . . .

Hulda (*hæftig*). Lad mig vær' i fred! (*Pause.*)

Trond (*stod som han væntet*).

Altså . . . en ild rundtom . . .

Hulda (*avsides*). Den djævel. (*Højt.*) Ja!

Trond (*langt og tungt*). Slik ænde tok — hvær gammel islandsk saga.

FEMTE SCENE

Hulda (*alene; hun synker om i en stol; rejser sig om en stund; siger, idet hun går ut*). Og han har sveget mig!

SJETTE SCENE

Gunnar (*kommer*). En vakker kvæll, så stjerne-
taus og mild!
Jeg skulde ønske, jeg, at Tordis var her. (*Går og små-
nynner.*) Åt gå så lang en vej blot for et ord —
«Svanhilde!» — Nu — jeg gjør som Tordis ber mig!
(*Smånynner igjæn; synger.*)

Og vetle Nils Finn skulde ut å gå;
han fekk inkje ski'i te å hanga på.

— «Det var illt!» sa d'uppunder.

Og vetle Nils Finn sette foten i snjo:

«dit ovstygge troll, vil du lat' meg i ro!»

— «Hi—ho—ha!» sa d'uppunder.

Nils Finn slo med staven i snjo, so han fauk:

«såg du trollskapen, du, kor forsett han rauk?»

— «Hit—li—hu!» sa d'uppunder.

Nils Finn dro det ejne ski fram med ejt tak;
det andre hekk fast — han valt att å bak.

— «Å drag i!» sa d'uppunder.

Nils Finn gret i snjoen og sparkad og stakk;
dess meire han sparkad, des lengr han sakk.

— «Det gjeng godt!» sa d'uppunder.

Og bjørki ho dansad, og gran-tufsen lo;
der var inkje ejn, der var hundrad og tvo.

— «Er du kjend?» sa d'uppunder.

Og fjellet det skrattad, so snjofilla flaug;
men Nils knytte neven, og svor, at det laug.

— «Var' deg no!» sa d'uppunder.

Og snjofonni gapad, og himlen fór ned;
Nils tenkte, han vilde nog ogso gå med. —

— «Kom'n vekk?» sa d'uppunder — —

Tvau ski stod i snjoen og såg seg ikring,
men såg inkje stort; for der var ingenting.

— «Kvar er Nils?» sa d'uppunder.

(*Talende.*) Der kommer han!

SYVENDE SCENE

Gunnar. Eyolf.

E y o l f (usikker inntædelse.) Hvortil de mange menn?

Mon lure? — Der?

(*Rask mot Gunnar.*) Hvad vil du her? — Hvem er de
menn på gården?

G u n n a r. Er de ej dine, kjenner jeg dem ej.

E y o l f. Hvad siger du? — Hvad skulde jeg med
dem?

G u n n a r. Det må du vite selv.

E y o l f. Hvem sendte dig?

G u n n a r. Ret en som elsker åpen færd.

E y o l f. Slikt svar?

G u n n a r. Spørg som en høvisk mann, så får du
måske

et høvisk svar!

E y o l f. Nej, væbnet mann på lur
man kysser ikke straks.

G u n n a r. Hvad har du for,
som frygter lurere?

E y o l f. Min første idræt
er den at få dig bort.

Gunnar. Og så din annen
 at følge med.
 Eyolf. Du er litt djærv i munnen.
 Gunnar. Jeg røgter kun mit ærend.
 Eyolf. Og det er
 at ægge strid i kvæll?
 Gunnar. Nej, nætop motsat.
 Jeg skulde prøve om jeg fik dig fra den.
 Eyolf. Det var en sælsom prøve!
 Gunnar. Nu; — dens utfall
 må blive som du vil.
 Eyolf (*står litt*). Hvem sender dig?
 Gunnar. Når slik du spørger, kan jeg også svare.
 (*Liten pause.*)
 — Det var Svanhilde!
 Eyolf. Krist!
 Gunnar. Men der er Hulda!

OTTENDE SCENE

De forrige. Hulda.

Hulda. God kvæll!
 Gunnar. God kvæll!
 Hulda. De menn så silde ute?
 Gunnar. Det fallt sig så.
 Hulda. Et vakkert vejr at gå i.
 Gunnar. Å-ja!
 Hulda. Hvad ærend fører hit?
 Gunnar. Slet intet.
 Hulda. Dit navn.
 Gunnar. Er Gunnar Tordson.
 Hulda. Nu; — til Tordis!
 Hun er alt gangen, tror jeg.
 Gunnar. Ja, jeg vet . . .
 Hulda. Så vet du også hvad du selv skal gjøre.
 Gunnar (*til Eyolf*). Du følger, Eyolf?
 Eyolf (*svarer ikke*).
 Hulda (*til Eyolf*). Hør — han spørger dig!
 Eyolf. Jeg følger om en stund.
 Gunnar. Farvel da, Eyolf!

E y o l f (*usikker*). Fortæl ej . . . vænt! Jeg må
først tale med dig.

(*Saftere.*) Gå blot litt utenfor.

G u n n a r. Jeg vil ej klamres
med fulle menn, som står i kress på tunet.

E y o l f. Skal I da klamres?

G u n n a r. Ja, hvem er vel de?
Hvad vil de her? (*Begge ser på Hulda.*)

H u l d a. Vet ej hvorom I taler.

E y o l f. Din gård står full av menn.

G u n n a r. . . . Bevæbnet alle.

H u l d a. Er de da sendt mot jer? — Hvad frygter I?
(*Kort pause.*)

G u n n a r. De kan ret være, hvis de vil. Jeg går.

E y o l f. Og venter ej?

G u n n a r. Har du stor lyst at følge,
så følg med straks! (*Kort pause.*)

E y o l f. Det kan jeg ikke.

G u n n a r. Godt! —

Farvel da, Eyolf Finson! (*Går.*)

E y o l f (*efter ham*). Vænt dog litt!

NIENDE SCENE

Hulda. Eyolf.

E y o l f. Der blev slik larm ved døren . . . Stængtes
den?

H u l d a. Hvem skulde stænge den?

E y o l f. Det vet jeg ikke . . .
(*Går derhen.*)

Jo, den er stængt! (*Kommer igjæn.*)

Slik spøk mig lite huer.

H u l d a. Hvem frygter du? — Det er vel ikke mig?

E y o l f. Frit valg mig fører hit — frit valg tilbake;
så tænker jeg er best for begge to.

H u l d a. Du haster stærkt i kvæll? — Skal du gå
snart?

E y o l f. Snart eller sent; men fri må døren være!

H u l d a. Det var en sælsom frygt — så ganske ny;
når fik du grunn til den i Huldas stue?

E y o l f (*står litt*). Visst før i kvæll! . . . Dit blik
er mig så dunkelt.

H u l d a. Du kan nok mørkne det.

E y o l f. Du ængster mig!

(*Går til de andre dører.*)

Den også låst — og den Hvad er det, Hulda?

H u l d a (*bestemt*). Spørg du dig selv — og kanskje
får du svar!

E y o l f (*ser længe taus på henne*). Hvis døren nu
var fri, så gik jeg straks.

H u l d a (*nærmere*). Men du skal blive — du skal
tale med mig!

E y o l f (*for sig*). Det ante mig jo straks.

H u l d a. Her er dit sæte!

E y o l f. Du vet nok alt?

H u l d a. Og derom kan du spørge?

E y o l f (*med plutselig anelse*). Hin høje kvinne i
et slør . . . ?

H u l d a. . . . Var mig.

E y o l f (*sætter sig*).

H u l d a (*flytter en stol hen til ham; sætter sig*).

Slik sat vi sist. — Det er nu længe siden.

Idag er kun igjæn: at regne over.

E y o l f. Vænt litt . . . vænt litt!

H u l d a. Du hører en som roper.

E y o l f. Ja, det er sant!

H u l d a. Tag blot et oppgjør med dig,
så går du lettere.

E y o l f. Da går jeg langsomt.

H u l d a. Snart får du lyset se som blinker mot dig.

E y o l f. Jeg gik dog hit i kvæll?

H u l d a. Til et farvel.

E y o l f. Jeg gik dog hit i kvæll!

H u l d a. Du kom men hvorfor?

E y o l f. Jeg kom, fordi . . . Ja, tal du blot, du Hulda,
så skal jeg høre om det træffer sammen.

H u l d a. Har du vel mærket dig det sære tegn:
her var så mange først; men færre — færre,
intil idag. — Nu er her bare vi to.

E y o l f. Ej dråpevis! Kom med det hele, Hulda!
Ti nu så vil jeg have ænde på det.

H u l d a. Da skal jeg give dig at tænke over
hvad mig vil hændes, når du går ifra mig. (*Pause.*)
Se dit! hin hjælm, hint skjold og spyd på væggen —
de skinner ille her i månens sted.

Hin dør er låst. — Derinnenfor et kammers —
det er nok lukket, men det åpnes tit.

I denne stue for de Aslaksønner

her er der flest, når her er ganske tomt.

Hit søkte du, her lever vore møter . . .

Her vil du sætte mig igjæn? —

E y o l f. Nej! nej!

H u l d a. Så nævnte vi nok Island. — Det var da.
Hvis nu jeg drog, jeg lignet stærkt en mø
som hørte tale om en sundheds-ø; —
men stundet dit, når hun var blevet — dødssyk.

E y o l f. Jeg ser du stænger til. — Nu vidre, Hulda!

H u l d a (*rejser sig*). Der er et siste vilkår, og det er:
slet ej at tænke på mig.

E y o l f. Hulda!

H u l d a. Ti! —

Vor ælskov var knapt slik som hin ved hove,
ej halvt en lek; der var litt alvor i den.

Jeg sat en skygge her og fik se livet,
og grep så efter det med sugekraft
som månen efter jorden og du fik
dens rike natter . . . Har du glæmt dem, Eyolf?

E y o l f. De drog mig med tusmørkets kogleri
fra pligt og bud, fra bisp — og hvisk i hallen:
de drog mig ænnu, da de stærke lyn
slog ned og dræpte, — ja de drog i kvæll
tross dagens anger og dens lyse løfter.
— Nu vidre, Hulda!

H u l d a. Disse kvæller blev
en pakt imellem os foruten ringer.
Åv dem rant gullet, som os smættet hop —
og ilden under, det var verdens had.
Så fast de bant, at alt som kom imellem,
det røk i stykker, og vi så knapt støvet.

Ti vore møter var en skyndsom flugt
 fra fortids jammer og fra ensom tænkning;
 tilbage ingen så; men øjeblikket
 lå ti år frem i lystens solskins-sitter,
 og angsten for idag, den skalv deri
 med ny og mægtig vellyst; ti den lo.
 Så blev det morgen!

E y o l f (*springer op*). Hulda, du lokker mig
 du støter væk!

Jeg kan forbanne dig, og jeg kan gråte.
 To alen fra dig — er der tyve mil.
 Her ved din højre side
 jeg svinger atter i din syke ælskov.

—————
 Nyss stod jeg på mit skib, som var lagt ut.
 Jeg så det svaje på den dype bølge
 og rykke hissig i de bundne sejl.
 Da tænkte jeg: det er min unge livslyst
 her i den mørke bugt på Hustadviken.
 Se, natten lider; luften lover vind —
 kom, lad os friste om den bærer over!
 Lad her det vænte, lad det gråte hist,
 lad bispen dåne i sin messesærk,
 jeg kalles skurk, behængt med svegne løfter,
 og hvær min handling
 Jeg vil lægge ut!
 fri vil jeg være, sætte sejl til!
 Se al min slægt, fra den tok land av Harald,
 og fulgte Erik, slap ved røde Svolder,
 og sank ved Stiklestad. stod op ved Læssø
 at stråle rolig højt i Håkons hall,
 har gjort som jeg: lagt ut, når best dem tyktes.
 — Det skib som ligger, tager mark i bunden.
 Ut, ut påny! — Jeg kom nyss utenfra,
 og midt i slaget tok jeg møte med dem!
 Her i den kvalme lund, hvor lunkne messer
 går om i luften, vokser ingen Finson. —
 Du sorte, bleke, du barmstærke Hulda,
 valkyrje, kom: — stig du ombord i skibet;
 straks vingen løfter det og skjærer dit

hvor raven kresser om de tørste hærskrig.

— Så er jeg lykkeligst! Væk, væk med hint!

Nu vil jeg lyde hvad der taler her —

(*slår sig for brystet.*)

det er min arvesaga, og dens runer

må jeg vel tyde, føræn jeg går under!

Hulda. Hvor du er værd at ælskes, værd at dø!

Eyolf. Hin mørke strid som stjæler al min magt

og gjør mig feig, forbytter mine løfter,

den er jeg træt av; — jeg må stride bedre!

Mit øje dummes, flyr de store vidder.

Mit bryst er trangt, og overalt der hænger

et tak ned på mig; — jeg er ved at kvæles!

Nu ut på havet! der er højt og vidt!

I stormen tales kun om store ting,

i bølgen sortner der en evighed,

og himlen tier, mens den tegner skyer.

Der kan jeg leve som mig huer best;

hvis regnskap kræves, er det ganske kort . . .

der lukkes til . . . en sten gik blot til bunden.

Følg med, du stærke; tag en brudesang,

din ælskov værd — tag målet for dens grænser

av rummet om dig, og dens seiersrus

skal vælte sammen med kampdagens torden.

(*Pause.*)

Hulda. Hvor du er værd at ælskes, værd at dø!

Eyolf (*næsten forfærdet*). Den bleke mine?

Hulda. Kjennes du ej ved? —

I den sig speiler som i stille vand

en bange tanke i dit eget bryst.

Eyolf. Og hvilken, Hulda?

Hulda. Du er rædd for døden.

Eyolf. Det tør du sige mig.

Hulda. Din hast til slaget
er flugt fra den. Det tause, tunge opgjør

du skriker over — men: stans litt og tag det!

Eyolf. At søke bort er og et opgjør, Hulda!

Hulda. Hvad her du brøt, du soner ikke hist.

Eyolf. Når du er med? . . . Vil du da ikke følge?

Hulda. Og om jeg fulgte — der er ænnu en.

E y o l f. Fra denne tvil just er det jeg vil drage.

H u l d a. Men den dig binder. Den skal løses først!

E y o l f. Det kan jeg ej Ha, nu jeg skimter
grænsen!

H u l d a (*bestandig stærkere*).

Du gav en hånd til mig og en til hende . . .

Nu må du prøve om du får dem sammen!

E y o l f. Hulda, du ængster mig!

H u l d a. K a n du det også, —

(*langsomt*.)

da er der ænnu ett som visst du glæmmer

(*Nærmere*.)

Kom — jeg vil hviske: — du har sveget mig.

E y o l f (*fra hende*). Dit blik mig dræper alt! —

Hvad vil du, Hulda?

H u l d a (*hæftig*). Om du fik hundre år at leve i,
du fattet ikke hvor jeg ælsket dig. —

Alt jeg har tænkt — alt jeg har lidt idag,

det lønner ej et l i v; og derfor, Eyolf . . . (*Holder inne*.)

E y o l f. Just hvor du stanser, taler du som best!

H u l d a (*skriker*). O, slit dig fra mig — hvis du
magter det!

Jeg så på noget i dit stærke bryst

som kunde løfte mig op, op . . . jeg vet ej.

Og jeg tok fast! — o, ved de høje himle,

sådan tok ingen fast! K a n du ej løfte,

da er der fare for du drages under.

E y o l f (*tilbaketredende, rolig*).

Jeg aldrig skalv hvor døden blev mig buden —

men k v i n n e hånd . . . (*Tar til sværdet*.)

H u l d a (*ler*). Nej, du tør ikke frygte.

Du skal få leve — hvis du leve vil! —

— Stig du blot in, og støt så muntert båten

bort fra det skjær hvor mig du satte av; —

du støter den ej bort fra al den jammer

som flaggret om dit hode her i kvæll

og jager efter dig utover havet.

E y o l f. Ve, er det sant? — Hulda, hvad vil du mere?

H u l d a. Du stanser atter for at tænke, Eyolf!

Det er den tænkning som har myrdet dig.

. Nej, jeg skal give dig det hele regnskap:
 du vil flygte med vor ælskov nyss,
 fordi du følte her var ikke rum.
 Fra vi blev kjænt, har vi vel andet gjort
 æn søkt at rydde os det rum den trængte?
 Jo mer vi gjorde — se, des mindre blev det . . .
 Vi har én time blot — og denne stue.

(Pause.)

E y o l f (*begynner at vakle*).
 Hulda, jeg kvæles; denne røk og ild.
 H u l d a. Er ikkun flammen av min kjærlighed.
 (*De ser ubevægelig på hinannen.*)

TIENDE SCENE

Arne (*i den røde kappe*). *De forrige.*

(*Stærk ild, som straks bryter inover.*)

A r n e (*i døren*). Nu får du komme, Hulda!

H u l d a. Nej! — jeg bliver.
 Eyolf? (*omfavner ham.*)
 (*Tæppet faller hurtig.*)

ARNE

(1858)

FØRSTE KAPITEL

Der var et dypt stup nede mellem to fjæll; gjænnem det stup drog en vand-rik elv tungt hen over sten og ur. Højt var der op på begge sider og bratt, hvorfor den ene side stod bar; men tæt inunder og så nær elven, at den vår og høst la væte henover, stod en frisk skog i klynge, så op og foran sig og kunde hverken komme hit eller dit.

«Æn om vi klædde fjællet?» sa eneren en dag til den utenlandske ek, som den stod nærmere æn alle de andre. Eken så ned for at komme efter, hvem det var som talte; dernæst så den op igjæn og taug. Elven arbejdet så tungt at den gik hvit; nordenvinden hadde lagt in gjænnem stupet og skrek i kløfterne; det bare fjæll hang tungt ut-over og frøs . . . «Æn om vi klædde fjællet?» sa eneren til furuen på den andre siden. «Skulde det være nogen, måtte det vel bli vi,» sa furuen; den tok sig i skjægget og så bortover til bjørken: «Hvad mener du?» Men bjørken gløttet varsomt op imot fjællet; så tungt lå det ut over henne, at hun syntes ikke at kunne dra pusten engang. «Lad os klæ det i Guds navn,» sa bjørken, og ikke flere æn disse tre var, så tok de på sig at klæ fjællet. Eneren gikk først.

Da de kom et stykke på vej, møtte de lynget. Eneren vilde likesom gå det forbi. «Nej, tag lynget med,» sa furuen. Og lynget i vej. Snart begyndte det at rape for eneren; «bit i mig,» sa lynget. Eneren så gjorde, og hvor der var bare en liten rift, der stak lynget en finger in, og hvor det først hadde fåt en finger, fik eneren hele hånden. De krabbet og krøp, furuen tungt efter, bjørken med. «Det er sælebot i det,» sa bjørken.

Men fjællet begyndte at tænke over, hvad det vel kunde være for noget småtteri, som fór og klorte opover

det. Og da det hadde tænkt på dette et par hundre år, sendte det en liten bæk nedover for at se efter. Det var ænda i vårflommen, og bækken smatt så længe, til den traf på lynget. «Kjære, kjære lyng, kan du ikke slippe mig frem; jeg er så liten,» sa bækken. Lynget hadde meget travelt, lettet bare på sig og arbejdet videre. Bækken inunder og frem. «Kjære, kjære ener, kan du ikke slippe mig frem; jeg er så liten.» Eneren så hvasst på den; men når lynget hadde sluppet den frem, kunde vel altid også den. Bækken opunder og frem, og kom nu dit hvor furuen stod og pustet i bakken. «Kjære, kjære furu, kan du ikke slippe mig frem; jeg er så liten, jeg,» sa bækken, kysset furuen på foten og gjorde sig så inderlig lækker. Furuen blev skamfull ved det og slap den frem. Men bjørken lettet på sig, før bækken spurte. «Hi, hi, hi,» sa bækken og vokste. «Ha, ha, ha,» sa bækken og vokste. «Ho, ho, ho!» sa bækken, og kastet lynget og eneren og furuen og bjørken framstupes og på rygg op og ned i de store bakker. Fjællet sat i mange hundre år og tænkte på, om det ikke hadde dradd på smilen den dag.

Det var tydelig nok: fjællet vilde ikke bli klædd. Lynget ærget sig, så det blev grønt igjæn, og da tok det avsted. «Frisk mot!» sa lynget.

Eneren hadde rejst sig på huk for at se på lynget; og så længe sat den på huk, til den sat opret. Den klødde sig i håret, satte i vej og bet så fast, at den syntes fjællet måtte kjænne det. «Vil ikke du ha mig, så vil jeg ha dig.» Furuen krøkte litt på tærne, for at kjænne om de var hele, lettet så på den ene foten, som var hel, så på den andre, som også var hel, så på dem begge to. Den undersøkte først hvor den hadde gått, dernæst hvor den hadde ligget, og ændelig hvor den skulde gå. Tok den så på at rusle i vej, og lot som den aldrig hadde fallt. Bjørken hadde sølet sig så styggt til, rejste sig nu og pyntet sig. Og nu var det avsted, fortere æn fort, opover og til siderne, i solskin og regnvejr. «Hvad er det også for noget,» sa fjællet, når sommersolen stod på — det glittret i duggen, fuglerne sang, skogmusen pep, haren hoppet, og røskatten gjænte sig og skrek.

Så var dagen kommet, at lynget fik det ene øje op

over fjællkanten. «Å nej, å nej, å nej!» sa lynget — og væk var det. «Kjære, hvad er det lynget ser?» sa eneren og kom så vidt at den fik kike op. «Å nej, å nej!» skrek den, og var væk. «Hvad er det som går av eneren idag?» sa furuen og tok lange skridt i solheten. Snart kunde den løfte sig på tærne og gløtte op. Å—nej!» Grener og pigger blev stående ænde tilvejs av forundring. Den kavet avsted, kom op, og væk var den. «Hvad er det alle de andre ser, og ikke jeg,» sa bjørken, lettet skjørterne vel op og trippet efter. Der fik den hele hodet op med én gang. «Å-å! — står her ikke en stor skog både av furu og lyng og ener og bjørk oppe på marken og venter os,» sa bjørken, og bladene skalv i solskinnet, så duggen trillet. «Ja, slik er det at nå frem.» sa eneren.

ANNET KAPITEL

Oppe på Kampen var det, at Arne blev født. Hans mor het Margit og var eneste barn på plassen Kampen. I sit attende år blev hun engang sittende for længe efter ved en dans; følget hennes var gåt fra henne, og da tænkte Margit, at vejen hjemover blev like lang for henne, enten hun væntet den dansen over eller ej. Og således hændte det sig, at Margit blev sittende der, til spillemannen, Nils skrædder kallet, med ett la felen, som han plejde, når drikken tok ham, lot andre tralle, trev den vakkreste jænte, flyttet foten så sikkert som takten i en vise, og hændet med støvlehælen hatten av den høyeste han så. — «Ho!» sa han.

Da Margit gik hjem den kvæll, spillet månen så forunderlig vakkert på sneen. Kommen op på svalen, hvor hun skulde ligge, måtte hun ænnu en gang se ut. Hun tok av sig livstykket, men blev stående med det i hånden. Da følte hun, at hun frøs, drog til i hast, klædde sig av og puttet sig langt in under fællen. Den nat drømte Margit om en stor, rød ko, som var kommet borti akeren. Hun skulde jage den derifra, men alt det hun strævde, kunde hun ikke komme av flækken; koen stod rolig og åt, til den blev så rund og mæt, og alt imellem så den bort på henne med store, tunge øjne.

Næste gang der blev dans i bygden, var Margit der. Hun vilde lite med at danse den kvæll; hun blev sittende at høre spillet, og syntes det henne rart at ikke også andre hadde bedre hug til det. Men da det led på, rejste spillemannen sig op og vilde danse. Han gik like bort til Margit Kampen med én gang Hun visste næsten ikke av det; men hun danset danset med Nils skrædder!

Snart blev det varmere i vejret, og man danset ikke mere. Den vår tok Margit sig slik av et lite lam som var blet sykt for dem, at moren næsten syntes det var for meget. «Det er da bare et lam,» sa moren. «Ja, men det er sykt,» sa Margit.

Det var længe siden hun hadde været i kirke; hun unte moren bedre at gå, sa hun, og nogen måtte være hjemme. En søndag ut på sommeren, det var så vakkert i vejret, at højet gjerne kunde stå det døgn over, sa moren, at nu turde de visst gå begge to. Margit kunde ikke svare stort til det og klædde sig på; men da de var kommet så langt at de kunde høre kirkeklokkerne, skar hun i at gråte. Moren blev likblek; de gik videre, moren foran, hun efter, hørte prækenen, sang salmerne til den siste, hørte bønnen med og lot det ringe ut, før de gik. Men da de atter var kommet hjem i stuen, tok moren henne mellem begge sine hænder og sa: «Gjæm ingen ting bort for mig, barnet mit!»

Der kom atter en vinter; da danset ikke Margit. Men Nils skrædder spilte, drak mere æn før og svang altid til slut den vakkreste jænten i laget. Den gang fortaltes det for et visst ord, at han kunde få hvilken han vilde av bygdens gildeste gårdmannsjænter; somme la til, at Eli Bøen selv hadde fritt for sin datter Birgit, der var syk av kjærlighed til ham.

Men nætop på den tid var det, at der blev båret et barn over dåben for husmannsjænten på Kampen; det fik navnet Arne, men Nils skrædder lagdes ut som far.

Samme dags kvæll var Nils i et stort bryllup; der drakk han sig full. Han vilde ikke spille, men danset bestandig og tålte næppe nogen annen på gulv. Men da han kom bort til Birgit Bøen og bød henne op, vægret hun sig. Han lo kort, vændte sig på hælen, og trev fat i

den første den beste. Hun holdt imot. Han så ned; det var en liten sort en som hadde sittet og nidstirret på ham, og nu var ganske blek. Han bøjde sig let over henne og hvisket: «Danser du ikke med m i g, Karen?» Hun svarte ikke. Han spurte en gang til. Da svarte hun — hviskende som han spurte: «Den dansen kunde gå lenger æn jeg vilde.» — Han drog sig langsomt tilbake, men kommen midt på gulvet gjorde han et kast og danset nu hallingen alene. Der var ingen annen som danset; de stod tause og så på.

Siden gik han bort på låven, og der la han sig ned og gråt.

Margit sat hjemme med den lille gutten. Hun hørte om Nils, der han fór fra dans til dans, så på gutten og gråt, så atter på ham og var glad. Det første hun lærte gutten, var at si papa; men det turde hun ikke, når moren eller bestemoren, som hun herefter het, kunde sitte i nærheten. Følgen derav var, at det blev bestemoren som gutten kalte papa. Det kostet Margit meget at lære ham av med det, og bidrog dette igjæn til, at hun drog op et tidligt næmme i ham. Han var ikke meget stor, da han visste at Nils skrædder var hans far, — og kommen i den alder at det eventyrlige smakte, fik han også vite hvad slags kar Nils skrædder var. Bestemoren hadde strængt forbudt ændog at nævne ham; hennes meste idræt var det at få plassen Kampen lagt ut til gård, så datteren og hennes gut kunde være omsorgsløse. Hun brukte gårdejerens fattigdom, fik plassen kjøpt, avbetalte hvært år, og forestod arbejdet som en mann; ti hun hadde været enke i fjorten år. Kampen var stor og blev utvidet, så den alt nu fødte fire kjør, seksten sauer, og ejde halvten i en hest.

Nils skrædder fór imidlertid på bygden. Fortjenesten var tat av for ham, dels fordi han hadde mindre hug til at skjøtte den, dels også fordi han ikke var likt som før. Han slog sig da mere på felespillet, og dette gav oftere drik, dermed slagsmål og onde dager. Der var dem som hadde hørt ham klage sig.

Arne kunde være såpas som seks år, da han en vinterdag regjerte i sengen, hvis åklæ han hadde oppe til sejl,

og sat og styrte med en slev. Bestemoren sat inne og spant, hadde sine egne tanker og nikket stundom, som skulde det stå fast, det hun tænkte. Da visste gutten han var upåagtet, og nu sang han, som han hadde lært den, visen om Nils skrædder, rå og vill som den var:

Dersom du ikke kom til igår,
har du hørt gjeti han Nils skrædder, så staut han går.

Dersom du ikke kom til her ene dagen,
har du hørt gjeti, hvor han la'e Knut Storedragen.

Det var oppå låvetaket hans Ola-Per Kviste:
«Næste gang jeg skal hive dig, må du ha med lite niste.»

Hans Bugge var så navngjeten en mann,
at det spøkte etter'n både land og strand.

«Sig fort, Nils skrædder, hvor du ligge vill!
så skal jeg spytte på flækken og legge hodet dit til.» —

«Å, kom mig først så nær, at jeg kan kjenne dig på
tæften!
Tror nu ikke, du slår nogen mann omkuld med kjæften.»

Det første taket var bare så som så.
Begge de karerne vilde ha det med at stå.

Det andre taket glapp for han Bugge-Hans.
«Blir du trøtt nu, Buggingen? det er en stræng dans.»

Det tredje taket fór Hans framstupes, så blodet spratt —
«Det var svært, som du spyttet, kar!» — «Å, jøje,
hvor jeg datt!» —

Længer sang gutten ikke; der var to vers til, som nok
moren ikke hadde lært ham:

Har du set et træ legge skygge på nyfallen sne?
Har du set han Nils mot en ungmø le?

Har du set han Nils sætte foten frem i dansen?
Er du jænte, så gå! — det er for sent, når du har
tapt sansen.

Disse to vers kunde bestemoren, og kom dem bedre i hug nu da de ikke blev sunget. Hun sa intet til gutten, men til moren sa hun: «Lær gutten godt om din egen skam; glæm ikke de to siste vers!» —

Nils skrædder hadde drikken slått ned, så han ikke lenger var den samme som før. Der var dem som mente, at snart var han takendes.

Da hændte det sig, at to Amerikanere gjæstet bygden og hørte om, at der i nærheten var bryllup, som de straks vilde se for at komme efter skikkene. Der spilte Nils. De gav en daler hver i spillepenger og bad om hallingen. Ingen vilde by sig til at danse den, så meget han også blev bedt. Nogen og hver bad Nils selv danse: «han var dog den beste.» Han vægret sig, desto sterkere blev opfordringen, tilsist enstemmig, og dette var hvad han vilde. Han gav felen til en annen, tok trøje og hue av, trådte in i kredsene og smilte. Nu fulgte den gamle opmærksomhet ham, og det gav ham også den gamle kraft. Folk trængte så nær sammen som muligt, de bakerste krøp på bord og bænker, nogen jænter stod høyt over de andre, og den fremste av dem — høy med lyse, brunt-vækslende hår, men blå øjne dypt under en sterk panne, en langtrukken munn der ofte smilte, og da litt til den ene side — var Birgit Bøen. Nils så henne, idet han kastet øjet op efter biten. Det spilte op, der intrådte dyp stillhet, og han gav sig i vej. Han slengte sig henad gulvet, gik efter den ene side halvt på skakke, i takt med felen, diltet, kastet benene nu og da i kors under sig, spratt op igjæn, tok stilling som til kast — og gikk på skakke som før. Felen førtes av en dygtig hånd. Slåtten tok mere og mere brand, Nils kom mere bakover med hodet — og med ett lå støvlehælen til biten, så støvet drysset ned over dem. Folk lo og skrek omkring ham, jænterne stod, som kunde de ikke drage pusten. Slåtten hujet in imellem dem, ægget på ny med værre og værre rykk. Han stod heller ikke imot, la

legemet forover, småsprang i takt, rettet sig som til kast, narret, slæntret som før, og da han så ut som han slet ikke tænkte på sprang, dundret støvlehælen mot biten, og om igjæn, om igjæn, så rundkast forover, bakover, og stod han hvær gang like rank på foten. Han vilde ikke mere. Felen gjorde nogen kâte rænn ut fra slåtten, arbejdet sig ned i en dyp tone, hvor den sittret av og kom bort i et enkelt langt strøk på bassen. Gruppen spredtes, en stærk samtale, hvori rop og skrik avløste stillheden. Nils stod op efter væggen; da kom Amerikanerne med sin tolk bort til ham og gav ham hvær fem daler. Atter stillhed.

Amerikanerne talte litt med tolken; derpå spurte denne om han vilde drage med som deres tjener; han skulde få hvad han vilde. «Hvorhen?» spurte Nils; folk trykte sig så tæt in på dem som muligt. «Ut i værden,» blev der svaret. «Når?» spurte Nils, så sig om med lysende ansigt, traf Birgit Bøens og slap det ikke siden. — «Om en uke, når de kommer tilbake,» blev der svaret. «Det kunde hænde jeg var færdig,» svarte Nils, vejende sine to femdalere. — Han hadde støttet den ene arm på en hosstående manns skulder, og den skalv så mannen vilde sætte ham i bänk.

«Det er visst ingenting,» svarte Nils, gjorde nogen svigtende skridt bortover gulvet, derpå nogen faste, vændte sig og bad om en springdans.

Alle jænter hadde stillet sig frem. Han så sig også om, længe og langsomt, gikk så bent over til en i mørk stakk, og det var Birgit Bøen. Han rakte hånden frem, og hun gav begge sine; da lo han, veg tilbake, tok en ved hennes side og danset overgiven avsted. Blodet fór Birgit op i hals og åsyn. En høj mann med et blidt ansigt stod like bak henne; han tok henne ved hånden og danset avsted — efter Nils. Denne så det, og kanskje det var av vanvare, at han danset så hårdt imot dem, at mannen og Birgit væltet overænde med stort fall. Latter og skrål rejste sig rundt omkring. Birgit kom sig ændelig op, gik avsides og gråt meget.

Mannen med det blide ansigt rejste sig langsommere, gikk like bort til Nils, som ænnu danset. «Du får stoppe

litt.» sa mannen. Nils hørte ikke, og da tok mannen ham ved armen. Nils slet sig fra ham og så på ham. «Jeg kjenner dig ikke.» sa han med smil. «Nej, men nu skal du få kjenne mig.» sa mannen med det blide ansigt, og la til ham like over det ene øje. Nils, der ikke væntet slikt, stupte med tungt, svært fall like over den skarpkantede gruesten, vilde straks rejse sig, men kunde ikke; hans rygg var brutt.

På Kampen var foregått en forandring. Bestemoren hadde skrantet på det siste, og straks hun begynte dermed, fikk hun travlere æn ellers med at samle penger til den ændelige utløsning av gården. «Så har du og gutten hvad I trenger. Og slipper du nogen in at ødelægge det for eder, så vander jeg mig, der jeg ligger.» Ut på høsten hadde hun også hat den glæde at kunne rusle op til den forrige hovedgård med den siste rest av skylden, og glad var hun, da hun sat på bænken igjæn og kunde sige: «Nu er det gjort.» Men i samme stund fik hun også sin helsott; hun vilde straks til sengs, og rejste sig ikke mere. Datteren grov henne ned, hvor plass var ledig på kirkegården, og en vakker hovedstav fik hun, hvorpå hennes navn og alder stod, samt et salmevers av Kingo. Fjorten dager efter den dag hun fik jorden, var hennes sorte søndagskjole gjort om til klær for gutten, og da han stod i dem, blev han så alvorlig, som om bestemoren var kommet igjæn. Av sig selv gik han bort til den storstilede spennebok, som bestemoren hadde læst og sunget av hvær søndag; han åpnet den, og inne i lå hennes briller. Dem hadde aldrig gutten fåt lov at røre i hennes levende live; nu tok han dem rædd op, satte dem på næsen, og så igjænnem dem ned i boken. Alt blev tåke. Det var dog underligt, tænkte gutten; i dem var det bestemor kunde læse Guds ord. Han holdt dem højt mot lyset, for at se hvad fejlte, og — der lå brillerne på gulvet!

Han blev meget rædd, og da døren i det samme åpnedes, var det ham, som bestemoren skulde komme in; men det var moren, og bak henne seks mann, der med meget tramp og støj førte en bæreseng mellem sig som de satte midt på gulvet. Døren stod længe åpen efter dem, så det blev koldt i stuen.

I sengen lå en mann med mørkt hår og blekt ansigt; moren gik omkring og gråt; «læg ham varlig bort på sengen.» bad hun og hjalp selv til. Men alt som mænene flyttet sig med ham, skrek det i noget under deres føtter. «Å det er bare bestemors briller,» tænkte gutten; men ha sa det ikke.

TREDJE KAPITEL

Det var just om høsten, som før mældt. Otte dager efter at Nils skrædder var båret in til Margit Kampen, kom der bud fra Amerikanerne, at han måtte holde sig færdig. Han lå nætop og vred sig i svære smertetak, og idet han bet tænderne sammen, skrek han: «Lad dem rejse til helvede!» Margit blev stående, som hadde hun ikke fåt svar. Han mærket det, og en stund efter gjæntok han langsomt og mat: «Lad dem — rejsel!»

Ut på vinteren kom han sig så vidt han kunde sitte oppe, skjönt hans helse var brutt ned for al hans levetid. Første gangen han sat ordentlig oppe, tok han felen frem, stemte, men kom i slik rørelse, at han måtte til sengs igjen. Han var meget fåmælt, men god at omgås, og da det led længer, læste han med gutten og begynte at ta arbejde hjemme i huset. Ut kom han ikke, og med dem som så til ham, talte han ikke. I førstningen bar Margit tidender til ham fra bygden; bakefter var han mørk; så holdt hun op.

Ut på våren sat han og Margit længer æn sædvanlig og samtalte efter kvællsmaten. Gutten blev da jaget til sengs. Et stykke hen på våren blev der lyst for dem i kirken, og siden blev de gift i al stillhed.

Han arbejdet med på marken, og ordnet alt forstandig og med roligheid. Margit sa til gutten: «Der er både nytte og glæde i ham. Nu må du være lydig og snill, at du kan gjøre dit beste for ham.»

Margit hadde altid holdt sig litt førlig midt i sin sorg; hun var rødlig i ansigtet og hadde ret store øjne, som så æn større ut derved, at der lå en ring om dem. Hun hadde tykke læber, rundladent ansigt, og så frisk og stærk ut, skjönt hun ikke hadde store kræfter. I denne

tid så hun bedre ut æn nogensinde og sang bestandig, som hennes vis var når hun arbejdet.

Så var det en søndag eftermiddag far og søn gik ut for at se, hvorledes det artet sig det år på marken. Arne fór rundt om faren og skjót med pil og bue; Nils hadde selv laget dem for gutten. Således bar det opover like mot vejen, som førte fra kirken og præstegården ned i den såkallte bredebygd. Nils satte sig på en sten ved veikanten og fallt i tanker, gutten skjót henad vejen og sprang efter pilen; det var i retning mot kirken. «Ikke for langt bort,» sa faren. Som gutten best fór der, stanste han, som han lydde. «Far, jeg hører det spille.» Denne lydde med; de hørte felespil, somme tider la rop og vill støj sig over, men durende opunder gik bestandig vognrammel og hovslag; det var et brudefølge som vændte hjem fra kirke. «Kom hit, gut!» ropte faren, og Arne hørte på tonen at han måtte springe. Faren hadde skyndsomt rejst sig og gjæmte sig bak et stort træ; gutten efter; — «ikke hit, men dit!» — gutten bak et orekjærr . . . Allerede bøjde vognrækken om bjørkeskogen, de kom i rasende trav, hæstene var hvite av skum, fulle folk skrek og hujet; far og søn talte vogn for vogn; der var i alt fjorten. I den første sat to spillmænn, og brudeslåttén klang gjennem tørvejret; en gut stod bakpå og kjørte. Efter kom en kronebrud, der sat høy og skinte i solen; hun smilte, og munnen drog sig til den ene side; hos henne sat en blåklædd mann med et blidt ansigt. Følget kom efter, mennene sat i kvinnernes fang, bakpå sat smågutter, fulle folk kjørte — seks på én hest; kjøgemesteren kom i siste vogn og holdt et brønnevinsanker i fanget. De drog forbi med rop og sang, fór framstupes nedad bakken; felespillet, skriket, vognrammelen stod op efter dem i tåken, luftdraget bar et enkelt skrik op, snart bare dump dur, og så intet. Nils stod ænnu ubevægelig; det raslet bak ham, han vændte sig; det var gutten som kröp frem.

«Hvem var det, far?» Men gutten skvatt til; ti faren var stygg i ansigtet. Arne stod stille og væntet svar; siden stod han fordi han intet fik. Langt om længe blev han utålmodig og våget igjen: «Skal vi gå?» Nils så

ænnu som efter brudefølget, tok sig nu sammen og gik; Arne efter. Han la en pil på buen, skjøt av og løp. «Trø ikke ned engen,» sa Nils kort. Gutten lot pilen ligge, og kom igjæn. En stund efter hadde han glæmt det, og mens faren en gang stod stille, la han sig ned og stupte haukråke. «Læg ikke ned engen, siger jeg;» han blev tat og løftet efter den ene arm, som vilde den av led. Siden gik han noget stille bakefter.

I døren væntet Margit dem; hun kom nætop fra fjøset, hvor hun nok hadde hat strængt arbejde; ti hennes hår var pjusket, linnedet urent, og klærne likeså; men hun stod i døren og smilte: «Et par av kjørne har slitt sig og gjort ugagn; nu er de atter bundet.» — «Du måtte dog fli dig litt på en søndag,» sa Nils, idet han gik forbi in i stuen. «Ja, nu er det råd til at fli sig, når arbejdet er ændt,» sa Margit og gik efter. Hun begynte straks, og sang mens hun stelte sig. Nu sang Margit godt; men somme tider var hun litt tyk i målet. Hold op med det gnålet,» sa Nils; han hadde kastet sig bakover i sengen. Margit holdt op. Da kom gutten stormende in: «Her er kommet en stor, sort hund til gårds, stygg i synet —!» — «Hold kjæft, gut,» sa Nils i sengen, og tok den ene fot ut for at trampe med den; «fanden til uvejr der står av den gutten støtt,» mumlet han henefter, og drog foten op igjæn. Moren truet til gutten. «Du ser da vel, at far ikke er i godlaget,» mente hun. «Vil du ikke ha litt stærk kaffe med sirup i?» sa hun; hun vilde gjøre ham god igjæn. Dette var en drik som bestemoren hadde likt, og de andre med henne. Nils likte den slet ikke, men hadde dog drukket den, fordi de andre gjorde det. «Vil du ikke ha litt stærk kaffe med sirup i?» gjæntok Margit; ti han hadde ikke svart første gangen. Nils rejste sig på begge albuer og skrek: «Tror du jeg vil tulle i mig det svineri!» — Margit blev rent forundret, tok gutten med sig og gik.

De hadde adskilligt at stelle med ute, og kom ikke in før med kvællsmaten. Da var Nils borte. Arne blev sendt ut på marken for at rope ham in, men fant ham ingensteds. De væntet til maten næsten blev kold, spiste så, og ænnu var ikke Nils kommet. Margit blev urolig,

sendte gutten til sengs og satte sig for at vente. Litt over midnat kom Nils. «Kjære, hvor har du været?» spurte hun. «Det skiller dig ikke,» svarte han og satte sig langsomt på bænken. Han var full.

Siden var Nils ofte på bygden, og bestandig kom han full hjem. «Jeg holder det ikke ut her hjemme med dig,» sa han, engang han kom. Hun søkte blidt at forsvare sig, og da trampet han i gulvet og bad henne tie; var han full, så var det hennes skyll; var han slem, var det også hennes; var han krøbling og et ulykkelig menneske for alle sine levedager, så var det også hennes skyll — og den helvedes guttens, som hun åtte. «Hvorfor gik du bestandig og hang efter mig?» sa han og gråt. «Hvad ondt hadde jeg gjort, at du ikke kunde la mig i fred?» Men Gud frælse og bevare mig,» sa Margit, «var det mig som gik efter dig?» «Ja, det var det!» rejste han sig og skrek, og gjænnem gråt fortfør han: «Du har nu tilsist fåt det som du vil ha det. Jeg slæper mig nu omkring her fra træ til træ, jeg går hver dag og ser på min egen grav. Men jeg kunde ha levd i herlighed med bygdens gildeste gårdjænte, jeg kunde ha rejst så langt solen går, — hadde ikke du og den fordømte gutten din lagt eder i vejen for mig.» Hun søkte atter at forsvare sig; «det var da i alle fald ikke guttens skyll.» «Tier du ikke, så slår jeg dig!» — og han slog henne.

Når han den næste dag hadde sovet rusen ut, var han skamfull og især meget snill mot gutten. Men snart var han full igjæn, og da slog han henne; tilsist slog han moren næsten hver gang han var full, — gutten gråt og bar sig, da slog han også ham. Somme tider angret han det så stærkt, at han måtte ut. I denne tid fik han atter hug på dansen, spilte som før, og tok gutten med for at bære kassen. Der så gutten meget. Moren gråt fordi han skulde være med, men turde ikke sige det til faren. «Hold dig til Gud, og lær ikke noget styggt,» bad hun og kjælte for ham. Men på dansene var det meget morsomt, og her hjemme hos moren var det ikke morsomt. Han vændte sig mere og mere fra henne og til faren. Hun så det og tidde. Fra dansene kunde han mange viser, og dem sang han siden for faren; det moret denne, og det

var stundom gutten kunde få ham til å le. Men dette smigret gutten så, at han siden tok i for at lære så mange viser som muligt; snart mærket han sig, hvad slags det var faren likte best, og hvad for noget i dem han lo ved. Hvor der nu ikke var sådant i viserne, la gutten det in av sig selv, så godt han kunde, og dette gav ham en tidlig øvelse i at sette ord sammen efter musik. Det var gjerne spotteviser og lede ting, sagt om folk som var kommet til magt og velstand, faren likte best, og gutten sang.

Moren vilde ændelig ha ham med sig i fjøset om kvællene; mangehånde påskudd fant han for at undgå det; men når de nyttet intet, og han måtte dit, da talte hun vakkert til ham om Gud og det gode, og ændte gjerne med under sterk gråt at ta ham in til sig, be ham, tigge ham om ikke at bli noget slet menneske.

Moren læste med ham, og gutten var lærenæm over al måte. Faren var såre stolt herav, og fortalte ham, særlig når han var full, at han hadde hans hode.

Ved dansene plejde snart faren, når drikken vant på ham, opfordre Arne til at synge for folket. Han gjorde det under latter og støj, vise efter vise; bifallet glædet sønnen næsten mere æn faren, og der var tilsist ingen ænde på de viser han kunde synge. Bekymrede mødre som hørte det, gik selv til moren og talte om det, på grund av at visernes innhold ikke var som det burde. Moren tok fat i gutten og forbød ham ved Gud og alt godt at synge slike viser, og nu forekom det gutten, at alt det som han hadde trøjsamhet av, det var moren imot. Han fortalte til faren for første gang, hvad moren hadde sagt. Da fik hun lide meget ondt derfor, engang faren var full; han tidde med allting til da. Men så gik det også op for gutten hvad han hadde gjort, og han bad i sin sjæl Gud og henne om forladelse, da han ikke kunde komme sig til at gjøre det åpenlyst. Moren var like venlig mot ham, og det skar ham i hjertet.

Engang glænte han det dog. Han hadde det ved sig, at han kunde ape efter alt folk, navnlig kunde han tale og synge efter dem. Moren kom in en kvæll gutten underholdt faren hermed, og faren fallt på, da hun var gåt igjæn, at han også skulde synge efter moren. Han

vægret sig i førstningen; men faren, som lå borti sengen og lo, så han rystet, vilde ændelig at han også skulde synge efter moren. Hun er borte, tænkte gutten, og kan ikke høre det, og han sang efter henne slik som hun somme tider sang, når hun var bæs og gråtfull. Faren lo, så det næsten spøkte om gutten, og han tidde av sig selv. Da kom moren in fra kjøkkenet, så langt og tungt på gutten, gik borti hylden efter en ringe, og bar den ut.

Han blev brønnende het over det hele legeme; hun hadde hørt altsammen. Han sprang ned fra bordet, hvor han hadde sittet, gik ut, kastet sig på marken, og vilde likesom grave sig ned. Han hadde ingen ro, rejste sig og vilde lenger bort. Han gik forbi låven, og bak den sat moren og sydde på en ny fin skjorte — nætop til ham. Hun plejde ellers at synge en salme over arbejdet, når hun sat slik; men nu sang hun ikke. Hun gråt heller ikke, hun bare sat og sydde. Men da kunde ikke Arne holde det ut lenger; han kastet sig ned i græsset like foran henne, så op på henne, og gråt så det hulket i ham. Moren slap arbejdet, og tok hans hode mellem sine hender. «Stakkars Arne,» sa hun og la sit nedtil. Han forsøkte ikke på at sige et ord, men gråt som han ikke hadde gjort før. «Visste nok, du var god i grunnen,» sa moren, og strøk ham nedad håret. «Mor, du skal ikke sige nej til det jeg ber om,» var det første han kunde sige. — «Det vet du jeg ikke gjør,» svarte hun. Han forsøkte at stanse gråten, og så fremstammet han med hodet i hennes fang: «Mor — syng noget for mig!» — «Kjære, jeg kan jo ikke,» sa hun sagte. «Mor, syng noget for mig,» bad gutten, «eller jeg tror aldrig jeg er god til at se på dig mere.» Hun strøk på hans hår, men tidde. «Mor, syng, syng, hører du! Syng!» tigget han, «eller jeg går så langt bort, at jeg aldrig mere kommer hjem igjen.» Og mens han nu, fjorten i sit femtende år som han var, lå der med hodet i morens fang, satte hun sig til at synge over ham:

Herre, tag i din stærke hånd
barnet, som leker ved stranden!
Send du din værdige helligånd,
at det kan leke selvannen.

Vandet er dypt, og bunden glatt;
Herre, får h a n først i armen fat,
drukner det ikke, men lever,
til du det nåde-rik hæver.

Moderen sitter i tunge savn,
vet ikke, hvor det farer,
ganger for døren, roper dets navn,
hører slet ikke, det svarer.
Tænker som så: Hvor æn det er,
han og du er det altid nær;
Jesus, dets lille broder,
følger det hjem til moder.

Hun sang flere vers; Arne lå stille; der fallt velsignet fred på ham, og under denne følte han at han blev vederkvægende træt. Det siste han tydelig hørte, var om Jesus; det flyttet med ham in i meget lys, og her var det som om tolv, tretten sang; men morens stemme hørte han over dem alle. Vakkreere mål hadde han aldrig hørt, han bad om at få synge så. Det tyktes ham, at kunde han synge rigtig sagte, så fant han det, og nu sang han sagte, op igjæn og sagte, og ænnu mere sagte, og det begynte næsten at bli livsaligt, da han glad herover straks tok i med sterk stemme, og borte var det. Han vågnet, så og hørte sig omkring, men fornam intet uten den evige, sterke fossedur, og her tillike den lille elvebæk som gik tæt om låven med sagte og bestandig støj. Moren var borte; hun hadde lagt under hans hode den halvfærdige skjorte og sin trøje.

FJÆRDE KAPITEL

Da nu den tid var kommet, at kreaturerne skulde gjætes i skogen, vilde han gjæte. Faren satte sig derimot; han hadde jo aldrig gjætet før og var nu i det femtende år. Men så godt talte han for sig, at det blev som han vilde, og hele den vår, sommer og høst var han blot hjemme og sov; ellers i skogen med sig selv den utslagne dag.

Dit op til sig selv tok han sine bøker med. Han læste og skar bokstaver i barken; han gik og tænkte, længtes og sang; men når han om kvællen kom hjem, var faren ofte full, slog hans mor, forbante henne og bygden, og talte om at han engang kunde ha rejst langt bort. Da kom der også rejselængsel i gutten. Det var ille her, og bøkerne bar ut, og somme tider var det likesom også luften bar ut og over de høje fjælle.

Så var det at han midtsommers møtte Kristian, kaptejnens ældste søn, som fulgte tjenestegutten til skogs efter hæstene for at få ride hjem. Han var et par år ældre æn Arne, let og lystig, ustadig i al sin tanke, men midt in imellem sterk i sine forsæt. Han talte hurtig og avbrutt, gjerne om to ting på én gang, red hæster uten sadel, skjøt fugler i luften, fisket med flue og forekom Arne at være målet for alt liv. Han hadde også hug til at reise, og fortalte Arne om fremmede land så det strålte omkring dem. Han mærket Arnes lyst til læsning, og nu bar han op til ham de bøker han selv hadde læst; efter hvært som Arne læste unda, fik han nye; han sat selv der om søndagen og lærte ham at komme til rette med geografi og landkart, og hele den sommer og høst læste Arne, så han blev blek og mager.

Om vinteren fik han lov til at læse hjemme, da han dels skulde gå til konfirmationen neste år, dels altid visste at omgås faren. Han begyndte med at gå på skole; men der syntes det ham best, når han fik lukke øjnene og tænke sig til bøkerne hjemme; beller ikke var nogen bondegut lenger hans kammerat.

Farens mishandling av moren tiltok med årene, likesom hans drik og legemssmærter. Og når Arne desuagtet måtte sitte og fornøje ham, for at skaffe moren fred den stund, og da ofte sige ting han nu foragtet i sit hjerte, tok han had til faren. Dette bar han dypt hos sig, såvel som sin kjærlighet til moren. Møtte han Kristian, gik talen fort om de store rejser og bøkerne; selv for ham tidde han om, hvorledes det stod til hjemme. Men mangen gang når han kom fra de vidtfarende samtaler, gik hjemover alene, og tænkte på hvad han nu måske fik at

møte, gråt han, og bad Gud mellem sine stjærner at sørge for at han snart måtte få lov at rejse.

Om sommeren blev Kristian og han konfirmeret. Straks efter satte hin igjænnær sin plan. Faren måtte la ham slippe avsted for at bli sjømann; han forærte Arne sine bøker, lovte at skrive ham flittig til — og rejste.

Nu stod Arne alene.

I denne tid fik han atter lyst til at skrive viser. Han lapper ikke lenger på gamle, han laget nye, og la i dem hvad som gjorde ham mest ondt.

Men sinnet blev ham for tungt, og sorgen sprængte viserne for ham. Han lå nu i lange søvnløse nætter, og gjorde det til visshed hos sig selv at han ikke lenger kunde holde det ut, men vilde rejse langt bort, søke Kristian — og ikke si et ord derom til nogen. Han tænkte på moren, og hvad der skulde bli av henne, — og han kunde næsten ikke se henne i ansigtet.

Da sat han en kvæll langt utover og læste. Når det blev ham for tungt, var det bøkerne han tok til, og mærket ikke at de øket giften. Faren var i bryllup, men ventedes hjem den kvæll; moren var trøtt og redd ham, hadde derfor lagt sig. Arne fór op ved et tungt fall i gangen og skramlet av noget hårdt, som slog mot døren. Det var faren som kom hjem.

Arne fik døren op og så på ham. «Er det dig, kloke gutten; kom og hjelp far din op!» Han blev løftet og støttet inover mot bænken. Arne tok felekassen, bar in efter og lukket døren. «Ja, se på mig, du kloke gutten; jeg ser ikke vakker ut nu; det er ikke lenger han Nils skrædder. Det siger — jeg dig, at du — aldrig skal drikke brønnevin; det er — djævelen, værden og vort eget kjød — — han står de hoffærdige imot, de ydmyge gir han nåde. — — Å jøje, jøje mig! — Hvor langt det ret er kommet med mig!»

Han sat en stund stille, så sang han gråtende:

Herre, du milde frælsermann,
hjælp du mig, hvis jeg hjælpes kan;
jeg ligger vel dypt i syndens skarn,
men er dog dit eget forløste barn!

«Herre, jeg er ikke værd, at du skal gange in under mit tak; men sig ikkun et ord —» Han kastet sig forover, gjæmte ansigtet i sine hænder og gråt som i krampe. Længe lå han slik, og da nævnte han ordlydende av Bibelen, som han vel hadde lært det for over tyve år siden: «Men hun kom og tilbad ham og sa: Herre, hjælp mig! — Men han svarte og sa: Det er ikke smukt at ta børnenes brød og kaste det for de små hunde. — Men hun sa: Jo, Herre, de små hunde æder dog av de smuler som faller av deres herres bord.»

Han tidde, men gråt nu mere oppløst og stille.

Moren var vågnet for længe siden, men hadde ikke turdet se op; nu da han gråt som en forløst, satte hun sig på albuerne og så op.

Men neppe blev Nils henne var, før han skrek bortover til henne: «Ser du op, du også, — du vilde vel se hvorledes du har flidd mig til. Ja, slik ser jeg nu ut, akkurat slik!» — — Han rejste sig op, og hun gjæmte sig under fællen. «Nej, gjæm dig ikke, jeg finner dig nok,» sa han, idet han strakte den høje hånd famlende frem for sig med utstrakt pekefinger. — «Krill, krill!» sa han, idet han drog fællen av og stak pekefingeren på hennes hals.

«Far!» sa Arne.

«Nej, hvor skruppen og mager du ret er blet. Her er ikke langt in. Krill, krill!» Moren tok krampagtig om hans hånd med begge sine, kunde ikke slite sig løs, og krøkte sig sammen i en tull.

«Far!» sa Arne.

«Så det kom liv i dig nu. Hvor hun vrir sig, det spektakel! Krill, krill!»

«Far!» sa Arne. Stuen begynte at gå op og ned.

«Krill, siger jeg!» — Hun slap hans hænder og overgav sig.

«Far!» ropte Arne. Han sprang bort i kråen, hvor der stod en øks. —

«Er det bare på trossighet at du ikke skriker. Skulde ellers ta dig i vare for det; jeg har fått slik en underlig lyst. Krill, krill!»

«Far!» skrek Arne og tok efter øksen, men blev stå-

ende som fastnaglet; ti i det samme rejste faren sig, gav et skjærende skrik, tok sig for brystet, fallt om. «Jesus Kristus!» sa han og lå ganske stille.

Arne visste ikke grant, hvor han stod, eller hvad han stod over; han væntet likesom at stuen skulde sprænges, og stærkt lys falle in ensteds. Moren tok på at dra pusten trangt, som væltet hun av sig noget tungt. Hun rejste sig ændelig halvt op, og så da faren ligge utstrakt på gulvet, sønnen stå ved siden av med en øks.

«Vorherre, den forbarmende, hvad har du gjort?» — skrek hun og fór op av sengen, kastet stakken om sig og kom frem. Da var det som fik han løse mælet. «Han fallt om av sig selv,» sa han sagte. «Arne, Arne, jeg tror dig ikke,» ropte moren med stor straffende røst; «nu være Jesus med dig!» og hun kastet sig over liket i megen jammer. Men gutten kom ut av duset, fallt også på sine knæ: «Så sant jeg venter nåde fra Gud, han fallt om der han stod.» — — «Så har Vorherre selv været her,» sa hun stille, satte sig på huk og stirret.

Nils lå ganske som før, stiv, med åpne øjne og munn. Hænderne hadde nærmet sig, som vilde de sammen men hadde ikke været istand dertil. «Tag i far din, du som er sterk, og hjelp mig at han kan ligge i sengen.» Og de tok i og la ham; hun lukket hans øjne og munn, strakte ham og foldet hans hender.

De stod da begge og så på ham. Alt de hadde levet til da, var ikke så langt og rummet ikke så meget som denne stund. Hadde djævelen selv været her, så hadde Vorherre også; møtet hadde været kort. Alt foregående var nu avgjort.

Det var litt over midnat, og de skulde være der med den døde til dagen kom. Arne gik hen og gjorde stor ild på gruen, moren satte sig ved. Og som hun nu sat der, rant det henne i hug hvor mangel ondt dag hun hadde hat med Nils, og da takket hun Gud i en brænnende, høylydt bønn for hvad han hadde gjort. «Men jeg har ret hat nogen gode dager også,» sa hun og gråt, som angret hun hvad hun nyss hadde takket for, og det ændte med at hun tok den største skyll på sig selv, som hadde handlet mot Guds bud av kjærlighet til den døde,

været ulydig mot sin mor, og derfor fåt straffen nætop av denne sin syndefulde kjærlighed.

Arne satte sig like overfor henne. Moren så dit bort til sengen: — «Årne, du må huske, det er for din skyll jeg har tålt alt sammen,» og hun gråt, trængende om et kjært ord for at få støtte mot sin selvanklage og trøst i al kommende tid. Gutten skalv og kunde ikke svare. «Du må aldrig forlate mig,» hulket hun. — Da sprang det op for ham, hvad hun i al denne jammerens tid hadde været, og hvor grænseløs forlatt hun vilde sitte, om han til løn for hennes store troskap nu forlot henne. «Aldrig, aldrig!» hvisket han, vilde bort til henne, men var ikke god for. De blev sittende i sterk, sammenflytende gråt. Hun bad højt, nu for den døde, nu for sig og gutten, og de gråt, og hun bad igjæn, og de gråt. Da sa hun: «Årne, du har slikt et vakkert mål, du må sette dig bort og synge for far din.»

Og det var som han straks fik hjelp dertil. Han rejste sig og gik efter salmeboken, tændte sig en spik, og med spiken i den ene hånd og salmeboken i den andre satte han sig bort ved hodegjærdet, og sang med klar røst salme 127 av Kingo:

«Vreden din avvænd, Herre Gud, av nåde,
riset dit blodigt, som os over måde
plager så ræddelig av en vredes brynde,
fordi vi synde.»

FEMTE KAPITEL

Arne blev fåmælt og folkesky; han gjætet og laget viser. Han blev nitten, i sit tyvende år, og ænnu gik han og gjætet. Han lånte sig bøker hos præsten og læste; men dette var det eneste han ellers tok for sig.

Præsten budsendte ham om at ta skolemestertjeneste; «ti bygden burde drage nytte av hans ævner og kunnskaper». Arne svarte intet dertil; men dagen efter gjorde han denne vise, mens han drev saueflokken foran sig:

«Killebukken, lammet mit!
Skjønt det ofte går tungt og stridt

opefter slette fjælle', —
følg du vakkert din bjælle!

Killebbukken, lammet mit,
pas så dygtig på skinnet dit;
mor vil ha det i fællen,
som hun syr sig om kvællen.

Killebukken, lammet mit,
læg så dygtig på kjøtte' dit!
vet du det ikke, tuppen,
at mor vil ha det i suppen?»

En dag i sit tyvende år blev han av vanvare vidne til en samtale moren og den forrige gårdmannskone imellem; de var uenige om den hæst de hadde sammen. «Jeg får vente og høre, hvad Årne siger,» mente moren. «Den dovningen!» svarte hun; «han vil vel hæsten skal gå og ræke skogen rundt, som han selv gjør.» Nu tidde moren, skjønt hun før hadde talt godt for sig.

Årne blev ildrød. At moren fik hånsord for hans skyll, var ikke før fallt ham in, og hun hadde kanskje fåt mange. Hvorfor hadde hun ikke sagt ham det?

Han tænkte sig vel om, og nu kom det ham i tanker, at moren næsten aldrig talte til ham. Men han heller aldrig til henne; hvem talte han overhodet med? —

Mangen søndag han sat stille hjemme, hadde han lyst til at læse prækener for sin mor, hvis øjne ikke så godt; hun hadde grått for meget i sine dager. Men han kom sig ikke til. Mangen gang hadde han villet by sig til at læse højt av sine egne bøker, når det var stillt i huset, og det syntes ham, hun måtte finne det langsomt. Men han kom sig ikke til.

Det kan være slikt slag. Jeg skal slutte med at gjæte og flytte ned til mor.» Han gik nogen dager og lot det bli fast; buskapen drev han vide om i skogen og digtet på en vise:

«I bygden er der uro, i skogen er der ro;
her panter ingen lensmann, der panter de nu to.

Her slåss de ej om kirken, som alle de gjør der;
men kanske og det kommer av, her ingen kirke er.

Hvor roligt d'er i skogen; bare høken lite grand
må pusle borti spurven, for at se om'n er i stand,
og ørnen kværke livet av en stakkars dyresjæl:
der var jo ellers fare for, den kjedet sig ihjel.

Det ene træet hugger de, de annet råtner ned;
rød-ræven rev det hvite lam, som sol hun gik til fred.
Men ulven rispet ræven, og de måtte gjøre lag;
for Arne han skjöt ulven, føræn ænnu det blev dag.

Så meget kan jo hændes, sa'n, i skog som og i dal;
det bliver blot at passe, at du ikke ser dig gal.
Jeg så en gut i søvne, jeg, — han hadde hugd sin far;
vet ikke hvor, men tænker mig, i helvede det var.»

Han kom hjem og sa moren, at hun kunde sende bud
på bygden efter en gjætergut; selv vilde han ta sig av
gården. Så blev det; men moren var altid om ham med
advarsel, at han ikke skulde forta sig på arbejdet. Hun
laget også så god mat til ham i denne tid, at han ofte
blev skamfull ved det; men han sa intet.

Han bar på en vise, hvis omkvæd var: «Over de høje
fjælle!» Han kunde aldrig få den færdig, og det kom
mest av, at han vilde ha omkvædet i annen hvær linje;
siden opgav han dette.

Men flere av de viser han laget, kom ut blant folk,
hvor de var vel likt; der var dem som gjerne vilde tale
med ham, især da de også hugset ham fra gutten av.
Men Arne var rædd alle han ikke kjænte, og tænkte
ondt om dem, mest fordi han trodde at de tænkte
ondt om ham.

Ved siden av ham på alt markarbejde gik en middel-
aldrende mann, Oplands-Knut kallet, og han hadde for
vis stundimellem at synge; men det var altid den samme
vise. Da dette var gåt så et par måneder, syntes Arne
han måtte spørge ham, om han ikke kunde flere. «Nej,»
svarte mannen. Så gik nogen dager hen, og atter en

gang, mannen sang sin vise, spurte Arne: Hvorledes hændte det, at du lærte denne ene?» — «Å det kom sig således.» sa mannen.

Like fra ham gik Arne in; men der sat moren og gråt, hvad han ikke hadde set siden faren var død. Han lot, som la han ikke mærke dertil, og gik mot døren igjæn; men han følte moren se tungt efter sig og måtte stanse. — «Hvad gråter du for, mor?» — En stund var hans ord den eneste lyd i stuen, og derfor spurte de sig selv op igjæn så ofte, at han følte de ikke var sagt mildt nok. Han spurte en gang til: «Hvad gråter du for, mor?»

«Å, jeg vet ikke så rigtig!» men nu gråt hun mere. Han stod længe, måtte da sige så modig han kunde: «Det er noget du gråter for.» Atter blev det stillt. Han følte sig meget skyldig, skjønt h u n intet hadde sagt, h a n intet visste. «Det kom således på mig.» sa moren. En stund efter føjet hun til: «Jeg er jo i grunnen så lykkelig.» og så gråt hun.

Men Arne skyndte sig ut, og det drog nedover mot Kampestupet. Han satte sig til at se i det, og mens han sat så, gråt også han. «Visste jeg ænda, hvad jeg gråter for,» sa Arne.

Men ovenfor ham ved nybrottet sat Oplands-Knut og sang sin vise:

«Ingerid Sletten av Sillejord
hadde hverken sølv eller gull,
men en liten hue av farvet ull,
som hun hadde fåt utav mor.

En liten hue av farvet ull,
hadde hverken stas eller fôr,
men fattigt minne om far og mor,
der skinte langt mer æn gull.

Hun gjæmte huen i tyve år,
måtte ikke slite den ud!
Jeg bærer den vel engang som brud,
når jeg for alteret går.

Hun gjæmte huen i tredive år,
måtte ikke skjæmme den ud!
Så bærer jeg den så glad som brud,
når jeg for Vor Herre står.

Hun gjæmte huen i fireti år,
hugsede ænnu på sin mor.
«Vesle min hue, for visst jeg tror,
vi aldrig for alteret står.»

Hun ganger for kisten at tage den,
hjærtet var så stort derved;
hun leter frem til dens gamle sted,
da var der ikke tråden igjæn.»

Arne sat, som det hadde spillet langt borte i lien. Han gik op til Knut. «Har du mor?» spurte han. «Nej.» — «Har du far?» — «Å nej, ikke far.» — «Er det længe siden de døde?» — «Å ja, det er længe siden.»

«Du har vel ikke mange som holder av dig?» — «Å nej, ikke mange.» — «Har du nogen her?» — «Nej; ikke her.» — «Men borti hjembygden?» — «Å nej; ikke der heller.»

«Har du da slet ingen som holder av dig?»
«Å nej, jeg har ikke det.»

Men Arne gik fra ham, og holdt således av mor sin at hjærtet sprængte på, og han følte som en lysning over sig. Du himmelske Gud, tænkte han, du har git mig henne, og så usigelig megen kjærlighed ved henne, og jeg legger den hen — og en gang jeg vil ta den, så er hun kanskje ikke mere! Han vilde til henne, om ikke for annet så bare for at se henne. Men på vejen fallt det med ett på ham: «Kanske du, fordi du ikke skjønner på henne, meget snart skal ha den straf at miste henne!» — Han blev stående hvor han stod. «Almægtige Gud, hvad skulde der så bli av mig?»

Det var ham, som bændte der nætop en ulykke hjemme; han la på sprang op mot huset, den kolde sved stod ham på pannen, og benene tok næsten ikke jorden. Han rev op svaldøren; men innenfor var det straks, som

der lå ro i luften. Han tok sagte op stuedøren. Moren hadde lagt sig, månen fallt like på hennes ansigt; hun lå og sov som et barn.

SJETTE KAPITEL

Nogen dager efter blev mor og søn, som i senere tid hadde levet mere sammen, enige om at ta i bryllup til skyllfolk i en av nabogårdene. Moren hadde ikke været i lag, siden hun var jente.

De to kjænte lite folk der anderledes æn av navn, og Arne syntes især det var underligt, da de så på ham, hvor han gik.

Der var sagt et ord efter ham i svalen engang: han var ikke viss på det; men han trodde det var sagt, og hvær blodsdrape kom en og annen gang op i ham, når han tænkte derpå.

Mannen som hadde sagt det, gik han nu uavladelig og passet på; tilsist tok han sæte hos ham. Men da han kom til bordet, syntes han, at talen fik en annen gang.

«Nej, nu skal jeg fortælle en rægle, jeg, som viser, at intet graves så dypt ned i natten, det jo finner sin dag,» sa mannen, og Arne syntes han så til ham. Det var en styggt utseende mann med tynne, røde hår om en stor rund panne. Opunder lå et par ganske små øjne og en liten klumpnæse; men munnen var meget stor, med ut-over brættede læber der holdt sig hvitagtige. Når han lo, så man begge gummer. Hans hænder lå på bordet; de var meget svære og grove, men håndledet var spinkelt. Han så hvasst og talte fort, men med meget arbejde. Folk kallte ham «Kjæftauren», og Arne visste at Nils skrædder i gamle dager hadde faret styggt med ham.

«Ja, der er megen synd til i denne værden; den sitter os nærmere enn vi tror . . . Men det er slikt slag; nu skal I høre om en stygg gjærning. De som er gamle, minnes Alf, Skræppe-Alf. «Kommer nok igjæn! sa Alf»; det ordtøke er efter ham; for når han hadde ændt handelen — og han kunde handle, den kar! — hivde 'n skræppen på rygg: «kommer nok igjæn!» sa Alf. Fanden til kar, staut kar, kjæk kar, Alf, Skræppe-Alf! —

Nej, så var det han og Storslåpen. Storslåpen — ja, I kjænte Storslåpen? — stor var han, og slåpen var han med. Han forså sig på en knyttrende sort hest, som Skræpp-Alf fór og ekserte med, så den spratt som en sommerlopp. Og føræn Storslåpen selv visste av det, var han kommet til at gi femti daler for gampen! Storslåpen op i en karjol, så lang han var, for at kjøre konge med femtidalerhæsten; men nu kunde han slå og banne, så gården stod i et gov — hæsten flau' likefullt på alle de dører og vægger som fanst; for den var starblind!

Siden lå disse to og sloss om denne hæsten ut over al bygd, rigtig likesom to bikkjer. Storslåpen vilde ha pengene sine igjæn; men se til om han fik to danske skilling. Skræppe-Alf prylte ham, så busten fauk. «Kommer nok igjæn,» sa Alf. — Fanden til kar, staut kar, kjæk kar, Alf, Skræppe-Alf!

Nej, så var det på nogen år da, at han slet ikke kom igjæn.

Det kunde være en ti år frem, så blev der lyst efter ham på kirkebakken; for der var tilfallt ham en overhändig arv. Storslåpen stod hos. «Det visste jeg nok,» sa han, «at det var penger som lyste efter Skræppe-Alf, og ikke folk.» —

Nu talte de frem og tilbake om Alf; og så meget blev snakket, at de fik sammenlagt, han hadde været sist på d e n n e side av Røren, men ikke på hin. Ja, I hugser vejen over Røren, gammelvejen?

Men Storslåpen var på nogen tid kommet til stor magt og herlighed både med gård og grejer. Desuten hadde han lagt sig på gudfrygtigheden, og det visste alle, at han ikke blev gudfrygtig for ingenting, han — mere æn andre folk. De begynte at snakke sagte om disse ting.

Det var i den tid at vejen over Røren skulde omlægges; gammelkarerne hadde det med at ville bent frem, og derfor bar det like over Røren; men v i vil ha det flatt, og derfor kommer vejen nu ned ved elven. Det blev en minering og husering, så en tænkte Røren vilde ned. Ålslags vejstyring fór der, men amtmannen oftest; ti han har dobbelt fri-skyss. Og som de nu en dag lå og grov ned i urene der, skulde en ta en sten, men fik en

hånd der stak ut av røjsen, og så stærk var den hånden, at han som fik den — rauk att-ende med den. Men han som fik den, var Storslåpen. — Lensmannen drev der; han blev hæntet, og benene av en hel kar fremgravet. Doktoren blev også hæntet; han satte det altsammen så kunstig sammen, at der nu bare manglet kjøt. Men folk skjøt frem på, at det benskranglet kunde nætop være på skapnad som Skræppe-Alf. «Kommer nok igjæn!» sa Alf.

Nogen og hvær syntes det underligt, at en død hånd kunde slå en kar som Storslåpen helt ikoll, ænda den slet ikke slog. Lensmannen gik like in på ham med det — forstår sig, så ingen hørte det. Men da bante Storslåpen, så det gik svart om lensmannen. «Ja, ja,» sa lensmannen, «er det ikke dig, så er du vel sagt kar for at ligge sammen med det benskranglet inat, du?» — «Jeg er nok det, jeg,» svarte Storslåpen. Og nu bant doktoren det ihop i lederne og la det hen i den ene seng i barakken. I den andre skulde Storslåpen legge sig; men lensmannen la sig i sin kappe tæt op til væggen. — Da det blev mørkt, og Storslåpen skulde in til sengekammeraten sin, var det nett likesom døren gik igjæn av sig selv, og han stod i mørke. Men Storslåpen tok på at synge salmer; for han hadde en stor røst. «Hvorfor synger du salmer?» spurte lensmannen utenfor væggen. «Uvisst om han har hat klokker,» svarte Storslåpen. Siden tok han på at be, det stærkeste han kunde. «Hvorfor ber du?» spurte lensmannen utenfor væggen. «Han har visst været en stor synder,» svarte Storslåpen. Så blev der langt om længe stillt, og det var næsten som lensmannen skulde sovne. Da skrek det derinne, så hytten skalv: «Kommer nok igjæn!» — Et helvedes brott og bulder rejste sig; «kom med de femti dalerne mine!» brølte Storslåpen, og så skrek det, og brøt det, lensmannen op med døren, folk til med stænger og brander, og da lå Storslåpen midt på gulvet og hadde benskranglet over sig. —

Der var såre stillt om bordet. Ændelig siger en som skulde tænde sin kridtpipe: «Han blev jo gal efter den dag.» «Han blev så.»

Arne følte, de så på ham, og derfor kunde han ikke få øjnene op. «Siger, som jeg har sagt,» tok den første i, «intet graves så langt ned i natten, at det ikke finner sin dag.» — «Nej, nu skal jeg fortælle om en søn som slog sin egen far,» sa en lys, svær mann med rundladent ansigt. Arne kjænte ikke plassen han sat på.

Det var en slåsskjæmpe av en stor slægt borti Hardanger; han brøt ned meget folk. Faren og han var usams om livøret, og således bar det til at den mann ikke hadde fred i hus eller bygd.

Han blev selv mere enn ond derved, og faren satte efter ham. «Jeg tar ikke dom av nogen,» sa sønnen. «Av mig skal du ta den, så længe jeg lever,» svarte faren. «Tier du ikke stille, så slår jeg dig!» sa sønnen og rejste sig. — «Ja, trøst dig til, om du tør, og det skal aldrig gå dig godt her i værden,» svarte faren, han rejste sig også. — «Mener du?» — og sønnen satte in på ham og brøt ham ned. Men faren tok ikke imot, la armene overkors, og lot ham fare med sig som han vilde.

Sønnen slog ham, tok ham og drog ham mot døren: «Jeg vil ha husfred!» — Men da de kom til døren, lettet faren på sig. «Ikke lenger æn til døren,» sa han, «for så langt drog jeg far min.» Sønnen ænste det ikke, men drog hodet over tærskelen. «Ikke lenger æn til døren, siger jeg!» den gamle rejste sig, kastet sønnen for sine føtter og revset ham som et barn.

«Dette var stygg,» sa flere. «Hugg dog ikke til far sin!» syntes Arne, at én sa; men han var ikke viss derpå.

«Nu skal jeg fortælle eder noget,» sa Arne, han rejste sig likblek, og visste ikke hvad han vilde sige. Han så bare ordene drive som store sneflokker; «jeg tar in i som på træff!» og han begynte.

«Et troll møtte på en vej en gutt som gik og gråt. «Hvem er du mest rædd,» sa trollet, «enten dig selv eller andre?» Men gutten gråt, fordi han om natten hadde drømt, at han hadde måttet dræpe den slemme faren sin, og derfor svarte han: «Jeg er mest rædd mig selv.» — «Så vær i fred for dig selv, og gråt aldrig mere; ti herefter skal du bare ligge i krig med andre.» Og trollet gik sin vej. Men den første, gutten møtte, lo

av ham, og derfor måtte gutten le av ham igjen. Den annen, han møtte, slog ham; gutten måtte forsvare sig og slog ham igjæn. Den tredje, han møtte, vilde dræpe ham, og derfor drap gutten ham. Men alt folk snakket ondt om ham, og derfor visste han ikke annet æn ondt at tale om alt folk. De stængte for ham sine skap og dører, så han måtte stjele sig til det han skulde ha; han måtte stjele sig til sin nattero. Siden han nu ikke fikk gjøre noget godt, måtte han gjøre bare ondt. Da sa bygden: «Den gutten må vi gjøre det av med; han er så ond,» og en vakker dag tok de og skaffet ham avvejen. Men gutten visste slet ikke, han hadde gjort noget ondt, og derfor kom han efter døden drivende like in til Vorherre. Der sat på en bæk den far han slet ikke hadde dræpt, og like mot ham på en annen bæk sat alle de som hadde nødt ham til at gjøre ondt. «Hvad for en bæk er du rædd?» spurte Vorherre, og gutten pekte på den lange. «Sæt dig da hos far din,» sa Vorherre, og gutten vilde så gjøre. Da stupte faren ned av bænken med et stort hugg i nakken. På hans plass kom der et billede av gutten selv, men med angrende ansikt og likbleke miner; ænnu et med drukkent ansigt og hængende krop; ænnu et med vanvittigt ansigt, revne klær og forfærdelig latter. «Slik kunde det også ha gåt dig,» sa Vorherre. — «Ja, montro det?» sa gutten, han tok fat i Vorherres kjortel. Da fallt begge bænkene ned av himmelen, og gutten stod igjæn hos Vorherre og lo. «Husk på dette, når du vågner,» sa Vorherre — og gutten vågnet i samme stund. Men den gutten som således har drømt, er jeg, og de som frister ham ved at tro ham ond, er I. Mig selv er jeg ikke lenger rædd; men jeg er rædd eder. Hiss ikke det onde in på mig; for det er uvisst, om jeg kan få fat i Vorherres kjortel.»

Han fór ut, og mennene så på hverandre.

SYVENDE KAPITEL

Det var dagen efter på låven i samme gård. Arne hadde drukket sig full for første gang i sit liv, var blet syk av det, og hadde ligget på låven snart hele døgnet.

Nu sat han overænde, støttet sig på sine albuer og førte samsnak med sig selv:

«— Alting jeg ser på, blir til feighed. At jeg som gutten ikke løp min vej, var feighed; at jeg hørte far over mor, var feighed; at jeg sang ham de stygge viser, var feighet. Jeg gav mig til at gjæte; det var av feighed; — at læse — å ja, også av feighed: jeg vilde gjæmme mig væk for mig selv. Som voksne gutten hjalp jeg ænda ikke mor mot far — feighed; at jeg ikke den natten — hu! — feighed! Jeg hadde kanskje væntet, til h u n var dræpt! — Jeg kunde ikke holde det ut hjemme baketter — feighed; jeg rejste heller ikke min vej — feighed; jeg gjorde ingen ting, jeg gjætet — feighed. Jeg hadde nok lovt mor at bli; men jeg hadde altid været feig nok til at bryte løftet, hvis jeg ikke hadde været rædd for at komme blant folk. Ti jeg er rædd folk, mest fordi jeg tror, de ser hvor stygg jeg er. Men fordi jeg er rædd dem, snakker jeg ondt om dem — for-dømt feighed! Jeg gjør viser av feighed. Jeg tør ikke tænke bent frem i mine egne ting, bøjer derfor in i andres — og det er at digte!

Jeg skulde ha sat mig til at gråte, så haugene blev til vand, skulde jeg; men så siger jeg: «Hyss, hyss!» og legger mig til at vugge. Og selv mine viser er fejge; for var de modige, så blev de bedre. Jeg er rædd stærke tanker, rædd alt stærkt; kommer jeg op i det, er det raseri, og raseri er feighed. Jeg er klokere, dygtigere, mere kyndig, æn jeg ser ut til; jeg er bedre æn jeg snakker; men av feighed tør jeg ikke være så som jeg er. Tvi! brønnevin drak jeg av feighed, vilde døve smerten! — Tvi! gjorde ondt, drak allikevel, drak allikevel; drak min fars hjerteblod, og ænda drak jeg! Min feighed er nemlig uten al ænde; men det feigeste av alt er dog, at jeg kan sitte og sige mig alt dette selv.

... Dræpe mig? Pyt sa'n! Dertil er jeg for feig. Og så tror jeg på Gud — ja, jeg tror på Gud. Jeg vilde gjerne til ham; men feigheden holder mig fra ham. Stor flytning, og derfor kvier sig et feig menneske. Men om jeg prøvde, sådan som jeg formår? Almægtige! Om jeg prøvde? Måtte kurere mig, som mit mækeliv

tålte det; ti der er ikke ben i mig længer, ej heller brusk, bare noget flytende, skvalp! — Om jeg prøvde — med gode, milde bøker, rædd de stærke —; med vakkre eventyr, sagn, alt det som mildt er — og så en præken hver søndag, og en bøn hver kvæll. Og ordentligt arbejde, så religionen fik aker; kan ikke så i dovenskap. Om jeg prøvde; kjære, milde min barnegud om jeg prøvde!»

Men en åpneth lavedøren, fór in over gulvet, likblek i ansigt, skjønt sveden trillet nedad det, og det var moren. På den andre dagen lètte hun efter sin søn. Hun ropte hans navn, men stanset ikke for at lye, bare ropte og for omkring, til han svarte borti høystålet, hvor han lå. Da gav hun et højt skrik, hoppet i stålet lettere æn en gut og lå over ham . . .

«Arne, Arne er du her! Så jeg fant dig dog; jeg har lett siden igår; jeg har lett i hele natt! Stakkars, stakkars Arne, jeg så de hadde gjort dig ondt! jeg vilde så gjerne ha talt til dig og trøstet dig; men jeg tør jo aldrig tale til dig! — Arne, jeg så du drak! O Gud, den almægtige! Lad mig aldrig oftere se det?» — Det var længe før hun kunde sige mere. «Jesus bevare dig, mit barn, jeg så du drak! — Med ett var du kommet væk for mig, drukken og sønderslått av sorg som du var, og jeg løp omkring i alle hus; jeg var langt ute i marken, jeg fant dig ikke; jeg lètte i hvært kjærr, jeg spurte alle folk, jeg var h e r også; men du svarte mig ikke — — Arne, Arne jeg gik langsmed elven . . . men det syntes ikke nogensteds dypt nok — —» hun knuget sig in til ham.

«Da kom det så godt til brystet mit: du måtte jo være gåt hjem, og vejen gjorde jeg visst på et kvarter; jeg åpneth og søkte i hvært rum, og så busket jeg først, at jeg selv hadde nøklen; du kunde jo ikke være sluppet in. — Arne! inat har jeg lett langs vejen på begge kanter; jeg turde jo ikke gå til Kampestupet! — Jeg vet ikke hvordan jeg er kommet hit; der er ingen som har hjulpet mig; men Vorherre gav mig in, at du skulde være her!»

Han søkte at stille henne ned igjæn. «Arne, du drikker vel ikke oftere brønnevin?» — «Nej, du kan være

trygg.» — «De var visst onde mot dig? Var de onde mot dig?» — «Å nej, det var mig som var f e j g;» han la tyngde i ordet. — «Forstår ret ikke, at de kan være onde mot dig. Men hvad var det de gjorde dig? Aldrig vil du sige mig noget,» og hun begynte at gråte igjen. — «Du siger jo heller aldrig mig noget,» sa Arne blidt. — «Største skyllen er dog din, Arne; jeg er kommet så i vane med at tie, jeg, fra far din av, at du skulde ha hjulpet mig litt på vej! — Herre Gud, det er da bare vi to; og vi har lidt så meget sammen.» — «Lad os se til om det ikke vil gå bedre,» hvisket gutten. — «Næste søndag vil jeg læse prækenen for dig.» — «Gud velsigne dig for det!»

— «Du Arnel!» — «Ja.» — «Jeg har noget jeg skulde sige dig.» — «Sig det, mor.» — «Jeg bærer stor synd for dig; jeg har gjort noget galt.» — «Du, mor?» og dette rørte ham så, at hans ejegode, uendelig rålmodige mor vilde anklage sig selv for at ha synd mot h a m, som aldrig gjorde henne noget rigtig godt, at han tok om henne, klappet henne og brast i gråt. — «Ja, jeg har; og dog var jeg ikke god til annet.» — «Å, du har aldrig gjort noget galt mot mig.» — «Jo, jeg har . . . Gud vet det: det var bare fordi jeg holdt så meget av dig. Men du skal forlade mig det, hører du?» — «Ja, jeg skal forlade dig det.» — «Og så skal jeg sige dig det en annen gang . . . men du skal forlade mig det!» — «Ja, ja, mor!» — «Ser du, det er vel derfor det har været så tungt at tale til dig; jeg har båret synd for dig.» — «Herregud, tal ikke så, mor!» — «Nu er jeg glad jeg har fåt sagt så meget.» — «Vi skal tale mere sammen, vi to, mor!» — «Ja, det skal vi — og så læser du jo prækenen for mig?» — «Ja, det gjør jeg.» — «Stakkars Arne, Gud velsigne dig!» — «Jeg tror, det er best vi går hjem.» — «Ja, vi går hjem.» — «Du ser dig så om, mor?» — «Ja, far din har ligget på denne låven og grått.» — «Far?» spurte Arne og blev blek. — «Stakkars Nils! Det var den dagen d u blev båret over dåben . . .

— Du ser dig så om, Arne?»

OTTENDE KAPITEL

Fra den dag Arne av hjærtet prøvde at leve tettere in til sin mor, fik han et annet forhold til alt folk. Han så mere på dem med morens milde øjne. Men han hadde ofte ondt ved at bli sit forsæt tro; for det han dypest tænkte, forstod ikke altid moren — og her er en vise fra den tid:

Det var slik en vakker solskinsdag,
 jeg kunde ikke være inne;
 jeg ranglet til skogs, la mig att å bak
 og vugget hvad kom i minne;
 men der krøp maur, og der stak mygg,
 og klæggen var snøgg, og hvepsen stygg.

«Kjære, vil du ikke være ute i godejret da?» — sa mor, hun sat og sang i svalen.

Det var slik en vakker solskinsdag,
 jeg kunde ikke være inne;
 jeg gik på en eng, la mig att å bak
 og sang, hvad som fallt i sinne;
 da kom der ormer, tre alen lang',
 at sole sig litt — og jeg la på sprang.

«I slikt velsignet vejr kan vi gå barføtt» — sa mor, hun drog sokkene av sig.

Det ar slik en vakker solskinsdag,
 jeg kunde ikke være inne;
 jeg gik i en båt, la mig att å bak
 og lot den for strømme rinne.
 Men solen stak, så min næse sprak;
 d'er måte med alt, og på land jeg trak.

«Nu er det vel dager til at få højet tørt i» — sa mor, hun slog i det med en rive.

a t t å b a k = bakover på ryggen.

Det var slik en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inne;
jeg kløv i et trø, det var annet slag!
der kunde jeg svalning finne.
Så datt en trø-åme ned på min hals,
jeg hoppet og skrek; det var fanden til vals!

«Ja, skjener ikke kuen idag, så skjener hun aldrig»
— sa mor, hun glante op i lien.

Det var slik en vakker solskinsdag,
jeg kunde ikke være inne;
så la jeg på fossen i store slag;
d e r var nu vel fred at finne!
mens solen skinte, så druknede jeg, —
har d u skrevet visen, så er det ikke mig.

«Bare tre slike solskinsdager, og alting er i hus» —
sa mor, hun gik at reje sengen min.

Allikevel blev samlivet med moren hvær dag til større og større husvalse. Det hun ikke forstod fik like godt et forhold til ham, som det hun forstod. Ti derved at hun ikke forstod, tænkte han det oftere om igjæn, og hun selv blev bare kjærere for ham ved at han til alle sider fant hennes grænser. Ja, hun blev ham uændelig kjær!

Arne hadde som barn ikke brydd sig om eventyr. Nu som voksent menneske længtes han til eventyrene, og disse drog folkesagn og kjæmpeviser efter sig. Hans sinn tok en underlig længsel; han gik meget alene, og mange steder der omkring, som han før ikke hadde set på, syntes ham så vakkre. Den tid han sammen med sine jævnaldrende gik til konfirmationen, hadde de ofte leket ved et stort vand nedenfor præstegården, Svartsjøen kallet, fordi det lå dypt og sort. Det vand begynte han nu at tænke på, og en kvæll drog han ditop.

Han satte sig bak et kjærr tæt under præstegården; denne lå i en meget bratt bakke, som længer oppe blev til højt fjæll; likeså var det på den andre bredd, og der-

for bar der stor slagskygge ut over vandet på begge sider; men langsefter det i midten var en stripe fagert sølvvand. Ålt lå i ro; solen holdt på at gå ned; der skranglet litt bjælleljom over fra den motsatte bredd; men ellers var det stille. Arne så ikke like overfor sig, men først inover i bunden av vandet, fordi solen sprængte noget bristende rødt utover der, litt før den sank. Fjællene hadde derinne bøjet sig til side, så der var en lang, lavt liggende dal imellem, og mot denne slog vandet op. Men det så ut som om fjællene rant langsomt ned mot hinanden, for at ta den mellemliggende dal in som i en gyng. Gård i gård lå in over dalen; røken slog op og kom væk; markerne stod grønne og dampet; båter la til, ladede med høj. Han så meget folk gå av og til, men kunde ingen støj høre. Øjet drog sig derfra og bort over stranden, hvor bare Vorherres mørke skog drev op. Inne i skogen og langs vandet hadde mennesket dradd sig vej likesom med en finger; ti en bugtende sølvstripe slog sig alt jævnt igjænnem. Denne fulgte han med øjet like til bent overfor der hvor han sat; da sluttet skogen; fjæullet gav litt mere rum, og straks lå der gård i gård. Det var ænnu større hus æn de inne i bunden, rødmalte, med højere vinduer, som brænte i solen. Der stod stort sollys på bakkerne; det minste barn som lekte der, viste sig så tydelig; tindrende hvit sand lå tør ved vandet, og på denne hoppet unger sammen med nogen hunder. Men med én gang var det hele solforlatt og tungt, husene mørkerøde, engen sortgrøn, sanden gråhvit, barnene små klumper: en tåkestump var steget op over fjæullet og hadde tat solen. Han gjæmte øjet nede i vandet; men der fant han igjæn altsammen. Markerne lå og vugget, skogen trådte taus hen til, husene stod og så ned, dørene var åpne, og barn gik ut og in. Eventyr og barnlige ting kom farende til som små fisker efter agn, skar væk, kom igjæn, lekte omkring, men nappet ikke.

— «Lad os sætte os her, til mor din kommer efter; præstefruen blir vel også engang færdig.» — Arne skræmtes op; der hadde sat sig nogen like bak ham. «Men jeg kunde ret få være igjæn bare denne ene natten,» sa en bønlig stemme igjænnem gråt; den måtte tilhøre en

ikke ganske voksen jænte. «Gråt nu ikke mere; det er stygtt at gråte fordi du skal hjem til mor din.» Det var en blid stemme, der gik langsomt og tilhørte en mann. «Det er ikke derfor jeg gråter.» — «Hvorfor er det du gråter da?» — «Fordi jeg ikke længer skal være sammen med Matilde.»

Så het præstens eneste datter, og mintes Arne, at en bondejænte var opdraget sammen med henne. «Det kunde likevel ikke vare evig, dette.» — «Ja, men én dag til da, kjære!» og hun stortutet. «Best er det du føres hjem nu; — kanske det alt er for sent.» — «For sent? hvorfor det? Har du hørt slikt?» — «Du er bonde født, og bonde skal du bli; vi har ikke råd til at holde nogen stasjomfru.» — «Jeg kunde da ændelig være bonde, fordi jeg blev der.» — «Det forstår du dig ikke på.» — «Jeg har bestandig båret bondeklær.» — «Det er ikke dem som gjør det.» — «Jeg har både spunnet, vævet og kokt.» — «Det er ikke det heller.» — «Jeg kan tale likesom du og mor.» — «Ikke det heller.» — «Ja, så vet jeg ret ikke hvad det er,» sa jænten og lo. «Det vil vise sig; — ellers er jeg rædd for, at tankerne dine alt nu er blet for mange.» — «Tanker, tanker! det siger du bestandig; jeg har ingen tanker, jeg,» hun gråt igjæn. «Å, du er en vindkegle, er du!» — «Det sa aldrig præsten.» — «Nej, men nu siger jeg det.» — «Vindkegle? Har du hørt slikt? Jeg vil ikke være nogen vindkegle, jeg.» — «Hvad vil du være, du da?» — «Hvad jeg vil være? Har du hørt slikt? Ingenting vil jeg være.» — «Nu ja, så vær ingenting.» Nu lo jænten. En stund efter sa hun alvorlig: «Det er stygtt av dig, du kaller mig ingenting.» — «Herregud, når du selv vil være det!» — «Nej, jeg vil ikke være ingenting.» — «Godt, så vær alting.» — Jænten lo. En stund efter med sørgmodig stemme: «Slik gjorde aldrig præsten nar av mig.» — «Nej, han gjør dig bare til nar.» — «Præsten? Så snill har du aldrig været med mig som præsten.» — «Det vilde nu også være for galt.» — «Sur mælk kan aldrig bli søt.» — «Jo, når den kokes til myse.» Her skratlo jænten. «Der kommer mor din.» Så blev hun alvorlig igjæn.

«Slikt langtsnakkende kvinnfolk som den præstefruen har jeg aldrig i mine levedager truffet på,» skar en skarp, kringmælt røst in. «Skynd dig nu, Bård, rejs dig og sæt båten ut! Vi kommer ikke hjem inat. — Fruen vilde, jeg skulde passe at Eli gik tør på benene. Jagu får du passe det selv! Hvær morgen gå tur for bleksottens skyll! Bleksott mig her og bleksott mig der! — Rejs dig nu, Bård, og sæt båten ut; jeg som skal sette dejg i kvæll!» — «Kisten er ænnu ikke kommet,» sa han og blev liggende. «Men kisten skal heller ikke komme; den skal stå til første prækendag. Hører du, Eli, løft på dig; tag panken din og kom! Rejs dig nu, Bård!» — Hun avsted og jænten efter. «Kom nu; men så kom nu!» lød det nedenifra. «Har du set efter nøklen i båten?» spurte Bård og blev liggende. «Ja, den står i,» — og Arne hørte henne nætop kakke den i med et øsekar. «Men så rejs dig nu, Bård! Vi skal da ikke bli liggende her inat?» — «Jeg venter på kisten.» — «Men, kjære, velsignede dig; jeg har jo sagt den skal stå efter til første prækendag.» — «Der kommer den,» sa Bård. Og de hørte ramlet av en vogn. «Men jeg har jo sagt den skulde stå efter til første prækensøndag.» — «Jeg har sagt den skulde være med.» — Konen uten videre op og til vognen, bar panken, løp og andre småting ned i båten. Så rejste Bård sig, gik op og tok kisten alene.

Men bak efter vognen kom en jænte farende i stråhat og med flaggrende hår; det var præstefrøkenen. «Eli, Eli!» ropte hun på lang vej. «Matilde, Matilde!» svar-tes der, og op og mot henne. De møttes oppå bakken, de tok om hinannen og gråt. Da tok Matilde op noget hun hadde sat ned i græsset; det var et fuglebur. «Du skal ha Narrifass, det skal du. Mor vil det også. Du skal ændelig ha Narrifass . . . jo du skal! — og så skal du tænke på mig — og meget ofte ro . . . ro . . . ro over til mig!» — og de gråt begge meget. «Eli! kom nu, Eli! Stå ikke der,» lød det nedenifra. «Men jeg, jeg vil være med,» sa Matilde; «jeg vil være med over og sove hos dig inat!» — «Ja, ja, ja!» — og med armene om hin-annens hals drog de nedover mot støen. En stund efter så Arne båten ute på vandet, Eli stod højt i bakstavnen

med fugleburet og vinket, Matilde sat igjæn på voren og gråt.

Hun blev sittende der, så længe båten var på vandet; det var kort over til de røde hus, som før meldt, og Arne blev også sittende. Han fulgte båten likesom hun. Den kom snart over i det sorte, og han ventet til den la mot land; da så han dem i vandet; i dette fulgte han med dem op mot husene, just til det vakkreste av dem alle. Han så moren gå in først, så faren med kisten, og sist datteren, så vidt han kunde skjelne dem på størrelsen. En stund efter kom datteren ut igjæn og satte sig foran burdøren, væntelig for at se over nu i det samme solen la sin siste stråle. Men præstefrøkenen var alt gåt, og det var blot han som nu sat og så henne i vandet. «Montro hun ser mig?» — —

Han rejste sig og gik; solen var nede, men himmelen lys og blåklar, sådan som sommernatten har den. Dampen av vand og land drog sig op over fjællene på begge sider; men toppene stod frie og så over til hværandre. Han kom høyere op; vandet blev mere sort og nedsænket, og likesom mere tæt. Dalen derinne i bunden blev kortere og drog sig mere mot vandet; fjællene stod nærmere for øjet og gik mere i en klump; ti sollyset adskiller. Himmelen selv kom lenger ned, og alt blev venligt og fortroligt.

NIENDE KAPITEL

Kjærlighed og kvinner begynte at spille for hans tanker; kjæmpeviserne og de gamle historier viste det frem i et tryllespejl likesom jænten i vandet. Han stirret bestandig deri, og efter hin kvæll fik han lyst til at synge derom; ti det var likesom kommet ham nærmere. Men tanken gled bort, og kom igjæn med en vise han selv ikke kjænte til; det var som nogen hadde laget den for ham:

Hun Venevil hoppet på letten fot
sin kjærest imot.

Han sang, så det hørtes over kirketag:
«God dag! god dag!»

Og alle de små fugler sang lystig med i lag:

«Til Sanktehans

er der latter og dans;

men siden vet jeg lite, om hun flætter sin krans!»

Hun flåttet ham én av de blomster blå:

— «mine øjne små!»

han tok den, han kastet og tok den igjæn:

«Farvel, min ven!»

og jublet, mens han sprængte over akkerrenen hen:

«Til Sanktehans

er der latter og dans;

men siden vet jeg lite, om hun flætter sin krans!»

Hun flåttet ham én: «hvis du ej forsmår,

av mit gule hår?»

Hun flåttet, hun bød ham i ypperlig stund

sin røde munn!

Han tok den, og han fik den, og han rødmede som hun.

Hun flåttet en hvit i et liljebånd:

«min højre hånd!»

hun flåttet en blodrød i kjærlighed:

«min venstre med.»

Han tok imot dem begge to, men vændte sig derved.

Hun flåttet av blomster fra hvær en kant:

«alle dem jeg fant!»

hun sanket, hun flåttet og gråt dertil:

«tag dem du vill!»

Han tiede og tok dem kun, men flygtede så vill.

Hun flåttet en stor uten farvesans:

«min brudekrans!»

Hun flåttet, så fingrene bleve blå:

sæt du den på.»

Men da hun skulde vände sig, hun ingensteds ham så.

Hun flåttede modig, foruten stans,

på sin brudekrans.

Men nu var det langt over Sanktehans,

og ingen blomster fans:

Hun flåttet av de blomster, som slet ikke fans!
«Til Sanktehans
er der latter og dans;
men siden vet jeg lite, om hun flætter sin krans.»

Det var vemodet i hans sjæl som gjorde det første kjærlighedsbillede, som gled hen over hans sjæl, så mørkt. En dobbelt længsel: efter at holde av nogen og efter at bli noget stort, fløt sammen og blev til én. I den tid arbejdet han atter med visen «Over de høje fjælle», forandret og sang og tænkte stille ved sig selv: «Det bærer nok ut allikevel; jeg synger så længe til jeg får mot.» Han glæmte ikke moren i disse sine utfærdstanker; han trøstet sig nemlig med, at han, straks han fik fast fot i det fremmede, vilde hente henne, og da by henne kår som han aldrig kunde tænke på at skaffe sig eller henne i hjemmet. Men midt i disse stort længsler lekte noget stille, kvikt, fint, det skjød bort og kom igjæn, nappet og flygtet, og drømmer som han var blet, var han bedre i de uvilkårlige tankers vold, æn han selv visste.

Der var en munter mann i den bygd, som het Ejnar Åsen; han hadde tyve år gammel brutt sit ben; siden gik han med stav; men hvor han kom hinkende på den stav, var der altid lystighed på færde. Mannen var rik; en stor nøtteskog lå på hans ejendom, og det var visst, at en av de vakkreste solskinsdager i høsttiden var en flokk muntre jænter samlet hos ham for at plukke nøtter. Da var der stor beværtning om dagen og dans om kvællen. De fleste av disse jænter hadde han stått fadder til; for han stod fadder til den halve bygd; alle barn kallte ham gudfar, og efter dem både gamle og unge.

Gudfar og Arne var vel kjænte, og gudfar likte ham for hans visers skyll. Nu bad han ham være med i nøttelaget. Arne blev rød og vægret sig; han var ikke vant til at være sammen med kvinnfolk, sa han. «Så skal du vænne dig til det,» svarte gudfar.

Arne kunde i netter ikke få sove for dette; frygt og længsel stred i ham; men hvordan det æn gik: han kom

med og var så godt som eneste ungkar blant alle disse kvinnfolk. Han kunde ikke nægte, at han følte sig skuffet; det var ikke d e m han hadde sunget om, ej heller d e m han hadde frygtet for at træffe sammen med. De holdt et leven han i sine dager ikke hadde set maken til, og det første som undret ham, var at de kunde le over ingen værdens ting; og dersom tre lo, så lo de fem, bare fordi de tre lo. Allesammen bar de sig ad, som levde de ihop hvær dag; og det var dog dem som ikke hadde truffet sammen før idag. Dersom de nådde den gren de hoppet efter, lo de derav, og dersom de ikke nådde, lo de også derav. De sloss om kroken til at henge fast med; de som fik den, lo, og de som ikke fik den, lo også. Gudfar hinket efter med staven, og gjorde dem al den fortræd han var god til. De han nådde, lo fordi han nådde dem, og de han ikke nådde, lo fordi han ikke nådde dem. Men allesammen lo de av Arne, fordi han var alvorlig, og da han så måtte le, lo de, fordi han ændelig lo.

De satte sig tilsist op på en stor haug, gudfar i midten og alle jænter omkring. De så vidt omkring sig; solen stak; men de ænste det ikke, kastet nøttehamser og skal på hværandre, men gav gudfar kjærner. Gudfar hysset på dem, og slog om sig med staven så langt han nådde; ti nu vilde han de skulde fortælle, og helst noget trøjsamt. Men at få dem til at fortælle historier syntes vanskeligere æn at stanse en løs vogn i en bakke. Gudfar begynte; der var mange som ikke vilde høre, for hans historier kjænte de før; men tilsist hørte de dog allesammen. Og før de visste av det, sat de midt oppe i det og fortalte det beste de kunde. Nu undret det Arne meget, at likeså støjende de før hadde været, likeså alvorlige var deres historier. De gik mest om kjærlighed.

«Men du, Åsa, har en god en; det vet jeg fra ifjor,» sa gudfar og vændte sig mot en førlig jænte med godt, rundladent ansigt; hun sat og flåttet håret på en yngre søster, som lå med hodet i hennes fang. «Den tør være kjænt av flere,» svarte hun. «Kom med den allikevel,» bad de. «Jeg skal ikke være længe at nøde,» svarte hun, og fortalte og sang, mens hun flåttet:

«Det var en voksen gut som gjætte, og han drev gjerne buskapen op efter en bred elv. Når han kom høyere op, var der en hammer som gik så vidt utover, at han kunde rope over til den andre siden. For der over på den andre siden gjætte en jænte som han hele dagen kunde se, men ikke komme hen til.

«Kva hejter du jenta i saueflokken,
som bles på horn og bind på sokken?»

Han spurte mange dager op igjæn, og ændelig en dag fik han svar:

«Namnet mit sym som and på ejt vatn;
ro yver, du gut under bukskinshatten!»

Men herav blev gutten like klok og tænkte ikke videre at vyrde henne. Hermed gik det ikke så let; ti han kunde drive buskapen hvorhen han vilde. det bar dog bestandig tilbake til hammeren. Da blev gutten rædd og ropte:

«Kvat hejter då far din og hejmen ejgr?
Eg hev inkje set deg på kyrkjuvegr.»

Gutten trodde nemlig halvt og halvt, det var en hulder.

«Far min er druknad, og garden hev brunnet,
og vegen til kyrkja eg aldri hev funnet.»

Herav blev også gutten like klok. Om dagen var han på hammeren; om natten drømte han, at hun danset om ham og slog ham med en stod kohale, hvær gang han vilde ta efter henne. Han fik snart ikke sove; arbejde kunde han heller ikke, og det blev elendig med gutten.

«Og er du ej huldr, so lyt du med spara;
men er du ej jenta, so skund deg at svara.»

Men det svarte ikke, og da blev det visst, at det var en hulder. Han begav gjætingen, men like galt var det:

for hvor han stod, og hvad han gjorde, så tænkte han på den fagre huldren, som blåste på horn.

Så en dag han stod og hugde ved, kommer en jante gjennem gården, der livagtig så ut som huldren. Men da hun kom nærmere, var det ikke henne. Han tænkte meget over dette; da kommer janten tilbage, og langt borte var det huldren, og han løp like imot henne. Men straks han kom henne nær, var det ikke henne.

Siden kunde gutten være ved kirke, på dans, i andre samlag, eller hvor han vilde — janten var der også; når han var fra henne, syntes hun huldren; nær hos var det en annen; han spurte henne så, om det var henne eller ikke henne; men hun lo ham ut. Likeså godt springe i det som krype i det, tænkte gutten, og så giftet han sig janten.

Da dette vel var gjort, likte gutten ikke lenger janten. Borte fra henne, længtes han til henne; men hos henne, længtes han til en han ikke så. Derfor blev gutten ond med konen sin; hun bar det og tidde.

Men en dag han létte efter hæstene, kom han op på hammeren, og gutten satte sig ned og ropte:

«Du lejkar i hugen som måneskinskvelden;
du brenn langt ifrå meg som Sankthanselden!»

Gutten syntes det gjorde godt at sitte der, og siden gik han dit, så ofte det var galt hjemme. Konen gråt, når han var gåt.

Men en dag han sat der, sat også huldren lyslevende på den andre siden og blåste på horn!

«Å — nej, er du kome; kor fagrt det lætr!
Å, blås litet mejra, eg sit her og gretr.»

Da svarte hun:

Eg blesr deg draumarne burt utur hugen;
fyr hejma å akren der rotnar no rugen.»

Men da blev gutten rædd og gik hjem igjæn. Det var dog ikke længe før han blev så kjed konen, at han

måtte dra til skogs, satte sig på hammeren. Da sang det mot ham:

«Eg drøymde, du kom hit; — hej, skund deg
og tak meg;
nej, inkje dit yver; — eg stend lika bak deg.»

Gutten fór op og så sig om, og da smatt en grønn stakk bort mellom buskene. Han efter. Nu blev det et jag gjennem al skog. Så rapp på foten som den huldren var, kunde intet menneske være; han kastet stål over henne gang efter gang; hun løp like godt. Men snart begynte hun at bli træt; det så gutten på fotlaget; men han så også på al hennes skabning, at det var huldren selv og ingen annen. «Nu skal du sagt bli min,» tænkte gutten, og kastet sig med én gang så hårdt in på henne, at både han og huldren trillet lange bakker nedover, før det tok stans. Da lo huldren, så gutten syntes det sang i bærgene; han tok henne på fang, og så fager var hun, at han aldrig i sine levedager hadde set slikt, — nætop som han tænkte konen skulde være. Å — nej, hvem er du som er så fager?» spurte gutten, han klappet henne, og hun var så varm i kinnerne. «Men Herregud, jeg er jo konen din,» sa han.» —

Jænterne lo og gjorde nar av gutten. Men gudfar spurte Arne, om han hadde hørt vel efter.

«—Nej, nu skal jeg fortælle noget,» sa en liten en med et lite rundt ansigt, som hadde sådan liten næse.

«Der var en liten gut som vilde så gjerne fri til en liten jænte; voksne var de begge to; men de var så små av sig. Og den gutten kunde slet ikke komme sig til at fri. Han holdt sig hen til henne i kirken, men da blev det altid prat om vejret; han gik bort til henne på danserne, og han danset henne mest ihjel; men snakke fik han ikke. «Du får lære at skrive, så slipper du det,» sa han til sig selv, — og gutten til at skrive; han trodde aldrig det kunde bli vakkert nok, og derfor skrev han et helt år, før han turde tænke på brevet. Nu var det at få leveret det, så ingen så det, og der bakom kirken traf det slik til, at de stod alene. «Jeg har et brev til dig,» sa gutten. «Men jeg kan ikke læse skrift,» svarte jænten.

Og så stod gutten der.

Men han tok tjeneste hos jëntens far, og var ikke fra henne så lang dagen var. Engang var han så nær ved at få snakke; han hadde alt fått munnen op; men så fløj der en stor flue in i den. — «Bare ingen kommer og tar henne fra mig,» tænkte gutten. Men der var ingen som kom og tok henne fra ham; for hun var så liten.

Men så kom der en allikevel; for han var også liten. Gutten mærket nok hvad han vilde, og da de gik op på svalen sammen, satte gutten sig ved nøkkehullet. Nu fridde han som innenfor var; «jøje, min tosk, som ikke har skyndt mig!» tænkte gutten. Han som innenfor var, kysset jænten midt på munnen. — «Det smakte visst godt,» tænkte gutten. Men han som innenfor var, satte jænten på fang. «Slik værden som vi lever i!» sa gutten og gråt. Dette rørte jænten og gik til døren: «Hvad er det du vil mig, stygge gutten, at jeg aldrig kan få være i fred for dig?» — «Jeg? — jeg vilde bare be om at få være brudesvennen din.» — «Nej, det skal brødrene mine være,» svarte jænten og smællte døren i. — Så stod gutten der.»

Jænterne lo meget av den historie og kastet mange hamser bagefter.

Gudfar vilde, at Eli Bøen skulde fortælle. Hvad var da det! Jo, hun skulde fortælle hvad hun hadde fortalt ham bortpå bakken, sist han var hos dem, den gang hun gav ham de nye strømpebåndene. Det var længe før Eli vilde til, for hun lo så svært; men så fortalte hun:

«En jænte og en gut gik sammen på en vej. «Nej, se den trosten som følger os,» sa jænten. «Det er mig den følger,» sa gutten. «Kan likeså godt være mig,» svarte jænten. «Det er snart at se,» mente gutten; «nu går du den nedre vejen, og jeg den øvre, og vi møtes deroppe.» De så gjorde. — «Fulgte den så ikke mig?» spurte gutten da de møttes. «Nej, den fulgte mig,» svarte jænten. «Så må der være to.» De gik sammen igjæn et stykke; men da var der blot én; gutten mente den fløj på hans side; men jænten mente den fløj på hennes. «Jeg bryr mig fa'n om den trosten,» sa gutten. «Ja, jeg også,» svarte jænten.

Men straks de hadde sagt dette, kom også trosten væk. «Det var på d i n side,» sa gutten. «Nej, du skal ha takk; jeg så tydelig det var på d i n. — — Men der! — Der er han kommet igjæn!» ropte jænten. «Ja, det er på m i n!» ropte gutten. Men nu blev jænten sint. «Nej, om jeg vilde gå med dig lenger, så gid jeg måtte få alle plager!» og hun gik sin egen vej. — Da kom trosten væk for gutten, og det blev så stusligt, at han gav sig til å rope. Hun svarte. «Er trosten hos dig?» ropte gutten. «Nej, men er den hos dig?» «Åk nej; du får komme hit igjæn, så kanskje den følger med.» Og jænten kom igjæn; de tok hinannen ved hånden og gik sammen. «Kvitt, kvitt, kvitt, kvitt!» sa det på jæntens side. «Kvitt, kvitt, kvitt, kvitt!» sa de på guttens. «Kvitt, kvitt, kvitt, kvitt, kvitt, kvitt, kvitt, kvitt!» sa det til alle sider, og da de skulde se til, var der hundre tusen millioner troster rundt om dem. «Nej, hvor rart!» sa jænten og så op på gutten. «Å, Gud velsigne dig!» sa gutten og klappet jænten.»

Den historien syntes alle jænterne var så vakker.

Så mente gudfar, de skulde fortælle hvad de hadde drømt inat, og så skulde han dømme om, hvem der hadde drømt vakkrest. Nej, fortælle hvad de hadde drømt! Nej! og der blev latter og tisk uten ænde. Men så begynte den ene efter den annen at mene, hun hadde hat sådan vakker drøm den nat; men atter andre, at så vakker som den, de hadde hat, kunde den i alle fall ikke være. Og tilsist fik de alle lyst at fortælle sine drømme. Men det måtte ikke være højt; det måtte være bare til én, og det måtte slet ikke være gudfar. Arne sat så stille der borte på haugen, og så blev det ham de turde fortælle dem til.

Arne satte sig bort under en hassel, og så kom hun til ham, hun som først hadde fortalt. Hun betænkte sig længe, men fortalte så:

«Jeg drømte jeg stod ved et stor vand. Da så jeg en gå på vandet, og det var en som jeg ikke vil nævne. Han steg op i en stor tjørnblom og sat og sang. Men jeg gik ut på et av de store blad som tjørnblomen har, og som ligger og svømmer; på det vilde jeg ro over til

ham. Men straks jeg var kommet på bladet, så begynte det at synke med mig, så jeg blev meget redd og gråt. Da kom han roende til i tjørnblomen — løftet mig op i til sig, og vi rodde over alt vand. — Var ikke det en vakker drøm?»

Den lille som hadde fortalt den lille historie, kom:

«Jeg drømte jeg hadde fanget en liten fugl, og jeg var så glad og vilde slet ikke slippe den, før jeg var kommet hjem i stuen. Men der turde jeg ikke slippe den, for da kunde far og mor be mig lukke den ut igjæn. Så gik jeg op på loftet med den; men der gik katten og lurte, og så kunde jeg ikke slippe den der heller. Så visste jeg ikke min arme råd, men gik op på låven . . . Gud, der var så mange sprækker, og den kunde rejse sin vej! Nej, så gik jeg ned på gården igjæn, og der syntes jeg en stod som jeg ikke vil nævne. Han stod og lekte med en stor, stor hund. «Jeg vil heller leke med den fuglen din,» sa han og kom mig så nær. Men jeg syntes jeg la på sprang, og både han og den store hunden efter, og jeg sprang gården rundt; men så lukket mor op svaldøren, — trev mig in og kastet døren til. Men utenfor stod gutten og lo med ansigtet på ruten. «Se, her er fuglen!» sa han — og tænk, så hadde han fuglen!» — Var ikke det en rar drøm?»

Så kom hun der hadde fortalt om alle de trosterne. Eli hadde de kallt henne. Det var den Eli, han hadde set hin kvæll i båten og i vandet. Hun var den samme, og dog ikke den samme, så voksen og vakker, som hun sat der med det fine ansigt og den smækkre skabning. Hun lo så meget, og derfor var det længe før hun kom sig til; men så fortalte hun:

«Jeg hadde glædet mig så svært til at komme i nøtteskogen idag, og derfor drømte jeg inat om, at jeg sat her på bakken. Solen skinte, og jeg hadde hele fanget fullt av nøtter. Men så var der kommet et lite ikorn med op imellem nøtterne, og det sat på huk i fanget og spiste dem op allesammen. — Var ikke det en rar drøm?»

Og ænnu flere drømme blev ham fortalt; men så skulde han sige hvilken var vakkrest. Han måtte få god betænkningstid, og imidlertid drog gudfar med hele

flokken nedover mot gården, og Arne skulde komme efter. De hoppet nedover bakken, ordnet sig i række, da de var kommet ned på sletten, og sang hjemover mot huset.

Han sat der igjæn og hørte på sangen; solen fallt like på flokken; det lyst i deres hvite skjortærmer; snart tok den ene den annen om livet; de danset bort over engen, og gudfar efter med stokken, fordi de trødde ned håen. Arne tænkte ikke mere på drømmene; han så snart ikke mere efter jænterne; tankerne la sig ut over dalen som de fine soltråder, og han sat igjæn der på bakken og spant. Før han visste av det, sat han i et tæt væv av tungsinn; han længtes ut, og aldrig i værden som nu. Han tok fast løfte av sig selv, at straks han kom hjem, vilde han tale til moren, det måtte gå som det vilde!

Hans tanker blev sterkere og drev in i visen: «Over de høje fjælle». Så snare hadde aldrig ordene været, ej heller hadde de føjet sig så sikkert i lag; de var næsten som jænter, der sat rundt på en haug. Han hadde et stykke papir hos sig, og han skrev ned over sit knæ. Og da han hadde skrevet visen færdig, rejste han sig som forløst, vilde ikke til folk, men tok skogvejen hjemover, skjönt han visste, at da måtte han ta natten med. Første gang han på vejen satte sig at hvile, vilde han ta visen op igjæn og synge den for sig selv ut over al bygd; men da hadde han glæmt den igjæn, der han hadde gjort den.

— En av jænterne søkte efter ham på haugen, fant ikke ham, men visen.

TIENDE KAPITEL

At tale til moren var ikke så let gjort som tænkt. Han talte frempå om Kristian og de breve, som aldrig kom; men moren gik fra ham, og det var hele dage efter, at han trodde hun var rød i øinene. Han hadde også et annet mærke på hvordan det stod til, og det var at hun laget usædvanlig god mat.

Han skulde op i skogen og ta vedfang en dag; vejen gik gjennem skogen, og nættop der hvor han skulde hugge, plejde de at gå og plukke tyttebær i høsttiden. Arne hadde sat øksen fra sig for at ta trøjen av, og skulde just begynne, da to jænter kom gående med bærspann. Han plejde gjerne gjemme sig, heller æn træffe jænter, og det gjorde han nu også.

«Å nej, å nej! for alle de bær! Eli, Eli!» — «Ja, kjære, jeg ser dem!» — «Men så gå ikke lenger; her er mange spann!» — «Jeg syntes det ruslet borti et kjærr!» — «Au! er du gal!» og jænterne fór ihop med henderne om hinannens liv. De stod længe så stille, at de næppe drog pusten. «Det er visst ingenting; lad os plukke!» — «Ja, jeg tror visst vi plukker.» — Og så plukket de. «Det var snilt av dig, Eli, at du kom over til præstegården idag. — Har du så ingenting at fortælle mig?» — «Jeg har været hos gudfar.» — «Ja, du har fortalt mig det; — men har du ikke noget om ham som du vet?» — «Å jo!» — «Å, å! Eli, er det sant? skynd dig, fortæll!» — «Han har været der igjæn!» — «Å snak?» — «Jo visst; både far og mor lot, som de ikke så det, men jeg gik op på loftet og gjænte mig.» — «Mer, mer! Kom han så efter?» — «Jeg tror, far hadde sagt ham hvor jeg var; han er nu altid så lej.» — «Og så kom han? Sæt dig, sæt dig, her hos mig! — Nu: så kom han?» — «Ja, men han sa ikke stort, for han var så blyg.» — «Hvært ord! hører du; hvært ord!» — «Er du rædd mig?» sa'n. «Hvorfor skulde jeg være rædd?» sa jeg. «Du vet hvad det er, jeg vil dig,» sa'n og satte sig på kisten ved siden av mig. — «Ved siden av dig!» — «Og så tok han mig om livet.» — «Om livet, er du gal!» — «Jeg vilde da gjerne bli løs igjæn, men han vilde ikke slippe mig. «Kjære Eli,» sa'n — hun lo, og den annen lo også. — «Nu? nu?» — «Vil du være konen min?» — «Ha, ha, ha!» — «Ha, ha, ha!» — Og så begge to: «Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!» —

Ændelig måtte også latteren ta en ænde, og ovenpå blev der længe stillt; så spurte den første, men sagte: «Du — var det ikke lejt han tok dig om livet?» —

Enten svarte den annen ikke på dette, eller også var det så sagte, at det ikke kunde høres; kanske det også bare var med et smil. Om en stund spurte den første: «Sa ikke far din eller mor din noget siden?» — «Far gik op og så på mig, men jeg gjæmte mig bestandig væk; for han lo, når han så mig.» — «Men mor din?» — «Nej, h u n sa ingenting; men hun var ikke så hård som ellers.» — «Ja, du gav ham vel afslag?» — «Naturligvis.» — Da blev atter lang stillhed.

— «Du?» — «Ja —?» — «Tror du, der kommer nogen sådan til mig?» — «Ja, naturligvis!» — «Er du gall — Å — i! — Du, Eli! — Æn dersom han tok mig om livet?» — Hun gjæmte hodet.

Der blev meget latter, siden hvisk og tisk.

Jænterne gik snart; de hadde hverken set Arne, øksen eller trøjen, og glad var han.

Nogen dager efter satte han Oplands-Knut til husmann under Kampen. «Du skal ikke længer være ensom,» sa Arne.

Arne selv tok sig noget fast for. Han hadde tidlig lært at skjære med håndsag; ti han hadde bygd meget på husene hjemme. Nu vilde han øve denne dont; ti han kjænte det gjorde godt at ha en bestemt forretning; det gjorde også godt at komme ut blant folk, og så forandret var han efterhånden blet, at han kunde langes dertil når han hadde været en stund for sig selv. Det bar slik til, at han den vinter var på prästegården og skar med håndsag et bil, og der var begge jænterne ofte sammen. Arne tænkte på, når han så dem, hvem det vel var som nu fridde til Eli Bøen.

Det traf slik til, at han på en kjøretur måtte styre for prästefrøkenen og Eli; han hadde gode ører, men kunde dog aldrig høre hvad de talte om; somme tider talte Matilde til ham; da lo Eli altid og gjæmte hodet. Således spurte Matilde, om det var sant at han kunde gjøre vers. «Nej,» sa han hurtig; da lo de begge, snakket og lo. Siden var han ikke god på dem, og lot som han ikke så dem.

Engang sat han i borgestuen, mens folk danset der; Matilde og Eli kom begge dit bort for at se på. De

trættet om noget borti kroken, hvor de stod; Eli vilde ikke, men Matilde vilde, og hun vant. Så kom de begge to bort til ham, nejde og spurte om han kunde danse. Han svarte nej, og så vændte de sig begge, lo og løp. Det var da også en bestandig latter, tænkte Arne og blev alvorlig. Men præsten havde en liten plejesøn på ti-tolv år, som Arne holdt meget av; av den gut lærte Arne at danse, når ingen så på.

Eli hadde en liten bror på alder som præstens plejesøn. Disse to var lekekammerater, og Arne gjorde kjælke, ski og snarer til dem, og med dem talte han meget om deres søstre, især om Eli. En dag bragte Elis bror det bud, at han skulde ikke gå så slusket på håret. «Hvem har sagt det?» — «Eli sa det; men jeg skulde ikke sigê, at hun hadde sagt det.» — Nogen dager efter sendte han det bud, at Eli måtte le litt mindre. Gutten kom igjæn med det bud, at Arne ændelig måtte le litt mere.

Engang vilde gutten ha noget han hadde skrevet. Arne lot ham få det, og tænkte ikke videre over den ting. En stund efter vilde gutten glæde Arne med den tidende, at begge jænterne likte hans skrift så svært. «Har de da set den?» — «Ja, det var for dem jeg bad om den.» — Arne bad gutterne bringe ham noget, som deres søstre hadde skrevet; de så gjorde; Arne rettet skrivefejl deri med en tømmerblyant: han bad gutterne lægge det så, at det var let at finne. Siden fant han papiret igjæn i sin trøjelomme; men nedenunder stod skrevet: «R e t t e t a v e n k r y f a n t».

Dagen efter sluttet Arne sit arbejde på præstegården og rejste hjem. Så mild som han var den vinter, hadde moren ikke set ham siden hin sørgelige tid kort efter farens død. Han læste prækenen for henne, fulgte henne til kirke og var meget god mot henne. Men hun visste godt, at det altsammen mest var for at få hennes samtykke til at rejse fra henne, når våren kom. Så fik han bud fra Bøen en dag, om han ikke vilde komme dit og skjære med handsag.

Arne blev ganske rædd og svarte ja, som om han ikke tænkte over det. Straks budet var gått, sa moren: «Du

kan nok bli forundret! Fra Bøen?» — «Er det da så underligt?» spurte Arne, men så ikke på henne. «Fra Bøen!» ropte moren en gang til. «Nu, hvorfor ikke likeså godt derfra som fra en annen gård?» han så litt op. «Fra Bøen og Birgit Bøen! — Bård, som slog far din fordærvet, og det for Birgits skyll!» — «Hvad siger du?» ropte nu også gutten. «Var det Bård Bøen?» —

Søn og mor stod og så på hinannen. Et helt liv drog frem imellem dem, og det var et øjeblik hvori de så den sorte tråd som al vej hadde spunnet sig igjennem. De gav sig senere til at tale om hine farens stordager, da gamle Eli Bøen selv fridde til ham for datteren Birgit og fik kurven; de gik altsammen igjennem, like til der Nils stupte, og begge fant ut, at Bårds skyll hadde været den minste. Men det var dog allikevel ham som hadde slått faren fordærvet, ham var det.

— «Er jeg ænnu ikke færdig med far?» tænkte så Arne, og besluttet i samme stund at gå.

Da Arne kom gående med håndsagen på skulderen over isen og op imot Bøen, syntes det ham en fager gård. Huset så bestandig ut som det var nymalt; han frøs litt, og det var kanskje derfor det syntes ham så lunt. Han gik ikke bent in; gik ovenom hvor fjøset lå; der stod en flokk hårtykke gjeter i sneen og gnog bark av noen barkvister; en buhund fór frem og tilbake på låvekloppen og gjødde, som om fanden kom til gårds; men straks Arne stod, loggret den og lot sig klappe. Kjøkkendøren på den øvre side av huset gik ofte op, og Arne så hvær gang ditned; men det var enten budejen som kom med kjørler, eller kokken som slog noget ut til gjeterne. Inne på låven trasket de med tette slag, og til venstre foran vedskjulet stod en gut og hugde ved; bak ham var mange vedlag opstablet. — Arne satte håndsagen fra sig, og gik in i kjøkkenet; det var hvit sand på gulvet og småhakked ener strødd over; ned fra veggene skinte kobberkjeler, og krustøj stod i rekke. De kokte til middag; han bad om at få tale med Bård. «Gå in i stuen!» sa en og pekte blot; han gik; der var ikke klinke i døren, men håndtak av messing; derinne var lyst og malet, taket med mange roser, skapene røde

med ejerens navn på i sort, sengestedet likeså, men med blå striper på kanterne. Borte ved ovnen sat en bredskuldret mann med et blidt ansigt og langt gult hår, han la bånd på nogen bøtter; henne ved det lange bord sat en kone med skaut på hodet, tætsluttende klær, høy og slank; hun delte en hop korn i to hoper. Foruten disse var der ikke flere i stuen.

«God dag og signe arbeidet!» sa Arne og strøk huen av. Begge så op; mannen smilte, og spurte hvem det var. «Han som skal skjære med håndsag.» — Mannen smilte mere og sa, idet han lutet med hodet og atter begynte sit arbejde: «Nå, Arne Kampen.» — «Arne Kampen?» ropte konen og nidstirret. Mannen så kort op, smilte igjæn: «Søn av Nils skrædder;» han gav sig atter til at arbeide.

En stund efter hadde konen rejst sig, var gåt bort til hylden, hadde vændt sig, var gåt bort til skapet, hadde atter vændt sig, og idet hun sist lå og grov nede i bordskuffen, spurte hun uten at se op: «Skal han arbejde her?» — «Ja, det skal han,» sa mannen, også uten at se op. «Det er nok ingen som byr dig sitte inpå heller;» han vændte sig mot Arne. Denne gik til forsættet; konen gik ut, mannen arbeidet; Arne spurte derfor, om også han kunde begynne. «Vi kan først spise til middag.»

Konen kom ikke mere in; men næste gang kjøkkendøren gik op, var det Eli som kom. Hun lot først som hun ikke så ham; da han rejste sig for at gå til henne, stanset hun og vændte sig halvt om for at gi ham hånden; men hun så ikke på ham. De vekslet et par ord; faren arbeidet. — Hun hadde flættet hår, gik i trangærmet livkjole, var smækker og rank, rund om håndledet og liten i hånden. Hun dækket bordet; arbeidsfolket spiste i den annen stue, men Arne med husbondsfolkene i denne; det traf sig nemlig så den dag, at de spiste særskilt; ti ellers spiste alle ved samme bord i det store, lyse kjøkken. — «Kommer ikke mor?» spurte mannen. — «Nej, hun er på loftet og vejer ull.» — «Har du bedt henne?» — «Ja, men hun siger hun vil intet

ba.» — Der var en stund taushed. «Der er jo koldt på loftet.» — «Hun vilde ikke jeg skulde lægge i.»

Efter middagen arbejdet Arne; om kvællen var han atter inne blant dem. Da sat konen også der. Kvinnfolkene sydde; mannen stelte med nogen småting; Arne hjalp ham; der var timelang taushed; ti Eli, som ellers syntes at føre ordet, tidde også nu. Arne tænkte med forfærdelse, at så var det vel også ofte hjemme hos ham, men det var som følte han det først nu. Eli pustet engang langt ut, som hadde hun holdt sig længe nok, og så gav hun sig til at le. Da lo også faren, og Arne syntes også det var latterligt, og tok i med. Fra nu av talte de adskilligt; tilsist blev det især han og Eli; faren la ord in. Men engang Arne hadde talt længe, kom han til at se op; da møtte han moren, Birgit; hun hadde sænket arbejdet, og sat og nidstirret på ham. Nu tok hun arbejdet fat, men ved de første ord han atter sa, så hun op.

Det blev sengetid, og hvær gik til sit. Arne vilde mærke sig den drøm han hadde hat første nat på et nyt sted; men der var ingen mening i den. Han hadde hele dagen lite eller intet talt med husbonden; men om natten var det kun om ham han drømte. Det siste var at Bård sat og spilte kort med Nils skrædder. Denne var såre vred og blek i ansigtet; men Bård smilte og drog kortene over til sig.

Arne var der flere dager, hvori så godt som intet blev talt, men meget arbejdet. Ikke alene de i dagligstuen tidde, men tjenerne, husmænnene, selv kvinnfolkene. Der var en gammel hund på gården, som gjødde hvær gang der kom fremmedfolk; men aldrig kunde gårdfolket høre hunden gjø, før en sa: hyss! — og da gik den knurrende hen og la sig igjæn. Hjemme på Kampen var der en stor fløj på huset, som vændte sig i vinden; her var der en ænnu større fløj, som Arne måtte lægge mærke til fordi den ikke vændte sig. Når nu vinden var strid, arbejdet fløjen for at komme løs, og så længe så Arne på dette, til han måtte op på taket og løse fløjen. Den var ikke fastfrosset, som han tænkte; men en pinne

var stukket ned, forat fløjen skulde stå; den tok Arne ut og kastet ned; pinnen traf Bård, som kom gående. Han så op. «Hvad gjør du der?» — «Jeg løser fløjen.» — «Gjør ikke det; den skriker når den går.» — Arne sat påskrævs over mønet: «Det er da bedre æn at den tier stille.» Bård så op på Arne, og Arne ned på Bård; da smilte Bård: «Den som må skrike, hvis han skal tale, gjør da vel bedre i at tie, vet jeg.»

Nu kan det være så, at et ord går igjæn, længe efter det er sagt, og det helst når det er i det siste. Disse ord fulgte Arne, der han i kulden krøp ned av taket, og de var ænnu med ham da han om kvællen gik in i stuen. Der stod Eli i aftenskumringen ved et vindu, og så utover isen som lå blank i månen. Han gik til det annet vindu, og så utover som hun. Inne var det lunt og stille, ute var det koldt; en skarp aftensno strøk gjennem dalen og rusket så vidt i trærne, at skyggerne som de kastet i måneskinnet, ikke lå stille, men famlet og krøp omkring på sneen. Borte på præstegården skar et lys hitover, åpnet og lukket sig, tok mange kanter og farver, sådan som det altid synes når en stirrer for længe derpå. Fjællet stod over, mørkt, med eventyr i bunden, men månelys på de øvre sneflater. Himlen hadde stjærner oppe og litt flattrende nordlys borte i det ene hjørne, men det vilde ikke utover. Et stykke fra vinduet, nede mot vandet, stod trær, og deres skygger listet over til hværandre; men den store ask stod alene og skrev på sneen.

Det var stillt; kun engang imellem var det noget som skrek og ulte med lang klagende lyd. «Hvad er det?» spurte Arne. — «Det er fløjen,» sa Eli, og siden føjde hun sagtene til som for sig selv: «den må være sluppet løs.» Men Arne hadde været som den der hadde villet tale og ikke kunnet. Nu sa han: «Husker du det eventyr om trosterne som sang?» — «Ja.» — «Det er også sant; det var jo du som fortalte det. — — Det var et vakkert eventyr.» — Hun sa med så blid stemme, at det var likesom første gang han hørte den: «Jeg synes ofte, det er noget som synger, når det er ganske stillt.» —

«Det er det gode i os selv, det.» Hun så bort på ham, som var der noget for meget i det svar; de tidde også begge bakefter. Så spurte hun, mens hun malte med en finger på ruten: «Har du nylig gjort nogen vise?» Her blev han rød; men det så ikke hun. Derfor spurte hun igjæn: «Hvorledes bærer du dig ad, når du lager viser?» — «Vilde du gjerne vite det?» — «Å ja.» — «Jeg passer på de tanker som andre gjerne lar gå.» svarte han unvigende. — Hun tidde længe; ti hun prøvde nok med en eller annen vise — om hun hadde hat de tanker, men latt dem gå. — «Det var underligt,» sa hun som for sig selv, og gav sig til at male på ruten igjæn. — «Jeg laget en vise, første gang jeg hadde set dig.» — «Hvor var det?» — «Borte ved præstegården, den kvæll du drog derifra; — jeg så dig i vandet.» — Hun lo, stod litt stille: «Lad mig høre den visen.» — Arne hadde aldrig før gjort noget sådant; men nu gav han sig til at sige visen frem for henne:

«Hun Venevil hoppet på letten fot
sîn kjærest imot.» O. s. v.

Eli stod meget opmærksom; hun stod længe efter den var færdig. Ændelig brøt hun ut: «Nej, hvor jeg synes synd i henne!» — «Det er likesom jeg ikke selv har gjort den,» sa han; ti han var blet skamfull over at ha sagt den frem. Han forstod heller ikke hvorledes han var fallt på det. Han blev stående og se efter visen. Da sa hun: «Men det skal da vel ikke gå mig så?» — «Nei, nei, nei; — jeg tænkte egentlig på mig selv.» — «Skal det gå dig så, da?» — «Jeg vet ikke; — men jeg følte så den gang; — ja, jeg skjønner det ikke lenger nu; men jeg har engang været så tung i sinnet.» — «Det var underligt;» hun malte på guten igjen. —

Næste dag da Arne var kommet in for at spise middag, gik han bort til vinduet. Ute var grått og tykt; inne var varmt og godt; men på ruten stod skrevet med en finger: Arne, Arne, Arne og bestandig: Arne; det var ved det vindu Eli hadde stått forrige kvæll.

Men dagen efter kom Eli ikke ned; hun var dårlig. Hun var i det hele ikke frisk i denne tid; hun sa det selv, og det var også godt at se.

ELLEVTE KAPITEL

En dag efter kom Arne in og fortalte, hvad han nætop hadde fått høre i gården, at præstens datter, Matilde, i det øjeblik rejste til byen, som hun selv tænkte for nogen dager, men som det var bestemt, for at være der et år eller to. Eli visste intet derom, før nu det blev sagt, fallt om, og var borte.

Arne hadde aldrig set slikt før, og blev meget rædd; han løp efter tjenestjænterne, disse efter forældrene, og disse avsted; her blev en støj over al gård; buhunden gjødde på låvekloppen. Da Arne senere kom in igjæn, stod moren på knæ foran sengen; faren holdt den sykes hode. Tjenestjænterne løp, en efter vand, en annen efter dråper som stod i et skap, en tredje løste trøjen op ved halsen. «Å Gud trøste og bæ're dig!» sa moren; «det var galt allikevel, at vi intet hadde sagt; det var du, Bård, som vilde det; å Gud trøste og bæ're dig!» Bård svarte intet. «Jeg sa det nok, jeg; men ingenting skal bli som jeg vil; å Gud trøste og bæ're dig. Altid er du så ful med henne, du Bård; du vet ikke hvordan hun har det, du; du vet ikke, hvad det er at holde av nogen, du!» Bård svarte intet. «Hun har det ikke som andre, hun, de kan bære sorgen; men den kaster henne overænde, stakkar, så spinkel hun er. Og især nu hun slet ikke er frisk. Vågn op igjæn, du, barnet mit, så skal vi være gode med dig! Vågn op igjæn du, Eli min egen, og gjør os ikke slik sorg!» Da sa Bård: «Enten tier du for meget, du, eller snakker du for meget;» han så bort på Arne, som vilde han ikke at denne skulde høre slikt, men gå sin vej. Da jænterne blev inne, blev imidlertid også Arne, skjønt han gik over mot vinduet. Nu kom den syke sig så vidt, at hun kunde se sig om og kjenne folk; men i det samme kom også hukommelsen tilbake; hun skrek «Matilde!», fik krampegråt og hulket, så det var ondt at være i stuen. Da søkte moren at trøste

henne; faren stillet sig således, at han kunde sees; men den syke skjøv til dem: «væk!» ropte hun; «jeg holder ikke av eder, væk!» — «Jesus Kristus, holder du ikke av dine forældre?» sa moren. — «Nej! I er hårde mot mig, og tar fra mig den eneste glæde jeg har!» — «Eli, Eli! sig ikke så stærke ord,» bad moren vakkert. — «Jo, mor!» skrek hun, «nu må jeg sige det! Jo mor! I vil gifte mig med den stygge mann, og jeg vil ikke. I stenger mig inne her, hvor jeg ikke er glad oftere æn hvær gang jeg skal ut! Og I tar Matilde fra mig, den eneste jeg holder av og stunder til i verden! Å Gud, hvad skal der bli av mig, når Matilde ikke lenger er her, — især nu jeg har så meget, så meget jeg ikke kan rå med, når jeg ikke får tale med nogen!» — «Men du var jo sjældnere hos henne nu,» sa Bård. — «Hvad gjorde det, når jeg hadde henne borte i vinduet,» svarte den syke og gråt så barnlig, at det var Arne som han aldrig hadde hørt gråt før. — «Du kunde jo ikke se henne der,» sa Bård. — «Jeg så jo gården,» svarte hun, og moren la iltert til: «Du skjønner ikke slikt, du.» Så sa ikke Bård mere. «Nu kan jeg aldrig komme til vinduet!» sa Eli. «Jeg gik dit om morgenen, når jeg stod op; om kvællen sat jeg der i måneskinnet, og jeg gik dit når jeg ingen hadde at gå til. Matilde, Matilde!» Hun vred sig i sengen og fik krampegråten på ny. Bård satte sig bort på en krakk og så på henne.

Men det gik ikke så snart over med Eli, som de kanske hadde tænkt. Mot kvællen så de først, at det blev til langvarig sykdom, den hun visstnok i længre tid hadde samlet op, og Arne kalltes in for at være med og bære henne op i det rum, som var hennes eget. Hun sanset ikke, var meget blek og lå stille; moren satte sig hos henne; faren stod nede ved sengen og så; siden gik han ned til sit arbejde. Arne gjorde det samme; men den kvæll bad han for henne, idet han la sig, bad at hun, så ung og vakker som hun var, måtte få det godt i værden, og at ingen måtte stænge glæden ute fra henne!

Dagen efter sat faren og moren sammen og taltes ved, da Arne kom in; moren hadde gråt. Arne spurte hvor-

ledes det stod til; begge væntet at den annen skulde svare, og derfor var det længe før han fik svar; men ændelig sa faren: «Det står dårlig til.» — Senere fik Arne høre, at Eli hadde været fra sig den hele natt, eller som faren sa: talt uvett. Nu lå hun i en stærk sott, kjænte ingen, vilde ikke ta mat til sig, og forældrene sat just og rådslog, om de skulde kalle doktor til. Da de senere gik op og var hos den syke, og Arne sat igjæn, var det ham, som om deroppe var livet og døden, begge to; men han sat utenfor.

Om nogen dager var hun dog bedre. Engang faren sat vakt, fik hun det infall at ville ha Narrifass, den fugl som Matilde vilde git henne, stående foran sengen. Da svarte Bård, hvad sant var, at i al denne hur-lumbej hadde folk glæmt fuglen, så den var sturtet. Moren kom i det samme Bård fortalte dette, og hun skrek ænde over sig i døren: «Å jøje mig, for et uvyrde du er, du Bård, at du fortæller den syke jæntungen slikt! Se, der dåner hun bort igjæn for os; Gud forlade dig din synd!» Hvær gang den syke vågnet, skrek hun på fuglen, mente det gik aldrig Matilde godt, siden den var død, vilde til henne, — og fallt i vanmagt på ny. Bård stod der og så på dette intil det blev altfor galt; da vilde han hjelpe også; men moren skjøv ham til side, og mente h u n skulde passe den syke alene. Da så Bård på dem begge to en lang stund, satte derpå sin hue til rette med begge hænder, vændte sig og gik.

Præsten og præstefruen kom over senere hen; ti sygdommen tok henne med ny magt, og blev så slem at de ikke visste, om det stod til liv eller død.

Både præsten og præstefruen talte Bård til rette, og mente han var for hård mot barnet; de fik høre om hint med fuglen, og præsten sa ham da rent ut at slikt var rårt; han vilde selv ta barnet over til sig, sa han, så snart hun blev så vidt at hun kunde føres; præstefruen vilde tilslut ikke engang se ham, hun gråt og sat hos den syke, fik doktoren fat, tok selv hans forskrifter, og kom derover flere ganger hvær dag for at pleje henne derefter. Bård gik ute på gården, fra det ene sted til det annet, men helst således at han var for sig selv, stod ofte

stille lange stunder, satte så sin hue til rette med begge hænder og tok sig noget for.

Moren talte ikke til ham mere. De så næppe på hinanden. Han kom op til den syke et par ganger på dag; da tok han skoene av sig nedenfor trappen, la huen utenfor døren og åpnet varlig. Straks han kom in, vændte Birgit sig, som hadde hun ikke set ham, satte sig som før på huk med hodet i sin hånd, så bort for sig og på den syke. Denne lå stille og blek uten at vite av noget omkring sig. Bård stod en stund nede ved sengefoten, så på dem begge to og sa intet. Engang den syke rørte sig, som vilde hun vågne, listet han sig straks væk — så sagte som han var kommet.

Ofte tænkte Arne på, at nu var der sagt ord mann og kone imellem, samt forældre og barn imellem, som længe var båret sammen og sent vilde glæmmes. Han længtes bort derifra, skjønt han nok gjerne vilde vite først, hvorledes det gik med Eli. Men dette kunde han altid få vite, tænkte han, gik derfor til Bård og sa at han nok vilde hjem; det arbeide hvortil han var kommet, var færdigt. Bård sat ute på stabben, da Arne kom til ham og sa dette. Han sat på huk og grov i sneen med en pinne; Arne kjænte pinnen; ti det var den samme som hadde holdt fløjen fast. Bård så ikke op; han sa: «Det er vel ikke godt at være her nu; — men det er likesom jeg ikke vil du skal rejse.» Og så sa ikke Bård mere, ej heller Arne; han stod litt, gik så bort og tok sig noget for, som var det avgjort at han skulde være.

Senere, da Arne blev inkallt for at spise, sat Bård ænnu på stabben. Da gik Arne bort til ham, og spurte hvorledes det idag stod til med Eli. «Det er nok rent galt idag,» sa Bård; «jeg ser moren gråter.» Det var som om nogen bød Arne sætte sig ned, og han satte sig bent overfor ham på ænden av et omvæltet træ. «Jeg har tænkt tit på din i disse dager,» sa Bård så uvæntet, at Arne intet kunde svare. — «Du vet vel hvad som har været os imellem?» — «Jeg vet det.» — «Å ja; du vet bare det halve, som væntelig kan være, og legger stor last på mig.» Arne svarte om en stund:

«Du har vel oppgjort den ting med din Gud, du, likeså visst som nu far min har det.» — «Å ja! det kan være som man tar det til, det,» svarte Bård. «Da jeg fant denne pinnen igjæn, blev det mig så underligt, at du skulde komme hit og løse fløjen. Likeså godt først som sist, tænkte jeg.» Han hadde fått huen av sig og sat og så in i den.

Arne forstod ænnu ikke, at hermed mente han, at nu vilde han tale med ham om hans far. Ja, han forstod det ænnu ikke, da han begynte på det, så lite lignet dette Bård. Men hvad der var gått forut i hans sinn, mærket han efterhånden som fortællingen skred frem, og hadde han før hat agtelse for denne tungvinte, men grunnbra mann, så blev den ikke mindre efter dette.

«Jeg kunde vel være såpass som en fjorten år,» sa Bård, idet han — likesom av og til under hele sin fortælling — stanset, sa atter nogen ord, men stanset, bestandig så at fortællingen fik et sterkt præg av at bli vejet i hvært ord. «Jeg kunde være såpass som en fjorten år, da jeg lærte at kjænne far din, som var på samme alder. Han var meget vill, og tålte ingen over sig. Og det var dette han aldrig kunde glømme mig, at jeg stod nummer én til konfirmationen, og han stod nummer to. — Ofte bød han sig til at ville drages med mig, men det blev aldrig til noget; væntelig var ingen av os trygg på sig selv. — Men underligt er det, at han sloss hvær dag, og ingen ulykke opkom derav; den ene gangen jeg skulde til, gik det så galt som det kunde gå . . . Men det forstår sig: jeg hadde også væntet længe.

Nils fløj efter alle jænter, og de efter ham. Der var bare én jeg vilde ha, men den tok han fra mig på hvær dans, ved hvært bryllup, i hvært samlag; det var henne jeg nu er gift med . . . Jeg hadde ofte hug, der jeg sat, til at prøve styrke med ham for den saks skyll; men jeg var redd jeg skulde tape, og visste at da tapte jeg henne med det samme. Når alle de andre var gåt, tok jeg de løft han hadde tat, spænte den bite han hadde spænt; men næste gang han fløj med jænten bort ifra mig, våget jeg mig dog ikke i kast med ham — skjönt det hændte dog engang han stod og fjaste med henne like for an-

sigtet mit, at jeg tok en velvoksen kar og la over biten som for moro. Han blev også blek den gangen . . .

Dersom han ænda hadde været god mot henne; men han sveg henne, og det var om igjæn kvæll efter kvæll. Jeg tror næsten hun holdt mere av ham for hvær gang. — Så var det at det siste hændte. Jeg tænkte, at nu måtte det briste eller bære. Vorherre vilde heller ikke han skulde gå længer den gang, og derfor fallt han litt tyngre æn jeg unte ham det . . . Jeg har aldrig set ham siden.»

De sat en lang stund tause; ændelig fortsatte Bård:

«Jeg bød mig frem igjæn. Hun svarte hverken ja eller nej, og så tænkte jeg det kunde bli bedre siden. Vi giftet os, bryllupet stod nede i dalen hos en faster som hun arvtok; vi begynte med meget, og det har siden vokset. Vore gårder lå ved siden av hinannen, og nu blev de slått ihop, som min tanke hadde været fra gutten av. — Men meget annet blev ikke, som min tanke hadde været . . .» Han sat længe stille; Arne trodde en stund han gråt; — det var ikke så. Men han var ænnu blidere i stemmen æn sædvanlig, da han blev ved:

«Hun var stille i førstningen og meget sorgfull. Jeg hadde intet at sige til trøst, og derfor tidde jeg. Siden fik hun det stundimellem med dette styrendes væsen, som du kanskje har set; det var altid et slags ombytte, og derfor tidde jeg også da. Men en rigtig glad dag har jeg ikke hat siden jeg blev gift, og nu har jeg været det i en tyve år — —»

Her brøt han pinnen i to stykker; siden sat han en stund og så på disse stykker.

«— Da Eli vokste til, tænkte jeg hun hadde mere glæde av at være blant fremmedfolk æn her. Det er sjælden jeg har villet noget, jeg; det meste har også været galt, — så blev dette med. Moren sat og længtes efter barnet, skjønt bare vågen lå imellem, og tilsist skjønte jeg at det heller ikke bar riktig i vej derover i præstegården; men jeg skjønte det for sent. Hun holder nok nu hverken av far eller mor.»

Huen hadde han tat av igjæn; nu lå det lange hår nedover øjnene; han strøk det til side, og satte huen på

med begge hænder som vilde han gå; men idet han for at rejse sig hadde vændt sig mot huset, stoppet han og fjøjde til, idet han så til loftsvinduer:

«Jeg trodde det var best Matilde og hun ikke tok farvel, jeg; men så var det galt. Jeg sa henne at den vesle fuglen var død, for det var jo min skyll, og så syntes det mig best at tilstå det; men så var det også galt. Og slik er det med alting. Jeg har alltid tænkt at gjøre det til det beste, jeg, men så er det blet til det værste, og nu er det kommet så vidt, at de taler ondt om mig, både kone og datter, og jeg går her alene.»

En jænte ropte op til dem, at nu blev maten kald. Bård rejste sig. «Jeg hører hæstene knægge,» sa han; «det er vel nogen som har glæmt dem;» han gik bort til stallen for at gi dem høi.

TOLVTE KAPITEL

Eli var såre matt efter sygdommen; moren sat over henne nat og dag, og var aldrig nede. Faren var da oppe sin sædvanlige tur på hosesokkerne og med huen lagt efter utenfor døren. Arne var ænnu på gården; han og faren sat sammen om kvællene; han var kommet til at holde så av Bård. Bård var en vellært, dyptænkt mann, men var likesom litt rædd det han visste. Når nu Arne hjalp ham til rette, og fortalte ham hvad han ikke før visste, var Bård meget taknemmelig.

Eli kunde snart sitte oppe stundimellem, og efter hvært som det nu gik fremad, fik hun flere infall; således var det en kvæll at Arne sat i stuen nedenunder, hvor Eli lå, og sang viser med høy røst; da kom moren ned og bad fra Eli, om han ikke vilde komme ditop og synge, så kunde hun få høre ordene. Arne hadde nok sittet og sunget for Eli, der han sat; ti da moren nu sa dette, blev han rød og rejste sig, som vilde han nægte hvad han hadde gjort, skjönt ingen hadde sagt det. Han tok sig snart, og sa undvigende at det var så lite han kunde synge. Men moren mente det lot ikke så, når han sat alene.

Arne gav efter og gik. Han hadde ikke set Eli siden

den dag han hjalp til å bære henne op; han følte at hun nu måtte være meget forandret, og det gjorde ham likesom litt rædd. Men da han sagte åpnet døren og trådte in, var det stummende mørkt i værelset, og han så ingen. Han stanset ved døren. «Hvem er det?» spurte Eli klart og sagte. «Det er Arne Kampen,» svarte han varsomt, forat ordene skulde falle bløtt. «Det var snillt du kom.» — «Hvorledes står det til med dig, Eli?» — «Takk, nu er det bedre.»

«Du får sette dig ned, Arne,» sa han en stund efter, og Arne følte sig fremover til en stol som stod ved sengefoten. «Det var så godt at høre dig synge, du må synge litt for mig heroppe.» Bare jeg kunde noget som passet her.» — Der blev stillt en stund; da sa hun: «syng en salme,» og det gjorde han, det var noget av en konfirmationssalme. Da han sluttet, hørte han at hun gråt, og derfor turde han ikke synge mere; men om litt sa hun: «syng en sådan en til,» og han sang en til, nemlig den som almindeligst brukes på kirkegulvet. «Hvor mange ting jeg har tænkt på, mens jeg har ligget her,» sa Eli. Han visste intet at svare, og hørte henne gråte stille derinne i mørket. Et ur kakket borte på væggen, drog op til slag og slog så. Eli drog langsomt pusten et par ganger, som vilde hun lette brystet, og så sa hun: «En vet så lite, kjæpper hverken far eller mor. — Jeg har ikke været god mot dem, jeg — og derfor er det så underligt nu at høre den konfirmationssalmen.»

Når man taler i mørket, blir man altid mere sanfærdig æn når man ser hværandres ansigt; man siger også da mere.

«Det var godt at høre de ord,» svarte Arne; han tænkte på hvad hun hadde sagt den gang hun blev syk. Det forstod også hun, og derfor sa hun: «Var nu ikke dette hændt mig, så Gud vet hvor længe jeg hadde gåt, før jeg hadde funnet mor.» — «Hun har talt med dig nu?» — «Hvæ dag; hun har ikke annet gjort.» — «Da fik du nok meget at høre.» — «Du kan så sige.»

«Hun talte nok om min far?» — «Ja.» — «Tænker på ham ænnu?» — «Hun tænker på ham.» — «Han

var ikke god mot henne.» — Stakkars mor! — «Han var dog værst mot sig selv.»

Den ene tænkte hvad han ikke vilde sige den annen. Eli var den som først bant ord imellem dem. «Du skal være lik din far.» — «De siger så,» svarte han unvigende; hun la ikke mærke til tonen, og derfor kom hun igjæn om en stund: «Kunde også han lage viser?» — «Nej.» —

«Syng en vise for mig . . . en som du selv har laget.» Men Arne hadde ikke for skik at tilstå, det var egne viser han sang. «Jeg har ingen,» sa han. «Du har nok, og du synger dem nok også når jeg ber om det.» — Hvad han aldrig hadde gjort for andre, det gjorde han nu for henne. Han sang nemlig følgende vise:

Træet stod færdigt med blad og med knop.

«Skal jeg ta dem?» sa frosten og pustede op.

«Nej kjære, lad dem stå,
til blomster sitter på!» —

bad træet, og skalv ifra rot og til top.

Træet fik blomster, så fuglene sang.

«Skal jeg ta dem?» sa vinden og viftet og svang.

«Nej, kjære, lad dem stå,
til bæret sitter på!» —

bad træet, i vinden det dirrende hang.

Og træet fik bær under soløjets glød.

«Skal jeg ta dem?» sa jænten så ung og så rød.

«Ja kjære, du kan ta
så mange du vil ha!» —

sa træet, og grenen det bugnende bød.

Den visen tog næsten vejret fra henne. Han sat også bakefter, som hadde han sunget mere æn han vilde sige.

Mørket ligger tungt over dem som sitter sammen deri, og ikke vil tale; de er aldri nærmere hinannen æn da. Han hørte, bare hun vændte sig, bare hun drog hånden over åklæet, bare hun engang pustet litt sterkere æn ellers. —

«Arne — kunde du ikke lære mig at lage viser?» — «Har du aldrig prøvd?» — «Jo, nu de siste dagene; men jeg får ingen til.» — «Hvad har du da villet ha i dem?» — «Noget om mor, som holdt så av far din.» — «Det er et tungt æmne.» — «Jeg har også grått over det.» — «Du skal ikke søke æmner; de kommer.» — «Hvorledes kommer de?» — «Som annet kjært: når du minst venter.» — De tidde begge. «Det undrer mig, at du, Arne, langes bort, som bærer så meget vakkert hos dig.» — «Vet d u, at jeg langes?» — Hun svarte ikke herpå, hun lå stille som i tanker. «Arne, du må ikke rejse bort!» sa hun, og det kom varmt til ham. — «Somme tider har jeg også mindre lyst.» — «Din mor må holde meget av dig. Jeg må få se din mor!» — «Kom bort på Kampen engang du blir frisk.» Og nu tænkte han henne med én gang sitte i den lyse stue på Kampen og se på fjællene; brystet begynte at gå i ham, blodet fór ham til hodet. «Her er varmt herinne,» sa han og rejste sig.

Hun hørte det: «Kjære, vil du gå?» og han satte sig. — «Du må komme oftere hit til os. Mor holder så meget av dig.» — «Jeg har også selv lyst . . . men jeg må dog ha ærend.» — Eli tidde litt, som tænkte hun sig om. «Jeg tror,» sa hun, «at mor har noget hun vil be dig om.» — —

Han hørte henne rejse sig i sengen: Ingen lyd var i kammerset eller nedenunder, uten klokken som kakket på væggen. Da brøt hun ut:

«Gud give det var sommer!»

«At det var sommer!» og det drog op for hans tanke med fugtigt løv og bjælleklang, hauking fra fjællene, sang fra dalerne, Svartvatnet lå der og skinte i solen, gårdene vugget deri. Eli kom ut og satte sig liksom hin kvæll. «Var det sommer,» sa hun, «og jeg sat på bakken, tror jeg visst at jeg nu kunde synge en vise!»

Han lo og spurte: «Hvad skulde den da gå om?» — «Om noget som var let, om — ja jeg vet ikke selv. . .»

«Sig det, Eli!» han rejste sig i glæden, men hugsed sig om og sat.

«Jeg vil ikke sige dig det for alt i verden!» — hun

lo. «Jeg sang for dig, da du bad.» — «Det er sant; men nej, nej!» — «Eli, tror du, jeg gjør nar av det lille verset du har digtet?» — «Nej, det tror jeg ikke, Arne; men det er ikke noget jeg selv har gjort.» — «Er det da av en annen?» — «Ja, det kom således farende.» — «Så kan du jo sige mig det.» — «Nej, nej, det er ikke noget sådant heller, Arne, bed mig ikke mere!» Hun gjæmte visst hodet i sengen; ti det siste kom næsten bort. «Eli, nu er du ikke snill mot mig, sådan som jeg har været mot dig!» han rejste sig. «Arne, det er forskjel . . . du forstår mig ikke . . . men det var . . . jeg vet ikke selv . . . en annen gang . . . Bliv ikke sint på mig, Arne! gå ikke fra mig!» hun begynte at gråte.

«Eli, hvad fattes dig?» han lyttet. «Er du syk?» han trodde det ikke selv. Hun gråt ænnu; han syntes han måtte gå frem eller tilbake. «Eli!» — «Ja,» de hvisket begge. «Tag mig i hånden!» Hun svarte ikke; han lyttet, skarpt, kort — følte sig frem over åklæet, og fikk en varm liten hånd som lå bar.

Da gik det i trapperne, og de slap hinannen. Det var moren som kom med lys. «I sitter nok for længe i mørket,» sa hun og satte staken på bordet. Men hverken Eli eller han tålte lyset; hun vændte sig mot puten, han holdt for øjnene. «Å ja; det gjør litt ondt i førstningen,» sa moren; «men det plejer at gå over.»

Arne lette nede på gulvet efter den hue han ikke hadde med, og så gik han.

Dagen efter hørte han at Eli vilde komme ned litt efter middag. Han samlet sit værktøj og sa farvel. Da hun kom ned, var han gåt.

T R E T T E N D E K A P I T E L

Sent kommer våren in imellem fjællene. Posten som drog efter kongevejen om vinteren, og det tre ganger i uken, går allerede i April blot én gang, og beboerne føler da, at utenfor dem er sneen kastet, isen brutt, dampskibene i fart og ploget sat i jorden. Her ligger ænnu sneen tre alner høy, fæet rauter på båsen, og fuglene kommer, men gjæmmer sig og fryser. Den enkelte

rejsende fortæller, at han har sat vogn efter sig ned i dalen, og han har blomster med og syner dem; disse har han plukket ved vejkanten. Da ottest folket, går omkring og tales ved, ser mot solen og utover, hvor meget den orker for hvær dag. De strør med aske på sneen, og tænker på dem som nu plukker blomster.

I en sådan tid var det at gamle Margit Kampen kom gående op over præstegården og bad om at få tale med far. Og hun blev bedt op på kontoret, hvor præsten, en spinkel, lyshåret mann, blid, med store øjne og briller over, tok godt mot henne, kjænte henne og bad henne sitte ned. «Er det nu noget om Arne igjæn?» spurte han, som hadde de oftere talt om dette æmne. «Ja, Gud bæ're os,» sa Margit; «det er jo aldrig annen æn godt jeg har at sige om ham, og dog er det så tungt;» hun så meget sorgfull ut. «Er nu igjæn denne længsel kommet?» spurte præsten. «Værre æn nogensinde,» sa moren. «Jeg tror aldrig han blir hos mig, til våren kommer hitop.» — «Han har dog lovt aldrig at reise fra dig.» — «Visst nok; men Herregud, han får selv rå; når sinnet står utefter, så må han vel gå. Hvad skal der så bli av mig?» —

«Jeg tror dog i det længste, at han ikke forlater dig,» sa præsten. «Nej visst; men når han nu ikke trives hjemme? Skal jeg da ha det på min samvittighed, at jeg er i vejen; det er somme tider jeg tænker, jeg selv burde be ham reise.»

«Hvorav vet du, at han nu langes sterkere enn før?» — «Å, av mange ting. Siden midtvinters har han ikke arbejdet ute i bygden en eneste dag. Derimot har han gjort tre byrejser og været længe borte på hvær. Han taler næsten aldrig mens han arbejder, det gjorde han dog ofte før. Han kan sitte lange stunder alene oppe i det lille loftsvindu og se ut over fjællene, på den side Kampestupet er; han kan sitte der den hele søndag eftermiddag, og ofte når det er månelyst sitter han der langt ut i natten.» — «Læser han aldrig for dig?» — «Hvær søndag både læser og synger han for mig, det forstår sig, men det er likesom litt i skyndingen, undtagen en og annen gang han næsten gjør for meget av det.» —

«Taler han da aldrig med dig?» — «Ofte er det så længe imellem, at jeg må gråte for mig selv. Da ser han nok dette og begynner, men det er om de lette ting, aldrig om de tyngre.» Præsten gik op og ned, da stanste han og spurte: «Hvorfor siger så du ikke noget til ham?» — Det var længe før hun svarte noget herpå; hun sukket flere ganger, hun så ned og til siderne, hun foldet det tørklæde hun bar: «Jeg er kommet hit idag, for at tale med han far om noget som ligger mig tungt på hjertet.» — «Tal du fritt, det vil lette dig selv!» — «Jeg vet det vil lette; ti jeg har nu slæpt på det alene i mange år, og det blir tyngre for hvært.» — «Hvad er det, kjære kone?» — Der var en stund ophold, så sa hun: «Jeg bærer stor synd for min søn,» hun begynte at gråte. Præsten gik tæt in til henne: «Tilstå mig den, så skal vi sammen be Gud, at den må bli dig tilgit.»

Margit hulket og tørret sig, men begynte igjæn at gråte, idet hun skulde tale, og således op igjæn flere ganger. Præsten trøstet henne og sa, at det visst ikke kunde være noget så brødefullt, hun var visst for stræng mot sig selv o. s. v. Men Margit gråt og kom sig ikke til at begynne, før præsten hadde sat sig ned ved siden av henne og snakket vel for henne. Da kom det litt efter litt frem: «Gutten har hatt det ondt som barn, og da fik han rejsehugen. Så traf han Kristian, han som nu er blet storrik derover hvor de graver gull; Kristian gav Arne så mange bøker, at han ikke lenger blev som vi; de sat sammen i lange nætter, og da Kristian rejste, vilde gutten efter. Men på den tid fallt faren overænde, og gutten lovte aldrig at forlate mig. Men jeg var som en høne der hadde fåt et ande-ægg op under sig; da ungen hadde fåt luft, vilde den ut på det store vand, og jeg gik igjæn og skrek. Nådde han ikke selv, så nådde hans viser, så jeg trodde hvær morgen, at hans seng stod tom.

Da var det at der kom et overhændig langvejs brev til ham; og det måtte jo være fra Kristian. Gud han tilgive mig, at jeg tok og gjænte det! Jeg trodde det var blet derved, men ænnu ett kom der, og hadde jeg gjæmt det første, så måtte jeg gjæmme det annet. Men var det

ikke som de skulde brænne hul på kisten, der de lå; for tænke til den kanten måtte jeg, fra det jeg slog øjnene op til jeg la dem i. Og du skulde aldrig ha set noget så galt, for der kom et tredje til! Jeg stod med det i hånden et kvarter; jeg bar det på brystet i tre dager, og vejde med mig selv om jeg skulde gi ham det eller lægge det hen til de andre; men kanske det hadde magt til at lokke gutten ifra mig, og jeg kunde ikke for det, men jeg la det hen til de andre. Nu gik jeg i angst hver dag, både for dem som var i kisten, og for at der skulde komme noget nyt. Hvert menneske som drog til gårds, var jeg rædd; sat vi begge inne, og det tok i døren, så skalv jeg; ti det kunde jo være brev, og da fik han det. Når han var i bygden, gik jeg hjemme og tænkte, at nu får han kanske brev derute, og i det står om dem som er kommet før! Når han vændte hjem, så jeg på ansigtet langt borte, og Herregud, hvor glad jeg var når han smilte, for da hadde han intet fåt! Han var blet så vakker også nu, likesom far sin, men mere lyslett og blid. Og så hadde han slikt et mål til at synge med; — når han sat ute i døren i kvællsolen, sang op imot åsen og lyttet efter svar, da kjænte jeg på mig at miste ham kunde jeg aldrig! — Bare jeg så ham, eller jeg visste han var der ensteds omkring, og han var nogenlunde glad at se til, og han bare kunde gi mig et ord en gang imellem, så ønsket jeg mig ikke mere her på jorden, og jeg vilde ikke at nogen tåre skulde være ugrått. —

Men nætop som det syntes han bedre trivdes, og likte sig bedre blant folk, kom der bud fra poståpneriet, at nu var det fjærde brev kommet, og i det var der to hundre daler! — Jeg tænkte jeg hadde seget ned, der jeg stod: Hvad skulde jeg nu gjøre? Brevet kunde jeg vel altid få avvejen, men pengene? Jeg fik ikke sove i flere nætter for disse penger; jeg hadde dem en stund på loftet, en stund i kjælderens bakom en tønne, og engang var jeg så overgit, at jeg la dem i vinduet så han kunde finne dem! Da jeg hørte han kom, tok jeg dem igjæn. Men tilsist fant jeg dog ut måten: jeg gav ham pengene, og sa de hadde stått ute fra den tid mor levde. Han la dem

i jorden, som jeg selv hadde tænkt, og der kom de ikke væk. Men så skulde det hændes sig, at nætop den høsten sat han en kvæll og undret sig over, at Kristian hadde glæmt ham for bestandig!

Nu slog såret op igjæn, og pengene brænte; synd var det, og til ingen nytte hadde synden været!

Den mor som bærer synd for sit barn, er den ulykkeligste mor av alle — — og dog gjorde jeg det bare av kjærlighed. Så skal jeg vel straffes derefter med at miste det kjæreste. For siden midtvinters har han fåt igjæn den tonen, som han synger når han langes; den har han sunget fra gutten av, og jeg hører den aldrig uten jeg blir blek. Da kan jeg gjøre hvad det skal være, og her skal du se» — hun tok et lite papir op av sin barm, viklet det ut og gav præsten, «her er noget han skriver på imellemstunder; det går visst på den tonen. Jeg tok det med, for jeg kan ikke se så fin skrift; kjære se, om der ikke står noget om rejsen . . .»

Der var bare ett vers på dette papir. Til det annet vers stod der en halv og en hel linje hist og her, som var det en vise han hadde glæmt, og nu hugset frem igjæn, vers for vers. Men det første verset lød:

Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjælle?
Øjet møter nok bare sne.
Rundt omkring står det grønne træ,
vilde så gjerne over; —
tro, når det rejsen vover?

«Står der om rejsen?» spurte Margit, hun hang ved præstens øjne. «Ja, det er om rejsen,» svarte han og lot papiret synke. «Visste jeg det ikke! Å Gud, jeg kjænte jo tonen!» Hun så på præsten med foldede hænder, bange, spænt, mens tåre på tåre trillet ned over kinnet.

Men her visste præsten like så litt råd som hun. «Gutten må være alene om dette,» sa han. «Livet forandrer sig ikke for hans skyll, men det kommer an på, om han selv engang kan se mere i det. Nu vil han nok likesom rejse ut efter det.» — «Men kjære, det er da like-

som med kjærringen, det,» sa Margit. «Med kjærringen?» spurte præsten. — «Ja, hun som rejste ut efter sollys til sig, istedenfor at hugge vindu på væggen sin.» — Præsten blev forundret over hennes skarpsinn; men det var ikke første gang når hun kom på dette æmne; for Margit hadde jo ikke tænkt på annet syv-otte år. «Tror du han rejser? Hvad skal jeg gjøre? Og pengene? Og brevene?» Det trængte in på henne alt på én gang. «Ja, med brevene er det ikke rigtigt. At du har forholdt ham hvad hans er, det kan du vanskelig forsvare. Men værre er det imidlertid, at du har sat en medkristen i dårlig lys for din søn, skjönt han ikk har fortjent det, og værst er det, at det er en han hadde så kjær, og som holdt inderlig av ham igjæn. Men vi skal be Gud tilgi dig; vi skal begge be ham.» Margit sænket sit hode; hun sat ænnu med foldede hænder: «Hvor jeg skulde be ham om forladelse, bare jeg først visste han vilde bli!» — Hun tok nok fejl av Vorherre og Arne. Præsten lot som han ikke la mærke til dette. «Ågter du at tilstå ham det nu straks?» spurte han. Hun så dypt ned og sa sagte: «Turde jeg vente litt ænnu, så vilde jeg nok gjerne.» Men præsten smilte, uten at hun så det. Han spurte: «Tror du ikke, at din synd blir større, jo lenger du dvæler med tilståelsen?» — Hun arbejdet på tørklæet med begge hænder, la det sammen i en ganske liten firkant og forsøkte på at få det i en ænnu minlre; men det vilde ikke gå: «Tilstår jeg dette med brevene, så er jeg rædd han rejser.» — «Du tør ikke stole på Vorherre da?» — «Jo, det forstår sig,» sa hun hastig; da føjde hun sagte til: «Men dersom han nu rejste fra mig allikevel?» — «Du er altså mere rædd for at han skal rejse, æn for selv at bli ved i en synd?» Margit hadde fått tørklæet ut igjæn; hun førte det nu til øjnene, for hun begynte at gråte. Men præsten sat en stund og betraktet henne; da sa han videre: «Hvorfor fortalte du nu mig alt dette, når det ikke var din hensigt at det skulde føre til noget?» Han væntet længe; men hun svarte ikke. «Trodde du måske din synd skulde bli mindre, når du fik den fortalt?» — «Jeg trodde det,» sa hun sagte og med hodet ænnu dypere mot

brystet. Præsten smilte og rejste sig. «Ja-ja, min kjære Margit, du må handle slik at du kan få glæde på dine gamle dager. — «Måtte jeg bare beholde den jeg har!» sa hun, og præsten trodde hun turde ikke tænke nogen større lykke æn at leve i sin bestandige angst. Han smilte mens han stoppet sin pipe: «Dersom her enda var en liten jente som kunde få tak i ham, da skulde du se han blev!» — Hun så raskt op og fulgte præsten med øjnene intil denne stanste foran henne: «Eli Bøen —? Hvad?» Hun blev rød og så ned igjen; men hun svarte ikke. Præsten, som stod stille og væntet, sa ændelig, men denne gang ganske sagte: «Dersom vi kunde lage det så, at de kom oftere sammen her på præstegården?» — Hun kiket op på præsten, for at få vite om dette også var fullt alvor. Men hun turde ikke rigtig tro ham. Præsten begynte at gå igjen, men stanste derpå: «Hør nu, Margit! Når det kommer til stykket, så var det kanskje dit ærend hit idag, dette?» — Hun så dypt ned, hun puttet et par fingre in i det sammenlagte tørklæ, og kom ut igjæn med en snipp: «Å ja, Gud bæ're mig så visst, — det var nok dette jeg vilde.» — Præsten slog ut i latter og gned sine hender: «Kanske det var dette du vilde, sist du var her også?» — Hun drog snippen lenger frem, hun tøjde og tøjde: «Siden du nu siger det, så var det nok dette, ja.» — «Ha, ha, ha, ha! Ja, du Margit, du Margit! — — Vi skal se hvad vi kan gjøre; ti sant at sige, har min hustru og datter for længe siden hat samme tanker som du.» — «Er det muligt?» hun så op, så glad og så skamfull på én gang, at præsten ret hadde sin glæde av hennes åpne vakkre ansigt, hvori barnet var reddet frem gjennem al sorg og frygt. «Ja-ja, Margit, du som har slik kjærlighed, får vel for kjærlighedens skyll tilgivelse både av din Gud og av din søn for hvad du har forbrutt. Du er vel også alt straffet i den stadige store angst, hvori du har levet; vi skal nu se om Gud vil gjøre en snar ænde på den, for vil han det, så hjelper han os litt nu.» Hun drog et langt suk, og atter ett og atter ett, da rejste hun sig, takket og nejde, og gik og nejde igjæn i døren. Men hun var ikke vel utenfor, før hun skif-

tet. Hun så op mot himmelen med et kort, men av takk strålende blik, og skyndte sig ned ad trappen, og hun skyndte sig mere og mere, jo lenger hun kom bort fra folk, og så let som hun gik ned mot Kampen den dagen, hadde hun ikke gåt vejen på mange, mange år. Da hun kom så langt at hun kunde se røken vælte tyk og munter op av pipen, velsignet hun huset, hele gården og præsten og Arne — og hugset så, at de skulde ha røkekjøtt til middag, som var hennes beste mat!

FJORTENDE KAPITEL

Kampen var en vakker gård. Den lå midt på den slette, som hadde Kampestupet til grænse nedenfor, og bygdevejen ovenfor; på vejens øvre side stod tæt skog, litt lenger oppe høynet åsen, og bak denne stod blå fjæll med sne på. Likeså var der på den andre siden av Kampestupet en bred fjællrække, der først gik rundt hele Svartvatnet der borte, på den side Bøen lå, blev højere henimot Kampen, men bøjde i det samme til side for det brede dalføre, som kalltes Nedrebygden og som begynte her nedenfor; ti Kampen var den siste gård i Øvrebygden.

Op imot vejen vændte våningshusets hoveddør; fra den og op til vejen var der vel et par tusen skridt; en sti førte dit med tætte bjørketrær på begge sider. På begge sider av oprydningen lå skog, gårdens aker og eng kunde økes like så langt som de selv vilde; det var et i de fleste henseender fortrinligt bruk. En liten have lå foran huset. Arne stelte med den, således som bøkerne bød ham gjøre det; til venstre for huset lå fjøsbygningerne og de andre uthus; de var for det meste opført fra nyt av og bygd i en firkant mot våningshuset. Dette selv var rødmalet med hvite vinduskarmer og dører, hadde to stokværk, var torvtækt, småbusker grodde på taket; det ene mønet bar fløjstang, på den drejde en jærnbane sig med høj stjært.

Våren var kommet til fjællbygderne; det var en søndagsmorgen, litt tung i vejret, men rolig, uten kulde; tåken lå like ned på skogen, men Margit mente den

lettet op ad dagen. Arne hadde læst prækenen for sin mor, og sunget salmer som hadde gjort ham godt; nu stod han i full puss for at gå op mot præstegården. Han åpnet døren, frisk løvlugt slog ham imøte, haven stod dugget og bøyd i morgentåken, men fra Kampestupet bruste det med sterke, støtvide døgn, så det skalv for øre og øje.

Arne gikk opover. Jo lenger han kom fra fossen, desto mere tapte døgn i rædsel, men la sig nu som en dyp orgeltone over alt landskap.

«Vorherre være med ham, der han går!» sa moren, hun åpnet vinduet og så efter ham intil buskerne tok ham. Tåken lettet mere og mere, solen skar igjennem, der blev liv utover markerne og i haven; der grodde nu alt Arnes arbeide med frisk vækst, bar duft og glæde op til moren. «Våren er vakker for den som længe har hat vinter.»

Arne hadde intet bestemt ærend op til præstegården, men han vilde dog høre derhen om aviserne, som han holdt sammen med præsten. Nylig hadde han set navnene på flere normænn som hadde slått sig godt op med gullgravning i Amerika, og blant dem stod Kristian. Nu hadde Arne hørt som rygte, at Kristian var væntende hjem. Herom kunde han vel også få besked oppe i præstegården, — og var det således at Kristian alt nu var kommet til byen, vilde Arne til ham i tiden mellom vår- og slåttonnen. Dette gikk i hans sinn, like til han kom så langt frem at han kunde se Svartvatnet og Bøen på den andre siden. Tåken lettet også da, solen lekte sig på vollen, fjellet stod med lys top, men hadde tåken liggende i fanget, skogen mørknet vandet til høyre side, men der foran husene var det litt flatere, og den hvite sand glittret i solen. Med én gang var hans tanker i den rødmalte bygning med de hvite dører og vinduskarmer, hvorefter han hadde malt sin egen. Han hugset ikke de første tunge dager han hadde hat der; han hugset blot på den sommer de begge så, han og Eli, der oppe foran hennes sykeseng. Siden hadde han ikke været der, siden vilde han ikke gå dit, ikke for alt i verden. Bare

hans tanker rørte ved det, blev han rød og skamfull, og dog skedde det op igjæn hvær eneste dag, og mange ganger på dagen, og var det noget som kunde jage ham ut av bygden, så var det nætop dette!

Fort gik han, som vilde han gå langt ifra det; men jo længer han gik, des nærmere kom han Bøen, og des mere så han også på den. Tåken var ganske borte, himmelen klar fra den ene fjællramme til den andre, fuglene svømmet og ropte over til hværandre i den solglade luft, markerne lo med millioner blomster, ingen Kampefoss truet glæden i knæ som til underkastelse og højtid; men livsglad, overgiven tumlet, sang, blinket, jublet den opad uten ændel!

Arne hadde gåt sig blussende het; han kastet sig i græsset like under en bakke, så over til Bøen, vältet sig for ikke at se dit længer. Da hørte han en sang over sig, ren — som han aldrig hadde hørt sang før; den fløt ut over engen mellom fuglesnakket, og innen han rigtig kunde kjænne tonen igjæn, kjænte han også ordene; ti tonen var den han holdt mest av, og ordene var dem han hadde båret på fra han var gut — og glæmt samme dag han fik dem frem! Han sprang op, som vilde han fange dem, men stanste og lyttet; her kom første vers, her kom annet, her kom tredje, fjærde rinnende nedover til ham av hans egen glæmte vise —:

Undrer mig på, hvad jeg får at se
over de høje fjælle?
Øjet møter nok bare sne.
Rundt omkring står det grønne træ,
vilde så gjerne over; —
tro, når det rejsen vover?

Ørnen løfter med stærke slag
over de høje fjælle,
ror i den unge, kraftfulle dag,
mætter sit mot i det ville jag,
sænker sig, hvor den lyster, —
ser mot de fremmede kyster!

Løvtunge apall, som intet vil
over de høje fjælle!
sprætter, når somren stunder til,
vænter til næste gang den vil,
alle dens fugler gynger,
vet ikke hvad de synger: —

Den som har længtet i tyve år
over de høje fjælle, —
den som vet, at han ikke når,
kjæpper sig mindre år for år, —
hører hvad fuglen synger,
som du så trøstig gynger.

Sladdrende fugl, hvad vilde du her
over de høje fjælle?
rede du fant visst bedre d e r,
videre syn og højere træer,
vilde du bare bringe
længsel, men ingen vinge?

Skal jeg da aldrig, aldrig nå
over de høje fjælle?
skal denne mur mine tanker slå,
sådan med sne-is og rædsel stå,
stængende der til det siste,
blive min dødningkiste?

Ut, vil jeg! ut — å, så langt, langt, langt
over de høje fjælle!
Her er så knugende, tærende trangt,
og mit mot er så ungt og rankt, —
lad det få stigningen friste,
ikke mot murkanten briste!

E n g a n g, jeg vet, vil det række frem
over de høje fjælle.
Kanske du alt har din dør på klæm?
Herre min Gud! godt er dit hjem . . .
lad det dog ænnu stænges,
og jeg få lov til at længes!

Arne stod til det siste vers, det siste ord var sunget hen; atter hørte han fuglene skjæmte og le, men han visste ikke om han selv turde røre sig. Vite hvem det var, måtte han dog; han løftet foten, og gik så vart at han ikke hørte græsset knase. En liten sommerfugl satte sig i en blomst like foran foten på ham, måtte op igjæn, fløj atter bare et lite stykke, måtte op igjæn, fløj atter et lite stykke, måtte op igjæn — og så videre frem hele bakken som han krøp op. Men der stod en tæt busk, han vilde ikke lenger frem; ti nu kunde han se en fugl fløj op ifra busken, skrek skræmt og skar bort over bakkehældingen; da så hun op, hun som sat der; han dukket sig ned, dypt, dypt, holdt ånden igjæn, hjertet klappet, han hørte hvært slag, lyttet, turde ikke røre ved et blad; ti det var jo henne, det var Eli! — Længe, længe efter så han op lite grand, vilde gjerne dra sig et skridt nærmere; men fuglen kunde ha rede under busken, og det turde han ikke træde på. Han så da frem mellom bladene, eftersom de fløj til side eller stak sig sammen. Solen fallt like på henne, hun sat i en sort livkjole uten ærmer, hadde en halmhat på hodet, som tilhørte en gut; den sat løst og vilde falle til den ene side. I fanget hadde hun en bok liggende, men ovenpå den en hel del markblomster; hennes højre hånd famlet in imellem dem som i tanker, den venstre var lænet på knæet, og i den lå hennes hode. Hun så ut efter der hvor fuglen var fløjet, og det var uvisst om hun hadde grått.

Noget vakkrere hadde Arne i sine levedager hværken set eller drømt; solen la også alt sit gull både på henne og pletten, og sangen drev om henne, skjønt den længst var sunget, så han tænkte, drog ånde, ja hjertet slog i takten av den.

Hun tok boken og åpnet den, men lukket den snart, og sat som før mens hun gav sig til at nynne. Det var «Træet stod færdigt med blad og med knop» — han kunde høre det, skjønt hun ikke hugset godt hværken ordene eller tonen, og tok ofte fejl. Det vers hun kunde best, var det siste, derfor tok hun det ofte op igjæn; men hun sang det således:

Og træet fik bær, de var modne og rød'.

«Jeg må få dem!» bad jænten, hun var nu så sød.

«Ja, alle disse små,
dem kan du gjerne få!»

sa træet — trala-lala, la-lala — sød!

Og så med én gang sprang hun op, rystet alle blomsterne rundt omkring, hauket, så tonen trinset gjennem luften og nådde gjerne over like til Bøen. Og så sprang hun! — — Skulde han rope? Nej! — Der hoppet hun alle bakker ned, syngende, trallende; der fallt hatten av, der tok hun den op igjen, der stod hun midt i det høyeste græsset. — «Skal jeg rope? Hun ser sig om!» — Han ned. Længe var det før han turde gløtte frem, og først løftet han bare hodet, så henne ikke; — stod på knæ, så henne ikke; — helt op . . . nej, hun var borte!

Han vilde ikke mere til præstegården. Han vilde ingenting! — Siden sat han hvor hun hadde sittet, sat der ænnu da solen gik til middag. Sjøen trillet ikke med en eneste bære, fra gårdene begynte røken at tittre i vejret, akkerikserne holdt op, den ene efter den annen, småfuglene spøkte vel, men drog sig mot skogen, duggen var borte, så græsset stod alvorligt, ingen vind var der, så bladene hang stille, solen stod om en time i middag. Han viste ikke hvordan det gik til, at han sat der og stelte med et lite digt; en bløt tone kom og bød sig frem til det, og med brystet underlig fullt av alt som var mildt, gikk og kom tonen så længe til den hadde med et helt billede.

Han sang det stilt som han hadde gjort det.

I skogen smågutten gik dagen lang,
gikk dagen lang;
der hadde han hørt slik en underlig sang,
underlig sang.

Gutten en fløjte av selje skar,
av selje skar —
og prøvde, om tonen derinne var,
derinne var.

Tonen den hvasket og nævnte sig,
og nævnte sig,
men best som han lydde, den løp sin vej,
den løp sin vej.

Tit når han sov, den til ham smøg,
den til ham smøg,
og over hans panne med ælskov strøg,
med ælskov strøg.

Vilde den fange, og vågnet bratt,
og vågnet bratt;
men tonen hang fast i den bleke nat,
den bleke nat.

Herre min Gud, tag mig derin,
tag mig derin!
ti tonen har fåt mit hele sinn.
mit hele sinn.»

Herren han svarte: «Den er din ven,
den er din ven;
skjønt aldrig en time du ejer den,
du ejer den.»

FEMTENDE KAPITEL

— Det var en søndagskvæll ut på sommeren; præsten var kommet igjæn fra kirken, og Margit hadde sittet hos ham nu til klokken blev henimot syv. Da tok hun farvel og skyndte sig ned ad trapperne og ut på gården, for der hadde hun nætop fåt øje på Eli Bøen, som længe hadde lekt med præstens søn og sin egen bror.

«God kvæll!» sa Margit, hun blev stående, «og signe laget!» — «God kvæll!» sa Eli, hun var blussende rød og vilde holde op, skjønt gutterne trængte in på henne; men hun bad for sig og fik lov til at slippe for i kvæll. — «Jeg synes mest jeg skulde kjænne dig og,» sa Margit. — «Det kan nok gjerne være, det,» sa den annen. — «Det skulde da vel aldrig være Eil Bøen?» — Jo,

det var nok så. — «Å nej da! — Så du er Eli Bøen! Ja, nu ser jeg det, du ligner på mor din.» Elis brunrøde hår var revet ut, så det hang løst og langt nedover; hun var så het og rød i ansiktet som et bær, barmen fløy op og ned, hun kunde ikke snakke, og lo over at hun ar så forkavet. — «Å ja, det hører ungdommen til, det.» — Margit så sig glad i henne. «Du skulde vel ikke kjenne mig, du?» Eli hadde nok villet spørge, men kom sig ikke til, fordi den annen var eldre; nu sa hun, at hun mintes ikke at ha sett henne før. — «Å nej, det er også lite vænteligt; gammelt folk kommer sjælden frem. — Sønner min kanskje du kjenner litt til, han Arne Kampen; jeg er mor hans, jeg,» hun skottet til Eli, som også blev meget forandret. — «Jeg tror næsten han har arbejdet engang der borte på Bøen?» — Jo, han hadde nok så. — «Det er et vakkert vejr i kvæll; vi kastet højet, vi, ut på dagen, og tok det in før jeg gik; det er rigtig et velsignet vejr.» — «Det blir visst et godt højår i år,» mente Eli. — «Ja, du kan så sige; — på Bøen er det vel vakkert?» — De er færdige der nu?» — «Forstår sig, ja; stor hjælp, driftige folk. — Skall du hjem i kvæll?» — Nej, hun skulde ikke det. — De talte sammen om et og annet og blev efterhånden så vidt kjænte, at Margit turde våge at spørge om hun vilde gå med et stykke. «Kunde du ikke slå følge med mig bortover nogen steg,» sa hun; «jeg træffer så sjælden nogen at snakke med, jeg, og for dig kan det vel være slikt slag?» — Eli unskyllte sig med, at hun hadde ingen trøje. — «Å ja, det er også skamfullt av mig at be om slikt, første gangen jeg ser et menneske, men gammelt folk må en bære over med.» — Eli sa hun kunde gjerne følge også; nu vilde hun bare in efter trøjen.

Det var en tætsluttende trøje; når den var hægtet til, så det ut som hun bar livkjole; men nu hægtet hun blot de to nederste hægter, hun var så varm. Det fine lintøj hadde en liten utover fallende krave og blev holdt fast i halsen av en sølvknap i skikkelse av en fugl med utslagne vinger. En sådan hadde Nils skrædder båret den første gang Margit Kampen danset med ham. —

«En vakker knap,» sa hun og så på den. — «Jeg har fått den av mor,» sa Eli. — «Du har vel det, ja,» hun hjalp henne til rette.

Nu gik de bortover vejen. Højet var slått og lå i såter, Margit tok borti såterne, lugtet på det og fant det var godt høj. Hun spurte efter buskapen her på gården, fik derved spørge om den på Bøen, og fortalte så hvor stor den var som de hadde på Kampen. «Gården er gått dygtig frem i de senere år, og den kan bli så stor en selv vil. Den før tolv mælkekjør nu, og den kunde fø flere; men han har så mange bøker han læser i og steller efter; derfor vil han ha dem fødd på slik storvis.» Eli sa ingenting til alt dette, som vænteligt var; men Margit spurte henne hvor gammel hun var. Hun var nitten år. «Har du tat nogen hånd med i husstellet? Du ser så fin ut, det har vel ikke været stort.» — Å jo, hun hadde hjulpet adskillig til, især i den siste tid. — «Ja, det er godt at være vant til noget av hvært; når en selv får stort hus, kan meget trænges. Men det forstår sig, den som finner god hjelp foran sig, står det jo ikke på.» — Eli vilde nok gjerne vände om igjæn, for nu var de forlængst forbi præstegårdsjordet. «Det er længe ænnu til solen går ned; — du var snill om du vilde prate litt lenger med mig.» — og Eli gik med.

Nu begynte Margit at tale om Arne. «Jeg vet ikke om du kjænnert stort til ham. Han kan lære dig noget av hvært, han; Gud bevare os, hvor meget han har læst!» Eli tilstod, at hun visste han hadde læst meget. «Å ja, det er ænnu det minste ved ham, det; nej, slik som han har været mot mor sin alle sine dager, det er mere, det! Skal det være sant, som de siger for et gammelt ord, at den som er god mot sin mor, er god mot sin kone, da får den han vælger, just ikke stort at klage over . . . Hvad er det du der ser efter, barn?» — «Jeg mistet bare en liten kvist som jeg gik og bar.» — De blev begge stille og gik uten at se til hinannen. «Han er så underlig av sig,» sa atter moren; «han er blet så forskræmt som barn, og derfor er han blet vant til at tænke alting for sig selv, og det slags folk kommer sig ikke rigtig til.» — Nu vilde Eli ændelig vände, men

Margit mente det var bare et stykke igjen til Kampen, og da måtte hun se Kampen, siden hun var der. Men Eli mente det blev for sent for idag. «Der er altid dem som følger dig hjem,» sa Margit. «Nej, nej,» svarte Eli raskt og vilde gå. «Ja, han Arne er ikke hjæmme,» sa Margit, «så ham blir det ikke; men der er vel altid andre,» og Eli hadde nu mindre mot det; hun vilde gjerne se Kampen også; «bare det ikke blir for sent.» — «Ja, står vi længe og snakker om det, kan det nok bli for sent» — og de gik. Du har vel læst meget, du, som er opdraget hos præsten?» Ja, hun hadde det. «Det vil komme godt til nytte,» mente Margit, «når du får en som kan mindre.» Nej, det mente Eli hun ikke vilde ha. «Å nej; det er kanskje heller ikke det beste; men her i bygden er folket så lite lært.» — Eli spurte, hvad det var som røk der borte i skogen. «Det er av en ny husmannsplass, det, som er lagt under Kampen. Der bor en mann som heter Oplands-Knut. Han gik alene her, og så gav Arne ham den plassen at rydde. Han forstår hvad det er at gå alene, Arne, stakkar.» — Om en stund kom de så højt op, at de kunde se gården. Solen stod dem like i ansigtet, de skygget for øjnene og så nedover. Midt på sletten lå gården, rødmalet, med hvite vinduskarmer; rundt omkring var engen slått, noget høy stod i såter, akrene lå grønne og svære midt i den bleke eng; borte ved fjøset var stor travlhed: kjør, sauer, gje-ter kom nætop hjem, klokkerne kimte, hundene gjødde, budejen ropte; men over det hele med forfærdelig larm gik fosseduren, der stod op av Kampejuvet. Jo lenger Eli så, des mere hørte hun bare denne tonen, og den blev henne tilsist så forfærdelig, at hun fik hjærteklap; det bruste og suste gjennem hennes hode, til hun blev ganske vill, og ovenpå så mild og varm, at hun uten at merke det gik vart med små skridt, så Margit bad henne gå litt fortere. Hun skræmtes op; «jeg har aldrig hørt slikt som den fossen før,» sa hun; «jeg blir næsten rædd.» — «Det værner du dig snart til,» sa moren; «tilsist vil du savne den.» — «Kjære, tror du det?» spurte Eli. »Ja, det skal du nok se,» sa Margit; hun smilte.

«Kom, nu skal vi først se på buskapen,» sa hun, idet de bøjde ned fra vejen; «disse trær har Nils sat her på begge sider. — Han vilde gjerne ha det vakkert, Nils; — det vil Arne også; der skal du se den haven han har lagt.» — «Å nej, å nej!» ropte Eli, hun sprang fort hen til gjærdet. Hun hadde oftere set Kampen, men aldri så nær, og derfor slet ikke haven. — «Siden skal vi se på den,» sa Margit. — Eli så flygtig gjennem ruterne med det samme hun gik forbi huset; der var ingen inne.

Begge stillet sig op på låvekloppen og så på kjørne, idet de gik rautende forbi og in i fjøset. Margit nævnte dem ved navn op for Eli, fortalte hvor meget hvær enkelt mælket, hvem der var sommerbær, hvem ikke. Sauerne blev talt og insluppet; de var av et stort fremmed slag; Arne hadde fått fat i to lam sydpå. «Han legger sig efter alt slikt, ænda en ikke skulde tro det om ham.» — De gik nu in i låven og så på højet, som var inkjørt, og Eli måtte lugte på det, — «for slikt høj finnes ikke alle steder». Hun viste gjennem låveluken ut på akrene, og sa hvad hvær enkelt bar, og hvor meget der var sådd av hvært slag. — De gik ut og til huset; men Eli, som ikke hadde svaret noget til alt det annet, bad nu, de gik forbi haven, om hun ikke måtte få gå in i den. Og da hun hadde fått det, bad hun siden om hun måtte få plukke en blomst eller to. Der var en liten bänk henne i det ene hjørne; den satte hun sig på, bare som for at prøve den; ti hun rejste sig straks.

«Vi må skynde os nu, skal det ikke bli for sent,» sa Margit, hun stod i døren. Og nu gik de in. Margit spurte om hun ikke skulde traktere henne med noget, den første gangen hun stod der; men Eli blev rød og sa kort nej. Hun så sig nu om, hvor hun stod, her vændte vinduerne op til vejen, og her opholdt de sig om dagen; stuen var ikke stor, men hyggelig med ur og kakkelovn. Her hang Nils's fele, gammel og mørk, men med nye strænger. Her hang et par geværer som hørte Arne til, engelsk fiskestang og andre rare ting som moren tok ned og viste; Eli så på det og rørte ved det. Stuen var uten maling, for det likte ikke Arne; ej heller var der maling

i den stuen som vændte ut mot Kampestupet med det friske fjæll bent over og de blå i bakgrunnen; denne stue, der var en tilbygning likesom hele denne halve side av huset, var større og smukkere; men i de to mindre stuer på fløjen var maling, for der skulde moren leve, når hun blev gammel — han fik kone i huset. De gik i kjøkkenet, på stabburet, i ildhusene; Eli sa ikke et eneste ord, ja hun så ændog på alle ting likesom på avstand; kun når Margit rakte noget frem mot henne, rørte hun det, men selv da ganske let. Margit, som snakket den hele vej, førte henne nu in i gangen igjæn; de skulde op og se på loftet.

Der var også vel inrettede værelser, svarende til dem dernede; men de var nye og ikke tat i bruk på ett nær, som vændte ut mot Kampestupet. I disse værelser hang og stod al slags inbo, som ikke bruktes i den daglige husholdning. Her hang en hel del opsydde skinnfæller samt andre sengkler; moren tok i dem, løftet dem, Eli måtte nu og da gjøre det samme; det syntes imidlertid som hun nu hadde fåt litt mere mot, eller også la hun mere glæde i disse ting; ti til enkelte av dem gik hun tilbake, spurte og moret sig mere og mere. Da sa moren: «Nu skal vi tilsist gå in på Arnes eget rum!» de gik in i det værelse som vændte mot Kampestupet. Den forfærdelige fossedur slog atter imot dem; ti vinduet stod åpent. Her var det højere, her kunde de se strålesprøjten av fossen stå op imellem fjællene, men ikke fossen selv, uten der længre oppe, hvor et klippestykke var fallt ut nætop som den kom med al sin magt til siste sprang ned i juvet. Frisk torv lå over klippestykkets øvre flate, et par furukongler hadde gravet sig ned i det og grodde op igjæn med røtter i stenrifterne. Vinden hadde rusket og revet i trærne, fossen vasket dem, så der ikke fantes kvist fire alner fra roten, i knæ var de bøyd og grenene krøkte, men stod gjorde de og skar højt op mellem fjællvæggene. Dette var det første Eli så fra vinduet, dernæst de drivende hvite snefjæll op over de grønne. Hun drog øjet tilbake: over markerne var der fred og frugtbarhed, og nu ændelig så hun sig om i rummet hvor hun stod; fossen hadde før forbudt det.

Hvor var herinne stillt og fint mot derute! Hun så intet enkelt, fordi det ene høvde i det andre, og det meste var nyt for henne; ti Arne hadde lagt sin ælsk på dette rum, og så tarveligt det var, var det kunstforstandigt, næsten hvært grand som var der. Det var som kom hans vers syngende, mens hun stod og så, eller som han selv smilte fra hver ting. Det første hun enkeltvis fæstet sig ved, var en bred, fint utskåret, stor bokhylde. Der var så mange bøker, at hun trodde ikke præsten hadde flere. Et vakkert skap var det næste. Der hadde han mange rare ting, sa moren; der hadde han også sine penger, la hun hviskende til. To ganger hadde de arvet, sa hun siden; de skulde også arve en gang til, hvis alting gik som det burde. «Men penger er ikke det beste i världen; han kan få det som bedre er.» — Der var mange småting i rummet som var trøjsamme å se på, og Eli så på dem allesammen så glad som et barn. Margit klappet henne på skulderen: «Jeg har ikke set dig før idag, men jeg holder alt så meget av dig, barnet mit,» sa hun og så henne godmodig in i øjnene. Før Eli fik tid til at bli litt skamfull, trak Margit i henne og sa ganske sagte: «Der ser du et lite rødmalt skrin; — der kan du tro er noget som er rart.» — — Eli så til det, det var et lite firkantet skrin, som hun fik svær lyst til at eje. «Han vil ikke jeg skal vite hvad som er i det skrin,» hvisket moren, «og han gjæmmer nøklen bort hver gang;» — hun gik bort til nogen klær som hang på væggen, tok ned en fløjels brystduk, lètte i urlommen, og der lå nøklen. «Kom nu, skal du se,» hun hvisket; Eli syntes slet ikke det var rigtigt hvad moren nu gjorde; men kvinner er kvinner — og begge to gik ganske sagte hen og stillet sig på knæ foran skrinet. Med det samme moren åpnet låket, slog der en vellugt op imot dem, så Eli slog hænderne sammen, før hun ænnu hadde set nogen ting. Øverst lå et tørklæ bredt utover, det tok moren til side; «her skal du se!» hvisket hun, og hun tok op et fint sort silketørklæ, et sådant som ikke mannfolkene bærer. «Det er akkurat som til en jænte,» sa moren. «Her er ett til,» sa hun; Eli tok i det, hun kunde ikke bare sig, men moren

måtte ændog prøve det på henne, skjønt Eli ikke vilde og bøjde hodet. Moren la dem omhyggelig sammen igjæn. «Her skal du se,» sa hun så, hun tok op nogen vakkre silkebånd; «altsammen er som til en jænte.» Eli var ildende rød, men ikke et kny; barmen bølget, øjnene var sky; aldeles urørlig for resten. «Her er ænnu mere!» Moren tok op et vakkert sort kjoletøj; — «det er vel fint,» sa hun og holdt det mot dagslyset. Eli skalv litt på hånden, da moren bad henne ta i det, hun følte blodet fór henne til hodet, hun vilde gjerne vände sig bort; men det gik ikke an. «Han har kjøpt noget på hver byrejse,» sa moren. Eli kunde nu næppe mere; øjnene løp om i skrinet fra den ene ting til den andre og tilbake til kjoletøjet; hun så i grunnen intet mere. Men moren blev ved, og den siste ting hun tok op, lå i papir; de viklet det ene av efter det annet; dette lokket atter, Eli blev meget spænt; det var et par små sko. De hadde nok aldrig set maken, nogen av dem; moren trodde ikke de kunde arbejdes, Eli sa ikke et ord; men da hun måtte ta i skoene, stod alle hennes fem fingre på dem, hun blev så skamfull at hun var ved at gråte; hun vilde helst gå; men hun turde ikke tale, hun turde heller ikke få moren til at se op. Denne var aldeles optat av sit. «Ser det ikke akkurat ut, som han litt efter litt har kjøpt til en han ikke turde gi det til?» sa hun og la det altsammen aldeles sådan som det hadde ligget; hun måtte ha øvelse i det. «Nu skal vi se hvad som er i læddiken!» Sagte åpnet hun den, som skulde de rigtig få se noget vakkert. Der lå en spænne, bred som til et livbånd; det var det første hun viste Eli, dernæst viste hun henne et par sammenbundne ringer av gull, og hun så en salmebok i fløjel med sølvspænner. men da så hun heller ikke mere, for hun hadde set inprykket på salmebokens sølv med fin skrift: «Eli Bårdsdatter Bøen». — Moren vilde hun skulde se, fik ikke svar, men så tåre på tåre trille ned på silketøjet og dra sig utover. Da la moren ned søljen som hun holdt, lukket læddiken til, vændte sig og tok Eli in til sig. Da gråt datteren inne ved henne, og moren gråt over henne, uten at nogen av dem sa noget mere.

En stund efter gik Eli ute i haven for sig selv; moren gik i kjøkkenet, hun skulde lage et eller annet godt, for nu kom Arne straks. Siden gik hun ut og så til Eli i haven; hun sat på huk der og skrev i sanden. Hun strøk over, da Margit kom, så op og smilte; hun hadde grått. — «Ingenting at gråte for, barnet mitt,» sa Margit og klappet henne. — De så noget sort mellem buskene oppe på vejen. Eli sneg sig in, moren efter. Her var stor opdækning med rømmegrøt, spekekjøtt, kringler; men Eli så ikke på det, hun satte sig på en stol borte i klokkekraen, op til væggen, og skalv bare hun hørte en kat røre sig. Moren stod ved bordet. Faste skridt lød på stenhellerne, et kort, let skridt i gangen, døren stille op, Og Arne trådte in. Det første han så, var Eli i klokkekraen; han slap døren og blev stående. Dette gjorde Eli ænnu mere forlegen; hun rejste sig, angret det straks og vændte sig mot væggen. — «Er d u her?» sa Arne sagte, han blev blussende rød, da han spurte. — Hun tok en hånd op og holdt for sig, som når solen faller for stærkt i øjnene. «Hvorledes —?» han fullførte ikke, men han gjorde et skridt eller to imot henne; da sænket hun hånden igjæn, vændte sig mot ham, men bøjde hodet og brast i gråt. — «Gud velsigne dig, Eli!» sa han og tok omkring henne; hun la sig op til ham. Han hvisket noget nedover til henne, hun svarte ikke, men tok ham om halsen med begge sine hænder.

Længe stod de således, ikke en lyd hørtes, uten fossen som gav den evige minnelse. Da gråt der nogen borte ved bordet, Arne så op, det var moren; han hadde ikke set henne før. «Nu er jeg sikker på du ikke rejser fra mig, Arne,» sa hun, kom gående over gulvet hen til ham; hun gråt meget, men det gjorde godt, sa hun.

* * *

Da de i den lyse sommernat gik hjem, kunde de ikke tale stort i sin nyfødte herlighed. De lot selve naturen føre tale imellem sig, så stille, lys og stor, som den fulgte. Men det var på hjemvejen fra denne deres første sommernatstur, det var imot den rinnende sol, at han

ænnu gik og grunnla en sang som han vel ikke da hadde ro til at bygge, men som senere da han hadde fått den færdig, en stund blev hans dagvise. Den lød således.

Jeg tænkte, jeg blev noget rigtig stort;
 jeg tænkte det kom, når jeg først kom bort.
 Jeg selv og alt om mig glæmtes —
 til u t f æ r d tankerne stemtes.
 Da så mig en jænte i øjet op,
 og små blev de vide veje:
 Nu føler jeg det som livets top
 med henne al fred at eje.

Jeg tænkte, jeg blev noget rigtig stort,
 jeg tænkte, det kom når jeg først kom bort;
 til åndernes store stævne
 højt stundet min unge ævne.
 H u n lærte mig, hun, før hun sa et ord:
 Det største som Gud kan give,
 er i k k e at kalles berømt og stor,
 men m e n n e s k e ret at blive.

Jeg tænkte, jeg blev noget rigtig stort;
 jeg tænkte, det kom når jeg først kom bort.
 Jeg kjænte det koldt i hjemmet,
 jeg kjænte mig mistænkt, fremmed.
 Da h e n n e jeg så, jeg kjærlighed så
 i næsten hvært blik mig møtte;
 det var bare m i g de ventede på —
 og livet på nyt sig fødte!

Der kom siden mangen en sommernatstur og mangen en vise derefter. En av dem må optegnes:

J e g vet ej, hvorledes det alt er kommet,
 det har ikke stormet, det har ikke flommet,
 en lekende, blinkende bæk i mig selv
 har bøjet sig in i den brede elv,
 som ganger stor, så stor mot havet.

Der noget må være i selve livet,
som kaller på dem hvem trang er givet,
en dragende magt, et kærligt bryst,
som sorg og skyhed og utfærdslyst
kan favne med fred i brudegave.

K a n livet mig sende et bud, uskyldigt,
som det, n u kallte, jeg føler fyldigt:
en ordnende Gud har været her før,
hans levende love det hele gjør —
stilt bæres jeg mot det evig gode.

Men kanske ingen uttrykte hans taknemmelighed som
den følgende:

Den magt som gav mig min lille sang,
har gjort at livsgangens sorg og glæde
har fallt livsalig som sol og væde
på sjælens bølgede forårstrang,
 så hvad æn hændte,
 det brøt ej ned —
 med sang det vændte
 mot kjærlighed.

Den magt som gav mig min lille sang,
den gav mig frændskap med alt som længes,
og derfor kunde jeg aldrig stanges
og kort kun stanses av selvsykt hang;
 jeg m å t t e fremad,
 om æn det sved —
 og fant så hjemad
 til kjærlighed.

Den magt som gav mig min lille sang,
må m i g gi magt til at nå de andre,
så jeg fra vejen jeg får at vandre,
kan glæde nogle en enkelt gang.
 Ti større gammen
 jeg ikke ved,
 æn synge sammen
 i kjærlighed.

SEKSTENDE KAPITEL

Det var ut på høsten, folk holdt på at kjøre in i hus. Det var en klar dag, det hadde regnet om natten og morgenen, derfor var luften mild som om sommeren. Det var en lørdag, men desuagtet stævnet mange båter over Svartvatnet hen mot kirkesiden, mannfolkene sat i skjortærmer og rodde, kvinnfolkene sat foran og i skottet med lyse tørklær oer hodet. Men ænnu flere båter stævnet over mot Bøen, for derfra senere at ro ut i stort følge; ti idag gjorde Bård Bøen bryllup for sin datter Eli og Arne Nilsson Kampen.

Alle dører stod åpne, folk gikk ut og in, barn med kakestykker i henderne stod rædde for sine nye klær ute på gården og så fremmed på hverandre; en gammel kone sat oppe på stabburtrappen for sig selv; det var Margit Kampen. Hun bar en stor sølvring med flere småringer fæstet til den øvre sølvplate; den så hun på en gang imellem; hun hadde fåt den av Nils den dag hun stod brud med ham, og hadde aldrig båret den siden.

Omkring i de to-tre stuer gikk kjøgemesteren og de to unge brudesvenner, præstens søn og Elis bror, og skjænkhet folk, efter hvært som de kom til det store bryllup. Oppe på Elis værelse sat bruden, præstefruen og Matilde, der var kommet fra byen ens ærend for at pynte hende som brud; ti dette hadde de lovt hinannen fra de var små. — Arne i klædesklær, rund, tætsluttende trøje og med en krave som Eli hadde sydd, stod nede i en av stuerne ved det vindu Eli hadde skrevet «Arne» på. Det var åpent, han stod ved karmen og så ut over det stille vand til præstegårdssiden mot kirken.

Ute i gangen møttes to som kom hver fra sin gjærning, den ene fra støen, hvor han hadde vært med at ordne kirkebåterne; han hadde en sort klædes rundtrøje, men blå vadmelsbukser som farvet, så han var blå på bänderne; den hvite krave klædde hans lyse ansigt og lyse lange hår; den høje panne var stille, om munnen lå et smil. Det var Bård; han møtte én i gangen, som nætop kom fra kjøkkenet. Hun var pyntet til kirke-

færd, høj og rank, kom sikkert gjennem døren og hadde litt fart; da hun møtte Bård, stanste hun, mens munnen drog op til den ene side. Det var Birgit, konen. Begge hadde de noget at sige, men det uttryktes kun derved at de begge stod stille. Bård var mere forlegen æn hun, han smilte mere og mere, men nætop hans store forlegenhet hjalp ham ut av det, idet han nemlig uten videre begynte at gå op igjennem trappen; «kanske du vil følge efter,» sa han. Og hun gik efter. Heroppe på loftet var de ganske alene; men Bård lukket dog døren i efter dem, og gav sig meget god tid. Da han ændelig vændte sig, stod Birgit ved vinduet og så utover; det var for ikke at se inover. Bård tok frem en liten flaske av brystet og et lite sølvstøp. Han vilde skjænke konen sin. Men hun vilde ikke ta derimot, skjønt han forsikkret det var vin som var sendt dit fra præstegården. Så drak han den selv, men bød henne et par ganger mens han drak. Han korket flasken til, gjæmte den igjæn i brystlommen tillikemed sølvstøpet og satte sig ned på en kiste. Det gjorde ham åbenbart ondt, at konen ikke vilde drikke med ham.

Et par ganger drog han pusten langt. Birgit støttet for sig med den ene hånd borti vinduskarmen. Bård hadde noget at sige; men nu var det blet ænnu tyngre. «Birgit,» sa han, «du tænker vel på den samme idag, du, som jeg.» — Da hørte han henne, for hun gik fra den ene side av vinduskarmen til den andre, og hun lænet sig atter til sin arm. «Å — ja, du skjønner hvem jeg mener . . . Han skilte os to, han. Jeg tænkte det skulde række bort til brylluppet; men det har rukket længer.» Han hørte henne dra pusten, han så henne atter ændre stilling, men han så ikke hennes åsyn. Selv strævdde han, der han sat, så han måtte tørke sig med trøjeærmet. Efter en lang kamp tok han atter i: «Idag er en søn av ham, vellært og vakker, tat in til os, og ham har vi git vor eneste datter . . . Hvad synes dig nu, Birgit, om vi to idag også holdt vort bryllup?» — Stemmen dirret, og han rømmet sig. Birgit, som hadde rørt på sig, la atter hodet ned på sin arm, men hun sa intet. Bård væntet længe, men han fik intet svar —

og mere hadde han heller ikke selv at sige. Han så op og blev meget blek; ti hun vændte ikke engang hodet. Da rejste han sig. I det samme banket det sagte på døren og spurte in med blid stemme: «Kommer du nu, mor?» — det var Eli. Der var noget ved røsten, som gjorde at Bård uvilkårlig blev stående, og uvilkårlig måtte se bort på Birgit. Birgit løftet også hodet; hun så mot døren, møtte Bårds bleke ansigt. «Kommer du nu, mor?» spurtes en gang til der utenfor. «Ja nu kommer jeg!» sa Birgit med brusten stemme, idet hun gik helt og fast over gulvet til Bård, gav sin hånd til ham og brast i den hæftigste gråt. De to hænder klæmte til; de var utslitt begge to nu, men de holdt så fast, som om de hadde lett efter hinannen i tyve år. De holdt sammen ænnu da de gik mot døren, og da en stund efter brudefølget drog nedover mot sjøen, og Arne gav sin hånd til Eli for at gå foran, og Bård så på dette, da tok han mot al skik og bruk konen ved hånden og gik storsmilende efter, men bak dem kom Margit Kampen alene, som hun var vant til. Bård var rent overgiven den dagen; han sat og talte med skyssfolkene. En av disse der sat og så på fjællene bak dem, sa det var dog forunderligt, at selv slikt bratt fjæll kunde bli klædd. «Det må til, hvad enten det vil eller ej,» sa Bård, han så ut over hele følget til han stanste ved brudefolket og konen; «slikt skulde ingen ha sagt for en tyve år siden,» sa han.

EN GLAD GUT

(1859—60)

FØRSTE KAPITEL

Øjvind het han, og gråt da han blev født. Men alt da han sat oprejst på morens fang, lo han, og når de tændte lys om kvællen, lo han så det sang, men gråt da han ikke fik komme bort til det. «Av den gutten må der bli noget rart,» sa moren.

Der hvor han blev født, hang det bare bærg utover, men det var ikke højt; furu og bjørk så ned, hæggen strødde blomster på taket. Men oppe på taket gik en liten bukk som Øjvind åtte; den skulde gå der for ikke at tulle sig væk, og Øjvind bar løv og græs op til den. En vakker dag hoppet bukken over og borti bærget; den gik ænde op, og kom dit den aldrig hadde været før. Øjvind så ikke bukken, da han kom ut efter non, og tænkte straks på ræven. Han blev het over hele kroppen, så sig om og lydde: «Kille-kille-kille-killebukken!» — «Bæ-æ-æ-æ!» sa bukken oppe på bærgekanten, la hodet på skakke og så ned.

Men ved siden av bukken lå en liten jante på knæ. «Er den din, den bukken?» spurte hun. Øjvind stod med åpen munn og øjne, stak begge hender i den kjolebuksen han bar. «Hvem er du?» spurte han. — «Jeg er Marit, mor sin unge, felen til far, huldra i huset, datterdatter til Ola Nordistuen på Hejdegårdene, fire år til høsten, to dager efter frostnatterne, jeg!» — «Er du det, du!» sa han og drog pusten, for han hadde ikke turdet slippe den, så lenge hun talte.

«Er den din, den bukken?» spurte janten op igjæn. — «Ja-ha,» sa han og så op. — «Jeg har fått sådan lyst på den bukken; — du vil ikke gi mig den?» — «Nej, det vil jeg ikke.»

Hun lå og spændte med benene og så ned på ham, og da sa hun: «Æn når du får en smørkringle for bukken, kan jeg så få den?» Øjvind var av fattigfolk; han hadde spist smørkringle bare én gang i sit liv; det var da bestefar kom dit, og slikt hadde han aldrig spist hverken før eller siden. Han så op på janten; «lad mig få se den kringlen først,» sa han. Hun var ikke sen på det, viste en stor kringle frem som hun holdt i hånden; «her er den!» sa hun og kastet den ned. «Åu, den gik i stykker,» sa gutten, han samlet hver bit op med omhu; den aller minste måtte han smake på, og den var så god at han måtte smake på en til, og før han selv visste av det, hadde han spist op hele kringlen.

«Nu er bukken min,» sa janten. Gutten stanste med den siste bit i munnen, janten lå og lo, bukken stod ved siden, hvit i brystet, brunsort i ragget, og så ned på skakke.

«Kunde du ikke vente så længe?» bad gutten; hjertet begynte at klappe i ham. Da lo janten ænnu mere, skyndte sig op på knæ. «Nej, bukken er min, den,» sa hun og slo armene om halsen på den, løste et strømpeband og bant omkring. Øjvind så på. Hun reiste sig og begynte at dra i bukken; den vilde ikke gå med, og tøjde halsen nedover mot Øjvind. «Bæ-æ-æ-æ!» sa den. Men hun tok i ragget med den ene hånd, drog i båndet med den annen og sa vakkert: «Kom, du bukken, så skal du få gå i stuen og spise av mor sine fat og mit forklæ,» og så sang hun:

Kom, bukken til gutten,
kom, kalven til mor,
kom, mjauende katten
i snehvite skor,
kom, andunger gule,
kom frem ifra skjule',
kom, kyllinger små,
som næppe kan gå,
kom, duerne mine
med fjærene fine!

Se, græsset er vått,
men solen gjør godt,
og tidlig, tidlig er det på sommer'n,
men rop på høsten, så kommer'n!

* * *

Der stod gutten.

Bukken hadde han stelt med siden i vinter den blev født, og aldrig hadde han tænkt sig at den kunde mistes; men nu var det gjort på en liten stund, og han skulde ikke se den mere.

Moren kom trallende op fra fjøren med kopper som hun hadde skurt; hun så gutten sitte og gråte med benene under sig i græsset, og gik bort til ham. «Hvad gråter du for?» — «Å bukken, bukken!» — «Ja, hvor er bukken?» spurte moren, hun så op på taket. «Den kommer aldrig mere igjæn,» sa gutten. «Kjære, hvordan kunde det gå til?» — Han vilde ikke straks tilstå det. «Har ræven tat den?» — «Ja, Gud give det var ræven!» — «Er du på stell!» sa moren; «hvor er det blet av bukken?» — «Å, å, å jeg kom i skade for at sælge den for en kringle!» —

Just i det samme han sa ordet, forstod han hvad det var at sælge bukken for en kringle; før hadde han ikke tænkt på det. Moren sa: «Hvad tror du nu den lille bukken tænker om dig, når du kunde sælge den for en kringle?»

Og gutten selv tænkte på det og forstod meget godt, at han aldrig kunde bli glad mere h e r i værden, — og ikke engang hos Gud, tænkte han siden.

Så megen sorg følte han, at han lovte med sig selv aldrig mere at gjøre noget galt, hverken at skjære rokkesnoren eller slippe sauene eller gå ned til sjøen alene. Han sovnet in der han lå, og han drømte om bukken, at den var kommet til himmerige; Vorherre sat med stort skjæg likesom i katekismen, og bukken stod og bet løv av et skinnende trø; men Øjvind sat alene på taket og kunde ikke komme op.

Da stak noget vått like borti øret på ham, han skvatt

op. «Bæ-æ-æ-æ!» sa det, og det var bukken som var kommet igjen!

«Nej, er du kommet igjen!» Han sprang op, tok begge forbenene op på den og danset med den som en bror; han rykket den i skjægget, og han vilde nætop in til mor med den, da han hørte nogen bak sig og så jænten sitte på grønsværet like ved siden. Nu forstod han alt sammen, han slap bukken: «Er det dig som er kommet med den?» Hun sat og rev græs op med hånden og sa: «Jeg fik ikke lov at beholde den; bestefar sitter deroppe og venter.» Mens gutten stod og så på henne, hørte han en skarp stemme oppe fra vejen rope: «Nå!» Da husket hun hvad hun skulde gjøre; hun rejste sig og gik bort til Øjvind, stak den ene muldede hånd borti en av hans, så bort og sa: «Om forladelse.» Men så var også hennes mot forbi, hun kastet sig over bukken og gråt.

«Jeg mener du får beholde bukken, jeg,» sa Øjvind og så væk.

«Skynd dig nu!» sa bestefar oppi bakken. Og Marit rejste sig, og hun gik med dragende ben opefter. «Du glømmer nok strømpebåndet dit,» ropte Øjvind efter henne. Da vændte hun sig og så først på båndet, siden på ham. Ændelig fattet hun en stor beslutning og sa med tykt mål: «Det kan du beholde.» Han gik bort til henne og tok henne i hånden: «Takk skal du ha!» sa han. — «Å, ikke noget at takke for,» svarte hun, drog et uhyre langt suk og gik videre.

Han satte sig ned igjen i græsset, bukken gik ved siden av ham, men han var ikke lenger så glad i den som før.

ANNET KAPITEL

Bukken gik bundet ved stueveggen; men Øjvind gik og så op over bærget. Moren kom ut til ham og sat hos ham; han vilde høre eventyr om det som var langt borte, ti nu var ikke bukken lenger nok. Så fik han høre om, at engang kunde alting tale; bærget talte til bækken og bækken til elven og elven til havet og havet til himmelen; men så spurte han om ikke himme-

len talte til nogen, og himmelen talte til skyerne, men skyerne til trærne, men trærne til græsset, men græsset til fluerne, men fluerne til dyrene, men dyrene til barnene, men barnene til de voksne; og således gik det ænnu videre, til det gik rundt, og ingen visste hvem som begynte. Øjvind så på bærget, trærne, sjøen, himlen, og hadde i grunnen aldrig set dem før. Katten kom ut i det samme og la sig på hællen i solskinnet. «Hvad siger katten?» spurte Øjvind og pekte. Moren sang:

Solen skinner vakkert om kvællen,
katten ligger doven på hællen.
«To små mus,
fløte av et krus,
fire stykker fisk
stjal jeg bak en disk,
og er så god og mæt
og er så doven og træt,»
siger katten.

Men hanen med alle hønsene kom. «Hvad siger hanen?» spurte Øjvind og slog henderne sammen. Moren sang:

Kyllingbønen vingerne sænker,
hanen står på ett ben og tænker:
«Den grå gås
styrer høy nok kås;
men se til, om den kan
nå en hane i forstand!
In, in, høner under tag,
solen kan gjerne få lov for idag,»
siger hanen.

Men to små fugler sat og sang oppe på mønet. «Hvad siger fuglene?» spurte Øjvind og lo.

«Herregud, det er godt at leve,
for den som slipper at stræve!»
siger fuglen.

Og han fik høre hvad altsammen sa, like ned til

mauren som krøp gjennem mosen, og ormen som pikket i barken.

Samme sommer begynte moren at lære ham at læse. Bøkerne hadde han ejd længe og tænkt meget på, hvorledes det skulde gå til, når også de begynte at tale. Nu blev bokstaverne til dyr, fugler og alt som til var; men snart begynte de at gå sammen, to og to; a stod og hvilte under et træ som het b, så kom c og gjorde det samme; men da de kom sammen tre og fire, var det som de blev sint på hverandre; det vilde ikke riktig gå. Og jo lenger utover han kom, des mere glæmte han hvad de var; lengst husket han på a, som han holdt mest av; den var et lite sort lam og var venner med alle; men snart glæmte han også a, boken hadde intet eventyr, men bare lekser.

Så var det en dag moren kom in og sa til ham: «Imorgen begynner skolen igjæn, da skal du følge med mig op til gården.» Øjvind hadde hørt, at skolen var et sted hvor mange gutter lekte, og det hadde han ingenting imot. Han var meget fornøyd; på gården hadde han været ofte, men ikke når der var skole, og han gik fortære æn moren op over bakkerne, for han længtet. De kom op til livørestuen, et forfærdeligt surr som av kværnhuset hjæmme stod imot dem, og han spurte moren hvad det var. «Det er ungdommen som læser,» svarte hun, og han blev meget glad, for sådan var det også han hadde læst, før han kjænte bokstaver. Da han kom in, sat der så mange barn omkring et bord, at der ikke var flere i kirken; andre sat på sine nistekopper langs veggene, nogen stod i små hoper omkring en tabel; skolemesteren, en gammel gråhåret mann, sat på en krakk nede ved gruen og stoppet sin pipe. Da Øjvind og moren trådte in, så de alle op, og kværnhus-surret stanste, som når de dæmnet i rænnen. Alle så på de intrædende, moren hilste på skolemesteren, som hilste igjæn.

«Her kommer jeg med en liten gut som vil lære at læse,» sa moren. «Hvad heter den kroppen?» sa skolemesteren og grov ned i skinnposen efter tobak.

«Øjvind,» sa moren; «han kan bokstaverne, og han

kan legge sammen.» — «Å nej da,» sa skolemesteren, «kom hit, du hvithodel!» Øjvind gik bort til ham, skolemesteren fik ham på fanget og tok huen av ham. «For en vakker liten gut!» sa han og strøk ham i håret; Øjvind så ham op i øinene og lo. «Er det av mig du ler?» Han rynket brynene. «Ja, det er det,» svarte Øjvind og skratlo. Da lo også skolemesteren, moren lo, barnene skjønte også de fik lov at le, og så lo de allesammen.

Dermed var Øjvind kommet in på skolen.

Da han skulde sette sig, vilde de alle gjøre plass for ham; han så sig også længe om; de hvisket og pekte; han drejde sig omkring til alle kanter med huen i hånden og boken under armen. «Nu, hvad blir det så til?» spurte skolemesteren, han holdt atter på med pipen. Idet gutten skal vände sig mot skolemesteren, ser han tæt ved siden av ham, nede ved gruestenen og sittende på en liten rødmalt løp, Marit med de mange navn; hun hadde gjæmt ansigtet bak begge hænder, og sat og gløttet hen til ham. «Her vil jeg sitte!» sa Øjvind raskt, tok en løp og satte sig ved siden. Nu løftet hun litt den armen som vændte imot ham, og så på ham under albuen; straks dækket også han sit ansigt med begge hænder og så på henne under albuen. Slik sat de og skapte sig til, intil hun lo, så lo også han, ungerne hadde set det og lo med; da skar det in med frygtelig stærk stemme, men som blev mildere efter hvært: «Stille, trollunger, småtøj, spilleværk — stille, og vær snille mot mig, sukkergriser!» — Det var skolemesteren, som hadde for vis at fyke op, men bli god igjæn, før han ændte. Straks blev det roligt i skolen, intil pepperkværnene atter begynte at gå, de læste højt, hver i sin bok, de fineste diskanter spilte op, de grovere stemmer trommet højere og høyere for at ha overvækten, en og annen hauket inimellem; Øjvind hadde i sine levedager ikke hat slik moro.

«Er det slik her bestandig?» hvisket han til Marit. «Ja, slik er det,» sa hun.

Senere hen måtte de frem til skolemesteren og læse; en liten gut blev dernæst sat til at læse med dem, og så fik de slippe og skulde gå hen og sitte rolig igjæn.

«Nu har også jeg fått en bukk,» sa hun. — «Har du?» — «Ja, men den er ikke så vakker som din.» — «Hvorfor er du ikke oftere kommet op på bærget?» — «Bestefar er rædd jeg skal falle utfor.» — «Men det er ikke så højt.» — «Bestefar vil ikke allikevel.»

«Mor kan så mange viser,» sa han. — «Du kan tro bestefar også kan.» — «Ja, men han kan ikke om det som mor kan.» — «Bestefar kan om en dans, han. — Vil du høre den?» — «Ja gjerne det.» — «Men så må du komme lenger hit, så ikke skolemesteren skal mærke det.» Han flyttet sig, og så sa hun frem en liten vise-stump fire-fem ganger, så gutten lærte den, og det var det første han lærte på skolen.

«Dans!» ropte felen
og skrattet på strengen,
så lensmannsdrengen
spratt op og sa: «Ho!»
«Stans!» ropte Ola.
slog bena unda'n,
så lensmann datt av'n,
og jænterne lo.

«Hopp!» sa'n Erik
og spænte i taket,
så bjælkerne braket,
og væggerne skrek.
«Stop!» sa'n Elling
og tok ham i kragen
og holdt ham mot dagen:
«du er nok for vek!»

«Hej!» sa'n Rasmus,
tok Randi om live':
«skynd dig at give
den kyssen du ved.»
«Nej!» svarte Randi;
en ør'fik hun ga' ham
og slet sig ifra ham:
«der har du besked!»

«Op, unger!» ropte skolemesteren, «idag er det første dagen, så skal I slippe tidlig; men først må vi holde bøn og synge.» Der blev et leven i skolen, de hoppet av bænkerne, sprang over gulvet, snakket i munnen på hværandre. «Stille, fantunger, skarvunger, fjorunger! — stille, og gå vakkert over gulvet, småbarn!» sa skolemesteren, og de gik nu rolig hen og stilte sig op, hvorefter skolemesteren gik foran dem og holdt en kort bøn. Siden sang de; skolemesteren begynte med sterk bas, alle barnene stod med foldede hænder og sang med, Øjvind stod nederst ved døren sammen med Marit og så på; de foldet også hænderne, men de kunde ikke synge.

Dette var den første dag i skolen.

TREDJE KAPITEL

Øjvind vokste til og blev en rask gut; i skolen var han blant de første, og hjemme var han duelig i arbejde. Det kom derav, at hjemme holdt han av moren, og i skolen av skolemesteren; faren så han lite til, ti enten lå han på fiske, eller han passet deres kværn, hvor den halve bygd malte.

Det som i disse år hadde mest virkning på hans sinn, var skolemesterens hietorie, som moren fortalte ham en kvæll de sat ved åren. Den gik ned i hans bøker, den la sig under hvært ord skolemesteren sa, og smøg omkring i skolen når der var stillt. Den gav ham lydig-hed og ærbødighed, og likesom et lettere næmme for alt der blev lært. Den historie var sådan:

Bård het skolemesteren, og hadde en bror som het Anders. De holdt meget av hværandre, lot sig begge hværve, levde i byen sammen, var med i krigen, hvor de begge blev korporaler, og stod ved samme kompani. Da de efter krigen kom hjem igjen, syntes alle det var to staute karer. Så dør deres far, han hadde meget løst gods, der var vanskelig at bytte, og derfor sa de til hværandre, at de heller ikke denne gang skulde bli ufor-likte, men satte godset til auktion, at hvær kunde kjøpe det han vilde og dele utbyttet. Som sagt, så gjort. Men faren hadde ejd et stort gull-ur som var vidt spurt; ti

det var det eneste gull-ur folk på den kant hadde set, og da dette ur blev opropt, vilde mange rike menn ha det, intil også begge brødrene begynte at by; da gav de andre sig. Nu ventet Bård av Anders, at han skulde la h a m få uret, og Anders ventet det samme av Bård; de bød hver sin gang for at prøve hverandre, og så over til hverandre mens de bød. Da uret var kommet op i 20 daler, syntes Bård det ikke var vakkert gjort av broren, og bød på til det blev henimot 30; da Anders ænnu ikke gav sig, syntes Bård, at Anders ikke husket hvor god han ofte hadde været med ham, ænvidere at han var den ældste, og uret kom over 30 daler. Anders fulgte ænnu med. Da satte Bård uret op i 40 daler med én gang og så ikke lenger på broren; der var meget stillt i auksionsværelset, kun lensmannen nævnte rolig prisen. Anders tænkte, der han stod, at hadde Bård råd til at gi 40 daler, hadde også han, og unte ikke Bård ham uret, fik han vel ta det; han bød over. Dette syntes Bård var den største skam som nogensinne var hendt ham; han bød 50 daler og ganske sagte. Meget folk stod omkring, og Anders tænkte, at således kunde ikke broren håne ham i alles påbør; han bød over. Da lo Bård: «100 daler og mit brorskap på kjøpet,» sa han, vændte sig og gik ut av stuen. En stund efter kom en ut til ham, mens han holdt på at sadle den hest han nyss før hadde kjøpt. «Uret er dit,» sa mannen; «Anders gav sig.» I samme stund Bård fik høre dette, fór der som en anger igjennem ham, han tænkte på broren og ikke på uret. Sadlen var lagt på, men han stanste med hånden på hæsteryggen, uviss om han skulde ride. Da kom meget folk ut, Anders imellem dem, og så snart han fik se broren stå borte ved den sadlede hest, visste han ikke hvad Bård nætop nu stod og tænkte på, men skrek over til ham: «Takk for uret, Bård! Du skal ikke se det gå den dag at bror din skal træ' dig i hælene!» «Heller ikke den dag jeg ri'r til gårds igjæn!» svarte Bård blek i ansigtet, og svang sig til hest. Det hus hvori de hadde bodd sammen med faren, betrådte ingen av dem mere.

Kort tid efter giftet Anders sig in på en husmannsplass, men bad ikke Bård til bryllups; Bård var heller

ikke i kirken. Første år Anders var gift, blev den eneste ko han ejde funnet død bortom den nordre stuevægg, hvor den gik i tjør, og ingen skjønnte hvad den var død av. Flere uhæld la sig til, og det gik tilagters for ham; men værst blev det da hans låve midt på vinteren brænte, og alt som i den var; ingen visste hvorledes ilden var opkommet. «Dette har en gjort som vil mig ondt,» sa Anders, og han gråt den natten. Han blev en fattig mann, og han mistet hugen til arbejde.

Da stod Bård næste kvæll i hans stue. Anders lå på sengen, da han trådte in, men sprang op. «Hvad vil du her?» spurte han, men tidde og blev stående ufravændt seende på broren. Bård væntet litt, før han svarte: «Jeg vil by dig hjælp, Anders; du har det ikke godt.» — «Jeg har det som du har unt mig det, Bård! Gå eller jeg vet ikke om jeg kan styre mig.» — «Du tar feil, Anders; jeg angrer . . .» «Gå, Bård, eller Gud nåde både dig og mig!» Bård gik også et par skridt tilbake; med dirrende stemme spurte han: «Vil du ha uret, skal du få det!» — «Gå, Bård!» skrek den annen, og Bård vilde ikke vænte, men gik.

Men med Bård var det gåt sådan til. Så snart han hørte at broren led ondt, tødde hjertet op, men stolt-heden holdt igjen. Han fik trang til at søke kirken, og der tok han gode forsætter, men han orket dem ikke frem. Ofte kom han så langt at han kunde se huset, men snart kom en ut av døren, snart var der en frem-med, snart stod Anders ute og hugde ved, så der var alltid noget i vejen. Men en søndag ut på vinteren var han atter i kirke, og da var Anders der også. Bård så ham; han var blet blek og mager, de samme klær bar han som før, da de var sammen, men nu var de gamle og lappede. Under prækenen så han op på præsten, og Bård syntes han var god og blid, husket deres barneår, og hvilken god gut han var. Bård selv gik til alters den dagen, og han gjorde sin Gud det højtidelige løfte, at han skulde forlike sig med sin bror, der måtte komme hvad der vilde. Dette forsæt gik igjennem hans sjæl, i det samme han drak vinen, og da han rejste sig, vilde han gå like bort til ham og sætte sig hos ham; men der

sat nogen i vejen, og broren så ikke op. Efter prækenen var der også noget i vejen; der var for mange folk, konen gik ved siden av ham, og henne kjænte han ikke; han tænkte det var best at gå hjem til ham selv og tale alvorlig med ham. Da kvællen kom, gjorde han det. Han gik like hen til stuedøren og lyttet; men da hørte han sit navn nævne; det var av konen. «Han gik til alters idag,» sa hun; «han tænkte visst på dig.» «Nej, han tænkte ikke på mig,» sa Anders; «jeg kjæenner ham, han tænker kun på sig selv.»

Der blev længe ikke sagt noget; Bård svedte, der han stod, skjönt det var en kold kvæll. Konen derinne arbejdet med en gryte, det knittret og braket på gruen, et lite spædbarn gråt engang imellem, og Anders vugget. Da sa hun disse par ord: «Jeg tror I begge tænker på hværandre, uten at ville være ved det.» «Lad os tale om noget annet,» svarte Anders. En stund efter rejste han sig, han vilde gå mot døren. Bård måtte gjæmme sig i vedskjulet; netop dit kom også Anders for at ta et fange ved. Bård stod i kroken og så ham tydelig; han hadde lagt sine dårlige kirkeklær, og gik i den uniform han hadde ført hjem med fra krigen, maken til Bårds, og som de hadde lovt hinannen aldrig at røre, men la gå i arv. Anders's var nu lappet og utslitt, hans stærke, velvoksne krop lå som i en bunt av filler, og på samme tid hørte Bård gull-uret pikke i sin egen lomme. Anders gik dithen hvor risveden lå; istedenfor straks at bøje sig ned og læsse på sig, stanste han, hældte sig bakover mot en vedstabel og så ut mot himlen, der var tindrende klar med stjærner. Da drog han et suk og sa: «Ja — ja — ja; Herregud, Herregud!»

Så længe Bård levde, hørte han siden dette. Han vilde træde frem imot ham, men i det samme kræmtet broren. og det fallt så hårdt; mere skulde der ikke til for at stanse ham. Anders tok sit fange ved, strøk så tåt forbi Bård med det, at kvisterne slog hans ansigt, så det sved.

Ænnu vel i ti minutter stod han stille på den samme plet, og uvisst var det når han var gåt, dersom han ikke ovenpå den stærke rørelse var tat av en sådan frysning, at han skalv al igjænnem. Da gik han ut; han erkjænte

åpent for sig selv, at han var for feig til at gå in, derfor hadde han nu lagt en annen plan. Åv en askekop, som stod i den krok han nætop forlot, tok han nogen kulstykker til sig, fant sig en tyrispik, gik op på låven, lukket efter sig og slog ild. Da han hadde fått spiken tændt, lyste han op efter den nabb hvorpå Anders hængte sin lygte, når han om morgenen tidlig kom for at trəske. Bård tok sit gull-ur op og hængte det fra sig på nabben, slukket så sin spik og gik, og da var han så lettet at han sprang henover sneen som en unggut.

Dagen efter hørte han at låven var nedbrændt samme nat. Væntelig hadde gnister fallt ned av den spik som skulde lyse ham, mens han hængte fra sig uret.

Dette overvældet ham således, at han den dag blev sittende som en syk, tok sin salmebok frem, og sang så folk i huset trodde her var noget galt på færde. Men om kvællen gik han ut; det var stærkt måneskin, han gik til brorens plass, grov efter i brandtomten — og fant ganske riktig en liten sammensmættet gullklump; det var uret.

Med den i næven var det han gik in til broren hin kvæll, bad om fred og vilde forklare sig. Men før er fortalt, hvordan det da gik.

En liten jænte hadde set ham grave i brandtomten, nogen gutter som gik til dans, hadde foregående søndagskvæll set ham gå nedover mot plassen, folkene i huset forklarte om hvor underlig han var mandag, og da nu alle visste at han og broren var bittre uvenner, blev det mældt, og forhør optat.

Ingen kunde bevise ham noget, men mistanken sat på ham; han kunde nu mindre æn nogensinne nærme sig broren.

Anders hadde tænkt på Bård, da låven brænte, men ingen sagt det. Da han kvællen efter så ham blek og forunderlig træde in i sin stue, tænkte han straks; nu har angeren slått ham, men for sådan forfærdelig gjærning mot sin bror får han ikke tilgivelse. Siden hørte han om, at folk hadde set ham gå ned til husene samme kvæll det brænte, og skjönt intet blev oplyst ved forhøret, trodde han urokkelig at Bård var gjærningsmannen. De møtte hinannen ved forhøret, Bård i sine gode

klær, Anders i sine lappede; Bård så hen til ham da han steg in, og øjnene bad, så Anders kjænte det langt in. Han vil ikke jeg skal sige noget, tænkte Anders, og da han blev spurt om han trodde broren til hin gjærning, sa han højt og bestemt: «Nej».

Men Anders slog sig stærkt på drikken fra den dag, og det gik meget snart dårlig med ham. Ænnu dårligere var det dog med Bård, skjønt han ikke drak; han var ikke til at kjænne igjæn.

Så kommer sent en kvæll en fattig kone in i det lille kammers Bård bodde til leje i, og bad ham følge med ut litt. Han kjænte henne, det var brorens kone. Bård forstod straks hvad ærend hun førte, blev likblek, klødde på sig og fulgte uten at tale et ord. Det lyste ut fra Anders's vindu med svakt skin, det blinket og lukket sig, og de gik efter lyset; ti der førte ingen sti over sneen. Da Bård atter stod i svalen, slog der en underlig lugt mot ham, hvorav han fik ondt. De gik in. Et lite barn sat borti gruen og spiste kul, var sort over alt ansigt, men så op og lo med hvite tænder; det var brorens barn. Men borti sengen med alle slags klær over sig lå Anders, avmagret, med klar, høy panne, og så hult på broren. Bård skalv i knærne, han satte sig nedved sengfoten og brast i en ualmindelig sterk gråt. Den syke så på ham uavvændt og tidde. Ændelig bad han konen gå ut, men Bård vinket hun skulde bli, — og nu begynte disse to brødre at tale sammen. De forklarte sig like fra den dag de bød på uret, og ut igjænnem til den, da de nu møttes her. Bård sluttet med at ta gullklumpen frem, som han altid bar hos sig, og åbenbaret blev det nu mellem brødrene, at de i alle disse år ikke én dag hadde følt sig lykkelige.

Anders sa ikke stort, for han var ikke god til; men ved sengen blev Bård sittende, så længe Anders var syk. «Nu er jeg fullkommen frisk,» sa Anders en morgen han vågnet; «nu, bror min, skal vi leve længe sammen, og aldrig gå fra hverandre, likesom i gamle dager.» Men den dagen døde han.

Konen og barnet tok Bård til sig, og de hadde det

godt fra den tid. Men hvad brødrene hadde samtalt om ved sengen, det sprængte ut gjennem veggene og natten, blev bekjent for alt folk i bygden, og Bård blev den mest agtede mann imellem dem. Alle hilste på ham, som på en der har hat stor sorg og atter funnet glæde, eller som på en der meget længe har været borte. Bård blev sterk av sinn ved denne venlighed omkring sig, han blev Gud hengiven — og vilde bestille noget, sa han, og så gav den gamle korporal sig til at være skolemester. Hvad han inprentet barnene både først og sist, var kjærlighed, og selv øvde han den, så ungerne holdt av ham som av en lekekamerat og far på én gang.

Se, denne historie var det som gik om den gamle skolemester, og i Øjvinds sinn fik en sådan vækst at den blev ham både religion og opdrager. Skolemesteren var blet ham en næsten overnaturlig mann, skjønt han sat der så omgjengelig og småskjændte. Ikke at kunne hvær en lekse til ham, var umuligt, og fik han et smil eller et håndstrøk over håret efter at ha læst den op, da var han glad og varm for en hel dag.

Størst intryk på barnene gjorde det altid, når skolemesteren før sangen somme tider holdt en liten tale til dem og i det minste én gang hvær uke læste op noen vers for dem, som handlet om at ælske sin næste. Når han læste det første av disse vers, skalv han i stemmen, skjønt han vel nu hadde læst det i 20—30 år; det lød:

Ælsk din næste, du kristensjæl,
trød ham ikke med jærnskodd hæl,
ligger han æn i støvet!
Alt som lever, er underlagt
kjærlighedens gjenskaper-magt,
bliver den bare prøvet.

Men når så det hele digt var sagt, og han hadde stått litt efter, så han på dem og plirte med øjnene: «Op, småtroll, og gå vakkert hjem uten støj, — gå vakkert, at jeg må høre bare vel om eder, smårollinger!» Mens de da støjte som værst for at finne sine bøker og mat-

kopper, skrek han gjennem larmen: Kom igjæn imorgen, straks det blir lyst, eller jeg skal ta og myke jer! — Kom igjæn i betimelig tid, småjenter og smågutter, så skal vi være flittige!»

FJÆRDE KAPITEL

Om hans videre opvækst til et år før konfirmationen er ikke stort at mælde. Han læste om morgenen, arbejdet om dagen og lekte om kvællen.

Da han hadde et ualmindelig muntert sinn, varte det ikke længe, før den nærmeste ungdom i fristunderne gjerne fantes der hvor han var. Der løp en stor bakke nedover til bugten foran plassen, langs bærget på den ene side og skogen på den andre, som før mældt, og den hele vinter var her hver godvejrskvæll og søndag kjælkebakke for bygdens akende ungdom. Øjvind var mester i bakken, ejde to kjælker. «Skarptråveren» og «Ska-bejstet»; den siste lånte han ut til større følger, den første styrte han selv og hadde Marit i fanget.

Det første Øjvind i den tid gjorde når han vågnet, var at se ut om det var tøvejr, og så han at det hang grått over buskene på hin side bugten, eller hørte han det dryppet av taket, da gik det så sent med påklædnngen, som om der intet var at utrette den dag. Men vågnet han, og helst en søndag, til knittrende kulde og klarvejr, de beste klær og intet arbejde, bare overhøring eller kirkegang om formiddagen og så hele eftermiddagen og kvællen fri — hej! da stod gutten med et byks ut av sengen, klædde sig som til ildebrand, og kunde næsten intet spise. Så snart eftermiddagen var der, og den første gut kom stående på sine ski langs vejkanten, svingte skistaven over hodet, og ropte så de gjallet i åsene omkring vandet, og så en efter vejen på kjælke, og nok en, nok en — da gutten avsted med «Skarptråveren», sprang hele bakken og stanste opimellem de sistkomne med en lang skingrende hauking, der lo langs bugten fra ås til ås og døde først langt borte.

Han så da gjerne efter Marit; men var hun først kommet, brydde han sig heller ikke mere om henne.

Men så kom der en jul, da gutten såvelsom janten kunde være såpass som 16 i sit 17de år, og skulde begge konfirmeres til våren. Fjærde dag jul stod et stort lag på den øvre av Hejdegårdene hos Marits besteforældre, hos hvem hun var opdraget, og som hadde lovt henne dette lag nu på tredje året, men ændelig den helg måtte ut med det. Hit blev Øjvind indbudt.

Det var en halvklar, ikke kold kvæll, ingen stjærner såes, dagen efter måtte der komme regn. Der gik en noget døsigg vind over sneen, som var avføket hist og her på de hvite Hejdemarker, andre steder hadde den lagt skavl. Langs efter vejen, hvor ikke nætop sneen lå, var der holke, og den lå blåsort imellem sneen og den bare mark, og blinket stykkevis bortover så langt en kunde se. Langs fjællene hadde der gåt fonner; efter dem var der mørkt og tomt, men på begge sider av deres leje lyst og sneklædd, undtagen hvor bjørkeskogen stak sig sammen og gjorde sort. Vand var ikke at se, men halvnakne moer og myrer lå opunder fjællene, sønderrevne og tunge. Gårdene lå i svære klynger midt på flaten; de så i vinterkvællens mørke ut som sorte klumper hvorfra lys skar ut over marken, snart fra ett vindu, snart fra et annet; det syntes på lysene at man hadde det travelt inne. Ungdommen, den voksne og halv voksne, flokket sig sammen fra forskjellige kanter; de færreste gik vejen, eller forlot den i alle fall når de kom nær gårdene, og listet sig da frem, en bak fjøset, et par under stabburet, noen fór længe bak låven og skrek som ræver, andre svarte langt borte som katter, en stod bak ildhuset og gjødde som en gammel sint hund for hvem kvinten var brusten, intil det skedde almindelig jagt. Jænterne kom dragende i store flokker, hadde noen gutter, helst smågutter, med sig, som sloss omkring dem langs vejene for at synes karer. Når en sådan janteflokk kom til gårds, og en eller annen av de voksne gutter fik se dem, skilte jænterne sig, fløi in i gangene eller ned i haven, og måtte dras frem og in, én for én. Somme var så rent unselige, at der måtte gå bud efter Marit, hun kom da ut og stivnødde dem. Somme tider kom der også en som oprindelig ikke var buden, og hvis hensigt det slet ikke var

at gå in, men bare se på, intil det blev så at hun blot skulde ta en eneste dans. De som nu Marit likte godt, bad hun in til selve kårfolkene i et lite kammers, hvor gamlen sat og røykte, og bestemor gik omkring; de blev da skjænket og vel tiltalt. Øjvind var ikke blant dem, og dette fallt ham noget underligt.

Bygdens gode spillemann kunde ikke komme før senere, så de intil da måtte hjelpe sig med den gamle, en husmann som de kallte Grå-Knut. Han kunde fire danser, nemlig to springere, en halling og en gammel, såkalt Napoleonsvals; men litt efter litt hadde han måttet gjøre hallingen om til skotsk ved at forandre takten, og en springdans måtte på samme måte bli til polkamazurka. Han spilte nu op, og dansen begynte. Øjvind turde ikke gå med straks, ti her var for mange voksne; men de halvvoksne slog sig snart sammen, puffet hverandre frem, drak litt sterkt øl til hjelp, og da kom også Øjvind med; hett blev der i stuen, lystigheden og øllet steg dem til hodet. Marit var mest på gulvet den kvæll, væntelig fordi laget stod hos hennes besteforældre, og dette gjorde at også Øjvind så ofte til henne; men alltid danset hun med andre. Han vilde gjerne selv danse med henne, derfor sat han over en dans, for at kunne springe bort til henne straks den sluttet, og det gjorde han, men en høy, sortsmusket kar med sterkt hår kaster sig foran ham. «Væk, unge!» ropte han og puffet til Øjvind, så han nær var fallt baklengs over Marit. Aldrig var noget sådant hendt ham, aldrig hadde folk været annet æn snille med ham, aldrig var han blet kallt «unge» når han vilde være med; han blev blussende rød, men sa intet, og trak sig tilbake dit hvor den nye spillemann nætop var kommet og sat og stemte op. Der var stillt inimellem flokken, man væntet på at høre de første sterke toner av «ham selv»; han prøvde og stemte, det varte længe, men ændelig hugg han i med en springer, gutterne skrek og kastet sig, og par for par svingte in i kredsen. Øjvind ser på Marit, der hun danser med den stærkhårede mann; hun lo over mannens skuldre, så de hvite tænder vistes, og Øjvind kjænte en forunderlig stikkende smærte i brystet første gang i sit liv.

Han så længer og længer på henne, men hvorledes han æn så, forekom det ham at Marit var ganske voksen; det kan ikke være så, tænkte han, ti hun er jo med i kjælkebakkerne ænnu. Men voksen var hun dog, og den stærkhårede mann drog henne efter ændt dans ned på fanget; hun slet sig løs, men blev dog sittende ved siden.

Øjvind ser på mannen; han hadde fine blå klædesklær, blåtærnet skjorte og silketørklæ, et lite ansigt hadde han, blå stærke øjne, leende, trossig munn, han var vakker. Øjvind så mere og mere, så ændelig også på sig selv; han hadde fått nye bukser til jul, som han var meget glad i, men nu så han det var bare grått vadmél; trøjen var av samme slag, men gammel og mørk, vesten av rutet værken, også gammel og med to blanke og én sort knap. Han så omkring sig, og syntes meget få var så dårlig klædd som han. Marit hadde sort livkjole av fint tøy, sølje i halstørklæet og et sammenlagt silketørklæ i hånden. Over bakhodet hadde hun en liten sort silkehue, som var fæstet med store randede silkebånd under baken. Hun var rød og hvit, lo, mannen talte med henne og lo; det spilte atter op, og de skulde atter danse. En kammerat kom og satte sig ved siden av ham. «Hvorfor danser du ikke, Øjvind?» sa han blidt. «Å nej,» sa Øjvind; «jeg ser ikke sådan ut.» — «Ser ikke sådan ut?» spurte kammeraten; men før han kunde komme videre, sa Øjvind: «Hvem er han i de blå klædesklærne, som danser med Marit?» — «Det er Jon Hatlen, han som længe har været borte på en agronomskole og nu skal ta gården.» — I det samme satte Marit og Jon sig. «Hvem er den gutten med det lyse håret, som sitter der bortved spillemannen og glor på mig?» spurte Jon. Da lo Marit og sa: «Det er husmannsgutten på Plassen.»

Øjvind hadde jo alltid visst han var husmannsgut; men før nu hadde han aldrig følt det. Han kjænte sig likesom så liten i kroppen, kortere æn alle andre; for at holde sig oppe måtte han forsøke at tænke på alt det som hittil hadde gjort ham glad og stolt, like fra kjælkebakken til de enkelte ord. Da han også tænkte på sin far og mor, der nu sat hjemme og trodde at han hadde det godt, syntes han næsten ikke at kunne holde gråten.

Omkring ham lo og spøkte allesammen, felen ljommet like in i øret på ham, der var et øjeblik hvor der likesom steg noget stort op, men så husket han skolen med alle kammerater, og skolemesteren som klappet ham, og præsten som ved siste eksamen hadde git ham en bok og sagt han var en dygtig gut; faren hadde selv sitted og hørt på og smilt bortover til ham. «Vær nu snill, du Øjvind,» syntes han skolemesteren sige, idet han blev tat på fanget som da han var liten. «Herregud, det er så lite værddt allesammen, og i grunnen er alle mennesker snille; det ser bare ut som de ikke er det. Vi to skal bli dygtige, Øjvind, like så dygtige som Jon Hatlen; skal nok få gode klær og danse med Marit i en lys stue, hundre mennesker, smile og tale sammen, to brudefolk, præsten og jeg i koret som ler over til dig, og mor i huset, og stor gård, tyve kjør, tre hæster, og Marit god og snill som på skolen . . .»

Dansen holdt op, Øjvind så Marit foran sig på bænken og Jon ved siden med ansigtet tætt op til hennes; en stor stikkende smerte kom igjæn i brystet, og det var som han sa til sig selv: det er jo sant, jeg har ondt.

I det samme rejste Marit sig, og hun kom bent over til ham. Hun bøjde sig ned over ham. «Du skal ikke sitte sådan og nidstirre på mig,» sa hun, «du kan skjønne folk legger mærke til det; tag du nu nogen og dans med.»

Han svarte ikke, men så på henne, og kunde ikke for det: øjnene løp fulle. Hun hadde allerede lettet sig for at gå, da hun så det og stanste; hun blev med én gang ildrød, vændte sig om og gik til sin plass; men der vændte hun igjæn og satte sig et annet sted. Jon gik straks efter.

Han rejste sig fra bænken, gik ut mellem folket, ut på gården, satte sig inne i en sval, og visste så ikke hvad han skulde der, rejste sig, men satte sig igjæn, ti han kunde jo like så godt sitte der som et annet sted. At gå hjem brydde han sig ikke om, gå in igjæn heller ikke; det var ham det samme. Han var ikke istand at samlet noget av hvad som var foregått; han vilde ikke

tænke på det; fremover vilde han heller ikke tænke, ti der var intet som han længtes til.

Men hvad er det også jeg tænker på? spurte han halvhøjt sig selv, og da han hadde hørt sin egen stemme, tænkte han: tale kan du ænnu, kan du le? Og han prøvde på: jo, han kunde le, og så lo han, højt, ænnu høyere, og da syntes han det var kosteligt, at han sat der og lo ganske alene — og lo. Men Hans, den kammerat som hadde sittet ved siden av ham, kom ut efter ham. «I Guds navn, hvad ler du av?» spurte han og stanste foran svalen. Da holdt Øjvind op.

Hans blev stående, som han væntet hvad der videre vilde ske; Øjvind rejste sig, så sig forsiktig om, og da sa han sagte: «Nu skal jeg sige dig, Hans, hvorfor jeg har været så glad før; det har været fordi jeg ikke rigtig har holdt av nogen; men fra den dag vi holder av nogen, er vi ikke lenger glade,» og han brast i gråt.

«Øjvind!» hvisket det ute på gården; «Øjvind!» Han stanste og lyttet; «Øjvind,» sa det én gang til, litt sterkere. Det måtte være den han tænkte. «Ja,» svarte han også hviskende, tørket sig raskt av og trådte frem. Da kom et kvinnfolk stille over gården. «Er du der?» spurte hun. «Ja,» svarte han og stod. «Hvem er hos dig?» — «Det er Hans.» — Men Hans vilde gå; «nej, nej!» bad Øjvind. Hun kom nu tæt hen til dem, men langsomt, og det var Marit. «Du kom så snart bort,» sa hun til Øjvind. Han visste ikke hvad han hertil skulde svare. Derved blev også hun forlegen; de tidde alle tre. Men Hans listet sig væk så småt efterhånden. De to stod igjæn, så ikke på hværandre, men rørte sig heller ikke. Da sa hun hviskende: «Jeg har i hele kvæll gåt med noget julegodt i lommen til dig, Øjvind; men jeg har ikke kunnet gi dig det før.» Han trak op nogen æbler, en skive av en bykake og en liten pæglflaske, som hun stak til ham og sa han kunde beholde.

Øjvind tok det; «tak,» sa han og gav hånden frem; hennes var varm, han slap den straks, som hadde han brænt sig. — «Du har danset meget i kvæll.» — «Jeg har så,» svarte hun; «men du har ikke danset stort,»

la hun til. «Jeg har ikke det,» svarte han. «Hvorfor har du ikke det?» — «Å —.»

«Øjvind!» — «Ja.» — «Hvorfor sat du og så sådan på mig!» — «Å —.»

«Marit!» — «Ja.» — «Hvorfor likte du ikke at jeg så på dig?» — «Der var så mange folk.»

«Du danset meget med Jon Hatlen i kvæll.» — «Å ja.» — «Han danser godt.» — «Synes du?» — «Synes ikke du?» — «Å jo.»

«Jeg vet ikke hvorledes det er, men i kvæll tåler jeg ikke at du danser med ham, Marit;» han vændte sig bort, det hadde kostet ham at sige det. — «Jeg forstår dig ikke, Øjvind.» «Jeg forstår det heller ikke selv; det er så dumt av mig. Farvel, Marit, nu vil jeg gå.» Han gjorde et skridt uten at se sig om. Da sa hun efter ham: «Det er feil, det du har set, Øjvind.» — Han stanste: «Åt du alt er voksen jænte, er ikke feil set.» — Han kom ikke med det hun hadde tænkt, derfor tidde hun; men under dette ser hun lysning av en pipe ret foran sig; det var hennes bestefar som nætop hadde bøyd om hjørnet og kom forbi. Han stanste: «Er det her du er, Marit?» — «Ja.» — «Hvem taler du med?» — «Øjvind.» — «H v e m, sa du?» — «Øjvind Plas-sen.» — «Å, husmannsgutten på Plassen; — kom straks og følg med in.»

FEMTE KAPITEL

Da Øjvind den følgende morgen slog øjnene op, var det fra en lang, kvægende søvn og lykkelige drømme. Marit hadde ligget på bærget og kastet løv ned på ham, han hadde tat imot og kastet op igjæn; det var gåt op og ned i tusen farver og figurer, solen stod på, og hele bærget glimret opunder. Idet han vågnet, så han sig om for at finne alt igjæn; da husket han gårsdagen, og den samme stikkende, såre smærte i brystet begynte straks. Denne blir jeg nok aldrig mere kvit, tænkte han og følte en slaphed, som fallt hele fremtiden fra ham.

«Nu har du sovet længe,» sa moren, hun sat ved siden og spant. «Op nu og spis; din far er alt i skogen og

fæller ved.» — Det var som denne stemme hjalp ham; han stod op med litt mere mot. Moren husket nok sin egen dansetid; ti hun sat og trallet til rokken, mens han klædde sig og spiste; derfor måtte han rejse sig fra bordet og gå til vinduet; den samme tyngsel og ulyst la sig over ham, han måtte ta sig sammen og tænke på arbejde. Vejret var slått om, der var kommet litt kulde i luften, så det der igår truet med at falle som regn, fallt idag som våt sne. Han tok på sig snesokker, en lodden hue, sjømannstrøje og votter, sa farvel og gik med øksen på nakken.

Sneen fallt langsomt i store våte dusker; han strævdde opover kjælkebakken for til venstre at bøje in i skogen; aldrig, vinter eller sommer, var han før gått kjælkebakkerne, uten at huske noget som gjorde ham glad, eller som han længtes til. Nu var det en død, tung vej, han gled i den våte sne, knærne var stive enten av dansen igår eller av ulyst; nu følte han det var forbi med kjælkebakkerne for i år, og dermed for bestandig. Noget annet længtes han til, der han gik in mellem stammerne, hvor sneen fallt tyst, en skræmt rype skrek og flakset et par favner borte, og ellers alting stod, som væntet det på et ord der aldrig blev sagt. Men hvad det var han stundet efter, visste han ikke tydelig, kun var det ikke hjem, heller ikke bort, ikke til lystighed, ikke til arbejde; det var noget højt til veirs — like op som en sang. Litt efter samlet dette sig i et bestemt ønske, det var at bli konfirmeret til våren og ved den lejlighet være nummer én. Brystet banket, mens han tænkte derpå, og føræn han ænnu kunde høre farens øks i de skjælvende småtrær, hadde dette ønske sterkere slag i ham æn noget, siden han blev født.

Faren sa som sædvanlig ikke stort til ham; de hugde begge to og drog sammen i hauger. De kunde en og annen gang møtes, og ved et sådant møte lot Øjvind tungsindig falle: «En husmann må slite meget ondt.» — «Han som andre,» sa faren, spyttet i næven og tok øksen. Da træet var fælt, og faren drog det op i vælten, sa Øjvind: «Var du gårdmann, slæpte du ikke så.» — «Å, da var der vel andre ting, som tyngde,» han tok i

med begge hænder. Moren kom op med middagsmat til dem; de satte sig. Moren var munter, hun sat og trallet og slog føtterne sammen efter takten. «Hvad skal du ta dig for, når du blir stor, Øjvind?» sa hun pludselig. «For en husmannsgut er der ikke mange vejer,» svarte han. «Skolemesteren siger du må på seminariet,» sa hun. «Kommer en frit dit?» spurte Øjvind. — «Skolekassen betaler,» svarte faren, han spiste. «Har du lyst til det?» spurte moren. «Jeg har lyst til at lære noget, men ikke til at bli skolemester.» De tidde alle tre en stund; hun trallet igjæn og så ut for sig. Men Øjvind gik bort og satte sig for sig selv.

«Vi behøver just ikke at låne av skolekassen,» sa hun, da gutten var gåt. Mannen så på henne: «Fattigfolk som vi?» — «Jeg liker ikke, Tore, du bestandig gir dig ut for fattig, når du ikke er det.» — De skottet begge ned efter gutten, om han ikke kunde høre det. Derefter så faren kvasst på konen: «Du snakker som du har vettet til.» Hun lo; «det er likesom ikke at takke Gud for at det er gåt os vel,» sa hun og blev alvorlig. — «Han kan vel takkes uten med sølvknapper på,» mente faren. — «Ja, men ved at la Øjvind gå som igår til dansen takkes han heller ikke.» — «Øjvind er husmannsgut.» — «Derfor kan han klæ'es skikkelig, når vi har råd til det.» — «Snak om det, så han selv hører det!» «Han hører det ikke; ellers kunde jeg nok ha lyst til det,» sa hun, og så tappert på mannen, som var mørk og la skeen bort for at ta sin pipe. «Slik ussel plass som vi har,» sa han. — «Jeg må le av dig som alltid taler om plassen; hvorfor nævner du aldrig kværnene?» — «Å, du og de kværnene; jeg tror du tåler ikke høre dem gå.» — «Jo, Gud ske lov og takk; bare de vilde gå både nat og dag.» — «Nu har de stått siden før jul.» — «Folk maler da ikke om juledagene.» — «De maler når der er vand; men siden de fik kværn ved Nystrømmen, går det skrøpelig.»

«Han sa ikke så, skolemesteren idag.» — «Jeg skal la en tausere kar styre med vore penger æn skolemesteren.» — «Ja, han burde sist tale med din egen kone.» — Tore svarte ikke herpå, han hadde nætop fåt ild på

pipen, hældte sig nu op til en risbunt og flydde med blikket først for konen, siden for sønnen, og hæftet det ved et gammelt kråkerede som hang halvkvalt bortpå en furugren.

Øjvind sat for sig selv med fremtiden foran sig som en lang, blank is, hvorefter han for første gang lot det stå strykende avsted fra den ene strand til den anden. At fattigdommen stængte til alle sider, følte han, men derfor gik også al hans tanke på at komme den forbi. Fra Marit havde den visstnok skilt ham for bestandig, henne betragtet han halvt som bortlovt til Jon Hatlen; men al hans tanke stod til at kapløpe med ham og henne hele livet bortover. Ikke oftere at bli puffet som igår, derfor holde sig borte til han var noget, og så med den almægtige Guds hjælp bli noget, det tænkte han på, og det fallt ikke en tvil i hans sjæl om, at det vilde lykkes. Han havde en dunkel følelse av, at gjænnem læsning vilde det gå best; hvad mål den skulde bane, måtte han senere selv tænke på.

Det blev kjælkeføre om kvællen, barnene kom på bakken, men ikke Øjvind. Ved åren sat han og læste, og han hadde ikke et øjeblik at spille. Barnene væntet længe, tilsist blev en og annen utålmodig, kom op, la ansigtet til ruten og ropte in; men han lot som han ikke hørte. Der kom flere, og kvæll efter kvæll; de gik utenfor i stor forundring; men han vændte ryggen til og læste, kjæmpet trolig for at samle mening. Senere hørte han at Marit heller ikke kom. Han læste med en flid som selv faren måtte sige gik for vidt. Han blev alvorlig; ansigtet, der hadde været så rundt og bløtt, blev magrere, skarpere, øjet hårdere, sjælden sang han, aldrig lekte han, det var som tiden ikke slog til. Når fristelsen kom på ham, var det som nogen hvisket: «siden, siden!» og bestandig: «siden». — Barnene rænte, ropte og lo en stund som før, men da de ikke kunde kalle ham ut til sig hverken med sin egen akende lystighed eller sine rop in med ansigtet på ruten, blev de efterhånden borte; de fant andre lekeplasser, og snart stod bakken tom.

Men skolemesteren mærket snart, det var ikke den gamle Øjvind, der læste fordi det fallt sig så, og lekte

fordi det var nødvendigt. Han talte ofte med ham, lokket og lettet; men det vilde ikke lykkes ham at finne guttens hjerte så let som i gamle dager. Han talte også med forældrene, og ifølge samråd kom han ned en søndagskvæll sist på vinteren og sa, da han hadde sittet en stund: «Kom nu, Øjvind, så skal vi gå ut, jeg vil gjerne tale med dig.» — Øjvind tok på sig og fulgte. Det bar opover mot Hejdegårdene, samtalen gik godt, men om intet vigtigt; da de var kommet nær gårdene, bøjde skolemesteren av mot en som lå i midten, og da de kom længer frem, hørte de rop og lystighed derifra. «Hvad er her på færde?» spurte Øjvind. — «Her er dans,» sa skolemesteren; skal vi ikke gå in?» — «Nej.» — «Vil du ikke gå med på en dans, gut?» — «Nej, ikke ænnu.» — «Ikke ænnu? Når da» — Han svarte ikke. — «Hvad mener du med æ n n u?» — Da gutten ikke svarte, sa skolemesteren: «Kom nu, ikke slikt snak.» — «Nej, jeg går ikke!» — Han var meget bestemt, og dertil bevæget. «Åt din egen skolemester skal stå her og be dig gå til dans!» — Der blev lang taushed. «Er der nogen derinne som du er rædd for at se!» — «Jeg kan jo ikke vite hvem som er der.» — «Men k u n d e det være nogen?» — Øjvind tidde. Da gik skolemesteren like bort til ham, la hånden på hans skulder: «Er du rædd for at se Marit?» Øjvind så ned, åndedrættet blev tungt og kort. «Sig det til mig, du Øjvind.» — Øjvind tidde. — «Du er kanskje skamfull for at tilstå det, siden du ikke er konfirmeret; men sig mig det allikevel, du Øjvind, og du skal ikke angre det.» — Øjvind så op, men kunde ikke få ordet frem og gled til side med øjet. — «Du er heller ikke mere glad på det siste; holder hun mere av andre æn av dig!» Øjvind tidde fremdeles, skolemesteren følte sig litt krænket og vændte sig fra ham; de gik tilbake.

Da de hadde gått et langt stykke, stanste skolemesteren så vidt, at Øjvind kom på siden av ham. «Du længes vel efter at bli konfirmeret?» sa han. — «Ja.» — «Hvad tænker du så at ta dig for?» — «Jeg vilde gjerne ind på seminariet.» — «Og så bli skolemester?» — «Nej.» — «Du synes ikke det er stort nok?» — Øjvind tidde.

De gik atter et langt stykke. «Når du har været på seminariet, hvad vil du så?» — «Jeg har ikke rigtig tænkt på det.» — «Dersom du hadde penger, vilde du nok gjerne kjøpe dig en gård?» — «Ja, men beholde kværnene.» — «Da er det best at du tar på agronomskolen.» — «Lærer de så meget der som på seminariet?» — «Å nej; men de lærer hvad de siden skal bruke.» — «Får de nummer der også?» — «Hvorfor spør du så?» — «Jeg vilde gjerne bli flink.» — «Det kan du visst bli uten nummer.» — De gik atter tause, til de så Plassen; der skar lys ut av stuen, bærget hang sort over nu i vinterkvællen, vandet lå nedenfor med blank, blinkende is, skogen stod omkring den stille bugt, men uten sne. månen bar utover og spejlte skogen i isen. «Her er vakkert på Plassen,» sa skolemesteren. Øjvind kunde somme tider se på den med de øjne hvormed han så, da moren fortalte eventyr, eller med det syn han hadde, når han rænte i bakken; nu gjorde han dette; alt lå løftet og klart. — «Ja her er vakkert,» sa han, men sukket. — «Far din har hat nok i den plass; du kunde også ha nok i den.» — Det glade syn av stedet var med én gang borte. Skolemesteren stod som han væntet svar, han fik intet, rystet på hodet og gik med in. Han sat der en stund hos dem, men var mere taus æn talende, hvorved også de andre blev tause. Da han sa farvel, fulgte både mannen og konen ham utenfor døren; det var som de begge væntet på, at han skulde sige noget. De blev imidlertid stående og se op i kvællen. «Her er blet så uvant stille,» sa ændelig moren, «siden barnene har flyttet bort med sin lek.» — «I har heller ikke lenger noget b a r n i huset,» sa skolemesteren. Moren forstod hvad han mente; «Øjvind er ikke glad på det siste,» sa hun. — «Å nej; den som er ærgjærrig, er ikke glad;» han så med den gamles ro op i Guds stille himmel.

SJETTE KAPITEL

Et halvt år efter, om høsten nemlig (konfirmationen var blet utsat til da), sat hovedsognets konfirmanter i præstens borgestue for at uttages; iblant dem Øjvind

Plassen og Marit Hejdegårdene. Marit var nætop kommet ned fra præsten, hvor hun hadde fått en vakker bok og meget ros; hun lo og snakket med sine veninder til alle sider og så omkring sig mellem gutterne. Marit var fullvoksen jænte, let og fri i al sin adfærd, og gutterne såvel som jænterne visste, at bygdens beste ungkar, Jon Hatlen, gik på frieri til henne; hun kunde sagtens være glad, der hun sat. Nede ved døren stod nogen jænter og gutter, der ikke var sluppet frem; de gråt, mens Marit og hennes veninder lo; iblant dem var en liten gut i sin fars støvler og sin mors kirketørklæ. «Gud, å Gud!» bulket han, «jeg tør ikke gå hjem igjæn.» Og dette grep dem der ænnu ikke hadde været oppe, med samfølelsens magt; der blev almindelig taushed. Angsten stod dem i hals og øjne, de kunde ikke se sikkert og heller ikke svælge, hvortil de følte en bestandig trang. En sat og regnet over hvad han kunde, og skjønt han blot nogen timer i forvejen hadde funnet ut, at han kunde alt, fant han nu like så sikkert ut, at han kunde intet, ikke engang læse innenad. En annen la sammen sit synderegister, fra han var så stor han kunde huske, til nu han sat der, og han fant det just ikke underligt av Vorherre, om han lot ham gå tilbake. En tredje sat og tok mærke av alle utvortes ting; dersom klokken, som nætop skulde slå, ikke fik slaget frem før han kom til 20, så slap han; dersom den han hørte i gangen, var gårdsgutten Lars, så slap han; dersom den store regndråpen som arbeidet nedover ruten, kom så langt som til listen, så slap han. Den siste og avgjørende prøve skulde være, om han fik den høyre foten snodd omkring den venstre, og dette var ham aldeles umuligt. En fjærde visste med sig selv, at blev han bare hørt om Josef i bibelhistorien og om dåben i forklaringen, eller om Saul, eller i hustavlen, eller om Jesus, eller i budene, eller — han sat ænnu og prøvde, da han blev ropt in. En femte hadde lagt en forunderlig ælsk på Bærgprækenen; han hadde drømt om Bærgprækenen, han var viss på at bli hørt i Bærgprækenen, og han ramset op Bærgprækenen for sig selv; han måtte gå ut ved husvæggen for at læse over Bærgprækenen — da blev han kallt op for at eksamineres om de

store og små profeter. En sjette tænkte på præsten, som var en så velsignet mann og kjænte så godt hans far, tænkte også på skolemesteren, som hadde et så kjærligt ansigt, og på Gud, som var så inderlig og god og hadde hjulpet mange før, både Jakob og Josef, og så tænkte han på at mor og hans søsken sat hjemme og bad for ham, så det visst vilde hjelpe. Den syvende sat og slog av på alt det han hadde tænkt at bli her i værden. Engang hadde han tænkt at ville drive det til konge, engang til general eller præst, nu var den tid forbi; men like til han kom hit, hadde han dog tænkt at ville gå til sjøs og bli kaptejn, kanskje sjørøver, og handle sig frygtelige rigdomme til; nu slog han først av rigdommen, så sjørøveren, så kaptejnen, styrmannen, han stanste ved matrosen, i det høyeste båtsmannen, ja det var muligt han slet ikke gik til sjøs, men tok plass under sin fars gård. Den ottende var mere viss i sin sag, dog ikke sikker; ti selv den flinkeste var ikke sikker. Han tænkte på de klær han skulde konfirmeres i, hvad de skulde brukes til, hvis han ikke slap. Men slap han, skulde han til byen og få klædesklær og komme hjem igjæn og danse i julen til misunnelse for alle gutter og forbauselse for alle jænter. Den niende regnet anderledes, han opprettet en liten kontrabok med Vorherre, hvori han på den ene side satte som «debet»: han skal la mig slippe frem, og på andre siden som «kredit»: så skal jeg aldrig mere lyve, aldrig mere sladdre, bestandig gå i kirke, la jænter være og vænne mig av med at banne. Men den tiende tænkte, at hadde Ole Hansen sluppet ifjor, var det mere æn uretfærdighed om ikke han slap i år, som altid hadde været bedre på skolen og dessuten var av bedre folk. Ved siden av ham sat den ellefte, der droges med de rædsomste hævnplaner, i tilfælde av at han ikke slap, enten at brænne ned skolen eller rømme fra bygden og komme igjæn som præstens og hele skolekommissjonens tordnende dommer, men høymodig la nåde gå for ret. Til en begynnelse vilde han ta tjeneste i nabobygden hos nabopræsten, og der til neste år stå nummer 1, og svare så hele kirken måtte undre sig. Men den tolvte sat for sig selv under klokken med begge hender i lom-

men og så vemodig ut over forsamlingen. Ingen her visste hvad byrde han bar, hvilket ansvar han stod i. Hjemme var der en som visste det; ti han var forlovet. En stor, langbenet kongle gik henad gulvet og nærmet sig hans fot; han plejde at træde på det ækle insekt, men idag løftet han kjærlig foten, forat den i fred kunde gå dit den vilde. Hans stemme var blid som en kollekt, hans øjne sa vedholdent at alle mennesker var gode, hans hånd gjorde en ydmyg bevægelse ut av lommen og op i håret, for at lægge det mere glat. Blot han kunde smyge læmpelig igjennem dette farlige nåleøje, vilde han nok vokse ut igjæn på den andre siden, tygge tobak og gjøre forlovelsen offentlig. Men nede på en lav skammel med benene i krok op under sig sat den urolige trettende; hans små gnistrende øjne løp hele stuen rundt tre ganger i sekundet, og under det stærke, stride hode væltet alle de tolvs tanker i en broget uorden, fra det mægtigste håb til den mest sønderknusende tvil, fra de ydmygste forsætter til de mest bygdeødelæggende hævnplaner, og imidlertid hadde han spist op alt det ledige kjøtt på sin højre tommelfinger, holdt nu på med neglene og sendte store stykker bortover gulvet.

Øjvind sat borte ved vinduet, hadde vært oppe og hadde svaret på alt hvorom han blev spurt; men ikke hadde præsten sagt noget, ej heller skolemesteren; han hadde i over et halvt år tænkt på hvad begge vilde sige, når de fik vite hvad han hadde arbejdet, og han følte sig nu meget skuffet, tillike krænket. Der sat Marit, som for ulike mindre anstrængelse og kunnskap hadde fått både opmuntring og løn; det var nættop for at stå stor i hennes øjne, han hadde arbejdet, og nu nådde hun leende hvad han hadde arbejdet til med så megen forsagelse. Hennes latter og spas brænte ham på sjælen; den frihed hvormed hun bevæget sig, gjorde ham ondt. Han hadde ungåt omhyggelig at tale med henne siden hin kvæll; der skal gå år hen, tænkte han; men synet av henne, så glad og overlegen hun sat der, det trykte ham til jorden, og alle han stolte forsætter hang som vått løv.

Han forsøkte dog litt efter litt at ryste av. Det kom an på om han idag blev nummer én, og herpå væntet

han. Skolemesteren plejde at bli litt efter hos præsten, for at ordne ungdommen og siden gå ned og fortælle dem utfallet; det var jo ikke den ændelige avgjørelse, men det var hvad præsten og han foreløbig var kommet overens om. Samtalen i stuen blev livligere, efterhvert som flere blev prøvd og slap; men nu begynte de ærgjærrige at sondre sig stærkt ut fra de glade; de siste gik, så snart de hadde fåt følge, for at meddele forældrene sin lykke, eller de væntet for andres skyll, som ikke var færdige; de første derimot blev mere og mere stille, øjnene så spænt mot døren.

Ændelig var ungdommen færdig, de siste var kommet ned, og skolemesteren talte altså nu med præsten. Øjvind så til Marit; hun var like glad, men blev dog sittende — om for sin egen skyll eller andres, visste han ikke. Hvor vakker Marit var blet; blændende fin i huden var hun som ingen han før hadde set, næsen var litt opkastet, munnen småleende. Øjnene var halvlukte, når hun ikke nættop så på én, men derfor kom blikket altid med uvæntet magt, når det kom, — og som hun selv vilde lægge til, at hun ikke mente noget med det, smilte hun halvt i det samme. Håret var heller mørkt æn lyst, men det var småkruset og lå langt frem til begge sider, så at det sammen med de halvlukte øjne gav noget dulgt, som man aldrig kunde bli færdig med. Man var ikke ganske sikker på, hvem det var hun så efter, når hun sat for sig selv og imellem flere; heller ikke, hvad hun egentlig tænkte, når hun så vændte sig til en og talte; ti hun tok likesom straks tilbake hvad hun gav. Inunder alt dette er vel egentlig Jon Hatlen gjæmt, tænkte Øjvind, men så dog bestandig på henne.

Da kom skolemesteren. Enhvær forlot sin plass og stormet omkring ham. «Hvad nummer har jeg?» — «Æn jeg?» — «Æn jeg, jeg?» — «Hyss, oppløpne unger, intet spektakel her! — rolige, så skal I få høre det, barn!» Han så sig langsomt om. «Du er nummer 2,» sa han til en gut med blå øine, der så bønlig på ham, og gutten danset ut av kredsene. «Du er nummer 3» — han slog på en rødhåret, rask liten en, som stod og slet ham i trøjen; «du er nummer 5, du nummer 8,» o. s. v. Han

fik se Marit: «Du er nummer 1 av jænterne;» hun blev blussende rød over ansigt og hals, men forsøkte at smile. «Du nummer 12, har været doven, din knægt, og en stor skøjerfant; du nummer 11, ikke bedre at vente, gutten min; du nummer 13, må læse dygtig, møte frem til overhøring, ellers går det dig galt! —» Øjvind kunde ikke holde det ut længer; nummer 1 var vissnok ikke nævnt; men han stod den hele tid således at skolemesteren kunde se ham. «Skolemester!» — han hørte ikke; «skolemester!» — tre ganger måtte han gjenta det, før det blev hørt. Ændelig så skolemesteren på ham; «nummer 9 eller 10, husker ikke sikkert hvilket,» sa han og vændte sig til en annen. «Hvem er nummer 1 da?» spurte Hans, som var Øjvinds beste ven. — «Det er ikke dig, du krushode!» sa skolemesteren og slog ham på hånden med en papirrulle. «Hvem er det da?» spurte flere, «hvem er det, ja hvem er det?» — «Det får den vite som har nummeret,» svarte skolemesteren strængt; han vilde ikke ha flere spørsmål. — «Gå nu vakkert hjem, barn, takk eders Gud, og glæd eders forældre! Takk også eders gamle skolemester; I hadde sittet der net og gnaget ben, hadde ikke han været!» — De takket ham og lo, de drog jublende avsted; ti i dette øjeblik, da de skulde hjem til forældrene, var de alle glade. Blot én var igjæn, som ikke straks kunde finne sine bøker, og som, da han fant dem, satte sig ned, som skulde han på ny til at læse dem over.

Skolemesteren gik bort til ham: «Nu Øjvind, skal du ikke gå med de andre?» — Han svarte ikke. — «Hvorfor slår du op dine bøker?» — «Jeg vil se hvad jeg har svaret galt idag.» — «Du har visstnok ikke svaret noget galt.» — Øjvind så da på ham, tårene stod ham i øjnene, han så ufravændt på ham, mens en efter en rant nedover, men han ikke et ord. Skolemesteren satte sig foran ham: «Er du ikke glad nu, at du er sluppet frem?» — Det bævret om munnen, men han svarte ikke. «Din mor og far vil være meget glad,» sa skolemesteren og så på ham. — Øjvind kjæmpet længe, for at få et ord frem, ændelig spurte han sagte og avbrutt: «Er det . . . fordi jeg . . . er husmannsgut . . . at jeg står nummer 9

eller 10?» — «Visstnok er det derfor,» svarte skolemesteren. — «Så nytter det jo ikke mig at arbejde,» sa han klangløst og sank sammen over alle sine drømme. Pludselig løftet han hodet, hævet den højre hånd, slog den i bordet med al sin magt, kastet sig ned på sit ansigt og brøt ut i den hæftigste gråt.

Skolemesteren lot ham ligge og gråte, rigtig gråte ut. Det varte længe, men skolemesteren ventet, til gråten blev barnligere. Da tok han om hans hode med begge hænder, lettet det op og så in i det forgråtte ansigt. «Tror du, det er Gud som nu har været hos dig?» sa han og holdt ham venlig imot sig. Øjvind hulket ænnu, men kortere, tårerne rant mere stille, men han turde ikke se på ham som spurte, ej heller svare. — «Dette, Øjvind, har været løn som forskyllt. Du har ikke læst av kjærlighed til din kristendom og dine forældre; du har læst av forfængelighed.» — Der blev stillt i stuen mellem hvær gang skolemesteren talte, Øjvind kjænte hans blik hvile på sig, og han blev optødd og ydmyg opunder det. — «Med sådan vrede i dit hjerte kunde du ikke ha møtt frem for at ta pakten av din Gud; kunde du vel, Øjvind?» — «Nej,» stammet han, så godt som han formådde. — «Og stod du der med forfængelig glæde over at du var nummer 1, stod du da ikke frem med en synd?» — «Jo,» hvisket han og skalv om munnen. «Du holder ænnu av mig, Øjvind?» — «Ja;» han så op for første gang. «Så skal jeg sige dig, at det var mig som fik dig flyttet ned; ti jeg holder så av dig, Øjvind.» — Den annen så på ham, blinket nogen ganger, og tårerne rant tæt ned. — «Du har ikke noget imot mig derfor?» — «Nej;» han så fullt og klart op, skjønt stemmen var kvalt. — «Mit kjære barn; jeg vil være om dig, så længe jeg lever.»

Han ventet på ham, til han fik ordne sig og samle sine bøker, sa så, at han vilde følge ham hjem. De gik langsomt hjemover, i begynnelsen var Øjvind endnu stille og kjæpende, men litt efter litt vant han på sig selv. Han var så overtydet om, at det forefallne var det beste som nogensinne kunde ha truffet ham, og før han kom hjem, var troen derpå blet så sterk at han

takker sin Gud, og sa det til skolemesteren. «Ja, nu skal vi tænke på at nå noget i livet,» sa skolemesteren, «og ikke løpe efter blindmænn og numre. Hvad siger du om seminariet?» — «Jo, jeg vilde gjerne dit.» — «Du mener agronomskolen?» — «Ja.» — «Den er visstnok også den beste; den gir andre utsigter æn en skolemesterstilling!» — «Men hvorledes skal jeg komme dit? Jeg har inderlig lyst, men ikke råd.» — «Vær flittig og bra, så skal der nok bli råd!»

Øjvind følte sig ganske overvældet av taknemlighet. Han fik denne tindren for øjet, det lette åndedrag, den uændelige kjærlighedens ild, som bærer frem når man føler menneskers uvæntede godhed. Hele fremtiden forestiller man sig et øjeblik som at vandre i frisk fjælluft; man bæres mere æn man går.

Da de kom hjem, var begge forældre i stuen og hadde sittet der i stille vanten, skjönt det var arbeidstid og travelt. Skolemesteren kom først in. Øjvind efter, begge smilte. «Nu?» sa faren, han la en salmebok bort, hvori han nætop hadde læst. «En konfirmants bøn». Moren stod ved gruen, turde ingenting sige; hun lo, men hun var usikker på hånden; hun ventet øjensynlig noget godt, men vilde ikke røbe sig. «Jeg måtte bare følge for at glæde eder med, at han svarte på alt han blev spurt om, og at præsten sa, da Øjvind var gåt, at han ikke har hat flinkere konfirmant.» — «Å nej!» sa moren og blev meget bevæget. — «Det var jo bra,» sa faren og rømmede sig usikkert.

Efterat det hadde været længe stillt, spurte moren sagte: «Hvad nummer får han?» — «Nummer 9 eller 10,» sa skolemesteren rolig. — Moren så på faren, denne først på henne, så på Øjvind; «en husmannsgut kan ikke vente mere,» sa han. Øjvind så på ham igjen; det var som atter noget vilde op i halsen, men han betvang sig ved i en hast at huske på kjærlige ting, den ene efter den annen, så længe til det gik ned igjen.

«Nu er det best jeg går,» sa skolemesteren, nikket og vændte sig. Begge forældrene fulgte efter sædvane ut på stenhællen; her tok skolemesteren sig en skrå og

sa smilende: «Han blir nummer én allikevel; men det er ikke værdt han får vite noget om det, før dagen kommer.» «Nej, nej,» sa faren og nikket. «Nej, nej,» sa moren, hun nikket også; derpå tok hun skolemesteren i hånden; «du får ha takk for alt du gjør imot ham,» sa hun. «Ja, du får ha takk,» sa faren, og skolemesteren gik, men de stod ænnu længe og så efter ham.

SYVENDE KAPITEL

Skolemesteren hadde tat riktigt øjemærke, da han bad præsten prøve om Øjvind tålte at stå nummer én. I de tre ukers tid som hengik intil konfirmationen, var han hos gutten hver dag; ett er, at en ung, bløt sjæl kan gi efter for et intryk, et annet er, hvad den med tro skal besidde. Mange mørke timer fallt på gutten, føræn han lærte at ta sit fremtidsmål av bedre ting æn ære og tross. Ret som han sat i fullt arbejde, slap han lysten og arbeidet: hvortil, hvad vinner jeg? — og så en stund efter husket han skolemesteren, hans ord og hans godhed; men dette menneskelige middel trængte han at stige op igjennem, hver gang han på ny fallt ned fra forståelsen av sin højere pligt.

I de dager man på Plassen forberedte sig til konfirmationen, forberedte man sig også på hans reise til landbruksskolen; ti dagen efter skulde den foregå. Skrædder og skomaker sat i stuen, moren bakte i kjøkkenet, faren arbeidet på en kiste. Der taltes meget om hvad han vilde koste dem i de to år, om at han ikke kunde komme hjem den første julen, kanskje heller ikke den annen, og hvor tungt det vilde være at finnes skilt så længe. Der taltes også om den kjærlighet han måtte ha til sine forældre, der vilde strække sig så langt for sit barns skyll. Øjvind sat som den der hadde været ute og forsøkt på egen hånd, men hadde kuldsejlt og nu var tat op av kjærlige mennesker.

En sådan følelse gir ydmyghed, og med den kommer meget annet. Da den store dag nærmet sig, turde han kalle sig forberedt og turde se fremover med tillidsfull hengivenhet. Hver gang Marits billede vilde være med,

skjøt han det forsigtig til side, men kjænte smærten ved at gjøre det. Dette forsøkte han at øve sig i, men blev dog aldrig stærkere derved, tværtimot, det var smærten som vokste. Derfor var han træt den siste kvæll, da han efter en lang selvprøvelse bad, at i dette stykke måtte Vorherre ikke prøve ham.

Skolemesteren kom, da det led på. De satte sig inn i stuen, efterat alle hadde vasket og redt sig, som sædvanlig aftenen før man skal gå til alters eller højmesse. Moren var bevæget og faren taus; avskeden lå bak morgendagens højtid, og det var uvisst når de atter kunde sitte sammen. Skolemesteren tok salmebøkerne frem, de holdt andagt og sang, og bakefter sa han en liten bøn, sådan som ordene vilde falle.

Disse fire mennesker sat nu sammen, til det led langt på kvællen, og tanken drog in til sig selv; de skiltes da med de beste ønsker for den kommende dag, og hvad den vilde binde. Øjvind måtte inrømme, da han la sig, at aldrig hadde han lagt sig så lykkelig; i kvæll gav han nemlig dette en egen fortolkning, han forstod dermed: aldrig har jeg lagt mig så hengiven i Guds vilje og så glad i den. — Marits ansigt vilde straks frem igjæn, og det siste han ænnu sanset, var at han lå og fristet sig selv: ikke ganske lykkelig, ikke ganske — og at han svarte: jo ganske —; men atter igjæn: ikke ganske — jo ganske; — nej, ikke ganske . . .

Da han vågnet, husket han dagen straks, bad og følte sig sterk, som man gjør om morgenen. Han hadde siden i sommer ligget på lemmen for sig selv; han stod nu op, iførte sig sine nye, smukke klær varsomt; ti han hadde aldrig hat sådanne på før. Især var der en rund klædestrøje som han mange ganger måtte føle på, før han blev vant til den. Han fik op et lite speil, da han hadde fåt kraven på, og for fjærde gang også trak trøjen på. Da han nu så sit eget fornøjde ansigt med det ualmindelig lyse hår omkring ligge og le i spejlet, fallt det ham in, at dette atter bestemt var forfængelighed. Ja, men velklædd og ren må da folk få være, svarte han, idet han trak ansigtet fra spejlet, som var det synd at se deri. — Visstnok,

men ikke fullt så glad i sig selv for den saks skyll. — Nej visst, men Vorherre må da også like at en synes om at se godt ut. — Kan vel være, men han likte vel bedre du var det, uten selv at legge så meget merke dertil. — Det er sant, men se, det kommer nu av at alting er så nyt. — Ja, men så må du også litt efter litt legge det av. — Han grep sig i, at han snart over dette æmne, snart over hint, gik og førte sådan selvprøvende samtale, at ikke en synd skulde falle ned på dagen og plette den; men han visste også at der måtte mere til.

Da han kom ned, sat forældrene fullt påklædde og væntet ham med maten. Han gik bort og tok dem i hånden med takk for klærne, og et «Slit dem med helsen» fik han igjæn. De satte sig til bords, bad stille og spiste. Moren tok av bordet og bar in nisteløpen til kirkefærden. Faren drog på sig trøjen, moren hæftet sine tørklær, de tok sine salmebøker, låste huset og gik opover. Så snart de var kommet op på den øvre vej, møtte de kirkefarende folk, kjørende og gående, konfirmanter inimellem, og i et og annet følge hvithårede besteforældre, som ænnu denne ene gang måtte avsted.

Det var en høstdag uten solskin, som når vejret er ved at slå over. Der gik skyer sammen og skiltes igjæn, somme tider blev der av en stor samling tyve mindre, som jog bortover med ordre til uvejr; men nede på jorden var der ænnu stillt, løvet hang avsjælet og dirret ikke engang, luften var litt lummer; folket bar med sig rejseplagg, men brukte dem ikke. En ualmindelig stor skare hadde samlet sig omkring den fritliggende kirke; men konfirmantionsungdommen gik straks in i kirken, for at bli stillet op før gudstjenesten begynte. Da var det at skolemesteren i blå klær, frakke og knæbukser, høje støvler, stivt halsbind og pipen stikkende frem av baklommen kom nedover, nikket og lo, slog en på skulderen, talte et par ord til en annen om at svare højt og tydelig, og kom under alt dette nedover til fattigblokken, hvor Øjvind stod og svarte på alle sin ven Hans's spørsmål i anledning av reisen. «God dag, Øjvind, vakker idag.» — han tok ham ved trøjekraven,

som vilde han tale med ham; «hør du, tror alt godt om dig. Nu har jeg talt med præsten; du får beholde plassen din; gå op på nummer én og svar tydelig!»

Øjvind så forbauset op på ham, skolemesteren nikket, gutten gikk nogen skridt, stod, atter nogen skridt, stod; jo visst er det så, han har talt til præsten for mig, og gutten gikk fort opover. «Du skal jo være nummer én allikevel,» hvisker en til ham. «Ja,» svarte Øjvind sagte, men visste ænnu ikke riktig om han turde.

Opstillingen var færdig, præsten kommet, de ringte sammen, og folk holdt på at strømme in. Da så Øjvind Marit Hejdegårdene stå like foran sig, hun så også på ham, men begge var så bundet av stedets hellighet, at de turde ikke hilse. Han så blot hun var skinnende vakker og hadde bart hår, mere så han ikke. Øjvind, som i over et halvt år hadde bygd så store planer på at stå like overfor henne, glæmte, da det kom til stykket, både plassen og henne, og at han nogen sinne hadde tænkt på dem.

Efterat alt var ændt, kom slægtninger og kjænninger for at avlægge sine lykønskninger, dernæst kom hans kammerater for at ta farvel med ham, da de hadde hørt han skulde rejse den næste dag; så kom mange små som han hadde akt med i bakkerne, og som han hadde hjulpet på skolen, og det var ikke frit at de puttret litt ved avskjeden. Sist kom skolemesteren, tok ham og forældrene taust i hånden og gjorde tegn til at gå; han vilde følge. De fire var atter sammen, og det skulde nu være siste kvæll. På vejen var der ænnu mange som tok farvel og ønsket ham til lykke, men ellers taltes de ikke ved indbyrdes, før de sat hjemme i stuen.

Skolemesteren prøvde på at holde dem ved godt mot; det var ikke mere æn så, at de alle tre grudde nu, når det kom til stykket, for hele to års fravær, da de hittil ikke hadde været skilt én dag, men ingen vilde være ved det. Jo lenger det led, jo mere beklæmt blev Øjvind, han vilde gå ut for at komme litt til ro.

Det var halvmørkt nu og en forunderlig susning i luften, han blev stående på stenhællen og se op. Da

hørte han fra bærgkanten sit eget navn nævne, ganske sagte, det var intet bedrag; ti det giæntoges to ganger. Han så op, og skimtet at et kvinnfolk sat på huk mellem træerne og så ned. — «Hvem er det?» spurte han. — «Jeg hører du skal rejse,» sa hun sagte, «så måtte jeg gå til dig og siye farvel, siden du ikke vilde komme til mig.» — «Kjære, er det dig, Marit! Jeg skal komme op til dig.» — «Nej, gjør ikke det; jeg har væntet så længe, og da måtte jeg vente ænnu længer; ingen vet hvor jeg er, og jeg må skynde mig hjem.» — «Det var snillt av dig, at du vilde komme,» sa han. — «Jeg kunde ikke holde ut, at du skulde rejse slik, Øjvind; vi har kjænt hinannen fra vi var små.» — «Vi har så.» — «Og nu har vi ikke talt med hinannen på et halvt år.» — «Nej, vi har ikke det.» — «Vi skiltes også så rart den gang.» — «Ja; — jeg tror jeg må komme op til dig.» — «Å nej; gjør ikke det! Men sig mig: du er vel ikke sint på mig?» — «Kjære, hvor kan du tro det?» — «Farvel da, Øjvind, og takk for det vi har hat sammen!» — «Nej, Marit?» — «Jo, nu må jeg gå; de savner mig.» — «Marit, Marit!» — «Nej, jeg tør ikke være længer borte, Øjvind. Farvel!» — «Farvel!»

Siden gik han som i en drøm, og svarte langt borte fra når de talte til ham; de tilskrev det avreisen, som vænteligt kunde være, og denne hadde også hans hele opmærksomhed i det øjeblik skolemesteren om kvællen tok avsked, og gav ham noget i hånden, som han siden så var en femdalerseddel. Men siden, da han la sig, tænkte han ikke på avreisen, men på de ord der var kommet ned fra bærgkanten og gik op igjæn. Som barn fik hun ikke lov at komme på bærgkanten, fordi bestefaren var ræd hun skulde falle nedfor. Kanske kommer hun nedfor allikevel!

OTTENDE KAPITEL

Kjære forældre!

Nu have vi fåt meget mere at læse, men nu er jeg også kommet de andre mere på siden, så det er ikke så

tungt. Og nu skal jeg forandre meget på fars plads, når jeg kommer hjem; ti der er det meget galt, og det er forunderligt, at det har hængt sammen. Men jeg skal få skik derpå igjæn, for jeg har nu lært meget. Jeg har lyst til at komme et sted, hvor jeg kan gjøre alt det jeg nu vet; derfor må jeg søke en stor post, når jeg er færdig. Her siger alle, at Jon Hatlen er ikke så flink som der er sagt hjemme hos os, men han haver egen gård, så det er nu det samme for andre end ham selv. Mange som kommer herifra, får meget stor løn; men de blir så godt betalt, fordi vi er den beste landbruksskole i landet. Somme siger at en i næste amt er bedre, men det er slet ikke sant. Her er to ord; det ene heder teori og det andet praksis, og det er godt at have dem begge to, og det ene er ikke noget uten det andet, men det siste er dog det beste. Og det første ord betyr at vite årsaken og grunnen i et arbeide, men det andet betyr at kunne gjøre arbeidet, likesom nu med en myr. For der er mange som vet hvorledes de skal gjøre med en myr, men gjør det galt allikevel, for de kan det ikke. Men mange kan det og vet det ikke, og således kan det også blive galt, for der er mange slags myr. Men vi på landsbruksskolen, vi lærer begge ord. Bestyreren er så flink at slet ingen kan måle sig med ham. På siste landbruksmøte for hele landet styrede han to spørsmål, men de andre landbruksbestyrere hadde blott ett hvær, og det blev altid som han sa, når de fik tænkt sig om. Men på forrige møte, hvor han ikke var, der sluddret de bare. Løjtnanten som lærer landmåling, har bestyreren fåt bare for hans flinkheds skyld; ti de andre skoler har ingen løjtnant. Men han er så flink, at på løjtnantskolen skal han have været den aller beste.

Skolemesteren spør om jeg går i kirken. Ja visst går jeg i kirken, for nu haver præsten fåt en kapellan, og han præker, så alle i kirken er meget rædde, og det er en fornøjelse at høre. Han er av den nye religion som de har i Kristiania, og folk synes han er for stræng, men det have de godt av.

Nu for tiden lærer vi megen historie, som vi ikke

haver læst før, og det er besynderlig at se alt som er foregået i værden, men især hos os. For vi haver bestandig vunnet, undtagen når vi har tapt, og da har vi været meget mindre. Nu har vi frihed, og det har ingen andre folkeslag så meget av som vi, undtagen Amerika, men der er de ikke lykkeligere. Og vor frihed skal vi ælske højest over alle ting.

Nu vil jeg slutte for denne gang, ti jeg haver skrevet meget langt. Skolemesteren læser nok brevet, og når han svarer for eder, så skal han sige mig noget nyt om en og anden; ti det gjør han ikke. Men vær nu flittig hilset fra eders hengivne søn

Ø. Thoresen.

Kjære forældre!

Nu må jeg sige eder, at her har været eksamen, og jeg har stået mig udmærket godt i mange ting og meget godt i skrivning og landmåling, men temmelig godt i utarbejdelsen i morsmålet. Det kommer derav, siger bestyreren, at jeg ikke har læst nok, og han har foræret mig nogen bøker av Ole Vig, som er makeløse, for der forstår jeg altsammen. Bestyreren er meget god mot mig, han fortæller os så mange ting. Altsammen her er så ganske småt imot, hvad det er i utlandet; vi forstår næsten ingenting, men lærer alt av Skotlænderne og Schweizerne, men av Hollænderne lærer vi havedyrkning. Mange rejser over til disse land, i Sverige er de også meget flinkere æn vi, og der har bestyreren selv været. Nu har jeg været her snart et år, og jeg synes at jeg hadde lært meget, men da jeg hørte, hvad de kunde som gik ut ved eksamen, og tænker på, at heller ikke de kan noget, når de kommer sammen med utlændingen, så blir jeg ganske bedrøvet. Og så er jorden så dårlig her i Norge imot, hvad den er i utlandet; det lønner sig slet ikke, alt det vi gjør med den. Folket vil desuten ikke ta efter. Om de også vilde, og om jorden var meget bedre, så har de jo ikke penger til at dyrke med. Det er mærkværdigt, at det er gåt som det er gåt.

Nu er jeg i øverste klasse og skal være der et år, før jeg er færdig. Men mine fleste kammerater er rejst, og

jeg længes hjem. Det er likesom jeg synes, at jeg står alene, ænskjønt jeg slet ikke gjør det; men det er så underligt, når en har været længe borte. Jeg trodde engang jeg skulde bli så flink her,, men det ser dårlig ut dermed.

Hvad skal jeg nu ta mig for, når jeg kommer herifra? Først vil jeg naturligvis hjem, siden må jeg vel søke mig noget, men det må ikke være langt borte.

Lev nu vel, kjære forældre! hils dem som spør efter mig, og sig dem, at jeg har det godt, men at jeg nu længes hjem igjen.

Eders hengivne søn

Øjvind Thoresen Pladsen.

Kjære skolemester!

Herved tilspørger jeg dig, om du vil oversende inlagte brev og slet ikke sige det til nogen. Og vil du ikke, så får du brønne det.

Øjvind Thoresen Pladsen.

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Nordistuen på
Øvre-Hejdegårdene.

Du vil nok bli meget forundret ved at modtage brev fra mig, men det skal du ikke, for jeg vil bare spørge hvorledes du har det. Derom må du underrette mig snarest muligt og i alle måter. Om mig selv er at sige, at jeg blir færdig her om et år.

Ærbødigst

Øjvind Pladsen.

Til

ungkarl Øjvind Pladsen på landbruksskolen!

Dit brev har jeg rigtig fåt av skolemesteren, og jeg vil svare, siden du ber mig. Men jeg er rædd for det, da du nu er så lærd, og jeg haver en brevbok, men den vil ikke passe. Så må jeg prøve, og du får ta viljen for gjærningen, men du må ikke vise det frem, for da er du ikke den jeg tænker. Du skal heller ikke gjemme det, da kan nogen let få se det, men du skal brønne det, og det skal du love mig. Det var så mange ting jeg vilde

skrive om, men som jeg ikke rigtig tør. Vi haver fåt en god høst, poteten står i høj pris, og her på Hejdegårdene har vi nok av dem. Men bjørnen har været slem med buskapen i sommer; for Ole Nedregårdene slog han ned to naut, og for vor husmann skamferte han ett, så hun måtte slagtes. Jeg væver på en meget stor væv, den er likesom det skotske tøj, og det er vanskeligt. Og nu vil jeg fortælle dig, at jeg ænnu er hjemme, og at andre gjerne vilde ha det anderledes. Nu haver jeg ikke mere at skrive om for denne gang, og derfor må du leve vel. Marit Knudsdatter.

D. u.s.

Du må ændelig brønne dette brev.

Til

agronom Øjvind Thoresen Pladsen!

Det haver jeg sagt dig, Øjvind, at den som vandrer med Gud, han er i den gode arvedel. Men nu skal du høre mit råd, og det er ikke at tage dig værden med længsel og gjænvordighed, men stole på Gud og ej lade dit hjærte fortære dig; ti da har du en Gud foruten ham. Det må jeg dernæst sige dig, at din far og din mor befinder sig vel; men jeg haver ondt i en hofte; ti nu slår krigen op igjæn og alt det man der har lidt. Hvad ungdommen sår, det alderdommen høster, og det både i ånden og i legemet, som nu svier og værker og frister til idel klage. Men klage skal alderdommen ikke; ti lærdom rinner av sårene, og tålmod prædiker værken, at mennesket kan bli stærkt nok mot den siste rejse. Idag haver jeg grebet pennen for mange årsakers skyll, og først og fremst for Marits skyll, som er en gudfrygtig pige bleven, men er let på foten som en ren og av mange forsæt. Ti hun vil gjerne holde sig til ett, men kan det ikke for sin natur, men det haver jeg ofte set, at med slikt svakt hjærtetøj er Vorherre lemfældig og langmodig og lar ej friste over formue, så hun brækkes i stykker; ti hun er meget skjør. Brevet gav jeg henne rigtigen, og hun skjulte det for alle undtagen sit eget hjærte. Og vil Gud give den sak sin fremme, så haver

jeg intet derimot; ti hun er en velbehagelighed for unge mannfolk, som tydelig kan sees, og hun haver fullt op av jordiske goder, og de himmelske har hun også i sin ustadighed. Ti gudfrygtigheden i hennes sinn er som vandet i en grunn dam; det er der når det regner, men det er borte når det skinner sol.

Nu tåler mine øjne ikke mere; ti de ser godt på vidderne, men får ondt og rinner fulle i det små. Tilsist vil jeg sige dig, Øjvind, at i hvad du attrår og arbejder, da tag din Gud med; ti som skrevet står: En håndfull med rolighed er bedre æn begge næver fulle med møje og åndsfortærelse (Salomons præd. 4, 6).

Din gamle skolemester

Bård Andersen Opdal.

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Hejdegårdene!

Du skal have takk for dit brev, som jeg har læst og brænt, således som du siger. Du skriver om meget, men slet ikke om det som jeg vilde du skulde skrive om. Heller ikke tør jeg skrive om noget visst, før jeg får vite noget mere om, hvordan du har det i a l l e m å t e r. Skolemesterens brev siger intet som en kan holde sig til, men han roser dig, og så siger han du er ustadig. Det var du også før. Nu vet jeg ikke hvad jeg skal tro, og derfor må du skrive; ti jeg har det ikke godt, før du har skrevet. I denne tid husker jeg mest, at du kom på bærget den siste kvæll, og hvad du da sagde. Mere vil jeg ikke sige denne gang, og derfor må du leve vel.

Ærbødigst

Øjvind Pladsen.

Til

ungkarl Øjvind Thoresen, Pladsen!

Skolemesteren haver givet mig et nyt brev fra dig, og det haver jeg nu læst. Men jeg forstår det slet ikke, og det kommer vel derav, at jeg ikke er lærd. Du vil vite hvordan jeg har det i alle måter, og jeg er sund og frisk og fejler slet ingen ting. Jeg spiser meget godt, helst når

jeg får mælkemat; om natten sover jeg og somme tider om dagen også. Jeg har danset meget nu i vinter; ti her har været mange lag, og der har været meget gildt. Jeg går i kirken, når det ikke er for meget sne, men den har været tyk i vinter. Nu har du vel fåt vite altsammen, og har du det ikke, så vet jeg ikke rettere, æn at du får skrive mig til én gang ænnu.

Marit Knudsdatter.

Til

velagtede pige Marit Knudsdatter Hejdegårdene!

Dit brev har jeg mottaget, men du synes at ville la mig være like klok. Kanske dette også er et svar, jeg vet ikke. Jeg tør ingen ting skrive av det jeg vilde skrive, ti jeg kjenner dig ikke. Men kanskje heller ikke du kjenner mig.

Du må ikke tro jeg lenger er den bløte ost, som du krystet vand utav, da jeg sat og så dig danse. Jeg har ligget på mange hylder for at tørre siden den tid. Ej heller er jeg som de langhårede hunder, der henger straks med ørene og skyr folk, sådan som jeg fordum gjorde; jeg lar det stå til nu.

Dit brev var skjæmtsomt nok; men det skjæmtet hvor det slet ikke skulde skjæmte; ti du forstod mig godt, og da kunde du skjønne, at jeg ikke spurte for spøk, men fordi jeg i den senere tid ikke kan tænke på andet æn det hvorom jeg spurte. Jeg gik i megen angst og væntet, og da kom der bare fjas og latter.

Farvel, Marit Hejdegårdene, jeg skal ikke se for meget på dig, således som på hin dans. Gid du både må spise godt og sove godt og få din nye væv færdig, og gid fremfor alt du kan skofle sneen væk, som ligger foran kirkedøren.

Ærbødigst

Øjvind Thoresen Pladsen.

Til

agronom Øjvind Thoresen, landbruksskolen.

Til tross for min gamle alder og øjnenes svakhet og værken i min høyre hofte må jeg dog give efter for ungdommens påtrængelighet; ti den bruker os gamle, når

den selv haver rænt sig fast. Den lokker og gråter, til den er bleven løs, men så rænner den straks igjæn fra os og vil slet ikke videre høre.

Nu er det Marit; hun skaper sig med mange søte ord, at jeg skal skrive til følgeskap; ti hun trøster sig ikke til at skrive alene. Jeg haver læst dit brev; hun tænkte at hun hadde Jon Hatlen eller en annen nar for sig, og ikke en som skolemester Bård har opdraget; men nu kniper det. Dog haver du været for stræng; ti der er visse kvinnfolk som spøker for ikke at gråte, og der er ingen forskjjel mellem begge. Men det synes jeg om, at du tager det alvorlige alvorligt; ti ellers kan du ikke le av det som er fjas.

Anlangende eders hug, at den står til hinannen, da er dette nu synligt av mange ting. Henne haver jeg ofte tvilet om, ti hun er som vindens gang; men nu vet jeg at hun haver dog motståt Jon Hatlen, hvorover hennes bestefar er optændt i stor vrede. Hun blev glad, da dit tilbud kom, og når hun spøkte, var det ikke av ondt, men av glæde. Hun haver tålt meget, og det haver hun gjort for at vente på den som hennes hug stod til. Men da vil du ikke tage henne, men kaster henne som en uartig unge.

Dette var det jeg måtte fortelle dig. Og det råd må jeg legge til, at med henne bør du kommer vel overens, ti du kan få nok at strides med allikevel. Jeg er som den gamle der haver set tre slægter; jeg kjæpper dårskaperne og deres løp.

Din mor og far skal jeg hilse dig ifra, de venter på dig. Men derom haver jeg ikke før villet skrive, at du ikke skulde blive hjertesår. Din far kjæpper du ikke; ti han er som træet, det giver ikke suk, før det hugges. Men kommer du engang noget til, da skal du lære ham at kjænne, og du skal undre dig som på et rikt sted. Han haver været trykket og taus i det værdslike, men din mor haver lettet hans sinn for værdslik angst, og nu klarer det ut over dagen.

Nu dummes mine øjne, og hånden vil ikke mere. Derfor befaler jeg dig til ham, hvis øje altid våker, og hvis hånd aldrig trættes.

Bård Andersen Opdal.

Til

Øjvind Pladsen!

Du synes at være vred på mig, og det gjør mig meget ondt. Ti jeg mente det ikke således, jeg mente det godt. Jeg kommer i hug at jeg ofte ikke har været rigtig mot dig, og derfor vil jeg nu skrive dig til, men du må ikke vise det til nogen. Engang fik jeg det som jeg vilde ha det, og da var jeg ikke snil; men nu holder ingen av mig mere, og nu har jeg det meget ondt. Jon Hatlen haver digtet en nidvise om mig, og den synger alle gutter, og jeg tør ikke komme på nogen dans. Begge de gamle vet om det, og jeg hører onde ord. Men jeg sitter alene og skriver, og du må ikke vise det.

Du haver lært meget og kunde råde mig, men du er nu langt borte. Jeg har ofte været nede hos dine forældre, og din mor har jeg talt med, og vi er blet gode venner; men jeg tør ikke sige noget, for du skrev så underlig. Skolemesteren gjør bare nar av mig, og han vet ingenting om nidvisen; ti ingen i bygden tør synge slikt for ham. Nu er jeg alene og haver ingen at tale med; jeg husker på, da vi var barn, og du var så snil med mig, og jeg fik bestandig sitte på din kjælke. Men nu vilde jeg ønske at jeg var barn igjæn.

Jeg tør ikke mere be dig svare mig; ti det tør jeg ikke. Men vilde du svare mig bare én gang til, så skulde jeg aldrig glæmme dig det, Øjvind.

Marit Knudsdatter.

Kjære, brænd dette brev; jeg vet næsten ikke om jeg tør sende det.

Kjære Marit!

Takk for brevet; det har du skrevet i en god stund. Nu vil jeg sige dig, Marit, at dig holder jeg av, så jeg næsten ikke kan være her lenger, og holder du så sant av mig igjæn, så skal Jons nidviser og andre onde ord bare være blad som træet bærer for mange. Siden jeg fik dit brev, er jeg som et nyt menneske, for der er kommet dobbelt kraft i mig, og jeg er ikke redd for

nogen i hele verden. Da jeg hadde sendt det forrige brev, så angret jeg det, så jeg derav blev næsten syk. Og nu skal du høre hvad dette blev årsak til. Bestyreren tok mig avsides, og spurte mig hvad der fejlte mig; han trodde jeg læste for meget. Da sa han mig, at når mit år var ute, skulde jeg få være her ett til, og ganske frit; jeg skulde hjelpe ham med et og andet, men han skulde lære mig mere. Da tænkte jeg, at arbejdet var det eneste jeg kunde holde mig til, og jeg takket meget; og ænnu angrer jeg det ikke, skjænt jeg nu længes til dig; ti jo lenger jeg er her, med desto større grunn kan jeg engang begjære dig. Hvor glad jeg nu er, jeg arbejder for tre, og aldrig skal jeg stå tilbake i nogen ting! Men du skal få en bok som jeg læser; ti der står meget om kjærlighed. Om kvællen læser jeg den, når de andre sover, og da læser jeg også dit brev over igjæn. Har du tænkt dig når vi skal møtes? Det tænker jeg så ofte på, og det skal også du prøve og se hvor det er dejligt. Men jeg er glad at jeg har kravlet og skrevet så meget, skjønt det før var så tungt; ti nu kan jeg sige dig hvad jeg vil, og smile derved i mit hjærte.

Mange bøker skal jeg gi dig at læse, så du kan se hvor megen gjænvordighed de har hat som holdt rigtig av hinannen, så at de heller er død av sorg æn har git hinannen op. Og således skal også vi gjøre, og gjøre det med stor glæde. Vel blir det næsten to år til vi ser hinannen, og ænnu lenger til vi får hinannen; men med hver dag som går, er det dog en dag mindre; således skal vi tænke, mens vi arbejder.

Mit næste brev skal bli om så mange ting, men i kvæll har jeg ikke mere papir, og de andre sover. Så vil jeg legge mig og tænke på dig, og det vil jeg gjøre, like til jeg sovner.

Din ven

Øjvind Pladsen.

NIENDEE KAPITEL

En lørdag midtsommers rodde Tore Plassen over vandet, for at hænte sin søn, som om eftermiddagen skulde komme fra landbruksskolen, hvor han var færdig.

Moren hadde hat lejekone flere dager i forvejen, alt var rent og skurt, kammerset var gjort i stand for lang tid siden, ovn var sat in, og der skulde Øjvind bo. Idag bar moren friskt løv derin, la rent linnen til rette, reiet sengen op, og så ut alt imellem, om nogen båt skulde ro over vandet. Inne var stor opdækning og altid noget som manglet, eller fluer at jage væk, og i kammerset var støv, bestandig støv. Ænnu kom ingen båt; hun hvilte sig på vinduskarmen og så utover; da hørte hun skridt tæt ved sig oppi vejen og vændte hodet; det var skolemesteren som langsomt kom nedover, støttende sig til en stok, ti hoften var dårlig. De kloke øjne gik rolig i hodet; han stanste og hvilte, nikket til henne: «Ænnu ikke kommet?» — «Nej, jeg venter dem hvært øjeblik.» — «God højtørke idag.» — «Men bett at gå for gammelt folk.» — Skolemesteren så smilende på henne: «Har ungt folk været ute idag?» — «Har så, men er gått igjæn.» — «Ja visst, ja; skal vel træffes i kvæll endsteds.» — «Skal vel så, ja; Tore siger de skal ikke møtes i hans hus, før de har de gamles samtykke.» — «Riktig, riktig.» — Om en stund ropte moren: «Der tror jeg næsten de kommer.» — Skolemesteren så længe bortover. «Jo, det er dem;» hun gik fra vinduet, og han gik in. Da han hadde hvilt litt og drukket, drog de ned til sjøen, mens båten pilte fremover mot dem med stærk fart; ti både far og søn rodde. De roende hadde kastet trøjen, det hvidnet under åren, derfor var båten snart side om side med dem. Øjvind vændte hodet og så op, han traf de to ved støen, hvilte årerne og ropte: «God dag, mor, god dag, skolemester!» — «For voksent mål han har fått!» sa moren, hun tindret i ansigtet; «å nej, å nej, han er like lys,» la hun til. Skolemesteren tok støt mot båten, faren la årerne in, Øjvind sprang forbi ham og op, gav først moren hånden, så skolemesteren, han lo og lo igjæn, og ganske mot bønders skik fortalte han straks i en rivende strøm om eksamen, rejsen, bestyrerens attest og gode tilbud; han spurte om årsvæksten, kjænninger, undtagen én; faren holdt på og bar op av båten, men vilde nok også høre, mente derfor det kunde

stå hen, og fulgte med. Og så bar det opover, Øjvind lo og fortalte, moren lo med, for hun visste slet ikke hvad hun skulde sige. Skolemesteren drog sig langsomt ved siden og så klokt på ham, faren gik ærbødig litt længer borte. Og sådan kom de hjem. Han var glad over alt han så, først over at huset var malt, så over at kværnhuset var utvidet, så over at blyvinduerne var uttat i stuen og kammerset, hvitt glass kommet istedenfor grønt og vinduskarmen større. Da han kom in, var alting så forunderlig småt, som han slet ikke hadde husket det, men så muntert. Klokken kakket som en fet høne, stolene var utskårne — næsten som de vilde snakke, hvær kop på det dækkede bord kjænte han, gruen smilte så hvitkalket: velkommen! løv stod og duftet langs veggene, ener lå strødd på gulvet og talte om højtide. De satte sig ned for at spise; men der blev dog ikke stort spist, ti han snakket uten ophør. De betraktet ham nu — hvær enkelt med mere ro, opdaget forskjell og likhed, så på det som var aldeles nyt ved ham, like til de blå klædesklær han gik i. Engang han hadde fortalt en lang historie om en av sine kammerater og ændelig sluttet, så der blev en liten stans, siger faren: «Jeg forstår næsten ikke et ord av hvad du siger, gut, du taler da så overhåndig fort.» — De slog i en latter allesammen, og Øjvind ikke minst; han visste meget godt det var sant, men det var ham ikke muligt at tale langsommere. Alt det nye han på sin store utfærd hadde set og lært, hadde således grepet hans indbildningskraft og opfatning, og således jaget ham ut av vante forhold at kræfterne, der længe hadde hvilt, var som opskræmt, og hodet kom i uavladeligt arbejde. Ænvidere la de mærke til, at han hadde for vane, hist og her rent vilkårlig, at ta to, tre ord op igjæn, atter og atter op igjæn, av lutter travelhed; det var som han snublet over sig selv. Somme tider fallt det latterligt, men så lo han, og glæmt var det. Skolemesteren og faren sat og spejdet, om noget av omtanken var gåt bort; men det lot ikke så: han husket alt, var selv den som minte om, at de burde losse båten, pakket straks ut sit tøy og hængte op, viste frem sine bøker, sit ur, alt det nye, og det var vel bevaret, sa

moren. I sit lille værelse var han overmåde glad; han vilde være hjemme for det første, sa han, hjelpe til med højonnen og læse. Hvor han siden skulde hen, visste han ikke; men det var ham akkurat det samme. Han hadde fått en raskhed og kraft i tænkningen, som forfrisket, og en livlighed i at uttrykke sin følelse, som gjør den så godt, der hele året igjennem blot legger an på at holde tilbake. Skolemesteren blev 10 år yngre.

«Nu er vi kommet så langt med ham,» sa han strålende, da han rejste sig for at gå.

Da moren var kommet in fra det sædvanlige følge til stenhællen, bad hun Øjvind ut i kammerset. «Der er en som venter på dig kl. 9,» hvisket hun. — «Hvor?» — «Oppå bærget.»

Øjvind så på klokken, og den gik til 9. Inne kunde han ikke vente, men gik ut, kløv op over bærget, stanste deroppe og så. Hustaket lå tætt opunder; buskene på taket var blett store, alt ungtræ omkring hvor han stod, var også vokset, og han kjænte hvært ett. Han så nedover vejen som gik langs bærget og hadde skogen på den andre siden. Vejen lå grå og alvorlig, men skogen stod med al slags løv; trærne var høje og bent voksne, inne i den lille bugt lå et fartøj for slappe sejl; det var lastet med planker og væntet vind. Han så ut over vandet som hadde båret ham frem og tilbake; det lå stille og blankt, nogen sjøfugl fløj over, men uten skrik; ti det var sent. Faren kom gående fra kværnen, stanste på stenhællen, så utover likesom sønnen, gik derefter ned mot vandet, for at forsyne båten mot natten. Moren kom ut på den ene siden av huset; ti hun kom fra kjøkkenet; hun så op mot bærget, idet hun gik over tunet med noget til hønsene, så atter op og nynet. Han satte sig ned for at vente; småskogen vokste tætt, så han ikke kunde se langt inover, men han lyttet til den minste støj. Længe var det blot fugl der fløj op og narret ham, snart igjæn et ikorn som hoppet over i et annet træ. Men ændelig knaker det lenger borte, stanser litt, knaker igjæn; han rejser sig, hjærtet banker, og blodet sprøjter ham til hodet; da bryter det i buskene tætt ved ham, men det er en stor, lodden hund

som kommer og ser ham, stanser da på tre ben og rører sig ikke. Det var hunden på Øvre-Hejdegårdene, og tæt bak den knaker det igjæn, hunden vender hodet og logrer, nu kommer Marit.

En busk holdt kjolen, hun vændte sig for at løse, og sådan stod hun, da han først så henne. Hun hadde bart, oprullet hår, sådan som jænterne plejde at gå i hverdagslaget, hun hadde en stærk, rutet livkjole uten ærmer, intet om halsen uten den nedfallende linnnetkrave, hun hadde stjålet sig like fra markarbejdet og hadde ingen pynt turdet gjøre. Nu så hun op på skakke og smilte; det lyste i de hvite tænder og under de halvlukte øjelåk; hun stod sådan litt og pillet, men så kom hun og blev mere og mere rød for hvært skridt. Han gik henne til møtes, tok hennes hånd mellem begge sine. Hun så dypt ned, og sådan stod de.

«Takk for alle dine brev,» var det første han sa, og da hun nu så op lite grand og lo, følte han, at hun var det mest skjælmske troll han kunde møte i en skog; men han var fanget, og hun var det nok ikke mindre. «Hvor stor du er blet!» sa hun, og mente noget ganske annet. Hun så mere og mere på ham, lo mere og mere, han lo også; men de sa ingenting. Hunden hadde sat sig på skrænten og så ned på gården; Tore bemerket dette hundehode nede fra vandet, og kunde for sit liv ikke begripe hvad det var som viste sig oppå bærget.

Men de to hadde nu sluppet hinannen og begynte så småt at tale. Og da han først hadde begynt, blev han snart så kringmælt at hun måtte le ham ut. «Ja, ser du, det er når jeg er glad, riktig glad, ser du; og da det blev godt imellem os to, da var det som der sprang op en lås inne i mig, sprang op, ser du.» Hun lo. Siden sa hun: «Alle de brev du sendte mig, kan jeg næsten utenad.» «Æn jeg dine da! Men du skrev bestandig så kort.» — «Fordi du bestandig vilde ha det så langt.» — «Og når jeg vilde vi skulde skrive mere om én ting, så svang du bort.» — «Jeg tar mig best ut, når du ser halen, sa huldren.» — «Men det er sant; aldrig har du sagt mig hvorledes du blev kvit Jon Hatlen?» — «Jeg lo.» — «Hvorledes?» — «Lo; vet du ikke hvad det er

at le?» — «Jo, le kan jeg!» — «Få se!» — «Har du hørt slikt! Jeg må da ha noget at le av.» — «Det behøver ikke jeg, når jeg er glad.» — «Er du glad nu, Marit?» — «Ler jeg nu da?» — «Ja, det gjør du!» han tok begge hennes hender og slog dem sammen, klask i klask, mens han så på henne. Her begynte hunden at knurre, siden rejste den hår og satte i at gjø bent ned, den blev sintere og sintere, tilsist ganske rasende. Marit sprang forskrækket tilbake, men Øjvind frem og så ned. Det var hans far den gjødde på; han stod tætt under bærget med begge hender i lommen og så op på hunden. «Er du der, du også? Hvad er det for en gal hund du har deroppe?» — «Det er en hund fra Hejdegårdene,» svarte Øjvind noget forlegen. — «Hvordan pokker er den kommet derop?» — Men moren hadde set ut fra kjøkkenet; ti hun hadde hørt den skrækkelige støj, og hun forstod alt, lo og sa: «Den hunden farer her hvær dag, så det er ikke noget underligt.» — «Det var da også en glupsk hund.» — «Den blir bedre, når en klapper den,» mente Øjvind og gjorde så; hunden tidde, men knurret. Faren gik troskyldig ned, og de to var frælst for opdagelse.

«Det var nu den gang,» sa Marit, da de atter møttes. «Blir det værre siden, mener du?» — «Jeg kjenner én, jeg, som vil passe os op.» — «Din bestefar?» «Nætop.» — «Men han skal ikke gjøre os noget.» — «Aldrig det slag.» — «Og det lover du?» — «Ja, det lover jeg, Øjvind.» — «Hvor vakker du er, Marit!» — «Så sa ræven til raven, og fik osten.» — «Du kan tro jeg også vil ha osten.» — «Men du får den ikke.» — «Men jeg tar den.» Hun vændte hodet, og han tok den ikke. — «Jeg skal sige dig ett, jeg, Øjvind!» hun så op fra siden. — «Nu?» — «Hvor stygg du er blet!» — «Du vil nok gi osten allikevel.» — «Nej, det vil jeg ikke,» hun vændte sig på ny.

«Nu må jeg gå, Øjvind.» — «Jeg skal følge dig, jeg.» — «Men ikke ut av skogen; da kan bestefar se dig.» — «Nej, ikke ut av skogen. Kjære, løper du?» — «Vi kan da ikke gå side om side her.» — «Men slikt er da ikke følgeskap!» — «Tag mig da!» — Hun løp,

han efter, og hun hang snart fast, så han tok henne. — «Har jeg nu tat dig for bestandig, Marit?» han hadde hånden om hennes liv. «Jeg tror det,» sa hun sagte og lo, men var både rød og alvorlig. Nej, nu må det ske, tænkte han, og han tok og vilde kysse henne; men hun bøjde hodet ned under hans arm, lo og løp. Hun stanste dog borte ved de siste trær; «når skal vi så møtes igjæn?» hvisket hun. — «Imorgen, imorgen!» hvisket han tilbake. — «Ja imorgen!» — «Farvell!» hun løp. — «Marit!» og hun stanste. — «Du, det var rart at vi møttes først oppe på bærget.» — «Ja, det var så,» hun løp igjæn.

Han så længe efter henne, hunden fór foran og gjødde, hun efter og hysset. Han vændte sig, tok huen og kastet ænde op, tok den igjæn og kastet; «nu tror jeg nok jeg begynner at bli glad, jeg,» sa gutten og sang hjemover.

TIENDE KAPITEL

En eftermiddag ut på sommeren, da moren og en pike raket høy sammen, faren og Øjvind bar in, kom en liten barfotet og barhodet gutt hoppende nedover bakkerne og bortover marken til Øjvind, som han gav en seddel. «Du løper godt, du!» sa Øjvind. «Jeg har betaling for det,» svarte gutten. På spørsmål om han skulde ha svar, lød det nej, og han tok vejen hjem igjæn over bærget; ti der kom nogen efter ham oppi vejen, sa han. Øjvind åpnet brysomt seddelen; ti den var først lagt sammen i en strimmel, dernæst var den knyttet, så forseglet og tilhakkert, og i sedlen stod:

«Nu er han på marsen; men det går langsomt. Spring på skogen og gjæm dig!

Den du vet.»

«Nej om jeg gjør,» tænkte Øjvind, og så trossig oppover bakkerne. Det varte heller ikke længe, før en gammel mann viste sig øverst i bakkerne, hvilte, gik litt, hvilte igjæn; både Tore og konen stanste for at se på. Men Tore smilte snart, konen derimot skiftet farve.

«Kjæpper du ham?» — «Ja, her er just ikke let at ta fejl.»

Far og søn begynte på ny at bære høy; men den siste passet det så, at de altid fulgtes. Den gamle oppi bakken kom langsomt nærmere, likesom et tungt vestenvejr. Han var meget høy og noget førilig; han hadde vonde ben og gik fot for fot, med svær holdning og stav. Han kom snart så nær at de kunde se ham nøje; han stanste, tok huen av hodet og tørket sveden med et tørklæ. Han var ganske skallet langt bakover; han hadde et rundt sammenfoldet ansigt, små gnistrende, plirende øjne, buskede bryn og alle tæpper i munnen. Når han talte, var det med en skarp, gnældrende stemme, der hoppet som over grus og sten; men på et og annet «r» hvilte den med stort velbehag, trillet så henover det i flere alens længde og gjorde i det samme et vældigt hopp i tonen. Han hadde i yngre dager været bekjent for en munter, men hissige mann; på sine gamle var han ved mange slags motgang blet ilter og mistænsom.

Tore og sønnen gjorde mange vandreiser, før Ole kunde vinne frem; de forstod begge at han ikke kom for det godes skyll, derfor var det så meget pussigere at han aldrig nådde. De måtte begge gå der meget alvorlige og tale ganske sagte, men da dette aldrig tok ænde, blev det løjerligt. Blot et halvt ord som træffer, kan under sådanne omstændigheder tænde latter, og allerhelst når der er fare forbundet med at le. Da han tilsist blot var nogen favner borte, men som aldrig tok ænde, sa Øjvind ganske tørt og sagte: «Han må føre tungt lass, den mann» — og mere skulde der ikke til. «Jeg mener du er ikke klok,» hvisket faren, skjønt han nok selv lo. — «Hm, hm!» kræftet Ole oppi bakken. «Han lager halsen til,» hvisket Tore. Øjvind fallt på knæ foran højsåten, stak hodet in i højet og lo. Faren bøjde sig også ned. «Lad os gå in på låven,» hvisket han, tok et fange høy og travet i vej; Øjvind tok en liten dusk, sprang efter, kroket av latter, og slap sig først ned in på låven. Faren var en alvorlig mann, men fik nogen ham in på latteren, småklunket det først i ham, derpå blev det altid længere, men avbrutte triller,

intil de fløt sammen i en eneste lang ulyd, hvorefter der kom bølge på bølge med altid længere sug. Nu var han kommet i vej, sønnen lå på gulvet, faren stod over, og begge lo, så det braket. De hadde sig en gang imellem et slikt lattertak; men «dette kom ubelejligh», sa faren. Tilsist visste de ikke hvorledes dette skulde gå, ti den gamle måtte jo nu være kommet til gårds. «Jeg vil ikke ut,» sa faren; «jeg har ingenting med ham at bestille.» «Ja, så går heller ikke jeg,» svarte Øjvind. — «Hm-hm,» lød det like utenfor låveveggen. Faren truet til gutten: «Vil du ut med dig!» — «Ja, gå du først!» — «Nej, vil du bare pakke dig!» — «Ja, gå først!» — og de børstet av hverandre, og gik meget alvorlige frem. Da de kom nedenfor kloppen, så de Ole stå vændt mot kjøkkendøren, som han betænkte sig; han holdt huen i den hånd hvormed han holdt staven, og tørket med et tørklæ sveden av det skallede hode, men rusket også op i bustene bak øret og i nakken, så de stak ut som pigger. Øjvind holdt sig bak faren; denne måtte derfor stå stille, og for at gjøre en ænde på det sa han uhyre alvorlig: «Er så gammelt folk ute og går?» Ole vændte sig, så kvasst på ham, og satte huen til rette før han svarte: «Ja, det læg's til.» — «Du kan være træt, vil du ikke gå in?» — «Å, jeg kan hvile her jeg står; jeg har ikke langt ærend.» — Der var en som gløttet på kjøkkendøren; imellem henne i kjøkkendøren og Tore stod gamle Ole, med hueskjærmen nedover øjnene; ti huen var for stor nu, siden håret var gått bort. For at kunne se, hældet han hodet dygtig bakover, staven holdt han i høyre hånd, og den venstre holdt han spænt i siden når han ikke gestikulerte, men det gjorde han aldrig sterkere æn ved at sende den halvt ut ifra sig, og holde den stille der som en vakt om sin værdighed. «Er det søn din som står bak dig?» begynte han med rask stemme. — «De siger så.» — «Øjvind heter han, ikke så?» — «Jo, de kaller ham Øjvind.» — «Han har været på en av disse akerskolerne der sørpå?» — «Det var noget slikt ja.» — «Nej jænten min, hun datterdatter min, Marit ja, hun er blet galen på det siste.» — «Det var lejt.» — «Hun vil ikke gifte sig.» — «Nu

da?» — Hun vil ingen ha av alle de gårdgutter som byr sig til.» — «Jaså?» — «Men det skal være hans skyll, hans som står der.» — «Jaså?» — «Han skal ha gjort henne hodetullet; ja han der, søn din, Øjvind.» — «Det var som pokker.» — «Ser du, jeg liker ikke at nogen tar hæstene mine, når jeg slipper dem til fjælls, liker heller ikke at nogen tar døttrene mine, når jeg slipper dem til dans, liker det slet ikke.» — «Nej, det forstår sig.» — «Jeg kan ikke gå efter; jeg er gammel, jeg kan ikke passe på.» — «Nej-nej; nej-nej!» — «Ja, ser du, jeg vil holde skik og orden; der skal stabben stå, og der skal øksen ligge, og der kniven, og der skal de sope, og der skal de kaste ut, ikke utenfor døren, men der i kroken, der nætop ja, og ikke noget annet sted. Altså når jeg siger til henne: ikke ham, men ham! så skal det være ham — og ikke ham!» — «Naturligvis.» — «Men slik er det ikke; i tre år har hun sagt nej, og i tre år har det ikke været godt imellem os. Dette er ondt; og er det ham som er grunnen, så vil jeg sige ham, så du hører det, du som far er, at det nytter ham ikke; han får slutte.» — «Ja-ja.» — Ole så en stund på Tore, da sa han: «Du svarer så kort?» — «Den pølse er ikke længer.»

Her måtte Øjvind le, skjønt hans sinn ikke var til det. Men hos frejdige mennesker står frykten altid på grænsen av latter, og nu fik han hældning til det siste. «Hvad ler du av?» spurte Ole kort og skarpt. — «Jeg?» — «Ler du av mig?» — «Bed Gud bevare mig!» men hans eget svar gav ham latterlyst. Dette så Ole og blev aldeles rasende. Både Tore og Øjvind vilde bøte av med alvorligt ansigt og bøn om at gå in; men det var tre års harme som søkte luft, og derfor var den ikke til at stanse. «Du må ikke tænke at gjøre nar av mig,» begynte han; «jeg går i lovligt ærend, jeg sørger for mit barnebarns lykke, således som jeg forstår den, og hvalpungers latter hindrer mig ikke. En opdra'r ikke jænter, for at kaste dem ned i den første husmannsplass som vil lukke op, og man styrer ikke hus i fyrti år, for at levere altsammen til den første som narrer jænten. Datter min gik og skapte sig så længe, til hun fik gifte

sig med en fark, og han drak dem overende begge to, og jeg måtte ta barnet og betale moroen; men, dyre død, om det skal gå datterdatter min på samme måten, nu vet du det! — Jeg skal sige dig, at så sant jeg er Ole Nordistuen på Hejdegårdene, skal præsten før lyse til bryllups for huldrefolket oppe i Nordalsskogen, æn han skal slippe slike navn ned fra prækestolen som Marits og dit, din julebukk! — Skal du kanskje gå og skrømme skikkelige friere fra gården, du? Ja, prøv på at komme, så skal du få slik en rejse nedover bakkerne, at skoene skal stå bak efter dig som en røk. Din fliremikkel! Du tror kanskje, jeg ikke vet hvad du tænker på, både du og hun. Jo, I tænker at gamle Ole Nordistuen skal vände næsen i vejret bortpå kirkegården, og så vil I trippe frem til alteret. Nej, nu har jeg levd i 66 år, — og jeg skal bevise dig, jeg, gut, at jeg skal leve, så I skal få bleksott av det, begge to! Jeg skal gi dig det til, jeg, at du skal få lægge dig omkring husvæggene som nysne og ænda ikke se hennes fotsåler, for jeg sender henne ut av bygden, jeg sender henne dit hun er trygg, så kan du flakse om her som en latterskrike og gifte dig med regn og nordenvind. Og så taler jeg ikke mere til dig; men nu vet du, som far er, min mening, og vil du h a n s vel, som det her gjæller, da må du få ham til at bøje elven dit den kan løpe; over min ejendom er det forbudt.» — Han vændte sig med små forte skridt, idet han løftet højre fot litt sterkere æn venstre og småskjændte for sig selv.

Der var fallt fullkommen alvor over de tilbakestående, et ondt varsel hadde blandet sig i deres spøk og latter, og huset stod et øjeblik tomt som efter en skræk. Moren, som fra kjøkkendøren hadde hørt alt, så bekymret på Øjvind, næsten til tårer, og hun vilde ikke gjøre det tyngre for ham ved at sige et eneste ord. Da de alle stilltiende var gåt in, satte faren sig ved vinduet og så ut efter Ole med meget alvor over sit åsyn. Øjvinds øje hang ved hans minste minespill; ti i hans første ord måtte jo næsten de to unges fremtid ligge. Satte Tore sit nej sammen med Oles, stod det næppe til at komme forbi. Tanken løp skræmt fra hindring til hindring;

han så et øjeblik bare fattigdom, motvilje, misforståelse og krænket æresfølelse, og enhvær støtte han vilde ta til, gled under tanken. Det forøket hans uro, at moren stod med hånden på kjøkkendørsklinken, uviss om hun hadde mot til at være inne og vente oppgjør, og at hun tilsist ganske tapte motet og listet sig ut. Øjvind så ufravændt på faren, som aldrig vilde dra blikket in; sønnen turde heller ikke tale, ti den annen måtte jo få tænke fullt ut. Men nætop i samme stund hadde sjælen løpet sin angstens bane helt ut og tok holdning igjæn; «ingen uten Gud kan dog til syvende og sist skille os,» tænkte han ved sig selv og så på farens rynkede bryn; — nu kom der snart noget. Tore drog et langt suk, rejste sig, så inover, og traf sønnens blik. Han stanste og så længe på ham. — «Min vilje var det at du opgav henne; ti man skal nødig tigge eller true sig frem. Vil du ikke avstå derfra, tå tør du ved lejlighed sige mig til, og kanske jeg så kan hjelpe dig.» — Han gik til sit arbejde, og sønnen fulgte.

Men om kvællen hadde Øjvind sin plan færdig; han vilde søke om at bli amtsagronom og be bestyreren og skolemesteren at hjelpe sig. «Holder hun så ut, skal jeg med Guds hjælp vinne henne gjænnem mit arbejde.»

Han væntet forgjæves på Marit den kvæll, men han sang, mens han gik der, den sang han holdt mest av:

Løft dit hode, du raske gut!
Om et håb eller to blev brutt,
blinker et nyt i dit øje,
straks det får glans av det høje!

Løft dit hode, og se dig om!
Noget er der, som roper: Kom! —
noget med tusene tunger,
som om frejdighed sjunger.

Løft dit hode; ti i dig selv
blåner også et utstrakt hvælv,
hvor der med harper klinger,
jubler, toner og svinger.

Løft dit hode, og sjung det ud!
Aldrig kuer du vårens skudd;
hvor der er gjærende kræfter,
skyter det året efter.

Løft dit hode, og tag din dåb
av det høje, strålende håb,
som over værden hvælver
og i hver livsgnist skjælver!

ELLEVTE KAPITEL

Midt i middagshvilen var det; folkene sov på de store Hejdegårder, højet lå kastet efter dem på vollen, og riverne stod staket i jorden. Nedenfor låvekloppen stod højslæderne, sæletøjet lå avsprættet ved siden, og hæstene gik i tjør et stykke derifra. Foruten disse og nogen høns som var kommet borti akeren, såes ikke et levende væsen på den hele slette.

I fjellet over gårdene var der et skar, og der gik vejen in til Hejdegårdssætrene, store, græsrike fjellsletter. Oppe i skaret stod idag en mann og så nedover sletten, ret som om han væntet nogen. Bak ham lå et lite fjællvann, hvorifra den bæk løp ned som gjorde skar i fjellet; omkring dette vand gik på begge sider kreaturvejer inover mot sætrene, som han kunde se langt borte. Det hauket og gjødde fremover mot ham, bjællerne skingret mellem åsene; ti kjørne skjente og søkte vandet, hunder og gjætere vilde samle dem, men forgjæves. Kjørne kom sættende med de underligste fagter, gjorde nødtvungne kast, og løp med korte, olme brøl og halen i vejret like ned i vandet, hvor de blev stående; deres klokker kimte over vandet hver gang de bevæget hodet. Hundene drak litt, men blev tilbake på fast land, gjæterne kom efter og satte sig på det varme, glatte bærg. Her tok de frem sin nistemat, byttet med hverandre, skrøt av hinannens hunder, okser og husfolk, klædde sig siden av og sprang i vandet ved siden av kjørne. Hundene vilde ikke ut, men sluntet dovne omkring med hængende hode, hete øjne og tungen på

den ene side. Rundt i lierne såes ingen fugl, ingen lyd hørtes uten barnenes småsnak og klokkekim; lynget stod forbrænt og avsvidd, solen hetet op bærghsiderne, så alt kovnet i varme.

Men Øjvind var det som sat deroppe i middagssolen og væntet. Han sat i skjorteærmerne tæt ved den bæk som rant ut av vandet. Ingen viste sig ænnu på Hejdegårdssletten, og han begynte så småt at bli bange, da pludselig en stor hund kom tungt dragende ut av en dør i Nordistuen, og efter den en jænte i skjorteærmerne; hun sprang bortover vollene op mot bærget, han hadde stor lyst til at hauke ned, men turde ikke. Han så opmærksomt på gården, om nogen tilfældig skulde komme ut og bemærke henne, men beskyttet var hun, og han rejste sig flere ganger av utålmodighed.

Så kom hun ændelig, arbeidende sig frem langsmed bækken, hunden litt foran og lugtende i luften, hun med tak i småbuskene og trættere og trættere gang. Øjvind sprang nedover, hunden knurret, og der blev hysset på den, men straks Marit så ham komme, satte hun sig på en stor sten, rød som blod, træt og forkommen av varme. Han hivde sig op på stenen ved siden av. «Takk for det du kom!» — «For varme og vej! Har du væntet længe?» — «Nej. Siden de passer os op om kvællen, må vi bruke middagen. Men herefter tænker jeg vi ikke skal ta det så hemmelig og møjsomt; det er nætop derom jeg vil tale med dig.» — «Ikke hemmelig.» — «Jeg vet nok at alting behager dig mest, som går hemmelig til; men at vise mot behager dig også. Idag kommer jeg til at tale længe med dig, og nu må du høre.» — «Er det sant du søker om at bli amtsagronom?» — «Ja, og jeg blir det nok. Dermed har jeg en dobbelt hensigt, først den at vinne stilling, men dernæst og især den, at utrette noget som din morfar kan se og skjønne. Det træffer sig så heldig, at de fleste opsittere på Hejdegårdene er unge folk, som vil forbedringer og forlanger hjælp; penger har de også. Så begynner jeg der; jeg skal rette på alt, fra deres fjøs til deres vandledninger, jeg skal holde foredrag og arbejde, jeg skal så at sige belejre gamlingen med gode gjærninger.» — «Dette er

kjækt talt; mere Øjvind!» — «Ja, det annet skal handle om os to. Du må ikke rejse.» — «Når han befaler det?» — «Og ikke ha noget hemmeligt, hvad os to angår.» — «Når han plager mig?» — «Men vi opnår mere og beskytter os bedre ved at la alt bli offentlig. Vi skal nætop være så meget under folks øjne, at de altid må tale om hvor vi holder av hværandre; des snarere ønsker de at det må gå os vel. Du må ikke rejse. Der er fare for dem som skilles, at der kan bryte snak in imellem dem. Vi tror ikke noget det første år, men vi kan begynne så småt at tro det annet. Vi to skal møtes én gang om uken, og le bort alt det onde som de vil sette imellem os; vi skal kunne møtes på en dans og træ takten, så det synger, mens de sitter rundt om, som baktaler os. Vi skal møtes ved kirken og hilse til hværandre, så alle de ser på det, som kunde ønske os hundre mile fra hværandre. Digter nogen en vise om os, så sitter vi sammen og prøver på at lage en som kan svare; det må alltid gå, når vi hjælpes ad. Ingen kan nå os når vi holder sammen, og viser folk at vi også holder sammen. Al den ulykkelige kjærlighed tilhører enten rædde folk eller svake folk eller syke folk eller beregnende folk, som går og venter på en viss lejlighed, eller listige folk, som tilsist svir for sin egen list, eller sanselige folk, som ikke holder så vidt av hværandre at stand og forskjel kan glemmes, — de går og stikker sig væk, sender brev, skjælver ved et ord, og frygten, denne bestandige uro og stikken i blodet, tar de så tilsist for kjærlighed, føler sig ulykkelige og løses op som sukker. Pytt san, holdt de rigtig av hværandre, så frygtet de ikke, så lo de, så gik de åpent like på kirkeporten i hvært smil og hvært ord. Jeg har læst om det i bøkene, og jeg har set det selv også: det er skralt med den kjærligheden som går bakvejer. Den må begynne i hemmelighet, fordi den begynner i unseelse; men den må leve i åpenhet, fordi den lever i glæde. Det er som i løvskiftningen, at det ikke kan gjemme sig, det som vokse skal, og i alle fall så ser du, at alt det som er tørt på træet, faller av i den samme stund løvsprættet begynner. Den

som får kjærlighed, slipper hvad han holdt fast av gammelt, dødt tøj, safterne sprætter og springer, og da skulde ingen mærke det? Hoj, jænte, de skal bli glade av at se os glade; to forlovede som holder ut, gjør folk en velgjærning, for de gir dem et digt som deres barn lærer utenad til de vantro forældres skam. Jeg har læst om så mange sådanne, der lever også nogen i folks munn her i bygden, og nætop barnene av dem som engang forvoldte alt det onde, er det som nu fortæller og røres. Ja, Marit, nu skal vi to gi hinannen hånden, så'n ja, og så skal vi love hinannen at holde ihop, så'n ja, og så skal det gå, hurra! —» Han vilde ha fat i hodet, men hun vændte det væk, og lot sig gli ned av stenen.

Han blev sittende, hun kom igjæn, og med armene på hans knæ blev hun stående, og talte med ham idet hun så op. «Hør nu, Øjvind, når han nu vil jeg skal rejse, hvad så?» — «Så skal du sige nej, rent ut.» — «Kjære, går det an?» — «Han kan da ikke bære dig ut i vognen!» — «Om han ikke nætop gjør det, så kan han på mange andre måter tvinge mig.» — «Det tror jeg ikke; lydighed er du jo pligtig, så længe den ikke er synd; men du er også pligtig at la ham vite fullt ut, hvor tungt det denne gang er dig at være lydig. Jeg mener han betænker sig, når han ser det; nu tror han som de fleste, at det bare er barnefjas. Vis ham, det er noget mere.» — «Du kan tro han er ikke grej. Han vogter mig som en tjoret gjæt.» — «Men du sliter tjoret flere ganger om dag.» — «Det er ikke sant.» — «Jo, hvær gang du hemmelig tænker på mig, så sliter du det.» — «Ja så'n. Men er du også viss på, at jeg tænker så ofte på dig?» — «Ellers sat du ikke her.» — «Kjære, du sendte jo bud, at jeg skulde komme!» — «Men du gik, fordi tankerne drev.» — «Heller fordi vejret var så vakert.» — «Du sa nylig det var for varmt.» — «Til at gå i mot bakkerne, ja, men ned igjæn?» — «Hvorfor gik du så op?» — «For at kunne springe ned.» — «Hvorfor har du ikke alt sprunget?» — «Fordi jeg måtte hvile.» — «Og tale med mig om kjærlighed?» —

«Jeg kunde gjerne gjøre dig den glæde at høre på.» — «Mens fugle sang, — og de andre sov, — og de klokker klang — i den grønne skov.»

Her så de begge Marits bestefar komme ruslende ut på gården, og så gå hen til klokkesnoren for at ringe folkene op. Folkene drog sig frem av låver, skjul og stuer, gik søvnige til hestene og riverne, spredte sig på marken, og om en stund var alt liv og arbejde på nyt. Kun bestefaren gik ut av det ene hus og in i det annet, tilsist op på den høyeste låvekløpp og så utover. En liten gut kom springende hen til ham, væntelig hadde han ropt på ham. Gutten ganske riktig nedover i den retning Plassen lå, bestefaren imidlertid rundt om gården, idet han ofte så opover, og ante vel minst, at det sorte oppe på «Storstenen» var Marit og Øjvind. Men annen gang var Marits store hund til ulejlighed. Den så en fremmed hest kjøre in på Hejdegårdene, og idet den trodde at den stod midt i sin gårdsforretning, gav den sig til at gjø av alle livsens kræfter. De hysset på hunden, men den var blet vred og vilde ikke holde op, bestefaren stod nede og stirret ænde i vejret. Men det blev ænnu værre, ti alle gjæternes hunder hørte med forbauelse den fremmede stemme og løp til. Da de så at det var en stor, gråbenlignende kjæmpe, forente alle de stridhårede finnehunder sig om denne ene; Marit blev så forskrækket at hun løp uten farvel, Øjvind midt op i slagsmålet, spænte og slog, men de bare flyttet kamp-plass og så atter isammen under grusomt hyl og spark, han efter på nyt, og således like til de valset sig bort til bækkebrinken, da løp han til, hvorav følgen var, at de væltet allesammen ned i vandet just et sted hvor det var rigtig dypt, drog sig da skamfulle fra hværandre, og således ændte dette skogslag. Øjvind gik skogen bortover, til han nådde bygdevejen, men Marit møtte bestefaren oppe ved skigarden; det hadde hunden forvoldt henne.

«Hvor kommer du fra?» — «Fra skogen!» — «Hvad gjorde du der?» — «Plukket bær.» — «Det er ikke sant.» — «Nej, det er det heller ikke.» — «Hvad gjorde du da?» — «Jeg talte med en.» — «Var det

med Plassegutten?» — «Ja.» — «Hør nu, Marit, imorgen rejser du.» — «Nej.» — «Hør nu, Marit, jeg vil bare sige dig én eneste ting, bare én: du skal rejse.» — «Du kan ikke løfte mig i vognen.» — «Ikke? Kan jeg ikke?» — «Nej, for du vil ikke.» — «Vil jeg ikke? Hør nu, Marit, bare for moro, ser du, bare for moro vil jeg fortælle dig at jeg skal slå rygstykkerne i stykker på den fillegutten din.» — «Nej, det tør du ikke!» — «Tør jeg ikke? Siger du jeg ikke tør? Hvem skulde gjøre mig noget, hvem?» — «Skolemesteren.» — «Skol-skole-skolemesteren? Bryr han sig om ham, mener du?» — «Ja, det er ham som har holdt ham på agronom-skolen.» — «Skolemesteren?» — «Skolemesteren!»

«Hør nu, Marit, jeg vil ikke vite av dette rænn, du skal ut av bygden. Du gjør mig bare sorg og bedrøvelse, så var det med mor din også, bare sorg og bedrøvelse. Jeg er en gammel mann, jeg vil se dig godt forsørget, jeg vil ikke leve i folkesnak som en nar for den saks skyll; jeg vil bare dit eget beste; du skal skjønne på det, Marit. Snart er det forbi med mig, så står du der; hvordan vilde det ha gått mor din, hadde ikke jeg været? Hør nu, Marit, vær vitug, lyd på hvad jeg siger; jeg vil bare dit eget beste.» — «Nej, det vil du ikke.» — «Så? Hvad vil jeg da?» — «Ha din vilje frem, det vil du; men du spør ikke om min.» — «Du skulde kanskje ha vilje, du, din måseunge? Du skulde kanskje forstå dit eget beste, du, din nar? Jeg skal gi dig litt ris, skal jeg, så stor og lang du er. Hør nu, Marit, lad mig godsnakke med dig. Du er i grunnen ikke så gal, men du er forstyrret. Du skal høre på mig, jeg er en gammel og fornuftig mann. Vi skal godsnakke litt, det står ikke så rart til med mig som folk tror; en fattig, løs fugl kan snart flyve væk med det lille jeg har; far din tok hårdt på det, han. Lad os sørge for os selv i denne verden, den er ikke bedre værd. Skolemesteren har godt for at snakke, han har penger selv; det har præsten med, de kan præke, de. Men vi som skal træle for føden, med os er det en annen sak. Jeg er gammel, jeg vet meget, jeg har set mange ting; kjærlighed, ser du, det kan være vel nok, sådan til at snakke om, ja, men det duger

ikke; det er godt nok for præstefolket og de dele, bønderne må ta det på en annen måte. Først maten, ser du, så Gudsord, og så litt skrivning og regning, og så litt kjærlighet, hvis det så kan lage sig, men det nytter bitterdød ikke at begynne med kjærligheten og ænde med maten. Hva svarer du nu, Marit?» — «Jeg vet ikke.» — «Vet du ikke hva du skal svare?» — «Jo, det vet jeg.» — «Nu da?» — «Skal jeg si det?» — «Ja visst skal du si det!» — «Jeg holder meget på den kjærligheten.» Han stod et øjeblik forfærdet, husket så hundre lignende samtaler og med lignende utfall, rystet på hodet, vændte ryggen til og gik.

Han æglet sig in på husmännene, overfuste jænterne, banket den store hund, og skræmte næsten livet av en liten høne som var kommet i akeren; men til henne sa han intet.

Den kvæll var Marit så glad, da hun gik op for at lægge sig, at hun åpnet vinduet, lå i karmen, så ut og sang. Hun hadde fåt en liten fin kjærlighedsvisе, den sang hun:

Holder du av mig,
holder jeg av dig
alle mine levedage;
sommeren var kort,
græsset blegner bort,
kommer med vor lek tilbage.

Hvad du sa ifjor,
husker jeg iår,
sitter som en fugl i karmen,
kakker på og slår,
synger litt og spår
lykke under solevarmen.

Litli-litli-lu!
Hører du mig nu,
gutten bak ved bjørkebejen?
Ordene vil gå, —
mørket faller på, —
kanske du kan vise vejen.

Sjo-i, sjo-i, hyss!
sang jeg om en kyss? —
Nej, det gjorde jeg visst ikke.
Hørte du det, du?
Kom det ej i hu, —
jeg vil lade avbud skikke.

Å, god nat, god nat!
Drømmen har mig fat,
den om dine milde øjne
og de tause ord,
som av kroken fór, —
å, de vare så forfløjne!

Nu jeg lukker til.
Er det mer, du vil?
Tonerne tilbage trille,
lokker mig og ler, —
vilde du mig mer?
Aftnen er så varm og stille.

TOLVTE KAPITEL

Nogen år er gåt hen siden siste optrin.

Det er ut på høsten, skolemesteren kommer gående op til Nordistuen, lukker op den yttre dør, finner ingen hjemme, lukker op en til, finner ingen hjemme, går så stedse videre in til det innerste kammers i den lange bygning; der sitter Ole Nordistuen alene foran sengen og ser på sine hender.

Skolemesteren hilser og hilses; han tar en krakk og setter sig foran Ole. «Du har sendt bud på mig,» siger han. — «Jeg har så.»

Skolemesteren bytter skrå, ser sig om i kammerset, tar en bok som ligger på bænken, og blader i den. «Hvad var det du vilde mig?» — «Jeg sitter just og tænker på det.»

Skolemesteren gir sig god tid, leter frem sine briller for at læse bokens titel, tørrer dem og setter dem på. «Du blir gammel nu, Ole.» — «Ja, det var derom jeg

vilde tale med dig. Det går bakover; jeg ligger snart.» — «Da får du se til, at du kan ligge godt, Ole.» — han lukker boken og sitter og ser på bindet.

«Det er en god bok, den du der har imellem henderne.» — «Den er ikke ille; — er du ofte kommet forbi permen, Ole?» — «Nu på det siste, så —»

Skolemesteren legger boken bort og gjæmmer brillerne. «Du har det nok ikke som du vil, nu Ole?» — «Det har jeg ikke hat så langt tilbake som jeg kan minnes.» — «Ja, det var også længe slik med mig. Jeg levde usams med en god ven og vilde, at han skulde komme til mig, og så længe var jeg ulykkelig. Da fant jeg på at gå til ham, og siden har det været bra.» — Ole ser op og tier.

Skolemesteren: «Hvorledes synes du det går med gården, Ole?» — «Bakover som med mig selv.» — «Hvem skal ta den, når du går bort?» — «Det er dette jeg ikke vet; det er også dette som graver mig.» —

«Med naboerne dine går det godt nu, Ole.» — «Ja, de har den agronomen til hjelp, de.»

Skolemesteren, mens han likegyldig vander sig mot vinduet: «Du skulde ha hjelp, du også, Ole. Stort kan du ikke gå, og lite kjenner du av det nye stell.» — Ole: «Der er nok ingen som vil hjelpe mig.» — «Har du bedt om det?» Ole tier.

Skolemesteren: «Jeg hadde det længe slik med Vorherre, jeg. — Du er ikke god mot mig, sa jeg til ham. — Har du bedt mig om det? spurte han. Nej, jeg hadde ikke det; så bad jeg, og siden har det rigtig gått godt.» — Ole tier, men nu tier også skolemesteren.

Ændelig sier Ole: «Jeg har et barnebarn; hun vet hvad som vilde glæde mig, før jeg bares bort, men hun gjør det ikke.» — Skolemesteren smiler: «Kanske det ikke vilde glæde henne.» Ole tier.

Skolemesteren: «Der er mange ting som graver dig, men så vidt jeg kan forstå, drejer de sig dog tilsist allesammen om gården.» — Ole siger stille: «Den har gått gjennom mange ætled og er god i jorden. Alt det far efter far har slitt sammen, ligger i den; men nu gror

det ikke. Ei heller vet jeg, når de kjører mig bort, hvem som skal kjøre in. Av ætten blir han ikke.» — «Hun som er datterdatter, vil opholde ætten.» — «Men han som tar henne, hvorledes vil han ta gården? Dette måtte jeg vite, før jeg la mig. Det har hast, Bård, både med mig og gården.» —

De tier begge; da siger skolemesteren: «Skal vi gå litt ut og se på gården i det gode vejr?» — «Ja, lad os det; jeg har arbeidsfolk oppe i lien, de tar løv, men arbejder ikke, uten hvær gang jeg ser på.» Han stolprer hen efter den store hue og stokken, og siger imidlertid: «De liker nok ikke at arbeide hos mig; jeg forstår det ikke.» Da de vel var kommet ut, og de bøjde om huset, stanste han. «Her, ser du? Ingen orden; veden slængt utover, øksen ikke hugd i stabben,» han bøjde sig med bryderi, løftet den og hugg den fast. «Her ser du en fæll som er fallt ned; men har nogen hængt den op?» han gjorde det selv. «Og her stabburet; mener du trappen er tat bort?» han bar den til side. Da stanste han og så på skolemesteren og sa: «Således hvær eneste dag.» —

Som det gik opover, hørte de en munter sang fra lierne. «Nu, de synger til arbeidet,» sa skolemesteren. — «Det er lille Knut Østistuen som synger; han tar løv for sin far. Derborte arbejder mine folk; de synger nok ikke.» — «Det er ikke av bygdens viser, dette?» — «Nej, jeg hører det.» — «Øjvind Plassen har været meget derborte i Østistuen; kanskje det er av dem han har ført til bygden, ti der følger megen sang med ham.» Herpå svartes ikke.

Marken de gik over, var ikke god; den savnet pleje. Skolemesteren bemærket dette, og da stanste Ole. «Jeg har ikke magt til mere,» sa han næsten rørt. «Fremmede arbeidsfolk uten tilsyn faller for kostbart. Men det er tungt å gå over slik mark, kan du tro.»

Da der blev tale fremover mellem dem om, hvor stor gården var, og hvad som mest trængte dyrkning, besluttet de at gå op i lien for at overse det hele. Da de langt om længe var nådd op til et højt sted og tok det

i øjesyn, var den gamle bevæget: «Jeg vilde ret ikke gjerne gå fra den slik. Vi har arbejdet dernede, både jeg og mine forældre, men det vises ikke.» —

Da skar der en sang like ned over deres hoder, men med den ejendommelige skarphed som en guttestemme har, når den rigtig stormer på. De var ikke langt fra det træ, i hvis top lille Knut Østistuen sat og fælte løv for sin far, og de måtte lye på gutten:

Når du vil på fjællesti
og skal nisten snøre,
læg så ikke mere i,
æn du let kan føre!
Drag ej med dig dalens tvang
i de grønne lider,
skylld den i en frejdig sang
ned ad fjællets sider!

Fugler hilser dig fra gren,
bygdesnakket viger,
luften bliver mere ren,
højere du stiger.
Fyll dit glade bryst og syng,
og små barneminner
nikke vil blant busk og lyng
frem med røde kinner.

Stanser, lytter du engang,
vil du få at høre
ensomhedens store sang
bruse til dit øre.
Blot en fjællbæk risler kvikt,
straks en småsten ruller,
føres hit din glæmte pligt
med en værdens bulder.

Bæv, men bed, du bange sjæl,
mellem dine minner!
Gak så frem: den bedre del
du på toppen finner.

Der, som før, går Jesus Krist
med Elias, Moses:
ser du dem, skal ganske visst
farten evig roses.

Ole hadde sat sig ned og gjæmt hodet i sine hænder.
«Her vil jeg tale med dig,» sa skolemesteren og satte sig ved siden.

* * *

Nede på Plassen var Øjvind nætop kommet hjem fra en længere rejse, skyssen var ænnu for døren, da hæsten hvilte. Skjønt Øjvind nu hadde god fortjeneste som amtsagronom, bodde han ænnu i sit lille kammers nede på Plassen og hjalp til i hvær mellemtid. Plassen var opdyrket fra ænde til annen, men den var så liten, at Øjvind kallte det hele dukkespillet til mor; ti det var især henne der drev med jordbruket.

Han hadde nætop nu byttet, faren var kommet in fra møllen, hvit av mel, og hadde også byttet. De stod just og snakket om at gå litt før kvællsmaten, da moren kom ganske blek in: «Her går rart fremmedfolk til hus; kjære, se ut!» — Begge menn til vinduet, og Øjvind var den som først utbrøt: «Det er skolemesteren og.. ja, jeg tror det næsten.... jo, visst er det ham!» — «Jo, det er gamle Ole Nordistuen,» sa også Tore, idet han vændte sig fra vinduet for ikke at sees; ti de to var alt foran huset.

Øjvind fik et blik av skolemesteren, i det samme han forlot vinduet; Bård smilte og så tilbake på gamle Ole, der strævdde i vej med stok og de små, korte skridt, hvortil et ben stadig løftedes høyere æn det annet. Utenfor hørtes skolemesteren at sige: «Han er nok nylig kommet hjem,» og Ole to ganger at sige: «Nå-nå.»

De stod længe stille ute i gangen, moren var krøpet op til den krok hvori mælkehylden stod, Øjvind hadde sin yndlingsplass, nemlig ryggen lænet op til det store bord og ansigtet mot døren, faren sat der ved siden av. Ændelig banket det på, og in trådte da skolemesteren og strøk hatten av, siden Ole og strøk buen av, hvor-

efter han vændte sig mot døren for at lukke den; han var lang i vændingen, han var åbenbart unselig. Tore rejste sig, bad dem sitte inpå; de satte sig side om side på bænken foran vinduet, Tore satte sig ned igjæn.

Men således som nu skal fortælles, gik frieriet til.

Skolemesteren: «Vi fik et vakkert vejr allikevel i høst.» — Tore: «Det har laget sig nu på det siste.» — «Han står nok ellers længe, siden han er sprunget over på den kant.» — «Er I færdige med høstningen deroppe?» — «Ikke det; Ole Nordistuen her, som du kan-ske kjæner, ønsker gjerne din hjælp, du Øjvind, hvis ellers intet var i vejen.» — Øjvind: «Når den blir begjært, skal jeg gjøre hvad jeg kan.» — «Ja, det var ikke så ganske for det snare han mente. Det går ikke frem med gården, synes han, og han tror det er den rette driftsmåte og tilsyn som mangler.» Øjvind: «Jeg er så lite hjemme.» — Skolemesteren ser på Ole. Denne føler han nu må rykke i ilden, rømmer sig et par ganger og begynner fort og kort. «Det var, det er . . ja . . det er meningen, at du likesom skulde ha fast . . at du skulde, ja likesom ha det hjemme deroppe hos os, — være der, når du ikke var ute.» — «Du skal ha mange takk for tilbudet, men jeg vil gjerne bo hvor jeg bor.» — Ole ser på skolemesteren, som siger: «Det går nok likesom i bulder for Ole idag. Saken er, at han har været her en gang før, og erindringen derom legger ordene litt i kors for ham.» — Ole raskt: «Således er det, ja; jeg fór galmannsfærd, jeg droges så længe med jæntungen, til træet fliset sig. Men glæmt skal være gjæmt; vind bryter kornet ned, men ikke sno; regnbækken løser ikke stor sten; sneen i maj blir ikke længe liggende; det er ikke tordenen som slår folk ihjel.» De ler alle fire; skolemesteren siger: «Ole mener, at du skal ikke huske dette lenger, og heller ikke du, Tore.» Ole ser på dem, og vet ikke om han tør begynne igjæn. Da siger Tore: «Klungeren tar i med mange tæner, men river ikke sår. I mig sitter visst ingen tagger igjæn.» — Ole: «Jeg kjænte ikke gutten den gang. Nu ser jeg det gror, der han sår; høst svarer vår; der sitter penger i finger-ænderne på ham, og jeg vilde gjerne ha fat i ham.» —

Øjvind ser på faren, denne på moren, hun fra dem på skolemesteren, og så alle på ham. «Ole mener at han har en stor gård —» Ole avbryter: «Stor gård, men ille brukt; jeg kan ikke mer, jeg er gammel, og benene går ikke hodets ærender. Men det kan lønne sig at ta i deroppe.» — «Den største gård i præstegjællet og vel så det,» faller skolemesteren in. — «Den største gård i præstegjællet; det er nætop ulykken; for stor sko faller av; det er bra geværet er godt, men det må kunne løftes.» (Med rask vending mot Øjvind.) «Du kunde kanskje ta et tak i med, du?» — «Jeg skulde altså være gårdsbestyrer?» — «Nætop, ja; du skulde få gården.» — «Skulde jeg få gården?» — «Nætop, ja; så skulde du styre den.» — «Men —» — «Vil du ikke?» — «Jo, naturligvis.» — «Jaja jaja; så er det avgjort da, sa hønen, hun fløj på vandet.» — «Men —» Ole ser forundret på skolemesteren. — «Øjvind spør nok om han også skal få Marit?» — Ole fort: «Marit på kjøpet, Marit på kjøpet!» — Da slog Øjvind i en latter og hoppet ænde op, efter ham lo alle tre; Øjvind gned hænderne, fór frem og tilbake på gulvet og gjæntok uophørlig: «Marit på kjøpet, Marit på kjøpet!» Tore lo med dype klunk, moren oppe i kroken med øjnene uavvænt på sønnen, til de fik tårer.

Ole meget spænt: «Hvad mener du om gården?» — «Ypperlig jord!» — «Ypperlig jord, ikke sant?» — «Makeløs buhavn.» — «Makeløs buhavn! Det kan gå?» — «Det skal bli den beste gård i amtet!» — «Den beste gård i amtet! Tror du det? Mener du det?» — «Så sant jeg står her!» — «Ja, er det ikke det jeg har sagt!» De talte begge like fort og passet hinannen som to hjul. — «Men penger, ser du, penger! Jeg har ingen penger.» — «Det går langsomt uten penger, men det går!» — «Det går! Ja visst går det! Men hadde vi penger, gik det forttere, siger du?» — «Mange ganger forttere.» — «Mange ganger? Vi skulde hat penger! Ja, ja; den kan også tygge som ikke har alle tænder; den kommer også frem som kjører med okser.»

Moren stod og blinket til Tore, der så kort, men ofte på henne fra siden av, mens han sat og vugget med

overkroppen og strøk sine hender ned over knærne; skolemesteren plirte til ham. Tore hadde munnen oppe, kræmtet litt og forsøkte, men Ole og Øjvind talte uavladelig i munnen på hverandre, lo og støjet, så en ikke kunde få lyd.

«I får tie litt; Tore har noget han vil sige,» faller skolemesteren in; de stanser og ser på Tore. Denne begynner ændelig ganske sagte: «Det har været slik på denne plass, at vi har hat en kværn; i den siste tid har det været slik at vi har hat to. Disse kværner har altid git en liten skilling mellem år og dag; men hverken far min eller jeg har brukt av de skillinger, uten den gang Øjvind var borte. Skolemesteren har styret med dem, og han siger, at de har trivdes godt der de stod; men nu er det best Øjvind får dem til Nordistuen.» Moren stod borti kroken og gjorde sig ganske liten, mens hun med tindrende glæde betragtet Tore, som sat meget alvorlig og så næsten dum ut; Ole Nordistuen sat overfor ham med gapende munn; Øjvind var den første som kom sig av forbauselsen, brøt ut: «Er det ikke som lykken følger mig?» gik dermed over gulvet til faren, slog ham på skulderen, så det sang. «Du far!» sa han, gned henderne og gik videre.

«Hvor mange penger kan det være,» spurte ændelig Ole, men sagte til skolemesteren. — «Det er ikke så lite.» — «Nogen hundre?» — «Litt til.» — «Litt til? Øjvind, litt til! Gud bevare mig, for gård det skal bli!» Han rejste sig og storlo.

«Jeg må følge med dig op til Marit,» siger Øjvind; «vi bruker skyssen som står utenfor, så går det fort.» — «Ja, fort, fort! Vil du også ha alting fort?» — «Ja, fort og galt.» — «Fort og galt! Akkurat som da jeg var ung, akkurat!» — «Her er huen og stokken; nu jager jeg dig!» — «Du jager mig, ha, ha! men du følger, ikke sant, du følger? Kom I andre med; i kvæll må vi sitte sammen, så længe der er glød i kullet; kom med!» — De lovte dette, Øjvind hjalp ham i vognen, og de kjørte avsted til Nordistuen. Deroppe var ikke den store hunden den eneste som blev forundret, da Ole Nordistuen kjørte in på gården med Øjvind Plassen.

Mens Øjvind hjalp ham ut av vognen, og tjenere og leiefolk gapte på dem, kom Marit ut i gangen for at se hvad hunden gjødde så vedholdende på, men stanste som fasttryllet, blev sprutende rød og løp in. Gamle Ole ropte imidlertid så forfærdelig på henne, da han kom i stuen, at hun måtte møte frem igjæn. «Gå hen og fli dig, jænte; her er han som skal ha gården!»

«Er det sant?» siger hun uten selv at vite av det, og så højt at det klang. «Ja, det er sant!» svarer Øjvind og klapper i hænderne; dermed svinger hun om på tåen, kaster det hun har i hånden langt fra sig, og løper ut; men Øjvind efter. —

Snart kom skolemesteren, Tore og konen; den gamle hadde fåt lys på bordet, dækket med hvit duk; vin og øl bødtes, og selv gik han bestandig omkring, løftet benet ænnu høyere æn sædvanligt, men dog bestandig højre fot længer op æn venstre.

* * *

Føræn denne lille fortælling ænder, kan mældes om, at fem uker efter blev Øjvind og Marit viet i sognets kirke. Skolemesteren styrte selv sangen den dag, da hans hjelpeklokke var syk. Han var brusten i målet nu, for han var gammel; men Øjvind syntes det gjorde godt at høre ham. Og da han hadde git Marit hånden og ført henne op til alteret, nikket skolemesteren mot ham fra koret, akkurat som Øjvind hadde set det, da han sørgmodig sat ved hin dans; han nikket igjæn, mens tårerne vilde op.

Hine tårer ved dansen var ingangen til disse her, og imellem dem lå hans tro og hans arbejde.

Her ænder fortællingen om en glad gut.

INNHOLD

Synnøve Solbakken	5
Mellem slagene	89
Halte-Hulda	119
Arne	191
En glad gut	287

BJØRNSTJERNE BJØRNSON
SAMLEDE VÆRKER — HUNDREÅRSUTGAVE

BIND I

Synnøve Solbakken . Mellem slagene . Halte-Hulda . Arne .
En glad gut.

BIND II

Småstykker . Sigurd Slembe . Maria Stuart.

BIND III

De nygifte . Fiskerjænten . Mindre fortællinger.

BIND IV

Digte og sange . Arnljot Gelline.

BIND V

Sigurd Jorsalfar . Brudeslätten . Redaktøren . En fallit.

BIND VI

Kaptejn Mansana . Magnbild . Kongen.

BIND VII

Det ny system . Leonarda . Støv . En handske.

BIND VIII

Over ævne, første stykke . Det flager i byen og på havnen.

BIND IX

Geografi og kærlighed . På Guds veje.

BIND X

Nye fortællinger . Ivar Bye . Lyset.

BIND XI

Over ævne, andet stykke . Paul Lange og Tora Parsberg .
Laboremus . På Storhove.

BIND XII

Daglannet . Mary . Når den ny vin blomstrer.

W

3201